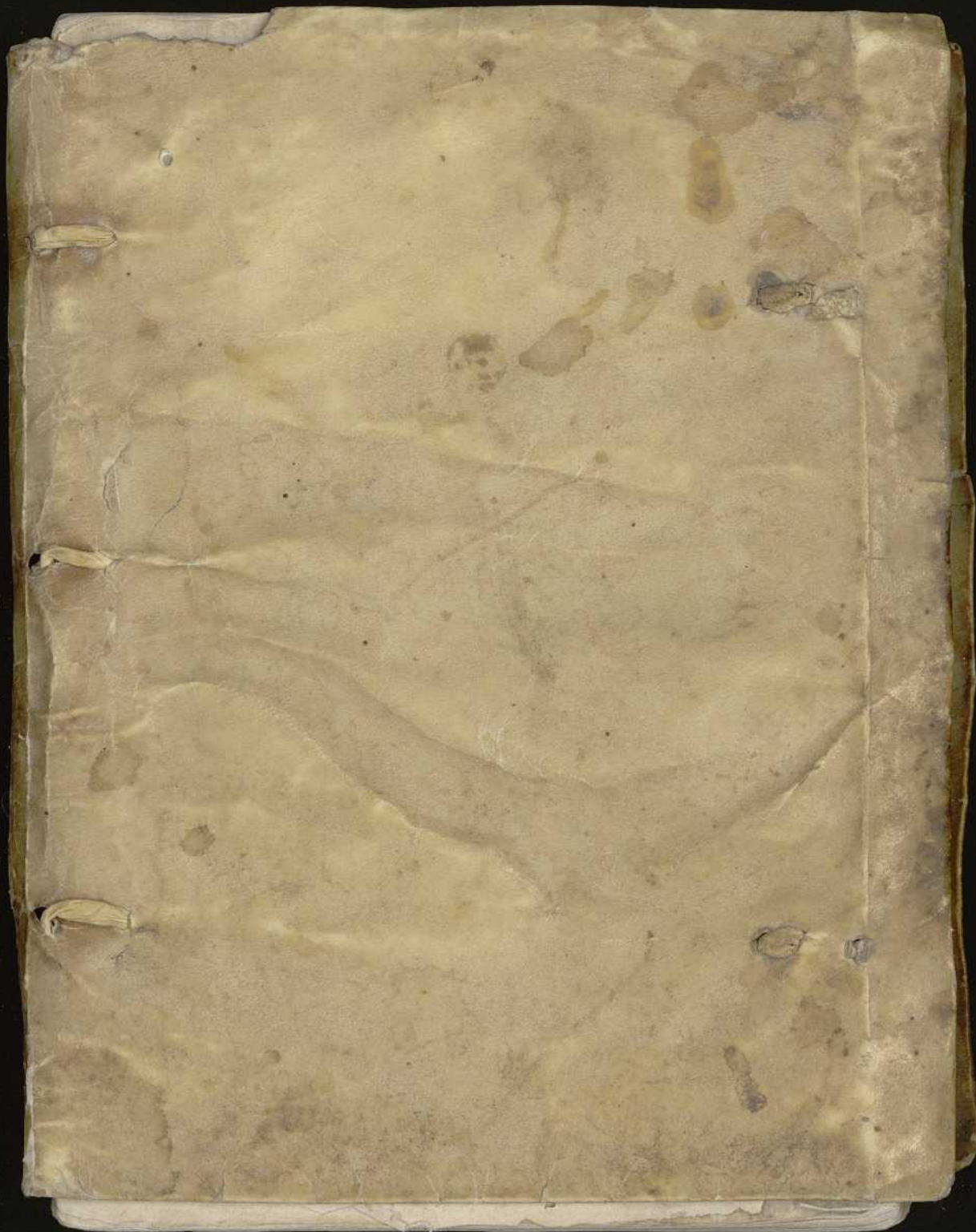
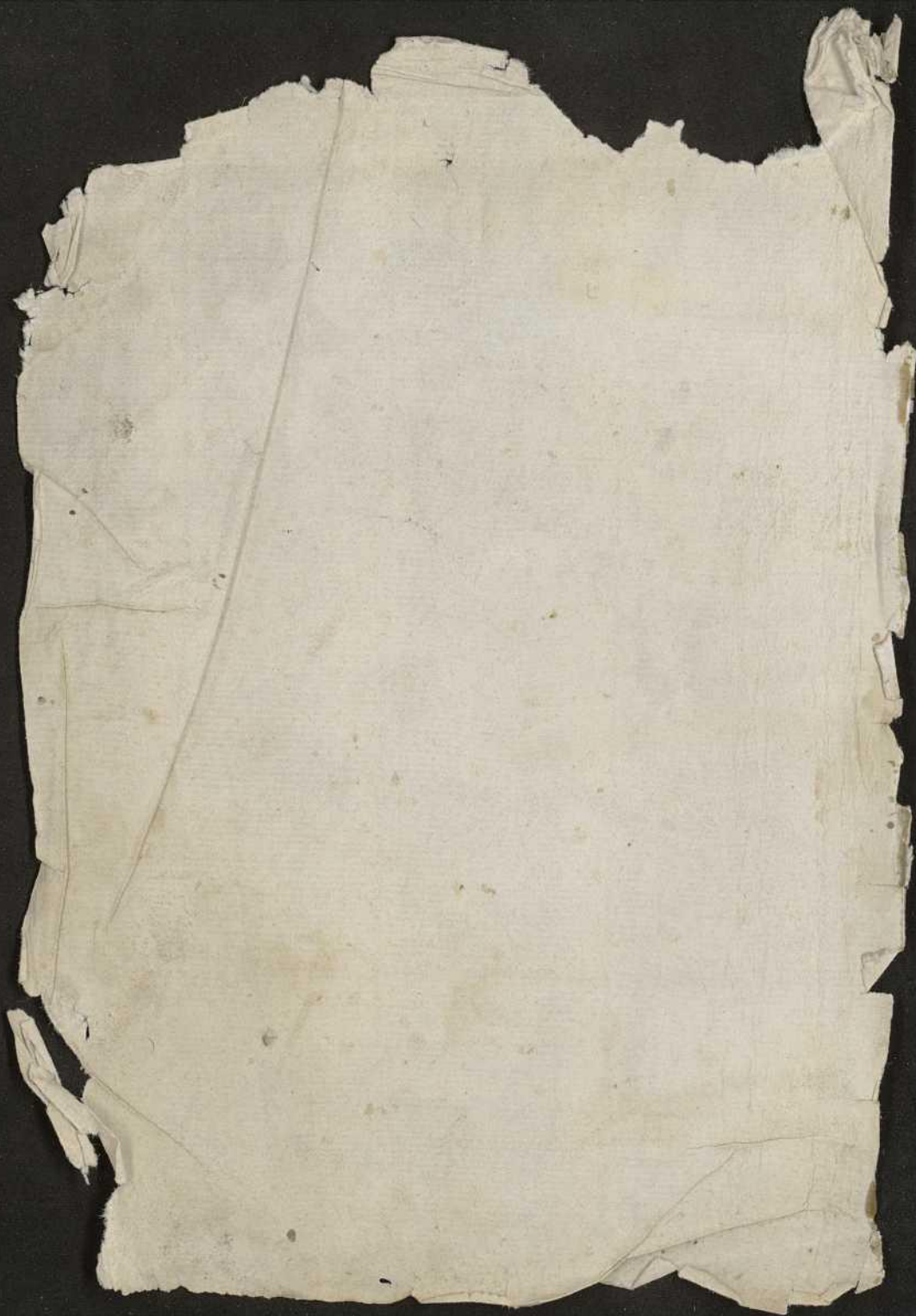

517702
517732

(42903

—1503—

Tractatus sacerdotalis de sacramentis. deq;
dignis officijs: et eorū administratiōibus val
de vtilis ac pernecessarius cunctis fidelibus
et presertim omnibus ecclesiasticis: editus a
reuerendo et eximio Nicolao decretorum do
ctore dignissimo.

Permisso anno
1639
F. philippe
de castro

q̃m abscondit scelera sua nō diriget. q̃m autē confes-
sus fuerit. et reliquerit ea: misericordiam con-
sequet. quibus. 28. 5.

Medice cura teipsum. Luce. iij. ca. Si cut ait Gregorius prima parte sui pastoralis. caplo scdo Quis aut cogitationū vulnera occultiora nesciat esse vulneribus viscerū. Hi mirū videt medicū spūalem multo subtiliorem debere fore medico corporali: q̄ vt bene curet vitia multa peritia opus h̄z p̄sertim vt vim pigmētorū spūaliū cōsiderās p̄tulq̄ ceteros curare desideret. circūq̄ regulas medicine cognoscat. Alioqn si artis spūalis impitū r̄ in seipso ignorātie cōfossus vulneribus aliis mederi p̄peret: audire nō im merito merebit. medice cura teipsum. Magna q̄ppe stulticia est: vt idē ait Gregorius si aliq̄s alios mederi p̄perat q̄ r̄ ipse in facie vulnus portat. Et maxime plane dementia est: vt inq̄t in pastoralī. ca. ij. dum hi q̄ nequaq̄ p̄cepta spūalia cognouerunt cordis se medicos p̄fiteri nō metuunt: dū q̄ pigmētorū vim nesciūt videri medici carnis erubescunt. Recte igit̄ cuilibet talī d̄r. Medice cura teipsū. Quos igit̄ medicos cordiū appellare ad p̄sens melius conuenit q̄ curatores aiarū. ipos vide licet rectores ecclesiarum q̄bus ille thesaurus est traditus p̄ quo non parceret deus pater q̄ p̄prio filio suo nō pepercit: vt dicit ad Romanos. viij. Quibus etiā ille vulneratus q̄ incidit in latrones curandus fouendusq̄ a samaritano relictus ē. Lu. x. Unicusq̄ em̄ ipsoz dicit. Curas illius ha. Et rurius deus p̄ p̄be:

tam. Custodi vīrū istum q̄ si lapsus fuerit aia tua erit p̄ aia ipsi. Porro dñs p̄ Ezechieles. iij. r̄. xxij. c. cōminatur cuilibet curatori dices. Sanguinē eius de manu tua requirā. q̄si di. q̄ vita r̄ mors subditoraz posita est in manus prelatoz. vñ dicit̄ Judith. viij. Ex nobis p̄det aia illoz. Hac itaq̄ sententia cōmonitus q̄sq̄ prelatoz r̄ rectorz penlet periculū sui regiminis: r̄ artē doctri nāq̄ discat spūalis curationis qua tenus in se ignorantie curare possit vulnera: et in subditoz cordibus p̄ sanā doctrinā r̄ salubrē penitentiaz sciat sanare contagia delictoz. Itē (q̄d absit) dum sanādū regulas nesciat r̄ ad sanādū commissos subditos sustinet iuste sibi obijci audiat de eis dē. medice cura teipm. Recte nāq̄ prelato ignorāti dicit̄ vt prius in se sufficētē artē curādī spūalium morboz habeat q̄ amplastrū sanādis vulneribus adhibeat. Itā vt ait gre. in regis. Mercundū est r̄ dicere pudet q̄ sacerdotes ducarū arripit̄ q̄ exordīū religiose vite nō nouerūt. Licet in q̄busdā catholicis mysterijs ignorātia tolerāda foret: eo q̄ in plerisq̄ melius est nephare q̄ curare. In q̄busdā etiā iuxta Augustinū in lib. de verbis dñi melius est fidelis ignorātia q̄ temerata scientia. In ecclesiasticis tñ mysterijs ordinandis disponēdisq̄ oīno dānabilis est. De q̄bus illud verbuz apli. j. ad Co. xij. Si q̄s aut̄ ignorat ignorabit Ordinis nāq̄ ignorātia q̄ videlicet ordine q̄cqd agendū est in ecclia cōturbat negociorū naturā formamq̄ meritorū. Itā statu

De sacramentis

tis facere iniuriā vel cōtraire nō est
intelligere sed errare vt inq̃t Ambro.
sup Beati immaculati. Hinc est q̃
vñs requirit seruū prudentē quē cōsi-
tuit sup familiā suā. Math. xxiij.
Prudentē oīxero vt sciat q̃ ordine q̃
sensu: q̃ modo: quo sine qcqd̃ geren-
dū sit. Alioquin si cecus ceco duca-
tū p̃stet: nonne ambo in foueam ca-
dūt: Math. xv. Hō em̃ cecus cecus
ducere potest. Sic nec indiscretus
p̃latus subditū indiscretū potest p̃-
viā ducere salutis Et qm̃ his picu-
losis temporibus in pluribus eccle-
sijs p̃ra sc̃ta instituta in administrā-
dis sacris q̃ sūt instrumēta sp̃ual' cu-
ratiōis: plerisq̃ nō tā errasse q̃ va-
riasse circa eadē cognouim⁹: adeo
vt vera sit illa rabanēsis sententia.
Comune est medicorū semp̃ circa
egritudines variari. Vñ si tres vel
quatuor medici veniūt ad infirmū nū
q̃ in assignatione vel exhibitōe cu-
re cōueniūt. Hec ille Et hoc idē q̃
verū sit heu nr̃is tēporibus res fide-
libus subiecta pplis q̃ tidiana expi-
entia clarius manifestat Profecto
si qdē cū aliq̃ sacramentorū admi-
nistrādū sit in ecclesia dei vix dyoces-
sis totius clerus in ipso ritu et cano-
nice tradēdo cōcordat aut cōuenit.
Sed nūc in hac ecclesia hic addit:
in alia ille minuit. Ille p̃ponit post-
ponenda. ille postponit preponēda
Ille benedictionē p̃suadet. ille neq̃
q̃ asserit. Ille corrigit libzū tāq̃ de-
uium et erroneū. Ille corrigit cor-
gentē tanq̃ ignarū. Sic plati mu-
tua discrepatōe collidētes. nō sine
gravi scādalo animos subditorū in
cōfusiōis labyrinthū p̃cipitāt et des-

mergūt. Porro nos Stanislaus dei
et aplice sedis gra ep̃us posnioniens-
sis paterna sollicitudine pastoralis
officij excitati inter tot fluctuagos
excursus viā cupiētes ostēdere cer-
tiorē p̃ntē tractatū de amministran-
dis rite ecclesiasticis sacramētis ce-
lebrādisq̃ missarū solēntijs et celsuris
ecclesiasticis canonice obseruādis
p̃ venerabilē virū magistrū Nicola-
um de ploue decretoꝝ doctorem ca-
pellanū nostrū deuorū fideliter col-
lectū et plena discussione masticatū
de fratru nostrorū posnioniensis ce-
pituli cōsilio et assensu p̃uicia delibe-
ratione approbatū oibus et singu-
lis rectoribus ecclesiarū parrochia-
liū habendū et tenēdū ad vnguem p̃-
fecte p̃cipim⁹ et mandamus volētē
fm̃ ipm̃ in administrādis sacramē-
tis. celebrādis officijs celsurisq̃ ob-
seruādis oēs et singulos dirigi et gu-
bernari. Statuentes q̃ si (quod ab-
sit) q̃spiam p̃archidiaconū nostruz
aut p̃ testes nostros sinodales t̃pe
visitatiōis reatus fuerit q̃ fm̃ dicti
tractatus formā modum et disposi-
tionē se nō gesserit in oibus sup̃ra-
dictis aut q̃ eundem non habuerit
pre manibus penā sinodale t̃remis-
sibiliter p̃soluēdam p̃ prima vicē se
nouerit incursturū. p̃ alijs vero vici-
bus ad arbitriū nostrum de cetero
puniendum.

De sacramētis in genere

Quoniam natura huma-
na post lapsū cōsidera-
ta sub alligatiōe pcti
maxie eget gratia dei
p̃ quā ab illa infectiōe

peccati purget. et ad statum originalis iusticie reducatur iuxta illud. Omnes peccauerunt et egent gratia dei ad Romanos. iij. c. v. capit. Talis autem gratia purgans infectiones in tribus consistit. que unicuique sunt necessaria ad salutem. que sunt fides bona operatio. et fidei sacramenta. Hec autem tria secundum Hugonem de sacramentis libro. j. parte. x. ita sibi coherent ut salutis effectum habere non possint si simul non fuerint quia fides nec habet meritum si dum potest operari negligit. Iuxta illud Jacobi. ij. fides sine operibus mortua est. Nec bonum opus aliud quid est sine fide. sine qua impossibile est placere deo. ad Hebræos. xj. Et rursus fides operans homines sanctificare non sufficit si eam que in sacramentis dei consistit sanctificationem contempnit. Nec Hugo. Hinc est quod virtus sacramentorum ecclesiasticorum pro saluari profectu multum est nobis necessaria. cum ipsa sint occasio et auxilium nostrum a peccato resurgendi: et in ipsis tota medicina nostris vulneribus salutaris consistit. secundum Thomam in compendio theologicæ veritatis libro. vi. capitulo. j. non quod in eis gratia subiectiualiter contineatur. vel causaliter per ea efficiatur. cum in sola anima habeat collocari et a solo deo infundi. sed quia in illis et per illa illam gratiam curationis a summo medico Iesu Christo oportet haurire. eo quod non alligauit suam potentiam deus sacramentis quin etiam per aliam viam gratiam conferre valeat. secundum magistrum senten-

tiarum. libro. liij. distinctione. j. propter quod deus sanans et iustificans peccatorem iustificat ipsum auctoritative. sacramenta vero effectiue per gratiam in eis tanquam in vasis contentam.

Quid sit sacramentum et quot sint.

Sicet autem sacramentum multis modis diffiniatur tantum secundum doctozum communem concordiam sic diffinitur in libro de doctrina christiana. Sacramentum est inuisibilis gratie visibilis forma: ita quod eius similitudinem gerens et causa existat. Ex qua diffinitione habentur differentie sacramentorum veteris et noue legis. Illa enim que figurabant non efficiebant: quia gratiam significabant quam tamen non efficiebant. Sacramenta noue legis sunt septem baptismus: confirmatio eucharistia. extrema unctio penitentia. sacer ordo: et matrimonium. Illa autem sunt tanquam sufficientia per Christum ordinata in remedium ecclesie militantis. Sed circa hoc considerandum est primo quod quedam data sunt in remedium unius persone per sone quedam in remedium totius ecclesie. Illa que data sunt in remedium unius persone sunt triplicia: Quedam enim data sunt in remedium ad intrandum ecclesiam scilicet baptismus. Quedam ad egressum de ecclesia: ut est extrema unctio. Quedam ad progressum in ea.

De sacramento

et hoc dupliciter. Uno modo ad executionem virtutis. videlicet ut non a malis superemur. et quantum ad hoc est confirmatio. vel ut bonis adhareamus. et quantum ad hoc est eucharistia. Alio modo in reparationem virtutis. quia ipsum hominem in pugna spirituali aliquo modo continet ledit: et sic est penitentia. Si autem in remedium totius ecclesie. hoc potest esse duobus modis: aut ad remedium multiplicationis spiritualis: et sic est ordo. aut ad multiplicationem naturalem fidelium et sic est matrimonium. Quidam autem etiam recipiunt numerum sacramentorum secundum adaptionem virtutum ut fidei correspondeat baptismus qui est sacramentum fidei. Spei extrema unctio per quam preparamur quodammodo ad futuram gloriam. Charitatis eucharistia. Prudentie ordo. Iusticie penitentia. Temperantie matrimonium. Et fortitudinis confirmatio. Adaptantur etiam diuersis generibus culparum viciozorum et penarum: ut baptismus sit contra culpam originalem. Penitentia contra actualiter mortalem. Extrinseca unctio contra veniale. Ordo contra ignorantiam. Matrimonium contra concupiscentiam. Confirmatio contra infirmitatem. Eucharistia contra maliciam. quia est sacramentum charitatis que per se opponitur malicie. Hec sanctus Thomas super. iij. sententiarum. di. ij. q. ij. Secundo credendum et considerandum est quod solus deus fuit institutor sacramentorum. et quedam ante aduentum ut matrimonium et penitentiam: sed hec duo confirmauit

in nouo testamento dum penitentiam predicauit et nuptijs interfuit. Quod autem dicitur quod Iacobus instituit penitentiam. Jac. v. Confitemini alterutrum peccata vestra: non est verisimile: quia per illa verba non intēdebat aliquod sacramentum instituere sed promulgare cum non fuisset auctoritas instituendi aliquod sacramentum apud Iacobum. Item extrema unctio instituta est Mar. vi. ubi legitur quod apostoli vngebant egros multos et sanabant. Confirmatur autem quod hoc non fecerunt virtute propria: sed auctoritate Iesu Christi illam virtuofam unctionem instituētis per illa verba Jaco. v. Infirmitur quod ex vobis inducat presbiteros etc. Simili modo intelligendum est sicut de pnia dictum est. scilicet quod per illa verba unctionem promulgauit et docuit faciendam. non autem instituit. Item ordo institutus est cum Christus dixit. Mar. xvi. Hoc facite in meam commemorationem. Et Jo. xx. Quorum remiseritis peccata. Hec enim duo pertinent ad ordinem sacerdotalem. scilicet potestas dimittendi peccata respectu corporis Christi missici et potestas consecrati corporis Christi veri. Hec Scotus. Item confirmatio instituta est per hoc quod Christus imposuit manus paruulis. Item baptismus institutus est per Christum quoniam ipse se baptizari fecit a Iohanne. et apostolis formam dedit dicens. Euntes in mundum vniuersum predicate euangelium baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti. Item eucharistiam instituit in cena vltima in qua apostolos concauit. Tertio consideran-

dum est q̄ fm̄ sc̄m̄ Tho. super. iiii. sententiarum distinctione. j. q. iiii. articulo. iij. efficacia sacramentorum est ex tribus scilicet ex institutione diuina tanq̄ ex causa principalis agente. ⁊ ex passione christi sicut ex causa primaria meritoria et fide ecclesie: sicut ex continuatione instrumenti principaliter agentis. et hoc est quod dicit glosa super illud ad Romanos. v. In similitudinem prevaricationis ade. Quod a latere christi profluxerunt sacramenta per que saluata est ecclesia. Quarto considerandum est q̄ quedam sacramenta sunt necessaria quedam voluntaria. j. q. j. capitulo. remissionem. §. sed notandum. Illa sacramenta necessitatis sunt ista. Baptismus confirmatio penitentia. vltima vinctio. corpus christi. Et dicuntur sacramenta necessitatis ideo quia sine istis homo non potest saluari si ex contemptu omittantur ⁊ haberi possunt. Sacramentum vero baptismi in necessitate a quocunq; potest recipi dummodo in forma ecclesie conferatur de summa trinitate et fide catholica. capitulo. ij. in fine. et de. conse. distinctio. ne. iiii. a quodam. et etiam penitentia. Nam confiteri possum cuicumq; in necessitate. iuxta illud. Confitemini alterutrum peccata vestra. non tamen heretico vel excommunicato. Sacramenta vero voluntaria sunt illa que obmittere non est peccatum: que dicuntur sacramenta dignitatis. j. q. j. §. sed notandum ut sunt ordines qui a dignioribus conferuntur id est ab episcopis: vel

quia non nisi digni ad ordines assumendi sunt. Item matrimonium si ne huiusmodi sacramentis bene possumus saluari. xxi. q. iiii. §. vltimo ad finem. Nec omnia habentur in glo. j. cap. veniens. de transactionibus.

De sacramēto baptismi.

Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto non potest intrare regnum dei. Iohannis. iij. et de cose. distinctione. iiii. filius dei. Sicut dicit Guido de bas. de consecratione distinctione. iij. placuit. post Augustinus. Corpus non fecit animā peccatricem sed peccatrix anima corruptibilem carnem fecit. Peccauit quidem anima primi hominis: et per peccatum corripit carnem. Postea vero caro cum non posset se vindicare ex toto in ista anima voluit vindictam sumere. de qualibet anima consimili scilicet ut quicquid sibi infunderetur anima: ex ipsa id est ex eius corruptione in nascitur peccatum in ipsa anima. hoc autem est peccatum originale quod quidem anime imputatur cum quadam digna retributione innascatur anime. Quoniam igitur ab hoc peccato non potuimus per secte liberari nisi per baptismum in quo anima nostra quodammodo renascitur spiritualiter. et quoniam fuit filia ire dei sit filia adoptionis. Ideo saluator veniens in mundum proclamans nos
a iij

cessitate huius sacramenti baptismi dixit. Nisi quis renatus fuerit ex aq. Glo. s. exterius ablucendo corpus: et interitus spiritus mundando animam. non potest intrare etc. Et quod patet necessitas huius sacramenti. Et quod baptismus est ianua omnium sacramentorum ideo de ipso primo videndum est. Erit autem triplex consideratio circa istud sacramentum. Primo videbitur de ipsius substantialibus. Secundo de ipsius accidentalibus. Tercio de ipsius causalibus. Quam triplicem considerationem circa quolibet sacramentum in presenti tractu seruabimus.

Baptismus quomodo diffiniatur.

Diffinitur autem sic Baptismus est ablutio corporis exterius facta sub forma verborum prescripta. Quinque vero sunt de substantia baptismi. Primum est intentio: et sufficit generalis. scilicet quod baptizans intendat illud facere quod facit ecclesia. melius tamen est si fiat specialis intentio. scilicet ut baptizans intendat quod baptizandus mudeat in anima a peccato. Similiter requiritur intentio illius qui baptizatur: si est adultus. quod inuitus non reciperet sacramentum. ut dicitur in causa. maioribus de baptismo et eius effectu circa finem. Secundum est fides ipsius baptizandi: quod in adultis requiritur fides propria: sed in paruulis aliena. quod paruuli baptizantur in fide ecclesie. Tertium est expressio vocalis forme a christo instituta. que est hec. Ego te baptizo in nomine patris et filii et spiritus sancti. Circa cuius platonem videatur baptizans ne aliquam dictionem obmittat:

nec etiam addat aliquam ultra: vel ne transponat dictiones: vel commutet aliter qualiter nomine personarum. Unde si diceretur in nomine genitoris et genitricis et precedentis ab utroque non esset baptismus. Item non debet omitti illud pronomen in principio positum scilicet ego quod licet non sit de forma christi ad necessitatem sacramenti: sed ex constitutione ecclesie: peccaret tamen omittens: quous ibi esset baptismus. Ita notatur de baptismo et eius effectu. c. i. ubi etiam dicitur immergens puerum et dicens. In nomine patris et filii et spiritus sancti: et permittens ego te baptizo. non est baptismus. Greci autem et ruteni dicunt quod expressio ministri. scilicet ego non sit de necessitate forme. quod ex eo baptismus efficaciam non habet. Sed persona recipiens est de necessitate forme: quod actus ad recipientem terminatur. Ideo differunt a nobis in forma christum ad trinitatem. Primum quod persona nam ministri non exprimunt ad remouendum dubium permittunt ecclesie que efficaciam attribuebat baptizanti. ut patet. j. Lopez. iiij. Secundo quod significant actum sub tertiam personam cum operatiuo modo vel coniunctiuo ut baptizetur seruus christi. Tercio personam baptizati in nominatiuo exprimunt ut dictum est. Utrum ipsi hic mutant de substantia forme ita ut oporteat rebaptizare non est determinatum: sed certum est quod nostra forma est melior. Hec sanctus Theodosius. iiij. q. ij. ar. j. Et licet in primitiua ecclesia ex speciali consilio spiritus sancti baptizauerunt in nomine christi et propter modum significandi: quod quidam secundum Ambrosium. tota trinitas in hoc nomine intelligitur et propter reuerentiam significati ut illud nomen celebre et virtuosum redderet

Cessante tamen hac causa tam non licet sic baptizare sicut theologos. Si quis tamen esset baptizatus in nomine christi faciendum esset cum eo sicut in alijs dubijs. ex quo non esset simpliciter determinatum per ecclesiam talem baptismum non valere ita qd talis baptizaretur his verbis. Si baptizatus es ego te non baptizo. si nondum baptizatus es ego te baptizo in nomine patris et filii et spiritus sancti. Et idem fiat quando baptizantur ruteni. et greci: quia non constat illorum formam simpliciter non valere: preferunt cum ecclesia scit et tolerat eam. nec expresse reprobat. Quartum quod requiritur ad substantiam baptismi est materia debita scilicet ablutio per elementum aque in toto corpore vel in parte digniori. Quintum qd illa ablutio fiat ab uno et eo dem tempore quando forma verborum exprimitur ita qd unus verba proferat et eo tempore puerum immergat. Ista autem immersio debet fieri tria vice: nisi necessitas magna suadeat aliud facere vel si baptizandus esset adultus qd per sacerdotem ter immergi non potest. tunc enim sufficit tria asperio aqua. quod ecclesia in pluribus locis servat. Et in parvulis propter pericula que accidere possunt circa totalem immersionem parvuli Unde graviter peccaret qui semel tantum immergeret: quia contra ecclesie consuetudinem faceret Sciendum autem est qd sicut Iohannem parvum ense super. iij. distinctio. iiij. c. iij. aquam baptismi non oportet de ne-

cessitate esse sanctificatam: quia dominus contactu sue mundissime carnis vim regenerativam aquis contulit. Sed tamen aqua debet esse simplex sic qd non mutetur species aque quantumcumque fiat commixtio Unde potest fieri baptismus in lustrali vel aqua maris vel sulphurea vel in aqua expressa munde de luto. Et dico munde expressa id est liquide et apparenter sic qd ibi appareat vera aqua. quia aqua imbibita spisso luto non potest fieri conveniens materia huius sacramenti Et huius ratio sicut doctorem subtilem ubi supra est: quia lotio est materia proxima vel quasi per se fundamentum vel pars fundamenti istius sanctificationis. Aqua autem est materia remota. Unde aqua imbibita spongie vel spisso luto etiam si tangit carnem: tamen non est conveniens materia ad baptismum quia talis contactus non est lotio. Et similiter in glacie non est lotio et in nive. eo qd non est aqua fluida lotioni convenientem Similiter aqua roseacea vel aqua expressa de floribus vel brodium nimis spiritum in quo plus est de pinguedine quam aqua nec aqua mixta cum luto multo. Sicut vinum et saliva aut etiam hominis urina non sunt convenientes materia baptismi eo qd aqua ibi mutata est in aliam speciem Ubi tamen non tanta transmutatio esset aqua sicut in brodio: medone. cerulisa: et sic de alijs liquoribus dubitatur quidam doctores non esse materiam istius sacramenti. Ego tamen omnino reprobo in istis liquoribus fieri sacramentum propter defectum significationis Aqua enim

baptismi significat illaz aquā q̄ fluxit a latere xp̄i in cruce q̄ fuit vera aq̄ elementaris ⁊ non miraculosa ppter significacionez baptismi. sic etiam ⁊ sanguis verus ibi pfluxit. **R**ō aut̄ institutōis in isto elemēto est ex pte cōuenientie: qz est frīgida fluida. lucida. necessaria ⁊ cōis. Et he oēs pprietates cōueniūt huiusmodi aque in q̄ debet fieri baptis- mus. qui est ad reprimendū feruorē cōcupiscētie. ad flectendū rigorē in obediētie. ad illustrandū chari- tatem fidei. ad introducendū vi- am salutis. Item alia ratio quia p baptismum ab hīs malis libera- mur scilicet ab immundicia. igno- rantia ⁊ concupiscentia: vt patet ex proprietatibus aque scilicet pu- ritate per quam mundamur: per sp̄cuitate: per quam illuminamur et frigiditate per quam ab estu con- cupiscentie temperamur. Sit etiam baptismus in aqua ne quem ino- pia alterius liquoris excusaret. et ne propter defectum periculum sa- lutis hoies incurrerēt. Et vt inue- niatur apud oēs cōmunis materia baptismi.

Quod triplex ē baptismus.

Deterea sciendum q̄ triplex est baptismus scilicet fluminis qui fit in aqua comuni- ter. Et talis liberat a pena ⁊ a culpa et gratiam infundit in habitu. et characterem imprimi- t. Alius est fluminis. qui tunc fit quādo quis desiderat baptizari sed nō

habet per quem baptizetur. Talis in fide saluabitur prout determina- tum est in decretali. Apostolicam de presbitero non baptizato. Et idem patet per Augustinum. viii. li- bro de ciuitate dei. ⁊ libro. liij. de vni- co baptismo. ⁊ per beatum Ambro- sium de obitu valentiniani. Et hic delet culpam et gratiam habet in vsu in quo meritum consistit. Ter- tius est baptismus sanguinis qui fit in martyrio pro christi nomine susceptus. vt patet de innocētibus. Et quidam dicunt etiam de latro- ne dextro. Sed non videtur esse ver- rum: cum ille non possit dici martir ex pena crucis. eo q̄ non pro verita- te aut iusticia aut fide christi. sed pro suis sceleribus passus est. sicut solus confitetur dicens. **R**os qui- dem digna factis recipimus ⁊c. Videtur ergo potius q̄ baptizatus est baptismo fluminis propter con- fessionem fidei quam habuit ad christum credens eum deum et ho- minem esse. Et iste baptismus ab omni temptatione liberat ⁊ confert statim premium: quia martyres sta- tim euolant in celum sine retarda- tione. sicut patet de sancto stepha- no dicente. **V**ideo celos apertos Actuum. vii. Item in hoc sacra- mento quoddam est sacramentum tantum: vt est ablutio exterior in corpore. Quoddam res tantum: vt gratia interior. Quoddam res et sacramentum vt character in anima. Et sic qui fecte baptizatur cum pro- posito peccandi mortaliter nec at- tritus. vel qui errat in articulis fi- dei vel qui dicit sacramenta non va-

lere tantum recipit sacramentum et non saluatur. Qui vero desiderat baptizari et non habet per quem recipit rem tantum et saluabitur. Qui vero recipiunt rem et sacramentum ut paruuli exterius et interius mundantur: quia recipiunt exteriorem ablutionem in corpore. et impressio nem characteris in anima. Est autem character distinctio a caractere eterno impressus anime rationali secundum ymaginem configurans trinitatem creatam id est hominem. trinitati creati id est deo: et distinguens a non consignatis secundum statum fidei. Et hoc est tantum dicere quod character est quedam qualitas seu signum consignatum christo distinctum ab infidelibus et assimilatum fidelibus et dispositum ad gratiam. Et talis character est indelebilis potentie cognitive intellectiue in qua principaliter consistit ymago ex qua etiam homo habet quod sit homo. sicut ex appetitiua habet quod sit bonus vel malus. Et ratio secundum Thomam distinctione. iiii. q. iiii. articulo. iiii. quia impressio characteris est per quandam anime rationalis sanctificationem prout sanctificatio dicitur deputatio alicuius ad aliquid sacrum. Ad hanc autem sanctificationem non magis actiue operatur anima sanctificanda quam aqua sanctificanda vel oleum vel chrisma ad sui sanctificationem nisi quod homo se subijcit tali sanctificationi per consensum. Res autem predictae subijciuntur quia libero arbitrio carent. Et ideo qualitercumque anima varietur per proprias ope

rationes nunquam characterem amittit sicut nec chrisma nec oleum nec panis consecratus nunquam sanctificationem perdunt. qualitercumque transmutentur: dummodo non corrumpantur. Nullus autem potest bis baptizari: quia dominus constituit baptismum irreiterabilem. et hoc propter plenam remissionem tam pene quam culpe que fit in baptismo. alias daretur occasio sepius delinquendi. Hec Scotus super. iij. sententiarum dist. iiii. q. v.

De baptisimi accidentibus.

Anssequenter de accidentibus baptisimi restat videre. Sunt autem octo de solennitate baptisimi que non sunt de substantia. 1. Sal oleum chrisma cereus chrismale salua. Status virtutem baptismatis ista figurant. Hec cum patrinis non mutant sed bene ornant. Inungitur autem baptizandus in quattuor locis scilicet in fronte ut fidem publice predicet. Et hoc fit in confirmatione per episcopum. In vertice. ut agenda facilius cognoscat. Inter scapulas ut iugum christi suauiter portet. In pectore ut deum dulcius diligat. Sed de istis omnibus melius videbitur infra in practica huius sacramenti.

De cautelis circa hoc sacramentum seruandis.

De sacramento

Nunc de cautelis circa istud sacramentū adhibendis est videndum. Primo caueat sacerdos ne in priuatis domibus baptizet infantē vel adultū nisi esset puer regis vel principis quibus in hoc deferret. Et hoc intelligitur propter casū necessitatis alioquin in necessitate potest baptizare ubique ut si puer esset in mortis articulo aut deferretes haberet inimicitias capitales. Pro ut hoc totū notat in clemētina vniuersa de baptismo et eius effectu. Secunda cautela caueat ne quē coacte baptizet ut iudeū vel paganū. Et hoc si reclamatione aut prestat aliquid signo exteriori suū dissensū. nā talis nō recipit sacramentū nec cogit legē xpianā tenere. Si autē metu mortis vult baptizare cremet vel suspendat pro suis excessibus talis si nō reclamatione quousque itus dissensit ut sacrum recipiat tū tenet legē xpianā fuare. Tercio caueat ne baptizet amētē vel fatuū seu furiosū verūm ut dicit scūs Thō. Amētes a natiuitate recipiūt sacrum sic et pueri. Et illi qui currūt amentia ex infirmitate postquam habuerūt vsū rationis et lucida interualla et habuerūt tunc propositū recipiendi baptismi: tūc suscipiunt sacramentū et re etiam si actu contradicant quā baptizant in amentia. aliter non. Et sic intelligendum est quod dicit Augu. iiii. professionū de amico suo quod dū desperaret baptizatus ē nesciens. Quarto caueat ne iudeū vel paganū statim baptizet. nisi prius de fide instruat. de cōse. di. iiii. iudei. Et hoc ne ecclesia in talibus decipiat. Et hoc est verū nisi

necitas aliquis immineret. Quidam caueat quā simul plures baptizet ne dicat. Ego baptizo vos: quia grauitur peccaret secundum Thō. et tū essent baptizati. Et tōcū plures baptizat ad quēlibet seorsum dicat. Ego te baptizo et. hec scūs Thō. Si tū maxima necessitas instaret: ut si portaretur duo vel tres pueri simul debiles et infirmi quī agonizantes: et tūc videt mihi quē possit dici. Ego vos baptizo et. ne propter dilationē vltimiorū pueri morerentur. Sexto caueat ne variet formā per aliquā interpolationē magnā per quā discōtinuaret actū. hoc enim multū noceret. Propter de tharātasia super. iiii. sententiarū di. iij. q. ij. Modica tū interpolatio vel interruptio nō nocet. ut si dicat. In nomine patris et tūc forte aliquid impedimentū sacerdoti occurreret. ut si madidaret sibi manica suppellectilij vel simile: ita quod diceret ministro. vide ne madidet suppellectilij vel simile. et tūc vltimiorū proferret. et filij. et. f. f. nō viciaret baptismū. Sicut dicitur si accideret ipse platiōis dicens est. aut etiā de silērio lōgo inī xba lōga idē intelligēdū est secundum Thō. super. iiii. di. iij. q. iij. ar. j. Septimo caueat sacerdos ne in peccato mortali existēs baptizet cū solēnitate more solito puerque peccaret mortalitē secundum scm Thō. et. De de thā. super. iiii. di. v. q. ij. Quis puer baptizet in hoc casu. Et baptismus proferret tā per malū quā per bonū ministrum quia bonitas ministri nō est de necessitate baptismi: sed de congruentia. Nec peccat suscipiens baptismū a malo sacerdote tolerato ab ecclesia. Secus est de preciso ab ecclesia. ut

ab heretico scismatico excoꝛicato. a
 quibus nullo moꝛo recipiendus est bap-
 tismus nisi in casu necessitatis. tunc
 enim etiam a non baptizato ut a iudeo
 vel pagano posset recipi quicquid
 malo dūmodo in forma ecclesie red-
 deret cū intentione videlicet facien-
 do illud quod facit ecclesia. Verū tamē
 licet baptismus a malo sacerdote
 tolerato ab ecclesia nō viciat quātū ad
 sacramētales effectus: tñ a bono sa-
 cerdote melius recipit si habere po-
 test: qz sūm bñm Tho. cū effectu prin-
 cipali potest aliqd addi plus ex me-
 rito baptizantis. Ex hoc patet qd
 damnabile ē periculosum sacerdo-
 ti est morari pccō mortali ad vnā
 horā cū sp̄s debeat esse paratus ad
 ministrādū sacramenta. Sed circa
 hoc nota qd licz in casu necessitatis
 iudeus vel paganus possit baptiza-
 re: non tñ possit leuare de fonte sūm
 Tho. Ratio qz i p̄mo casu bapti-
 zando potest tenere vices dei: cū sit
 eius creatura sed in sc̄do nō: qz nō
 est mēbrum ecclesie. nec etiā aliquā
 cognationē spūalē ꝓtrahit cū sit ex
 pers spūalis gratie. Hec Tho. sup
 iij. di. vi. q. iii. ar. ij. Octauo atten-
 dat ut habeat circa baptizandū ac-
 tualem intentionem baptizandi: et
 maxime cuz dicit verba essentialia
 Tamen si tunc non haberet eam et
 tñ prius habuit eundo ad baptizā-
 dum sufficit. Ex quo patet qd furio-
 sus aut ebriosus nō potest baptiza-
 re. Et dico de ebrioso carēte viū ra-
 tionis qd talē intentionem nō hz nec
 acruale nec habitualē qd est necessa-
 ria iuxta illud Accedit verbū ad ele-
 mētum et sit sacramentum. Itā sūm

Bonauētura in. iij. distm. iij. q. j.
 ar. j. in. fi. principalis ad hoc qd ver-
 ba ordinentur ad effectū assignatū
 necessariū est interuenire intentio-
 nem ministri qd intendit in illo actu
 et verbo dare talem effectū: vel saltē
 qd ecclesia facere ordinauit. vel sal-
 tē qd xp̄s instituit dispensare alio-
 quin verba et elementū vt sic distin-
 cta nō faciūt sacramentū. Hoc au-
 tem pro regula habendū est qd ad
 omnem sacramentorū dispensatio-
 nē necessariū est habere intentionē
 actu vel habitu. explicate vel impli-
 cite sūm Tho. in. iij. di. vi. q. ij. ar. j.
 Nono caueat qlibet ne puerū ante
 qd nascatur de vtero matris bapti-
 zet. Et hoc si puer ad omnes par-
 tes eius est in vtero matris integer
 et totaliter: qz sic nō potest aqua cū
 attingere immediate: nec potest la-
 uari ibi existens. Si autē appareret
 principalis pars. puta caput tunc
 simpliciter baptizari pōt qz iam po-
 test aqua aspergi Si autē appareret
 pars minus pncipalis sicut manus
 vel pes illa etiā esset baptizāda. qz
 in illa parte est tota anima licet nō
 omēs sensus vt in capite. et postmo-
 dum potest baptizari si nascatur vi-
 uus sub cōditōe. Talis tñ puer si
 nasceret mortuus sepeliret in cimite-
 rio sūm doctore subtilē. di. iij. q. j.
 ar. ij. Et idē tenet Iohānes parisie-
 sis disti. iij. Similiter dicēdū est de
 illo circa quem diminuta est forma
 ecclesie necessaria ex necessitate instā-
 ti Talis enim sepeliretur in cimiterio
 qz p̄ se creditur qd summus sacerdos
 suppleret sūm Petrus de tharan. di.
 iij. q. ij. ar. j. Decimo caueat ne mas-

trem infirmā vel moriētē diuidat in
qua puer viuit. qz sic homicidiū cō
mitteret quisqz hoc faceret. nō sunt
enī faciēda mala vt vīāt bona. ad
Ro. iij. 30. cautius dī mittat perire
infātē cū ea q̄ ipsa pereat. fm dñm
petrus vbi supra. Si tñ mī mortua
esset iā pfecte. tūc pōt et debet eā fa
cere diuidere. et puerū inde extractū
baptizare. alias nō. Undecimo ca
ueat ne monstrū nō bñ prius dijudi
catū an sit vnus hō vel duo vel an
habeat vnā anīmā vel duas bapti
zare festinet. Nā si sint duo capita.
duo colla et duo pectora et per p̄s
erūt duo corda et ita baptizādi sunt
duo et q̄libet seorsū Si aut nō est cer
tum q̄ sint due aīe tūc prius bapti
zandus est vnus et postea alī sub cō
ditiōe dicēdo. Si tu es baptizatus
nō te rebaptizo sed si nō es baptiza
tus ego te baptizo in noīe p̄is et fi
lij et spūs sancti. Et tale monstrū dī fuis
se in franciā: duo capita habēs quo
rū vnū expressit velle de eo de q̄ alte
rū expressit nolle. vnū enī voluit p̄ti
nere et sobrie viuere et aliud lasciuire
et epulari et cū vnū p̄os suus excede
ret: aliud se grauari clamabar. ita
refert doctor subtilis. di. vi. q. j. ar.
iij. Duodecimo caueat ne chrisma
te antiq̄ baptizet qz p̄niss sacerdos
hoc faciēs. de p̄se. dist. iij. si quis d
alio. Et de sen. excō. i. ca. qm. li. vi.
Ubi dicit glo. final' dādo rationē:
qz vetus chrisma nō dī inesse vsui.
nec de illo debz q̄s chrisinari Et de
ponit sacerdos q̄ de illo antiq̄ chris
mate vngit baptizātū nisi i mortis
articulo Uñ oī anno nouū chrisma
debet confici: et antiquū cremari de

cōse. di. iij. l̄ris. Sit aut diligens sa
cerdos inter oīa ne puer decedat si
ne baptismo. vt si iam incepit cano
nē misse et viderit puerū moriētē si
ne baptismo potest eum baptizare
d̄ p̄se. di. j. nullus eps in glo. penul.

De cathecismo et exorcismo.

Estat nūc ponere pra
cticā manualez circa
huius sacramenti dis
pensationē. Est autē
primo sciendus qz ca
thecismus et exorcismus debet p̄ce
dere baptismū qm̄ solēniter cōfertur
Exorcismus hō dī illa sanatio ora
tionū p quā expellit dyabolus et ad
iurat vt recedat a puero de q̄ dicit
Tho. qz valde cōueniēs sit ipm̄ pre
mitteri an baptismū. Uñ hoc signat
ea q̄ ponunt in baptismo. Recede
ab eo sathana etc. Ipse etiā exorcis
mus debilitat potestates demonis
ne tantū possit in hoīe sicut ante. ne
baptismū et alia bona in ipso impedi
at. Sz potestas p̄dicta totaliter tol
lit in baptismo sicut etiā Pharaō
prius est flagellatus pp̄lo nondum
de egipto egresso: et postea totaliter
in mari rubro: quod est figura bap
tismi submersus. Et sic bene dicit
tur qz exorcismi sunt instituti prop
ter energuminos id est intrus labrā
tes per infectionem fomitis videli
cet contra dyabolum in eis potesta
tem habentem. Hec tho. dist. vi. q.
iij. ar. i. et ii. Est autē cathecismus
fm Tho. instructio ante baptismū
in illis que sunt communia. Et di
cuntur fidel rudimenta ad que cre
denda omnes explicite tenentur: si

exodi. 9.

exodi. 14.

cut est fides trinitatis. Incarnationis
et passionis dñi: iudicij: et prudentie
dei de factis hoim de alijs autē de
bet instrui post baptismū. Un etiaz
fm Thomā in adulto requirit vt p se
cathetizet et xpianā religionem pfi
teat. Cathetizat autē ad hoc adul
tus q ad fidē vocatur. vt ad quā vo
catur pprio moueatur voluntatis
arbitrio. Hinc est q cū baptizatur
rutenus vel paganus adultus non
patrini sed ipsemet p se ad interro
gata respondeat sacerdoti. Huius
cōtrariū seruauit in mazonia in polo
nia. et satis male.

De modo baptizandi.

Dicitur igitur puer de
beat baptizari sacer
dos nō permittat nisi
vnū vel vnā seminam
in patrios put deter
minatū est de cognatione spūali q
uis. li. vi. de cōse. di. iij. nō plures.
Alicubi tñ consuetudo obtinet q si
puer masculus debeat baptizari.
tūc duo viri et vna mulier patrios
admittantur. Si vero femina tunc
due mulieres et vnus vir in patrios
admittantur. Et illa est satis tolle
rabilis. cū honestatē qñdam et vrb
anitatē cōtineat. Deinde autē añ so
res ecclie sacerdos statuatur patrios
vt si puer ē masculus teneat eū vir.
si vero femina teneat eū mulier. Et
isti duo stant iuxta se. Alij vero pos
sunt stare in ecclesia vel iuxta q pue
rū conduxerūt. nec p ipso rñdeat sz
possūt oia attēdere dummo nō tan
gant puerū. Statuat autē sacerdos
puerū ad occasū solis solus aut stet

ad oriētē. Quo facto sufflet in facie
eius: et dicat illū exorcismū. Eri im
mūde spūs: et da honorē deo viuo et
vō rē. q cōtinent in agēda. Item sta
tim dicat. Recede ab eo diabole et
statu autē ille siue exsufflatio dz fie
ri ad occidentē. vt piz fm Tho. Et
significat spūs maligni expulsiōe
et boni introductionē. Post hoc fac
iat crucē in fronte eius dicens. Sig
nū saluatoris dñi nři iesu xpi in frō
tē tuā pono. similiter in pectore aliā
faciat crucē dicens. Signū saluator
is dñi nři iesu xpi in pectus tuū po
no. Et demū cōductim sub vna pla
tide faciet vnā crucē in frōte et aliaz
in pectore dicens Accipe signaculū
scē crucis tā in frōte q in corde rē.
Et qd ista signatio significet statiz
in p̄dicta oñdū orōne cū dz. Sume
celestiū p̄ceptorū fidē rē. p qd deno
tat q ad hoc in pectore signat q in
p̄ceptis dei suscipiēdis acceptus es
ficiat. Et in fronte vt leta facie dei
culture existat aptus. Demū sequitur
orō. Preces nras rē. i q tūc dz. Et
hūc electū tuū crucē dñice cuius im
pressiōe eū signamus in virtute cu
stodi. Et fiat crucis signatio sup to
tū puerū. Inde sequitur oratio. Dipo
tēs sempiternus deus rē. Circa quā
grat p̄us sacerdos de noie infatis
dicēdo. Quis dz vocari. Et postq
illi dixerūt. Ille statim psequat i
cipiēdo orōnē dicens. Dipotēs sem
piterne deus pat dñi nři iesu xpi re
spicere dignare sup hūc famulū tuū
rē. Hō ē aut opus cū venerit ad lo
cū ppriū nois i aliq orōne q requat
patrios dicēs quō vocat et hoc. ppt
incongruitatē que ibi contingeret et

De sacramento

improprietate locutiōis. Nam oſo
quēz requirit dici p̄p̄riū nomē in ac
cuſatiō casu. et patrini respondēt
i noīatiū qđ ē magna absurditas.
ſicut paret cū ſr. reſpicere dignare
ſup hūc ſamulū tuū. **M.** et ſi patrini
reſpōderēt in nominatiū dicēdo.
M. magna eſſet incōgruitas. dicat
aut ſacerdos ſolus variendo nomē
vſq; ad ſōtē ſm exigentiā orationū
p̄out viderit expedire: nec totiens
quoties occurrit nominis noīatio
req̄rat patrinos: ſz ſolus noiet in la
tino. p̄pter abſurditatē p̄dictā Ora
tiones aut iſte ſiūt. p̄ puero: vt gra
tia pueniat: et ſubſequat q̄ vires p̄be
at libero arbitrio. et q̄ p̄cul fiat vni
uerſa maligni ſpūs illuſio. Signat
puer in fronte. in pectore. in oculis.
i naribus. i ore ſigno crucis. cuius
virtute victus eſt dyabolus: exalta
tus eſt xp̄us. **Uñ** Abacuc. iij. Cor
nua in manibus eius ſunt ibi abſcō
dita eſt fortitudo eius. Hoc ſigno
muniuntur totius corporis ſenſus
cuius virtute et oīa ſacramēta cōplē
tur et oīa dyaboli ſigmenta fruſtran
tur. Sicut em̄ cū primogenita dele
rentur egypti populus hebreorum
ſignatis poſtibus domoz ſuaz ſan
guine agni paſchalis in typo dñice
paſſiōis ſaluatus eſt ppl̄s vero egy
ptioz q̄ hoc caruit ſigno in ſuis p̄i
mogenitis grauiter p̄cuſſus eſt ſic
apud **Ezechielem** b̄rlin ab imminē
te clade liberāda eē p̄mittit ſi thau
q̄ figurā crucis exprimit in frōtibus
gementium atq; dolentiū ſignaret
Deinde anteq̄ ſal ponit in os pue
ri recepto ſale ſimplici et mundo be
nedicat ipſum ſpecialiter per illam

orationēz. **Exorcizo** te creatura ſa
lis in nomine dei patris omnipotē
tis. et in charitate dñi noſtri ieſu xp̄i
et in virtute ſpūs ſc̄i et. faciendo ſig
na crucis ad inuocationē cuiuſlibz
p̄ſone ſc̄tē trinitatis et cōpleat vſq;
ad finē. Nec credat q̄s poſſe ſuffice
re ſal illud ad exorcizandū puerum
qđ benedicitur de dñico ad benedi
cendū aquā. cū illud ſpeciale officiū
um habeat et diſtinctū ab iſto. Et
ideo caueat ſacerdos ne cū illo ſale
cū quo die dñico aquam exorcizat
ad baptiſmū vadat ſed ipſo die dñi
co in alio ciphō b̄ndicat ſal pro be
nedicenda aqua et in alio pro exorciz
andis infantibus ante baptiſmū.
Cum autē compleuerit orationem
dictā. et ſal benedixerit recipiat ſal et
ponat ad os pueri dicēs. Accipe ſa
lem ſapie et ſit tibi dñs p̄p̄icius i vi
tam eternā amen. P̄onat tñ ſal in
os pueri pulchre et modeſte nō cuz
vehemētia ſicut qđam ſolēt ponere
ita q̄ puer cogit flere p̄p̄ durā im
preſſionez ſalis qđ eſt abhoiabile.
Seruāda eſt nāq; maxima vrbani
tas et honeſtas in ſacramētōz col
latiōe p̄pter deuotionē populi exci
tandā et reuerentiā ſacramētōz a
populo impēdendā et exhibēdā. ſig
nificat em̄ ſalis immiſſio gratiaz et
ſapientiā et a p̄cōzū putredine p̄ſer
uationē. Cōſequēter p̄ſequant ōro
nes ſolite q̄ habent in agenda. Et
p̄uideat ſacerdos eas correſpōdicē
re. Et q̄ ſp̄ales ſunt ōrones ſup ſe
minas et ſpeciales ſup vſros. iō ſin
gulis ſingularis adapet. Que autēz
ſunt ſup vſroſq; illas p̄ſerat ſuper
vſroſq; indifferenter Deinde ſeq̄tur

exod 12.

2. 7.

no.

euangelii s'mi matheii. Oblati sunt
 iesu paruuli &c. q'd sacerdos dictu
 rus deponat mitrā si l'p patrínos de
 ponere faciat. In legendo autē ipo
 nat manus infanti. vt p'cludat oy
 abolo expulso v'ia ne redeat. Et hoc
 idē signant bñdictiones & crucis si
 gnatōes sup'ius p'misse. legat autē
 p'termittendo dñs vobiscū. Quo fa
 cto faciat orare. Pater n'r et Credo
 ip'sos patrínos. demū dicat illā o'fō
 nē. Nec telateat sathana &c. Quo
 facto recipiat mūdōs pulueres ter
 re & m'iscēs spūto faciat indē lutū in
 manu sinistra. recepto eo duobus
 digitis. s. pollice & indice dextre ma
 nus tangat aurē pueri dicens. Effe
 ta q'd est adaperire. Et cū subiunxe
 rit in odore suauitatis. tunc rāgat
 nares. Caveat autē ne faciat lutum
 grossum & astantibus abhoiabile. si
 cut q'dam facere consueuerūt. emit
 tentes p' spūto qñq; flegma spūmo
 sum ex ore inducētes horrore astanti
 bus. Designat autē spūti & saluē in
 missio sensus tactus auditus & alio
 rū sensuū spūaliū aptiōnē: v' signat
 ipedimēti remotionē ip'sius demōis
 respectu fidei docēdo vel discendo.

Dicit hoc sacerdos in
 troductat puerū i eccle
 siā dicens. Dñs custo
 diat introitū &c. dās ei
 p' hoc p'tatē intrādī ec
 clesiā & annumerādo eū cōsortio fi
 deliū. q' ad hoc videlz vt possit ora
 re cū fidelibus in ecclesia si est adul
 tus. Etā in missa dū tñ talis sit ex
 ordizatus etiā si nō eēt vltimul secū
 p'cessū. nō tñ posset audire totā mis
 sa: s; nisi vsq; ad sursum corda. sic & ca

thecumín? Tūc sacerdos accedēs
 ad forē q'rat a patrínis nominād o
 puerū dicens. M. abrenūctas satha
 ne. Et illi rñdēt abrenūctio: & iteruz
 dic. Et oibus pompis eius. Illi re
 spōdēt: abrenūctio. Hoc autē fit tō vt
 prius abrenūctiet terrore & sic appro
 ximet ad veritatē: iuxta illud apli.
 Deponite vet. erē hoiz s'm cōuersa
 tiōnē pristīnā abnegātes oēm imple
 tatē & secularia desideria deinde q'
 rat iterū. Credis in deū patrē oīpo
 tētē &c. Et ter rñdēt patrini. credo
 Et sic d' singulis articulis fidei spe
 cificādo discite & interrogādo. Et
 l'z duodecim sūt articuli fidei in sym
 bolo de q'bus oibus deberet q'rere
 & interrogare sigillatim sufficit tñ si
 p'les articulos s'il cōiungat & d' ip'sis
 s'il q'rat. & ita sufficit si totū symbolū
 sex vicibus vel octo p'currerit interro
 gādo. Interrogatio autē ista debet
 esse in vulgari & nō in le tino: qz tūc
 patrini laici fidē p'sitēt. p baptizā
 do puero. Est autē sciēdū q' si adul
 tus baptizāt. l'z patrini ip'm teneāt.
 tñ ip'e solus debet rñdere & nō patrin
 i ad interrogatiōnē fidei & abrenū
 ctatiōnē supradictā cū habeat vsuz
 libert' arbitrij. Hoc autē symbolū tra
 diē baptizādīs tanq; noue vite au
 ditōribus. p quā p'fessionē incipit i
 eis mori vetus hō. & p fidez nouus
 viuere q' s'm deū creat? ē in iusticia
 & scititate veritatis. Tādē sacerdos
 accepto oleo sc'to ad hoc disposito
 q'd vocat oleū cathecuminoz. refe
 rens puez ex velamine suo. & denu
 dās eū rñgat eū prius in pectore.
 deinde in scapulis dicens. Ego te le
 nio oleo salutis in xpo iesu dño no
 b j

authentic. 2

no.

De sacramento

firo. Et tandē subiūgat. Pax tecū.
 Et clericus assistens respōdeat. Et
 cū spiritu tuo. Ista autē vinctio olei
 significat hoī expeditiōez quā susce-
 pit aduersus dyabolū in pugna. sūt
 em̄ in signū pugne cōtra inimicū. si
 cut athlete inungunt sūm Tho. Vñ
 sūm Petri de tharā. signat legis dei
 amorē p hoc q sit in pectore vbi est
 locus cordis. Per hoc autē q sit in
 ter scapulas designat deuotā subie-
 ctionē. Ungit autē in pectore ne ho-
 stis ei immunda psuadeat desideria.
 Inter scapulas vbi est vigor portā-
 di onus. q fortitudinē accipiat ad
 portādum pōdus dei et essus. Un-
 gitur etiā in pectore vt vigeat in eo
 sapientia. Ungit etiā in humero de-
 xtro qd exercitijs bonorū operum
 indeficiēs seruet patiētia. Neqz em̄
 nouerit sinistra quid fecerit dextra
 vestra Math. vi. Sed qz i humeris
 vigor cōstat portandi onera huius
 partis vinctiōe xpi athlete dedica-
 tur vt sciant se esse ad certamē voca-
 tos p totū rite sue cursum cōtra an-
 tiquū hostē publicis ac priuatis cō-
 gressibus pugnāturos. Vel sūm raz-
 banū in libro de institutione clerico-
 rū. Pectus vngit q nulle reliquie
 latentis hostis in eo resideāt. sed in
 fide trinitatis mens eius cōfortet.
 Itē inter scapulas vt vndiqz munia
 turrz ad bona opa faciēda p di gra-
 tiā roboret. Deinde oībus his rite
 peractis qrat sacerdos a patrīnis in
 tantē tenētibus et si fuerit adult' tūc
 ab ipomet adulto qrat dicēs Quis
 vocaris. Et ille respōdeat. M. Tan-
 dem sacerdos qrat. Uis baptizari.
 Et ille respondeat. Volo. Hoc autē

faciat ter ppter hoc vt cōstet de ipsi-
 us voluntario pposito baptizādi: et
 ne coactus baptizari videatur. Et
 tūc sacerdos recepto puero ad ma-
 nū sinistrā: denudato eo toto si est i-
 estate. si vero in hyeme denudet tūc
 ipsius caput patenter et manifeste
 vsqz ad ipsius scapulas. tenendo eū
 supra fontē si est infans. si vero adul-
 tus: tūc solum inclinato capite i fō-
 tem ter dicat distincte et expresse ha-
 bēdo intētiōnē ipsius baptizādi. Et
 ego te baptizo. in noīe pris. Et tūc
 faciat manu dextera primā aque in
 capite pueri pfusionē. Statimqz p
 sequat dicens. et filij: faciēdo scdām
 pfusionē in capite pueri sicut prius.
 Et deinde subiūgat. et spūscī faci-
 endo similiter tertiā pfusionē seu ab-
 lutionē. Quā qdem immersionem
 recipiēs homo a sordibus vetusta-
 tis ipsius exutus: et alium nouū ho-
 minē indutus triduane xpi sepultu-
 re conspēlitur. Vñ ait apostolus.
 Quicūqz baptizati sumus etc. Am-
 brosius autē in libro de sacramētis
 dicit q trina in interrogatio ante ba-
 ptismū et trina mersio in baptismo
 significāt triplicem lapsum peccati
 qui ibi abluitur scilicet cogitatiōis:
 locutiōis et operis. ideo etiā sit trina
 confessio. Ista etiā forma obseruan-
 da est a vetulīs in necessitate bapti-
 zantibus: et p curatores septus pdi-
 canda. Itaqz comperi et inueni i par-
 rochia mea qnqz multa superstitio-
 sa et vana his verbis addi et ea mira-
 billiter variari. Quidam em̄ pferūt
 solum ista verba sine asperione aq
 credentes sufficere solā prolationez
 verborum. Quidā autem solo sale

math. 21.

115

pterum cū his verbis tangūt. Quidam vero formā verborum mutāt dicentes. *M.* Ego te baptizo in nomine dei amen. Quidā autē dicunt in nomine oipotētis dei amen. que oēs forme enormes sunt. nec aliqd operant. Sed hic q̄ritur cuius sunt ista verba cū dicunt patrini interrogati. abrenūcias sathane. respondendo abrenūcio. vel credis in deū illi respondent credo videtur enim cuiuscunq; sint q̄ mentiri videatur ille qui respondet. Si enim sunt ex persona patrini mentitur quia non habet in cōsciētia q̄ ipse baptizet. Si autē p̄ puero dicūtur nibi lominus mētur patrinus cū puer sit nullius voluntatis cōpos vt p̄tz ex eo q̄ dū immergeitur recalcitrāt. Ad qd̄ dicendum est q̄ patrinus in persona sui loquitur. Quod autem respondet credo &c. tantum est ac si diceret. talem fidem habeo per quam hic saluari potest. Cum simpliciter respondet. volo baptizari. sensus est in fide mea quā ego teneo baptizet. Seruant in verba ipsius pueri ex idēitate verborū patrini vt idēitas verborū ad puerum notet. Vñ dicit bonauētura q̄ quādo respondet in p̄sona paruuli. Crede non est falsus sermo vel in cōsuetus q̄ s̄m Augustinū frequenter signum accipitur p̄re sicut dicimus Cras erit resurrectio dñi. Et vidēs sumū dicit se vidēre ignem. Vñ sensus est. credo. i. sacramētū fidei recipio: vel recipere paratus sum. id est ad credēdum me obligo. Dicit etiam iste doctor: q̄ patrini postea sententur puerum docere in his que

sunt de fide vel de bonis moribus si non habet alios doctores vel patres. nunc autem ex quo habent parentes catholicos & visitant ecclesias ibi potius doceantur. et sic patrini excusant. Notandū etiā q̄ q̄vult esse verus patrinus: nō solū debet respōdere verba solita s̄ etiā tangere puer: vñ responsio nō est de necessitate seu essentia cōpaternitatis spiritalis s̄ tentio seu leuatio. Potest etiā cōpaternitas cōtrahi p̄ pcuratorem q̄tum ad amicitia. sed nō q̄tum ad cōpaternitatis spiritalis vinculum. vñ solus pcurator est verus compater & non cōstituens procuratorem: vt habetur de pcuratoribus. ca. si. li. vj. Deinde sacerdos accepto sancto chrismate vngit puerum in vertice. i. in sūmitate capitis dicens orōne q̄ seq̄t. s̄. *De* oipotens p̄f dñi nostri iesu chrisi q̄ te regeratur ex aq̄ et sp̄ritu sancto &c. Circa hoc tñ cauēdum est sacerdoti ne puer vngat in fronte sicut iā plures fecisse cognouit eos de cetero facere phibui & interdixi. Itā solus ep̄s habet vngere in frōte in cōfirmatione. Vñ phibitū est inferioribus sacerdotibus vt nunq̄ tangāt frōtem hominis aliqua vnctione: quoniam eis non competit. De hoc expressē habetur in glosa. ij. capitulo. quoniam in baptismo. de sentē ex cō. lib. vj. vbi d̄r manifeste q̄ post baptismū sacerdos inungat in vertice chrismate. nō autem in fronte: quia hoc est solius ep̄scopi. vt notatur d̄ cōsuetudine capitulo. q̄to. Pro phibitio autem ne sacerdotes inferiores inungant in fronte habetur in

De sacramento

pluribus suribus vt piz de cō. di. v. ca. nouissime. Erroris autē causam illoz sic errantiū comperi: quilibz viaticosqz suos ipsos sic grauiter decipere vidi. Nā vere oēs agēde et libelli baptismales in hoc loco sic habent. Sic faciat sacerdos crucez in frōre. Corrigāt igit de cetero libz suos erroneos ne a dño corrigant: et agāt penitentia de errore pterito. Adeant autē auctoritatē ordinariāz p quā cū eis sup huiusmodi errore cōmissio dispense. Et sit etiā ista vinctio in capite: vt charitas q̄ p sp̄ritū sanctū dat abundet ip̄ in cordibz nostris. fm illud sapiētis Olee de capite tuo nunqz deficiat. Un̄ et aplūs. Charitas dei diffusa est i cordibz nr̄is p sp̄ritū sanctū q̄ datus est nobis. Vel sit iō in vertice vt cognoscat se p̄motū esse in regale genus et sacerdotale: vt a xpi p̄sortio vocet xp̄ianus. et eterni regni sit coheres. Et etiā statim tegit veste vel mitra vt intelligat se dyademate regni et sacerdotali: sicut dictus est potiri. Sed dubitat. Rōne tam sp̄s sanctus datus est baptizato in ip̄a aq̄ baptisimi. Rēspōdeo q̄ sic: s; differenter hic et ibi. Nā ibi dat ad pctōz p̄teritōz remissionē qz p ip̄az asperisionē aque in baptismo oīa p̄terita pctā purgata sunt. S; hic dat in ista vinctiōe ad edificādū in corde nro dei et p̄imi dilectiōem. Cōsequēt dat baptizato vestis cādida q̄ debet ita disponi vt cooperiat totum caput et oīa loca vinctiōum. i. scapulas et pectus fm Hugonē q̄ cādore suo figuram p̄fert acceptē nouitatis et resurrectionem innocētie et ip̄em future

immortalitatis. Hec est em̄ vestis i qua ad nuptias regis intrare quēlibet est necesse. Un̄ sacerdos imponendo eam dicit. Accipe vestem cādida scām et immaculatam. i. vite innocētiā q̄ tūc restituit ei: quā p̄eras ad tribunal xp̄i: vt habeas vitā eternā amē. Potest tñ iste panniculus etiā seruari pro alijs pueris baptizandis in ecclesia: vt dicit p̄se. di. iij. ca. si q̄s vbi dicit. Si q̄s voluerit chrismate iter pannū linire et super aliū baptizandum mittere nō est absurdū. Et vltimo sacerdos tradit puero in manus lampadē seu cereū incensū qd̄ significat fidē et amoris longitudinē. Lumen em̄ significat fidē: sed incensū significat fidē in formā charitatis seruire. In manibus autē acceptū significat bonorū operū exhibitionē: et cū tali xpo oēs occurrere debemus ad iudiciū veniente. Et iō dicit sacerdos. Accipe lampadē ardētem et irrephēibile: et custodi baptisimū tuū: vt cū dñs ad nuptias venerit possis ei occurrere vna cū sanctis et electis dei in aula celesti vt habeas vitā eternā: et viuas in secula seculorū amen.

De sacramento confirmationis.

Confirmatus hoc deus q̄ operatus es in nobis. Psal. lxxij. Post sacramento baptismi sequitur aliud qd̄ maius est q̄tum ad ministrorū dignitatē. Hoc em̄ a sumis pontificibus id est ep̄iscopis vel suffraganeis tñmōdo tradit sicut et a solis aplis trade

no.

romā. 5.

batur: vt dicitur de conse. di. v. Manus
 prius em vinctio postea sequitur cō-
 firmatio: ibi peccatū dimittitur hic
 gratie dona dant. Datur autē hic il-
 la grā q̄ cōtra singula vitia et si non
 semper quicq̄ tñ pugnat. Est autē gra-
 tia q̄si armatura q̄dam q̄ in hoc de-
 ferto post transitū maris baptismi
 contra vitia pugnamus. Sicut em
 submersi egyptijs a tergo sequētib⁹
 filios israel. filios israel olim hostes
 oppugnaverūt p̄ desertū sic submer-
 so dyabolo in baptismo q̄ primum
 nos insequēbat multa nobis p̄ huius
 vite desertū vitia p̄stituit cōtra q̄ vi-
 tia gratia in hoc sacramēto est. Da-
 ta qua q̄si armatura q̄daz et munit
 one quadā muniatur. Cū post ba-
 ptismi susceptionē i quo est grā col-
 lata q̄tū ad innocentie et noue vite re-
 stitutionem cōgrue petit ecclesia sibi
 dari sacramētū adeo q̄ q̄ illa gra-
 tia cōfirmet dicens verba premissa
 Cōfirma hoc deus scz p̄ sacramētū
 cōfirmatiōis q̄d operatus est in no-
 bis scz p̄ gratiā baptismalis renoua-
 tionis. Ista duo sacramēta ita sunt
 cōiuncta q̄ ab inuicē nisi morte pre-
 ueniēte nullatenus possunt segrega-
 ri. et vnū sine altero rite pfici nō pōt.
 Ita dicit melchisedes papa scribēs
 hispaniaz ep̄is: cuius verba ponū-
 tur: de cōse. dist. v. De his vero. Dis-
 finit autē istud sacramētū fm̄ docto-
 rē subtilē sup. iij. sententiā. di. vij.
 q. j. sic. Cōfirmatio est vinctio hois
 viatoris aliquiter consentientis. vel
 libero arbitrio nōnunq̄ vsi facta in
 fronte figura crucis cum chrismate
 sanctificato et a ministro ydoneo si-
 mul cum intentione debita inungē-

te et vba sbite pferēte signās effica-
 ciā ex institutione diuina vncione aīe p-
 grām roborans ad cōfiteūdū cū con-
 stantia fidem xp̄i. Et fm̄ beatum
 Thomā sup. iij. sententiā. Cōfir-
 matio i re est ipsa linitio chrismatis
 sub forma verborū p̄fatiōis.

**Que sint de substantia
 huius sacramenti.**

Arca quod sciendū est
 fm̄ Petrū de tharan.
 su. iij. di. xvj. et Arch.
 de ple. di. v. nouissime
 Quinq̄ dicunt d sub-
 stantia huius sacramēti: duo ex p-
 te sacramēti i se. s. materia chrismi-
 tis. i. oleum cū balsamo ab ep̄o san-
 ctificatū. vt habet de cōse. dist. iij.
 Presbiter Nec pōt sine tali oleo cō-
 ferri hoc sacramētū: eo q̄ fm̄ Tho.
 super. iij. dist. vij. q. ij. arti. iij. illa sa-
 cramenta q̄ sibi ministrum determi-
 nant etiā materia sanctificatā re-
 quirunt et exigunt. Sed sacramētū
 q̄d nō determinat sibi ministrū nisi
 q̄tū ad solēnitatem: nō habet ma-
 teria sanctificatā q̄tū ad necessitatem
 sed q̄tū ad solēnitatē: vt baptis-
 mus. Et q̄ hoc sacramētum deter-
 minat sibi ministrū ideo etiā requirit
 materiam sanctificatam ab eo q̄ est
 minister huius sacramēti. s. ab ep̄o.
 Quare autē materia est chrisma of-
 dit ar. ij. dicēs q̄ hoc sacramētum
 sumpsit initū ab aduētū spūs sancti
 in discipulos q̄ apparuit in linguis
 igneis: sed igni nihil convenientius
 accipi potest loco eius pro materia
 in cōfirmatiōe q̄ oleum. q̄ lucet et
 nutrit ignem. Figuram autē lingue

De sacramento

27. 2.
cōuenienter accipit balsamus ppter
odorem. qz ppter confessionem lin
gue odor bone noticie dei diffundit
in omni loco Ideo sicut visibilis ap
paritio spūs sancti fuit in igne figura
ta in figura lingue. Ita materia pstr
mationis est in oleo balsamato vt
oleum ptineat ad cōfētiam quam
oportet habere nitidam eos q cōfēs
fores diuine fidei pstruunt. Et bal
samus ad bonā famā ptinet quam
oportet diffundere et verbis et factis
in pssētiōe fidei. Hec sanctus Tho.
Et lz xps circa institutionē huius
sacramēti nō fuit vñs tali materia:
nec apli post eū tñ ideo hodie ecclia
non vñt incongrue tali materia: eo
q xps nō alligauit potētā suam sa
cramētis. potuit em sine tali mate
ria cōferre p aliū modum gratiam
huius sacramenti Silt fm doctore
subtilē potuit cū discipulis dispen
sare in pmissiua ecclia: vt p alium
modū cōferrent hoc sacramētum.
maxime cū tunc erant aliqua signa
sensibilia. vtputa descensus sancti
spūs de sup. et donuz linguaz. q oia
accipiebant cōfirmati p plos Qñ
nō fuit necessaria eis materia huius
sacramēti in signo tā occulto. ex q i
magis visibili et euidentiori illud
conferebant. Credit tñ idem doctor
q hec materia ab apostolis sit insti
tuta. lz non legatur. Scdm qd est
de substantia huius sacramēti est for
ma verbor q est hec Consigno te si
gno sancte crucis. et cōfirmo te chri
smate salutis in noie patris et filij et
spūs sancti amē. Refert tñ archidia
conus de cō. di. v. c. nouissime et fm
Augonē ibidem tenuisse. q nec for

ma predicta nec alia est necessaria et
substantia huius sacramēti. immo
credit q sacm olei et sacm chrisma
tis potest cōferri sine verbo. dūmo
do fiat vnctio de oleo: vel de balsa
mo cōsecrato. Idē etiā notat. xcv.
dist. cap. peruenit. Illud tñ ibi dixit
sub dubio. Ego tñ istud dictum nil
nus recipio nec admitto eo q nec
ture nec rōne consistit. et oibus theo
logie magistris aduersatur. Tertiū
quod est de substantia huius sacra
menti quod requiritur ex parte min
stri est dignitas pōtifficalis seu epa
lis et intētiō debita. Instanti em req
ritur ministeriū pontificis in collati
one huius sacramēti vt si p aliū sim
plicē sacerdotē fieret etiā de cōmiss
ione nō valeret lz fm qsdam papa
pōt simplici sacerdoti cōmittere vt
posset hoc sacramētum cōferre. Et
hoc tenet glo. c. iij. de cōsuetudine.
Hoc etiā tenet ibi. Hosti. Hoc etiā
tenet. Archi. xcv. di. peruenit. Hoc
etiā idē approbat scūs Tho. super
iij. di. vij. q. vi. ar. iij. vbi assignat
rationem dicens q papa p hoc q
est episcopoz summus nō dicit hē
plenitudinē ptāt p relationē ad cor
pus dñi vñ lz p relationē ad corp
mysticū. Et qz gratia sacralis descē
dit in corpus mysticum a capite sō
ois opatio in corpus mysticū sacra
mentalis p quā gratia dat depēdet
ab opatiōe sacramētali sup corpus
dñi verum. Et ideo solus sacerdos
pōt absoluerē in foro penitentiali et
baptizare ex officio. Et ideo dicen
dum q promouere ad illas pfectio
nes q nō respiciūt corpus dñi veruz
sed solū corpus mysticū pōt a papa

no

no

q̄ habet plenitudinē p̄tōficālis p̄tā
tis cōmitti sacerdoti q̄ h̄z actū sum
mū sup̄ corpus dñi verū: nō autem
dyacono vel alicui inferiori q̄ nō h̄z
p̄ficere corpus dñi vez: sicut nec ab
soluere in foro penitētiā. Nō autē
p̄tōt simplici sacerdoti cōmittere p̄
moueri ad p̄fectionē q̄ respicit aliq̄
mō corpus dñi vez. Et sō simplex
sacerdos ex mādato pape nō p̄t cō
ferre ordinēz sacerdotij. qz ordines
sacri habent actū sup̄ corpus dñi
verū vel sup̄ materiāz eius. P̄tōt
tñ cōcedere sacerdoti qz cōfirmet qz
confirmato p̄ficet eū in actu corpis
xp̄t̄nystici. non autē habet aliq̄uā re
lationē ad corpus dñi vez. Et hoc
dictum approbat in toto petrus de
tharan. sup. iij. sent. dist. iij. sc̄do
p̄ncipali. q. j. ar. ij. Hoc idem ap
probat Scotus. Et h̄ Bonauentu
ra videat p̄missis cōtradecere. tñ as
sistēdū est maiori p̄ti doctorū p̄dicto
rū. q̄ cuz determinatiōe eccl̄ie hoc
approbātes cōsentit in toto z con
cordāt Quartū qd̄ est de substantia
huius sacramēti est ex parte suscipi
entis sc̄z locus suscipiens q̄ est fr̄s
Vnctio em̄ fit ad cōsignificādū id
quod cōfertur in sacramēto. Vñ in
cōfirmatiōe cōfert audacia p̄fessio
nis cuius oppositū. s. timor z erube
scētia p̄ncipaliter z euidentius in
fronte manifestant sō fit vnctio fr̄s
tis. Nec est rō Archid. de cō. di. v.
Nouissime. Alia autē rō fm̄ Petri
sup. iij. di. vii. q. iij. qz etiam robur
in fronte signatur. iuxta illud. Eze.
iij. Ecce dedi fr̄tem tuū duriorē
frontibus eoz. Vñ in tribus sacris
fit triplex vnctio sancti chr̄ismatis.

sed tñ diuersificantur ex fine. qz i ba
ptismo vt dictū est fit in vertice. ad
significandū fidei susceptionē. quia
vertex est locus rōnalis. In p̄firma
tione in fronte fit vnctio ad signifi
candā audaciā cōfessiois. cuius im
pedimētū. s. timor v̄l verecundia in
pallore vel rubore frontis ostēdit ex
pp̄inquitate cellule memoratiue et
ymaginatiue. In ordine vero in ma
nibus fit vnctio ad significandū
p̄tātē cōsecrādi corpus dñi sc̄ti. Nec
Petrus. Alia rōnē ponit canon o
cens. Spiritus sc̄tus i baptismo tri
buit plenitudinē ad innocētiam. in
cōfirmatiōe augmētū ad gr̄am pre
stā. In baptismo regeneramur ad
vitā post baptismū cōfirmamur ad
pugnā In baptismo ablūimur post
baptismū roboramur Regenera
tio p se saluat. cōfirmatio armat et
instruit ad agones huius mūdi et p̄
lia. de cō. di. v. sp̄s sc̄tus. His omni
bus cōsonans Rabanus de institū
tiōe de. li. j. c. xxx. dicit. Signatur i
baptismo baptizatus cū chr̄ismate
in capitis summitate. s. in vertice p
sacerdotē simplici p̄ p̄tōficē x̄o in
fr̄ote. vt i p̄tōt vnctiōe. s. in sumitā
te capitis in baptismo significet sup
sp̄m ip̄sū sc̄ti descensio ad inhabitā
tiōē deo cōsecrādā in sc̄da qz. s. in
p̄firmatione vt eiusdē sp̄s sc̄ti septi
formis gr̄a cū oī plenitudine sc̄ritas
tis sciētie x̄tutis z x̄tatis venire i
hoiez b̄claret Nabē ista x̄ba sc̄d.
di. v. nouissime Dat autē hec gr̄a nō
solū cōiter sicut i alijs sacramētis
s̄ etia specialiter. p̄ quā q̄s deputat
ad effectū sc̄ritatis z ydoneus efficit
ad xp̄z p̄sistēdū. Et hec ē maxia vñ
b iij

De sacramento

litas. Un hoc debet pensare homines et istud sacramentum non obmittere. nam obmissio ipsius augmentum gratie subtrahit.

De accidentibus circa sacramentum confirmationis.

Consequenter videndum est de accidentibus huius sacramenti quod sunt quattuor. Primum quod istud sacramentum est conferendum a ieiuno episcopo: ut dicit canon de consecratione. di. v. ut episcopi. Hoc autem est propter venerabilitatem huius sacramenti: quod venerabilius est ut a ieiuno conferatur. In necessitate tamen confertur post prandium presertim quando est multitudo confirmandorum: quod ante prandium commode de expediri non potest. Vel quando aliqui veniunt de longinquo non volentes expectare in crastinum. Vel quando episcopus non potest expectare in crastinum. Un melius est ut tunc confirmetur quam si episcopo recedente sic dimitterent. Secundo quod istud sacramentum sit a ieiunis hominibus sumendum propter reuerentiam et honestatem huius sacramenti: ut dicitur in causa. ut ieiunius de consecratione. di. v. Tamen ut dictum est in necessitate etiam post prandium potest suscipi. Tertio quod in susceptione huius sacramenti debet alter confirmatus tenere confirmandum: eo quod ille qui accedit ad illud sacramentum non habet robur per se standi. nec presumit per se stare nisi adiutus ab alio. Licet autem de ratione huius sacramenti confirmatus debeat esse qui illum debet tenere: tamen si non est confirmatus propter hoc non est inuitum

hoc sacramentum. Item grauius peccet. de precepto. di. v. nouissime. Quarto requiritur quod locus vinctiois ligetur panno quousque siccat. Et postmodum etiam si Hugo non debet homo esse sub quadam disciplina in custodiendo christisma. scilicet ne caput lauet usque ad septem dies propter septem dona spiritus sancti que tunc recipit. Hoc tamen hodie non bene seruatur. Bonum tamen esset seruare propter reuerentiam sacramenti et significationem predictam. Consuetudo autem nostra est quod ligatur illa portet usque ad tertium diem et tunc tertia die comburet panniculus et locus frons bene cum sale et aqua lauetur et aqua in focum vel in fornacem fundatur.

Cautele huius sacramenti.

Primo caueat sacerdos ne aliquem prius confirmatum confirmet: quod hoc sacramentum est irreiterabile cum imprimatur caracter indelebilis sicut et baptismus. Et etiam quod magnam iniuriam faceret sacro qui istud reiteraret: cum per hoc prima confirmatio iudicaretur nullum esse. Secundo caueat confirmandus ne bis procurare sciatur se faciat. Ita talis per penitentiam debet ingredi monasterium et ibi sub habitu regulari deo famulari: ut dicitur de consecratione. dist. v. dictum est nobis. Tertio caueat ne prius teneat in confirmatione virum vel maritum suum: vel e converso propter contrahendam cognationem spirituales quam impedit matrimonium contrahendum et conjugale actum. Ita tales debent abstinere ab inuicem usque ad mortem ipsorum et sic separari debet a thoro item non ab

De sacramento

te cōfecto. sed ibi fuit miraculose ex
p missiōe diuina qdā figura ⁊ speci-
es carnis subīnitus formata. nec il-
le puer erat verus xps dñs ⁊ hō ha-
bēs aīam sicut ē in sacramēto isto p
sacerdotē cōfecto vbi realiter ē xps
cum diuinitate ⁊ humanitate ⁊ oīa
sua sicut nūc est in celo. Nec etiā illa
caro illius pueri adorāda fuit sicut
xps. nec sumēda p corpore xpi: sed
p quodā miraculoso corpore ⁊ ope
diuino venerāda sicut alia miracu-
la diuina. Sicut etiā dicimus de sā
guine illo q dī exiuisse de imagine
lignea passiōis xpi quā cū qdam iu-
dei in celario cōfodissent in cōtume-
liam xpi subito emanauit qdaz hu-
mor sanguineus in maria q̄ritate.
q viso iudei illi fuerūt conuersi. Ille
em humor nō fuit sāguis xpi verus
sic est in hoc sacramēto. nec dignus
tali ordinatiōe sicut q est in calice.
s; mō suo venerandus tāq miracu-
losū opus dei. Et de tali humore sā
guineo collecto in loco p̄dicti celi-
rij fuit p diuersas ptes mūdi distri-
butū. Ex quo puenerat error fideli-
um q putantes verū xpi sanguinē es-
se adorabāt eū adoratiōe latrē ⁊ sic
ydolatrabāt. imo dato q iuisset ve-
rus sanguis xpi sub cruce xpi colle-
ctus. adhuc minus esset adorādus
q̄ iste q est in calice p sacerdotē cōse-
cratus. Nō huius ē q ille diuinus ē
a diuinitate q̄cito defluxit ad terrā
de xpo. nō potuit vici filius dei am-
plius nisi xpo reunitus ⁊ reintegra-
tus. Iste aut q est in calice cōiunct⁹
est diuinitati qz de ipso sanguine ve-
rū est dicere. Nō est verus filius dei
Cū ibi rōe cōcomitatie sit etiā vera

caro xpi ⁊ aīa eius ⁊ diuinitas. Ar-
chi. de cō. di. ij. q māducāt. tenet q
nō remanēt aliq̄s sanguis sub cruce
dñi: nec etiā de carne prepuch. sicut
rome monstrat ⁊ in hildesheim. sed
errōe: qz tūc habuisset duo spucia
qd tūc est falsuz ⁊ nō tenēdū. Magne
itaq dignitatis sunt sacerdotes q
hoc pnt qd nullus citra dei facere
pōt. Sed pchdolor dignitatē suam
minime attēdūt nullius penē repu-
tantes estimatiōis. Scdm qd est d
substantia huius sacramenti est mate-
ria debita. s. panis triticeus. Et hoc
ideo: qz dñs se grano tritici cōpara-
uit. Joh. xij. Tū etiā qz xps credidit
sic cōsecrasse. Vini vltis ē materia
debita ⁊ necessaria: qz xps se viti cō-
parauit. Jo. xij. Viti aut duo. s. p̄s
⁊ vinū ita sunt cōiuncta i cōsecratio-
ne vt neq̄qz vnū sine alio debet cōse-
crari aut a celebrāte suscipi. Iuxta
illō Gelasij. Sacerdos corpus xpi
sine eius sanguine nunq̄ dī suscipe-
re. aut em̄ integre sumat. aut ab in-
tegris abstineat. qz vnus eiusdēqz
mysterij diuisiō sine grandi sacrile-
gio nō pōt puenire. de cō. di. ij. Cō-
perimus. Nō putet tū q̄s ex hoc q
sacerdos q̄tū est de rōne sacramen-
ti nō possit cōsecrare hostiā p se sine
calicis cōsecratiōe: qz forma conse-
cratiōis panis ⁊ calicis non se expe-
ctāt: qz altera totū effectū opatur q̄
eīto p̄fert. Sed tū dico q hoc sacer-
dos nō pōt facere sine graui pecca-
to. Addenda est etiā vino modica
aqua q significat iunctionē popu-
li ad xpm. in hoc sacramēto. Et licz
sine aqua in solo vino potest cōfici.
nō tamē sine graui peccato. Ecom

uerso vero sine vino in sola aqua ni
hil cōficet. et hoc tūc grauius est pec
catū q̄ p̄mū ppter ydolatriāz quāz
cōmittit ppl's t̄pe celebratiōis et ele
uatiōis. quorū omnium est reus ce
lebrās. Terciiū qd̄ est de substantia
huius sacramenti est debita forma
verborū que est hec super hostiam.
Hoc est em̄ corpus meum. Et sup
sanguinē. Hic est em̄ calix sanguis
mei noui et eterni testamenti. myste
rium fidel q̄ pro vobis et p̄ multis
effundet in remissionem peccatorū
Circa qd̄ sciendū est q̄ h̄ illa coniu
ctio em̄ posita in ambabus formis
nō sit de substantia forme simplici
necessaria debet tñ apponi fm̄ vsuz
ecclesie q̄ vsus a beato petro initiū
sumpsit: et grauer peccant omittē
tes eam. Qd̄ autem p̄mittit. accipit
te et māducate ex hoc oēs. p̄tinet ad
vsum sacramenti et nō est de substan
tia forme. Sed si queritur quomo
do ista locutio est vera cū sacerdos
dicit. Hoc est em̄ corpus meū. Hoc
enim videtur falsum si ex p̄sona sa
cerdotis illa verba dicant cū sacer
dos nō intendat cōficere ibi suūz p
prium corpus s̄z xp̄i. Ad hoc respō
detur breuē q̄ ista verba sacerdos
nō p̄fert ex persona sua sed xp̄i. De
monstrat aut illud. p̄nomen hoc ve
rum corpus xp̄i in ordine ad totam
compositionē huius forme. Hoc ē
enim corpus meum. Non q̄ plato
isto solum. p̄nomine hoc statim sit
corpus christi sed plata tota forma
a christo instituta: q̄ in vltima. pla
tione istoz verborū sit trāsubstantia
tio ad quā ordinant p̄cedentia. Et
pro isto vltius sciendum est q̄ fm̄

beatus Tho. super. iiii. di. viii. q. v.
arti. ij. forma huius sacramenti dif
fert a formis alioz sacramentoz in
duobus. Primo qz forma alioz
importat vltimū materie. forma aut
istius importat consecrationē tm̄: q̄
cōsistit in trāsubstantiatione mate
rie. Uñ minister vel sacerdos in cō
ficiēdo hoc sacramētū nō h̄z aliū
actū nisi. plationē verboy ex perso
na xp̄i. Scdo qz alioz sacramento
rū forme ex p̄sona ministri p̄ferunt
forma aut istius facti a ministro in
p̄sona p̄fertur christi. Ad intelligen
dū aut quodlibet verbū positum in
hac forma est sciendū q̄ hec forma
est sufficientissima. Primo q̄tū ad
opatiuā potētā: qz cū factō habeat
suā cōpletōēz. iō cōueniēter ponit
istud. p̄nomē hoc demonstrās panē
q̄ est trāsubstantiatus in panē xp̄i:
et est idem cū corpore xp̄i. Scdo est
sufficiens q̄tū ad modū opandi qz
hic terminus ad quē est sine oī im
mutatiōe ex pte sui. Id bñ ponit ly
est designās pmanētā et nō ponitur
x̄bū fiendi. sc̄ est designās mutatio
nē. Tertio est sufficiens ex pte opis
qz hic corpus xp̄i verū designat cor
pus xp̄i mysticum quod habet di
uersas ptes et forte diuersaz rōnum
ppter differentē gratiā gratis datā
Ideo melius dicitur corpus q̄ ca
ro. Quarto est sufficiens ex pte opan
tis. Uñ qz corpus xp̄i nō tm̄ signat
corpus xp̄i verū: sed etiaz significat
corpus xp̄i mysticū: et cū hoc nō pos
sit facere fm̄ se s̄z inq̄tuz est vnū vel
vnitū cū diuinitate: iō cōgrue pōit
ibi ly meū. Quinto est sufficiens ex
parte effectus p̄ncipij. vñ. quia iste

De sacramento

effectus. s. corpus xpi est tunc nobis
 litatis q non fit in sacramento nisi
 a deo immediate: nec mister h3 ali
 quod actū speciale in isto sacramēto
 sicut in alijs. id cōuenienter factū ē
 q ista forma nō pfertur i psona ali
 cuius sed dei absolute. sicut vox ho
 minis p turbā. ita dei p hominem.
 Quartū qd est d substantia huius sa
 cramenti est intentio cōsecrantis. s.
 vt in speciali vel in generali hoc fa
 cere velit qd facit ecclia. vel qd fecit
 xps et statuit faciendum. Licet tñ in
 tentio semp est necessaria. de substā
 tia non tamen attentio. Vñ si mens
 rapit ad alia ex infirmitate vl negli
 gentia vl incuria nō ideo est minus
 psecratū q si affuisset attentio. Pec
 cat tñ ille q consecrat et nō intelligit:
 et se non recolligit quāto attentius po
 test ad cōsecrationē. Itā debet attē
 tus esse ad hoc vt cōsideret qd facit
 et tūc maxime qñ plures hostias cō
 secrat p cōmunicātibz vnde debz
 habere respectū speciale ad alias ho
 stias oēs que sunt corā eo. als em si
 haberet generalē intētionē ad oēs
 hostias q sunt in altari. staret qñq
 q etiā illas q sunt in pyride residue
 cōsecraret fm quosdā. Vbi autem
 nō apparet hoc. qz ex quo nō inten
 dit cōsecrare alias nisi q sunt corāz
 ipso de ppinquo cumulate ad vñz
 locū quātūcūq generaliter intēdat
 sup eas nō cōsecrabit nisi illas. Si
 militē dico q si hostia aliqua iaceret
 sub palla nō cōsecrata. absconsa in
 tpe cōsecratiōis forte p obliuionem
 clerici dimissa ex q sacerdos de ea
 non intēdit nō est consecrata. Sec^o
 dico si habet intētionē ad oēs que

sunt ante eū tunc et illam hostiaz ab
 sconsam cōsecrabit. Tñ dicit Johā
 nes caldinenſis in supplicatiōibus
 suis de officio ordinarij. Si sacer
 dos. q si sacerdos credēs ponere.
 xvj. hostias ponit. x. si in intētionē
 sua est tantū psecrare quantū habz
 ante se oēs sunt cōsecrate. Et ideo
 dicendū est q sufficit sacerdoti ha
 bere intētionē determinatā faciendū
 vt facit ecclia sup totā materiam
 pordinatam sine specificatiōe nu
 meri fm magistrum Franciscuz de
 braga in qdam qstione disputata.
 Idē dico de vino pfuso sup altari p
 negligentia pfusiōis tēpore in cali
 cē. qz illud nō cōsecratur dum sacer
 dos nō intendat sup illud. Et ideo
 dicit q maxime requiritur intētio sup
 illa que sunt corā sacerdote posita i
 tali loco tñ et nō in alio. Ex illo sol
 uitur dubiū. an scismaticus vel he
 reticus cōficiat hoc sacramentum.
 Patet em q sic cuz talis pōt habere
 intētionē ecclie in cōficiendo. et
 hoc maxime vniuersalē. s. intenden
 do facere qd xps fecit et instituit faci
 endum: et qd ecclia facit licet etiāz
 nō intendat in speciali: qz ex quo est
 in heresi vel in scismate ipse certus ē
 et credit nil valere vel facere propter
 peccatum in quo est: nec obstat cas
 ptulum scilicet. xxiij. q. j. vbi dicitur
 q scismaticus execrare potest.
 non autem cōsecrare. quod intelli
 gitur qstū ad efficaciam sacramētū:
 qz non opatur effectum salutis in il
 lo sic cōsecrante illā vel cōficiēte
 propter scisma vel heresim: sed ta
 men est verum corpus xpi. Sicut etiā
 illud intelligitur. s. vbi dicitur.

*q. c. est
dicens
1263*

Non est corpus xpi qđ scismaticus
přicit. i. qđ nō est verum corpus xpi
qđtū ad cōficiēdū in scismate vel he
resi: qđ sibi nō přicit sed officit. i. no
cet. Nihilominus tñ qđtū est ad ve
ritatē sacramenti est verum corpus
xpi. Sicut in. c. audiuimus. vbi dicit qđ
scismaticus exccrare pōt. nō autē cō
secrare intelligit vt dictum est. Un
přz illos indifcrete facere qđ sacm p
grecos aut rutenos cōsecrū in for
ma ecclesie blasphemāt et derident
cum ibi sit verū corpus xpi. Cōsul
tius tñ isti facerent vt illuc nō intra
rent nec inspicerent in ipsoz ecclias
qđ vt vententes illuc derideāt. Con
cludendo ergo dico qđ ad hoc sacra
mentum cōficiendū sufficit triplex cō
ditio ex parte cōficiētis. Primo
qđ sit sacerdos rite ordiatus. Scđo
qđ possit verba pferre cōsecratiōis.
Tertio qđ possit habere debitā intē
tionē faciendū qđ facit ecclesia. Pro
pter defectū prime pđitiōis nullus
laicus qđtūcūqđ scđus nec sacerdos
gētilis vt tartaroz cōficiunt qđ non
sunt rite in forma ecclesie ordinati.
Propter defectū scđe conditionis
mutus nō pōt cōficere: qđ nō pōt v
ba cōsecratiōis pferre Propter de
fectū tertie pđitiōis carēs vsu ratio
nis et ebriofus nondū digestus non
possunt cōficere cū nō habeant intē
tionem debitā. Sed prima cōditio
est pprta qđ solus sacerdos et quibet
pōt cui possunt cōpetere iste cōditio
nes. s. platō et intētio Nec obstat si
in statuto degradato qđ nō sit sacer
dos. qđ tamen nō est verū quia ca
racterē sacerdotale sibi semel in or
dinibus susceptis collatum nullus

pōt delere. Quāvis talitē degrada
tus pdat priuilegiū clericale. et tradi
tur curie seculari tñ si celebraret cō
ficeret qđ auctoritas subřtifica nō
est sibi ablata qđtū ad veritatē sa
cramenti sed tñ qđtū ad executionē
legitimam qua caret quo ad se et
ad alios et qđ ad totam ecclesiā. Quā
autē dicit qđ scismaticus. exccmunis
catus: hereticus et degradatus non
conficiāt. intelligendū est qđ nō con
ficiunt rite et ordinate nec legitime
qđtū ad efficacīā sacramenti. vt. s.
sit vtilis illa cōsecratio ad salutē eis:
sed tñ cōficiunt qđtū ad veritatē sa
cramēti. Et hoc catholice sentiēdū
est de isto sacro omīssis opinionibz
multoz. Et si qđ cōtra pđicta obji
ciat magistrū sententiāz libro. iij.
di. viij. vbi dicit tales nō posse cōfi
cere Salua pace magistri dico qđ in
hoc non tenet. tñ ppter sui reueren
tiā vt eius dictū potius valeat qđ pe
reat intelligēdū est qđ tales non pos
sunt cōficere de iure et sine pctō seu
ordinate: sed de facto bene pōtūt.
Nec moueat aliquē rō magistrī ibi
posita p quam dicit ideo non posse
pđictos cōficere: qđ nemo in ista cō
secratiōe dicit Offero: sed offerimz
hoc sacrificium. Nemo igit nři sue
rit mēbrum ecclesie potest dicere cuz
alijs offerimus quasi esset vna de p
sonis ecclesie. Un cū heretici et scis
matici non sint membra ecclesie nō
possunt dicere offerimus. ergo nec
cōficere Ad qđ dicimus qđ oblatio
nō pertinet ad rationem cōsecratio
nis. vnde non necessario requiritur vt
offeratur. Ita soluit doctor subtilis
super. iij. distincti. viij. q. ij. et L bo

De sacramento

mas eadem distinctio. q. j. arti. iij.
et. iij.

De credēdis circa hoc sacramentum.

Ate oia credendū est
q̄ in hoc sacramento
idē xps q̄ de virgine
natus est ⁊ pro nobis
passus est continetur.
Et sicut ibi verus est xps. ita etiam
est ibi sub vna quātitate sed nō quā
tificatiue hoc est tantū dicere q̄ nō
vitur illa quātitate occupādo locū
Sic etiā non vrit claritate sua illu
minando aerem. Scōdo credendū ē
q̄ corpus xpi pōt eē i pluribus locis
q̄tūcūq; plures pāes trāsubstātiāt
in ip̄s. Tū in celo est localit̄ in h̄bo
diuino psonalit̄ in altari sacralit̄ er
Scōm naturale eius esse est in celo
in vno tñ loco fm esse sacramētale
eius potest esse i diuersis locis. Est
ergo hic fm q̄ multa in ip̄m trans
mutari possunt. Sed fm esse psona
le nō est i loco. Unde dicit Petrus
de tharantasia: fm q̄ vnum est ⁊ in
diuiduū in se nō pōt esse nisi in vno
loco: sicut nec angelus nec aliū cor
pus: s; fm q̄ in ip̄m multa trāsinu
tari possunt indiuidua. sic potest es
se in diuersis locis. di. x. q. iij. ar. ij.
sup. iij. sententiarū. Tertio creden
dū est fm Thomā q̄ cū corpus xpi
apparet in specie carnis vel pueri.
vtrū ibi appareat verū corpus xpi:
vel an ille species sint pprie corpo
ris xpi: non omnino determinatum
est a doctoribus. Tamen secure di
citur q̄ ille dimēsiōes panis manēt
⁊ in eis alia accidētia sensibilia sup

ducuntur diuina virtute q̄ specie car
nis p̄tendāt: sicut accidētia q̄ prius
erāt p̄tēdebāt specie panis. Quā
do tñ appareret sub forma carnis:
vel pueri non debet sumi: sed p̄rell
quis feruari. Quarto credendū est
q̄ illa accidētia manent sine subie
cto post p̄secrationē virtute diuina
retinent tñ ibi modū agendi vel pa
tiendi in corpore xpi quē prius ha
buerūt. Quinto credendū est q̄ sa
cta cōsecratiōe vltimus nō manet i
hostia p̄secrata substātia panis. nec
in vino substātia vini sed statim cor
pus xpi fit in hostia ⁊ sanguis xpi i
calice. Et ratio fm beatū thomā ē
q̄ oppositū huius dicere repugnat
verbis xpi. Nō enī esset v̄z dicere.
Hoc est enī corpus meū. s; hic ē cor
pus meū Itē si remaneret substātia
panis tolleret reuerētia xpo debita
vt cōtinet in hostia. Itā xpo vt con
tinet in hostia debet cultus latric.
s; si ibi maneret substātia panis nō
deberet talis cultus latric exhiberi
p̄pter ydolatriā adorando creaturā.
Et licet multi doctores huius cō
tradican sententia. itā tñ p. catholi
ca conclusa est sub Alexandro q̄rto
papa ⁊ martino quinto. Sexto cre
dendū est q̄ fractio q̄ fit in hostia nō
fit in corpore xpi. sed tantū in specie
bus hostie Unde ibi accidentia ma
nētia sine subiecto dicuntur frāgi s;
p̄de. dist. xij. ar. p̄ncipali. q. j. quia
alias fractio est quedā diuilio. diui
sio vero est passio q̄tū vt q̄tum. In
sacramento vero aliquid est q̄tum
per modum quāti vt species. aliqd
q̄tus sed non p̄ modū quanti vt cor
pus xpi. Ideo dicendum est q̄ fra

etſo vel diuſio fit in ſpeciebus ⁊ nō in corpore xpi. Septimo credendū eſt q corpus xpi. in hoc ſacramēto proprie nō videtur: nec ſanguis corporalis. Ratio Gre. quia tunc ibi non eſſet aliud viſum ⁊ aliud creditum. Item alia ratio naturalis: qz nullū corpus videri poteſt niſi habeat accidētia in eſſentia. vel niſi ſit coloratū formaliter. vt pater de pariete. ſed color albus non eſt in hoſtia formaliter ergo non poteſt videri p prie. Nec tamen errāt layci q dicūt ſe videre corpus xpi. ſicut illi nō errauerunt q dicebant ſe videre angelos in aſſūpto corpore quos tñ non viderunt inq̃tum fuerunt ſpiritus. Et ſimile eſt de hoīe armato quē dīcis te videre. cū tamē nec faciez nec membruz aliq̃d nudū eius videas. imo vt dicit Barro di. x. q. ix. Nul la creatura naturali cognitiōe nec angelus poteſt cognoscere ibi eſſe corpus xpi. licet tñ viſione glorioſa ⁊ intellectuali pōt cognosci. oculus tñ gloriſicatus illud videre non pōt corporaliter ſm Tho. Vñ glificati vident corpus xpi in ſacramēto viſione intellectuali ⁊ non corporali. Octauo credendum eſt q in hoſtia ſunt quattuor. ⁊ quattuor veraciter in calice credenda cōtinent. Priū em̃ in hoſtia virtute x̃boz ē corpus xpi. Ratio qz illud veraciter cōtinetur in hoſtia de q̃ x̃ba faciūt mētōnem. ſz hoc ſolū eſt de corpore xpi. quia ibi dicitur. Hoc eſt em̃ corpus meum. vbi niſi dicit de aīa nec de deitate nec de ſanguine. Scđo ibi ē ſanguis xpi non principaliter. ſed ex concomitantia quadaz neceſſaria

quia corpus verum viuū non eſt ſine ſanguine. vnde dicitur aīa eſſe in ſanguine. Tercio ibi eſt aīa xpi ex concomitantia mediata quia im poſſibile eſt animam informare et perficere corpus niſi corpus ſit diſpoſitum. ſed ſine ſanguine non eſt ibi corpus bene diſpoſitū nec eſſā organizatum. Ibi ex conſequenti etiam eſt anima. cum ibi ſit co ipus diſpoſitum per ſanguinem. ⁊ hoc ē dicere mediante ſanguine. Quarto eſt ibi deitas ex quadam concomitantia remota. qz corpus ⁊ deitas ſunt diſparia. tñ ex quo xpus natus fuit ex maria virgine verus homo ⁊ deus ideo etiam hic eſt verus homo ⁊ deus. Similiter dī de calice q ibi primo eſt ſanguis qz de illo x̃ba faciunt mentionez. Secundo ex concomitantia immediata ibi eſt corpus xpi. Tercio ex concomitantia mediata ibi eſt anima xpi. Quarto ex concomitantia quadaz remota ibi eſt deitas. Non credēdum eſt q in hoc ſacramēto aliq̃d eſt ſacramentum ⁊ non res ſacramenti. ſicut ſpecies ſenſibilis panis ⁊ vini. ⁊ ille ſpecies ſunt creature. Vnde adorator videns hoſtiāz nō debet ferre intentionem principaliter ad id quod videt ſed ad id quod credit ibi eſſe ſcilicet chriſtum. Secūdo inueniē ibi ſacramētum ⁊ res ſacramēti. et hoc eſt verum corpus xpi ⁊ ſanguis eius. Iſta autem dictūtur ſacramentum ⁊ res ſacramēti per reſpectū ad miniſtrū vel ſacerdotēz ſub debita forma cōficiētē. Vñ dicitur ſacramētum quaſi ſacre rei ſignum quia ſignificat ſpiritualem

De sacramento

refectionē aīe. Et dīres qz hoc spz facit p grām qd cōtinet. Tercio est ibi aliqd qd est res sacramētī z non sacramētū sicut est grā data digne suscipiētī. z hec grā est res significata. nihil tñ significatī. Quartū ibi ē qd nec ē res sacramētī nec sacramētū vt sunt illa oīa q sunt cōcomitan- tia hoc sacramētum siue sint accidē- tia ppria siue cōmunia. Et illa dī- cunt potius forme accidētales siue species. Decimo credēdum q licet sacerdos debeat sub vtraqz specie sumere hoc sacramētūz cū celebrat tñ populo sufficit sumere sub specie panis tñ. Et rō est. qz fm Archidy- aconū de cō. dist. ij. Comperimus. in hoc sacramento nō solum attendi- tur efficacia: sed etiā significantia. Significat em p istas duas species scilicet corpīs z sanguinis seorsum sumptas p sacerdotē tpe celebratio- nis q sanguis xpi in cruce fuit diui- sus a corpore suo: vt dīcīt Gorra su- per Mathēū Lum aut sacerdos tā- tum z non populus habet huius sa- cti significationē ex ordine suo exp- mere tantū ipse z nō populus tunc sub vtraqz specie debz sumere. eo q ipse tūc gerit vices xpi populus au- tem nō. Et iō populo non est opus de significantia sed de efficacia. Et qz efficacia est eqlis sub vtraqz spe- cie. iō populo tradit sub altera spe- cie i q tradi pōt cū reuerētia z caute- la. A presbiteris aut tñ sumit sub vtraqz specie. Et p isto sciendū fm Thomā in tertia pte. q. lxxij. arti. vii. z vltimo q circa vsum huius sa- cramētī possunt duo pīderari. vnū ex parte ipsius sacramētī. z aliud ex

parte ipsoz sumētū. Ex pte ipsius sacramētī cōuenit q vtrūqz sumat- tur. s. corpus z sanguis qz in vtroqz cōsistit pfecto sacramētī. z iō qz ad sacerdotē pīnet hoc sacramētū cō- siderare z cōsecrare z pficere. nullo- mō debet recipere corpus xpi sine sanguine. Ex pte aut sumentū re- qritur summa reuerētia z cautela. ne aliqd accadat qd vergat in iniuriāz tāti mystērij qd pīpue posset acci- dere in sanguinis sumptōe. q qdez si incaute sumeret de facili posset ef- fundi. Et qz crescente multitudine populi xpiani i qua cōtinētur senes z iuuenes. qz qdā nō sunt tāte discre- tiōis vt cautelā debitā circa vsū hu- ius sacramētī adhiberēt. iō pūide ordinatūz est vt pplo sub altera tñ specie det. Hoc idē tenet tho. sup il- lud Jo. vi. Nisi māducaueritis dī- cens Nō est de necessitate salutis p- ceptio sanguinis sicut corporis xpi cū xpus totus sub altera specie tñ sumitur. In hoc ipsum seqtur tyra- ibidē dicens. Nō est intelligendū q sub vtraqz specie sit fidelibus ex- hibendū. sed tantum sacerdotibus sumendū.

De cautelis seruādis cir- ca hoc sacramētum ex parte sumentium.

Quia duplex status vti hoc sacramento ad salutē. s. secularis z spūalis. iō qlibetbz suas cautelas. Vnas igit oēs tā spālī cūlibet eoz qz cōis vtrūqz simul. Et pīmo cauēdū. cā oibus ne in pctō mortali sumāt hoc

factum. Nam sic peccarent grauit.
Iuxta illud. j. ad L. hoz. xj. Qui aut
māducat indigne iudiciū sibi mādu
cat. Et si qdā qd sufficiēt se pparāt
fm veritatē. s. qd expellūt dyabolum
de corde suo p verā examinationē
cōfiteēt p cōtritionē siue iudiciū
penitētiē. et hi psequūt gīaz et mā
ducāt digne. Alij sunt q pparant se
sufficiēt. nō tñ fm veritatē sed fm
pobilitatē ita q estimāt se carere
peccato. q tñ si facerēt maiore pscie
inquisitionē inuenirēt se reos: s. tñ sūt
pati qz si scirent pctm in se vellēt cō
fiteri: nō tñ apponūt ad hoc oīmo
dā diligentia. Et hi qz gratia nō
pcipiant. nō tñ incurrūt offensam:
qz nec sumunt digne nec indigne qz
uis sint indigni. Tertij sūt q neutro
mō se pparant. imo contēpnūt. et hi
peccāt mortaliter et sumūt indigne.
Quī idigne accedūt triplices hoīes
Primj q cū cōfiteāta mortalis pcti
et sine pposito penitendi accedunt.
Secdō q alit qecclesia statuit accedūt
vel extra eccliam: vt scismatici vñ he
retici. Tercij q sine reuerentia acce
dūt sicut faciūt multi q pñt se ad
altare: et vnus in aliū qndoz puo
cat. Vel vt qdā sacerdotes pparan
tesse ad celebrādū distracti accedūt
et festināt. ita q qñqz obliuiscunt qd
faciūt. Et lz qd nō possit habere cer
titudinē an sit immunis a pctis. pōt
tñ hoc ppedere p qtuor signa. Pri
mū est. cū qd verba dei suote audit
Jo. viij. Qui ex deo est verba dei au
dit. Scdm cū qd ad bñ operandū
promptū se iuenerit. Quia pbatō
dilectōis est exhibitio opīs fm Bre
gonū. Tertū cū qd ppositū absti

nendi a pctis in futurū lz. Quartū
est cū qd de pteritis commissis dolet.
Quī si qd p hmoi signa facta diligē
ti discussione sue pscie qzuls forte nō
sufficiēt ad sacrā cōfōnē accedat.
aliquo pctō mortali in eo remanēte
qđ eius cognitionē subterfugiat nō
peccat. imo magis ex vi sacramēti
pctōz remissionē cōsequit. qz istud
sacramētū ventalia delet et mortā
lia oblita. Scda cautela est oībus
cōmunis ne qd pollutus in corpore
accedat eodē die. Et nō solū reqrit
mūdicia mētis (q scz sit sine pctō)
sed etiā corporis. Pro q sciendū q
pollutio pōt ptingere ex sola dispo
sitione nature: et nō ex pcedenti cogi
tatione et tñc nō ē signū alicuius pcti
sed pōt ebetudinē mētis inducere si
simul cū imaginatiōe cōtingat imū
dicia tñ corporis lz. Et tō si necessi
tas imineat et deuotio exposcat nō
impedit pcpue qñ sine imaginatiōe
accidit. Tñ si ppter reuerentiā tunc
abstineat laudādus est maxie qñ ta
lis dispositio nature nō est ppetua
siue diuturna. Scdo mō pōt cōtin
gere ex pcedēti cogitatione tñc si nō
fuit cōsensu ad cogitationē. et ne
cessitas vigeat pōt accedere et cele
brare. si aut nō vigeat necessitas ac
cedēdo nō peccat mortalit sed veni
aliter maxime qñ cogitatio est cum
delectatiōe. lz sine cōsensu. Dicit tñ
brūs Tho. q pōt cōtingere q i ipā
cogitatiōe pollutio oriā: q si placet
ppter delectationē ex surreptiōe est
peccatū veniale. Si aut deliberāte
cōsensu et pcpue cū cōplacēta futu
ra est peccatū mortale. Ista aut cō
placēta nō faciūt dictā pollutionem

De sacramento

esse pctm̄. qz nō est eius causa s; in se est pctm̄. Si aut placeat vt alleuiatio nature pctm̄ eē nō credit. Tertio cōtingit ex cibo et potu. tūc idē ē iudiciū sicut de illa pollutiōe q̄ cōtingit cū ymaginatioe turpi. vt dicit canō. vj. di. testamētū vbi b; Lū ap petitus gule vltra modū in sumēdis alimētis rapit. atq; idcirco humorū receptacula. i. virilia mēbra grauāt h; ex idē animus aliquē reatū. i. veniale pctm̄. Et hoc non phibet ab eucharistie sumptiōe s; a cōfectiōe nisi sit necessitas. Tū ibidē seqtur. nō tū vlt; ad phibitiōē sacri mysterij pcpiedī vel missay solēns celebrandi. cū fortasse aut dies festus exigit. aut exhibere mysteriū p eo q; alius sacerdos deest ipa necessitas cōpellit. Nec ibidē. Et nota s; Archi. in canone. testamētū di. vj. q; h; pollutio ex crapula in sūmo est veniale. tū ipsa crapula pcedēs est mortale. Et q; p; q; licet pollutio ex crapula q̄ est veniale pctm̄. phibeat nihilominus pter casum necessitatis a cōfectiōe. tamē latē a sumptiōe nō phibet qd plus est: qz maior mūdicia requirit in sacrificio q̄ in sumptiōe. Tū Archi. vbi supra est citat efficax argumētū q; minus ē audire diuina q̄ celebrare. eo q; s; tho. pctōr in mortali pctō existēs videndū corpus xpi in missa non peccat. h; tūc debeat hūiliari. Quarto p; ingit pollutio ex illusione dyabolica. de qua dicit. Iohānes parisiēsis super illij. sententiay di. x. q. ij. q; talis illusio h; qñdōq; causam intrinsecā sicut qñ dormiēs non fecit quod debuit s; se nō signando vel aliqd ali

ud: et sic est pctm̄. Aliqñ non est peccatum. i. qñ habet causam extrinsecam. sicut narrat in ystaspatrum de quodā sancto viro. q; quotiens celebrare volebat. pcurabat et diabolus pollutiōes qd patres pcpientes dederūt et consiliū q; audacter celebraret. Quocūq; tū modo accidat ex quadā cōgruetia semp impedit sumptionē sacramēti propter duo. Primo qz ibi semp accidit seditas corporalis cū q; nullus ppter reuerentiam sacramēti v; accedere. Tū accedētes lauant manus et c. nisi forte talis esset immūdicta q̄ esset ppetua et diuturna: vt si esset lepra vel fluxus sanguis: vel seminis. Scdo qz ibi seqtur pollutio in euagatiōe mētis pcpue ex turpi cogitatiōe: q; etiā nō sine culpa cōtingit. Tenendū tū est s; Tho. q; in oibus istis ppter necessitatē vel solēntarē dicit v; vbi vnus est sacerdos tantū post ponēda est talis pgruentia. et cōmitendo se deo cū dolore et cordis cōpunctiōe pmissa cōfessione si haberi pōt alias cū bono pposito cōfiteā accedat in noīe dñi. Dicit etiam doctor parisiēsis vbi supra: et concordat cū scō Thoma de mēstruo et alijs immūdictijs q; q̄ diu durāt ex q; sunt ipales immūdicie et non ppetue in talibus ē abstinēdū: ppter reuerentiā sacramēti. Si tū mulier h; deuotionē vel forte posseā nō habebit tps cōpetens ad hoc admittat. ne s; Gregorij pena corporalia ei imputet in culpam. Dicit tū Gregorius q; si mulier eo tpe accedat nō est iudicāda: qz passio sua nō est culpa. Si aut abstineat laudāda est. v. di.

ad elus vero. Valde igit essent ar:
guendi sacerdotes ydote grauates
tales psonas grauibus penitētis
eo q ad eccliam tpe menstrui ingre
diunt aut ad sacramētū altaris ac
cedunt. Et audiui de qdā q p vna
leui pollutiōe cuidam pie femine z
multū deuote ddit multa psalteria
p penitētia cōparāda. puto tñ q p
uider at in hac pte de symonā sibi
ipsi p eādē faciēda: sed tñ mentita ē
iniquitas sibi. Illa cñ statī discretio:
rē accessit q cū ea melius z minus
egit: ita ille paup fuit frustratus z
in sua spe symoniacā cōfusus. Ter
tia cautela q nullus die illo in q cō
municet debitū perat a coniuge vel
ecōuerso vxor a marito fm Tho. in
ij. pte. q. lxxx. nec etiā nocte sequētī
aut pcedētī. qd si fiat causa. plis ge
nerāde: vel causa reddēdi debitū iu
dicandū est sicut d pollutiōe noctur
nali q accidit nō sine pctō. ppter im
mūdiā corporālē z mentis distra
ctionē. Un i cōcilio libertino de cō.
di. ij. c. ois hō. dī. Dis hō aī cōmu
nionē sacrā a ppria vxore abstinere
dī tribus aut qtuor aut qnqz aut sep
tē diebus glo. abstinere dī qtu i se
est vt nō exīgat exactus tñ reddere
dī qlibz tpe. vt ptz. xxxij. q. v. Si
dicat. Dicat tñ glo. q hoc nō est pce
ptū. p illo notat. xxxij. q. iij. Vir
cū ppria. Iohes etiā in nouella sua
de cō. ecclesie vel altaris. c. j. li. vi. su
per glo. in x. seminis in fine dicit q
qn maritus accepit eucharistia nō
dī exīgere tenet aut reddere. de hoc
lxxxij. di. pposuisti. r. xxxij. q. iij.
xpiano. in tali ergo casu vt dīc Bzr.
sūt hoies suo arbitrio seu iudicio re

linquendi. z eoz cōscietia est reqrenda
cū veniāt ad cōfessionē. Un si qd vo
luptate dñante cōiugi miscetur. phī
beri debz ab hoc sacro. xxxij. q. iij.
vtr cū ppria. Albertus aut dicit q
etiā post sacram coionem nō licet il
lo die debitū exīgere. nec exactū red
dere nisi cū difficultate. Puto tñ q
reddēs illo die dbitū nō peccat mor
taliter sed venialit. Sed dicerēs. tñ
Iheronymus in qdā sermone sūr
phibet dicēs Quicūq vxori reddit
debitum nō pōt carnes agni edere.
xxxij. q. iij. Sciatis. Dico fm dos
ctozē subtilē q nō pōt oino cū tanta
reuerētia. z ideo cōsiliū est vt tūc ab
stineat: lz nō sit pceptū necessitatis
qz nō video quō ppter hoc solū pec
caret mortalit qz pcpit corpus xpi.
Un glo. sup dicto. c. sciatis. dicit q
talis nō debet edere de carnibus ag
ni. i. corpore xpi ppter reuerētiā sa
cramētī cū causa libidinis cōmifcet
vxori alias nō tenet debitū reddere
vt dī. xxxij. q. v. c. j. Nō video qre
punit cū tñ p mortali abstinēduz
est a corpore xpi de cō. di. ij. Quoti
die. Ex qbus infero q dogma beg
hardoz docēs hoīem. p omī tpe q
ydoneus est manducare spiritualit
esse ydoneum ad manducandum
sacramentaliter: totaliter est pestifex
z scripturis scitis contrarium. patet
hoc ex supradictis. Mā multi sunt si
ne mortali pctō q sūt ydonei ad mā
ducādū spūaliter cū sint in grā z tñ
ppter reuerētiā sacramētī nō sūt
ydonei ad māducādū sacramentalit
ter sicut ptz d cōiugibus actualiter
commiscentibus. vt dictum est.
Item apparet ex his q tus error est

dicere qd hō ex reuerentia nō dō mo
ueri ad abstinentiā: immo magis ad
sacramentaliter pceptiendū. Sicut di
cere qd virgines et vidue duote nego
cia seculi abdicātes si se in defectib⁹
et in imperfectiōibus spiritualibus in
ueniāt periculose ab hoc sacramen
to abstineāt. Un̄ eis cōsulēdū est qd
quidie alis frequenter. alis aliq̄tens in
septimana hoc venerabile pceptant
sacramētū. q̄ oīa errorē sapit et vul
pinā calliditatē. Un̄ dico fm̄ docto
rē subtilē qd existens in grā actualit̄
indevotus laudabiliter abstineat ab
hoc sacro. Nec est cōsiliū ecclesie et
sectōr patrū p sumptionē sacramētī
excitare actualē deuotionē: s; p ietu
niū: elemosinas: orōnes: et meditati
ones deuotas p̄mū in se deuotionē
excitare auxilio dei. et demū ex sum
ptionē eucharistiē feruorē et grē expe
ctare fideliter cōplemētuz. Quarta
cautela ne q̄s q̄tuncq; contritus
de suis p̄ctis sine cōfessione facta sa
cerdoti accedat ad cōmunionē: Itē
sic accedēs peccat grauiter: ex hoc
q̄n h; coplā sacerdotuz. Sacerdos
tū volēs celebrare nō secū habēs co
plā sacerdotū si imminet scādalum
poplī et itā incepti canonē vlt̄ forte qz
infirmus amittit loq̄lā. et ip̄e p eo cō
municādo vult cōficere eucharistiā
et celebrare missam si talis est in pro
posito cōfitendū q̄to citius poterit
nō peccat comunicādo. Licet aut̄ in
p̄cto existēs nō debeat sine cōfessione
cōicare. tū pōt videre corpus xpī si
ne p̄cto. Si tū abstineat ppter hūil
tatē melius facit fm̄ Tho. i. iij. di.
ix. Dicit tū albertus qd p̄cto potest
videre corpus xpī s; nō multo aspe

ctu: sed eo viso debz pcutere pectus
suū q̄n nō sit dignus aspectu. Quin
ta cautela est ne q̄s nō seiatius acce
dat ad cōmunionē ppter reuerentiā
sacramētī. vij. q. j. nihil. et de pse. di.
ij. liq̄do. Et hoc ppter honore tāt
sacri. vt dicit Aug. in li. respōsionū
ad Januariū Itē te moueat qd dñs
post cenā cōcauit aplos: qz hoc fe
cit ppter imp̄ssionē memoriē aplos
meliorē. Si tū imminet necessitas
mortis. tunc pōt cōicare etiā post cō
bū vel potū Sicut si q̄s vulneratus
in taberna hora vesp̄tina tendit ad
mortē talis pōt expediri statim ne
recedat sine viatico. Un̄ si h; aliquā
medicinā an cōmunionem recipere
nec etiā porare. Si tū lauādo os ali
qd aq̄: vel si reliq̄as cibi inter dētes
remanētes trāglutiret non impedir̄
cōicare: qz nō sumpsit illud p modū
cibi vel potus. s; p modū saluē qd vt
tari nō pōt. Si q̄s etiā post modū
noctis aliqd p modū cibi vlt̄ potus
recipit impedit a cōione illo die Si
aut̄ ante mediā noctē siue dormiat
siue nō q̄tum ad rōnē pcepti nō vlt̄
des impedire. tū sine causa necessa
ria melius est differre cōionē. et hoc
ppter turbationē mentis qd puenit
ex indigestiōe et insomnitate fm̄ quā
hō reddit ineptus ad cōionē. Ita di
cit Tho. in. iij. parte. q. xxx. Sexta
cautela est vt oēs xpīani habentes
ānos discretiōis. s. a decē fm̄ tū sub
et supra annū semel in āno in pascha
nō omittant cōmunicare nisi de cō
silio sui sacerdotis et propter aliquā
rationabilē causam ad tempus ab
stineant. vt dicitur de peniten. et res
missio. Omnis ytriusq; sexus. Si

in septus possint cōicare cōmenda-
biles sunt. Et maxime ad festa xpi
aploz et patronoz ecclesie in quibus
maior deuotio excitat ppter festuz
die. Un antiq̄ p̄suetudo iure appro-
bata h̄z q̄ seculares in natali dñi pa-
scha et penthecostes de p̄silio debēt
cōicare. de cō. di. iij. c. et si non fre-
quētius. Seculares tñ p̄sone contē
platiue et femine duote singulis mē-
sibus possunt cōicare. Un h̄z Aug.
in libro de ecclesiasticis dogmatibus
Singulis diebus p̄sictis si non sint
in p̄posito peccandi amplius. Sin-
gulis aut̄ diebus nō laudat neq̄ vi-
tuperat cōmunicātes. Non laudat
q̄ difficile est secularibus se p̄para-
re ad hoc singulis diebus. saltē di-
gne. Circa hoc tñ sc̄l̄duz fm̄ Tho.
sup. iij. di. xij. q̄ si q̄s experimenta-
liter cognoscit ex q̄tidiana sumptio-
ne feruore amoris ad deū augeri: et
sacramēti reuerētiam non minui. ta-
lis possit q̄tidie sumere siue cōmu-
nicare. Si aut̄ sentiat reuerētiaz mi-
nui et feruorem nō augeri multū d̄z
interdum abstinere: vt cū maior re-
uerentia et deuotiōe postmodū acce-
dat. Un q̄tū ad hoc vnusq̄sq̄ relin-
quēdus est suo iudicio: vt dicit Au-
gu. libro p̄mo ad Ianuariū. Nec te
moueat in cōtrariū illud dictū Am-
brofij p̄mo libro de sacramētis. q̄d
etiam ponit de cō. di. ij. Si quotiē-
cunq̄. quod etiam allegant hussite
heretici dantes p̄sumptiōem cōmu-
nicandi secularibus q̄tidie. vbi dici-
tur. Qui sp̄ pecco semp̄ debeo acci-
pere medicinam. Hoc tñ est intell̄-
gendū q̄tum ad preparationem aī
et p̄sciētē Un dicit ibidē glo. debeo

sp̄ accipere. i. debeo sp̄ me p̄stare seu
p̄parare habilē et dignū ad accipien-
dum. Sic etiam intelligendū est il-
lud Ambro. q̄d ponit d̄ cō. di. ij. nō
iste. vbi dicit. Accipe quotidie tibi
illud quod q̄tidie tibi p̄ sit. et sic vi-
ue vt q̄tidie merearis accipere. vbi
glosa exponit Accipe q̄tidie. i. p̄pa-
ra te q̄tidie habilē ad recipiēdū. Et
ex his p̄z q̄ xp̄ianus semp̄ habilē
se p̄stans ad recipiēdū hoc sacramē-
tum d̄z semp̄ cōmunicare. et si nō sa-
cramentaliter tñ sp̄ualiter. s. p̄ fidem
deuotionē et charitatē. Iuxta illud
Augu. Ut q̄d paras dētes et ventrē
et nō mentē. crede et māducasit d̄ cō.
di. ij. Ut q̄d. P̄t etia sc̄do ex hoc
q̄ periculose errāt illi q̄ dicunt. suffi-
cit q̄ ego aī cōmunionem paschale
q̄draginta diebus q̄dragime red-
dam habilē ad cōmunionē: non cu-
rando totū tps̄ anni inutiliter expē-
dere. immo credētes se dignos tunc
ad cōmunionē currūt intrepidī qui-
bus tñc melius esset si q̄tidie digni
existētes acciperent sp̄ualiter siue mē-
taliter et vtiliter. q̄s semel in anno sa-
cramentaliter et damnabiliter. Unde
Criso. sup̄ ep̄stola ad hebreos. ser-
mōe. xviij. circa mediū oēs p̄dictos
tangit dicens. Quos magis accep-
tamus. i. approbamus an eos q̄ se-
mel in anno. an eos q̄ septius. an il-
los q̄ raro accipiūt. Et respondet.
Neq̄ illos q̄ semel. neq̄ illos q̄ septi-
us. neq̄ illos q̄ raro: sed eos q̄ cum
mūdo corde. q̄ cū vīta irreprensibi-
li isti semp̄ accedūt. Qui vero tales
nō sunt neq̄ semel accedāt: q̄ iudici-
um sibi accipiunt et damnationem.
et supplicium. hec Criso. Ad hoc

h̄z hoc in
c. quotidie
de p̄sica. d.
4.

sonat illud de consecratione distinctione. ij. Accipe quotidie. vbi dicitur. Qui non meretur quotidie accipere non meretur post annum accipere. Et est dictum Augusti. tractans illud Math. vi. Panem nostrum quotidianum ne post communionem cibis lubricis aut potibus quod possunt vomitum procare utat. sicut fieri solet in pascha vbi tunc vtrum lardo cocto in frigidato. ouis in frigidatis: et aliis cibis ex quibus frequenter sequitur vomitus. Tales autem quod ex hominum causis vite sacre communionis habent vomitum. ex ipso culpa quicquidque penitus dura sunt puniendi. Et ne sacerdos tale quale voluerit penitentiam per tali peccato iniungat audiat penitentiam districtam diu per sanctos taxatam et a iure approbatam. Sicut enim dicit Beda in suo penitentiali. et ponunt verba in decreto. de eo. di. lxxvi. Si quis per ebrietatem vel voracitatem eucharistiam euomuerit. xl. dies peniteat. Clerici vel monachi. lxx. diebus. Episcopi. cx. Si vero per infirmitatis causam euomuerit septem diebus peniteat. Et hoc quod dicitur de infirmo cui iniungitur penitentia per vomitum. intelligendum est quod hoc sit ad cautelam: quia cum esset infirmus non debuit sumere et ita fuit in culpa. Unde et sacerdos sit circa hoc cautus quod si viderit infirmum talem ad vomitum primum siue promptum: tunc ostendat sibi corpus Christi et sua deat sibi pie credendum et sentiendum de ipso et sufficit sibi pro communione sacramentali. Quia nihilominus communicat ipse spiritualiter et si non sacramentaliter si est sine peccato mortali.

De cautelis seruandis ex parte sacerdotis hoc sacramentum conferentis vel communi-
ficientis.

Primo sacerdos caueat ne comens alienum parochianum absque licentia sui plebani. quia grauis peccaret mittendo falcem in mellem alienam. Religiosus tamen hoc faciens excoicatus de facto: et per solam papam est absoluedus ut dicitur in ca. Religiosi. de privilegiis in clementina. Et nota quod plebanus clericus canens alienum parochianum non incurrit hanc penam excoicationis. ut dicit Johannes andree in glo. dicti capituli. Et Stephanus polonus hoc idem sentit Si tamen religiosus perfectus ecclesie parochiali hoc faceret dubitat ibidem Johannes andree an incideret illam penam videtur tamen dicere quod sic in. c. primo de decimis. in prima glo. in clementina ut in c. j. de rebus ecclesie non alienandis. in glo. v. in si. pena commensurabile non extendit ad religiosum quod pesti ecclesie seculari ut clericus secularis. Secunda cautela caueat sacerdos ne peccatore occultum ab hoc sacro publice petente commone abiciat vel prohibeat. sicut quidam indiscreti fecisse inuenti sunt. Unde dicit Augustinus. Non prohibeat dispensator. id est sacerdos pingues terre. id est peccatores res mensam domini maleducare. id est exactorem moneat timere. de eo. di. lxx. non prohibeat. Pro quod sciendum quod secundum Thomam. in. lxxj. sententia. di. ix. q. v. Si peccator est occultus per confessionem solum scitur. et ille in occulto petere debet et denegare: et monere eum in occulto ne petat

In publico. Si aut nihilominus pe-
tit in manifesto v3 ei dare exēplo xpi
q̄ iude traditori dedit corpus suū. j.
q. j. Christus. de cō. di. ij. Sicut iu-
das. Si nō pctm̄ est manifestū tūc
siue in occulto siue in manifesto pe-
tat v3 ei denegari. Quare aut pctō
si in occulto nō est denegāda eucha-
ristia Guido de bas. in rosario decre-
torū in dicto c. Nō phibeat dicit q̄
hoc est. iō ne pdat pctōrē suspectuz
esse de crimine qd̄ faceret si eū phi-
beret. Sz diceret videt in hoc sacer-
dos esset reus dānatōis sic cōcātis
qz dat medicinā p quā morit̄ egrot⁹
z dat gladiū furioso q̄ se trāsuerber-
rat. imo videt talis sacerdos pice-
re in lutū pessimū cōsciet̄e imūde il-
lius pctōris corpus xpi. Rñdeo q̄
hec oia nō debēt aliqū mouere in
cōtrariū: qz nihil cōcludūt. Iste aut
sacerdos nō dat medicinā mortiferā
illi pctōrē. sz ille pctōr solus rapit vīo
lenter a q̄ non pōt phiberi de iure p
sacerdotē. Nec dat ei gladiū sacer-
dos: sz ip̄e solus violenter rapit cū
sacerdos resistere nō pōt ex quo sibi
sus phibuit Nec p̄icit corpus xpi
in hoc casu in lutū: sed ille pctōr hoc
facit. Sacerdos aut inuitus hoc fa-
cit: z cū dolore maximo. qz monet
eū in secreto deum timere. qd̄ cū se-
cerit nō h3 amplius qd̄ faciat. Sic
de b̄to gregorio legi q̄ cū fratri pe-
tentī pctōrī occulto eucharistia de-
dit publice dixit iudicet deus inter
me z te. Eligat ergo peccator ocul-
tus fm̄ cōsiliū guidōis supradī-
cti vt potius se prodāt suspectuz de
pctō abstinendo a cōsone q̄ in pctō
sumat indigne Tertia cautela est ne

sacerdos det alicui hostiā nō conse-
cratā loco p̄secrate: qz fm̄ Thomā
in sacramēto veritatis non v3 esse
fictio aliqua. Et hoc iō. qz mandu-
cans hostiā adorat eā z sic cōmitte-
ret ydolatriā. qd̄ crimen in sacerdo-
tē retorq̄ret q̄ daret actus z causam
ydolatrādī. fm̄ Tho. in suo qd̄libet
to. li. vj. q. vj. Nec etiā solus sumat
in missa ppter qd̄cūqz peccatū sibi
occurrēs hostiam nō cōsecratam.
Sicut de quodam intellexi. q̄ senti-
ens se grauib⁹ peccatis fornicatio-
num irretitū p̄fertim cum nocte illa
habuisset cōcubinā t̄mens offende-
re diuinā maiestatem. in missa eodē
die p̄ ip̄m celebrata: ad quā nō cōfes-
sus pudore sociorū aliorū ne de eo il-
lud sciret cōfusus accessit z hostiam
nō cōsecratā eleuauit p̄plo adorans
dā. quā solus postea sup̄sit qd̄ se se-
plissime facere asseruit corā cōcubia
predicta cum per eam ipsa retenta
irreuerentior sicut ad quod ita in-
dignus accederet fuisset reprehens-
sus. Hoc autem est maximum pec-
catum et maius illo quo quis i pec-
cato mortali communicat. Sicut
dicit decretalis de celebratione mis-
sarum de homine vbi dicitur q̄ ta-
lis illudit deo et populo. quā facit
populum ydolatrare. Faciat autē
talis sacerdos iuxta cōsiliū su-
ris. l. distinctione. De his in fine v-
time glose. vbi dicitur. q̄ talis dum
modo sit contritus quib⁹ non con-
fessus necessitate vigente potest licē
te celebrare. et in tali casu non fin-
gat se celebrare: sed veraciter in no-
mine domini consecret. z hoc est v-
gnum. Quarta cautela caueat sag-
c iij.

cerdos ne det corpus xpi histrioni-
bus et alii qd hoies puocat ad luxu-
ria vel lasciuia et dissolutione qz hoc
nec diuine maiestati nec euangelice
discipline cōpetit. de cō. di. ij. p dile-
ctioe. Et hoc intellige de istis histri-
onibus qd vtutur xbis ipudicis vel
factis illicitis vs adhibet ludu nego-
ciji sicut illi qd iduut laruas et fingut
se ceruos vl eqs induentes saccos et
qd hoc faciut tpsibus indebitis sicut
diebus festiuis distrahētes pplm a
deuotioe. Als aut illis pot dari cō-
muniō qd licite et ornate interdū corā
hoibus faciut iocofam collationez
xbis honestis et nō scandalosis. Itā
ioculatores audire causa recreatōis
nō est pctm mortale. lxxvij. di. dōa-
re. In pma glo. Itā et talibus pot da-
ri aliqd pro mercede fm Tho. scda
scda. q. lxxvij. ar. iij. Similit ament-
bus et satuis naturaliter nō dz dari:
Si aut oīno nō sunt debiles i mēte:
sed aliq mō sunt dociles: et hnt reue-
rentiā ad sacramētū. nō dz eis dene-
gari. Silr pueris qd nō habēt discre-
tionē nō dz hoc sacramētum porri-
gi. Quinta cautela caueat sacerdos
ne habeat euaporatā aut corruptā
hostiā. Un notāt doctores qd vltra
vnā septimanā seu ebdomadā sacer-
dos nō dz seruare hostiam ne putre-
scat. ut habet d sentē. excō. vt pmit-
timus sup glo. pma Similiter ne sit
vinuz acetosum. qz in talibus nihil
pficeret. Si tñ hostia nōdum totali-
ter esset euaporata: sed tenderet ad
corruptionē si vinū etiam inciperet
acetescere pot qdē cōfici. sed peccat
cōficiens mortaliter ppter reueren-
tiā sacramēti. Silr ne cōficiat in vi-

no agresto. s. nōdum maturo. qz nō
dū est vinū. s. in via generatiōis. In
multo tñ bene cōfici. qz hz plenam
rationē vini. tñ nō est cōficiendū de
multū recentī multo ppter ipurita-
tem ipsius fm Tho. in. iij. di. xj. q.
iij. ar. j. ij. et iij. Videat etiam sacer-
dos qd apponat tantum de aq qd to-
taliter pot cōuertī in vinum. Sexta
cautela. caueat sacerdos ne cum est
debilis ita qd nō pot pficere missam
audeat celebrare sicut cōtingit pati-
entibus tertianā febrē et quartanā.
vel qs interdū dimisit febris qd vt se-
pius deficiut in celebrādo. ita qd vs
ab altari domū languētes deportā-
tur. Verūt licet sic debilis nō pot
celebrare. pot tñ seipm cōmunicare
si nō hz aliū sacerdotem qd ipm com-
municaret. s. tūc dz hre solā. xxiij.
di. Ecclesiastica in glo. pma. In hoc
tñ casu si sacerdos incipēs missam
debilitatē intātū qd nō possit eā pfic-
cere si est añ consecrationē corporis
xpi vel añ cōsecrationez sanguinis.
vel etiam sanguine cōsecrato dz reli-
q pars misse suppleri p aliuz. vt prz
vij. q. j. nihil. Et hoc idē tenet tho.
in. iij. parte. q. xcij. Si aut sacerdos
post cōsecrationē corporis xpi ante
tñ cōsecrationē sanguinis pcipiat vi-
nū aut aquā deesse in calice tunc dz
statim apponere et cōsecrare. Si nō
post oīa cōsecratiōis xba pcipit qd
aq desit dz nihilominus procedere
qz appositio aq nō est de necessitate
sacramēti. Inullo aut mō aq dz vi-
no iam cōsecrato misceri. Si autē
post ipam consecrationē sanguinis
pcipit qd vinū nō fuit appositū in ca-
lice s. solā aq si hoc pcipit añ sump-

tionē corporis xpi d3 deposita aq̄si
ibi fuerit aquā cū vino ponere et re-
sumere a x̄bis cōsecratiōis sanguis
Si x̄o hoc p̄cipit post sumptionem
corporis xpi d3 apponere aliā hosti-
am cū sanguine cōsecrādā. ⁊ in fine
sumere hostiā iterū cōsecratā ⁊ san-
guinē. nō obstante si prius etiā sup-
sit aquā q̄ erat in calice qz p̄ceptū d̄
p̄fectione sacramēt maioris est pō-
deris q̄ p̄ceptum q̄ hoc sac̄m a-
telunus sumat fm Thomā Altijs tñ
videt q̄ solū d3 apponere vinū in ca-
licē ⁊ aquā sine noua hostiā. ⁊ repe-
tere x̄ba cōsecratiōis calicis tñ ab
illo loco. Similit̄ mō. Et si timet p
longationē misse sufficit d̄cere ver-
ba essentialia cōsecratiōis calicis.
Nec est necesse repetere orōnes se-
quētes. Et hoc totū intelligūt ip̄i si
gustauit tñ ⁊ nō trāsglutit. Quid
aut̄ faciat si habeat aquā in ore ⁊ ve-
re sentit q̄ est aq̄ tñ dicit Inno. q̄ n̄
d3 eā emittere. qz ppter corpus xpi
q̄d est in ea cauēdū est ne viliter tra-
ctaret. Et qz est timēdū ne genera-
retur scādālū hīs q̄ viderent. Dicit
etiā ip̄e Inno. Si eā trāsglutit nō ē
sejunus. nec d3 post ea cōficere. vij.
q. i. nihil. Hostiensis x̄o dicit q̄ d3
eā seruare ⁊ ponere in sacratio. ⁊ fm
hoc d3 se fingere eam trāsglutire. ⁊
hoc ideo qz al̄s tāq̄ nō sejunus nō
d3 cōficere. Ego tñ teneo cū Tho.
qz post cōsecrationē istius aq̄ posset
in hoc casu cōsecrari corpus xpi et
sumi ne sacrificiū maneat imp̄fectū
q̄d ē grauius pctm̄. Itē si p̄cipit ho-
stiā corruptā post sūptionē d3 alia3
accipere ⁊ itez consecrare ⁊ sumere
fm Tho. in. liij. parte. q. lxxxiij. ar.

vi. Similiter si recordaret se om̄is
se aliq̄ x̄ba q̄ sunt de necessitate for-
me. resumat formā iterū p̄ ordine3.
Si aut̄ essent x̄ba nō de necessitate
forme. p̄cedat ne turbet ordinē offi-
cij diuini fm Tho. in. liij. parte. q.
lxxxiij. ar. vi. Septima cautela cas-
ueat sacerdos ne aliqd de corpore
xpi vel sang uine in terrā vel in vestē
ornatus sui cadere vel stillare pmit-
tat. qz grauit̄ puniret. Nā si cecide-
rit aliqd sup tabulā ligneaz. lingua
lambatur ⁊ tabula radat̄. Si aut̄ n̄
est tabula locus radat̄ ⁊ cōburat̄. et
cinis in sacratio recōdatur ⁊ sacer-
dos q̄draginta diebus peniteat Si
x̄o sup lapidē altaris ceciderit for-
beat sacerdos stillā. ⁊ tribus diebus
peniteat. Si x̄o sup lintheū altaris
vel sup casulā sacerdotis ceciderit
si peruenerit stilla ad aliud lintheū
q̄tuor diebus peniteat. Si vero p-
uenerit ad tertiu nouē diebus peni-
teat. Si vsqz ad q̄rtū. xx. diebus pe-
niteat ⁊ lauet lintheamina tribus vi-
cibus q̄ stilla tetigerit supposito cas-
lice ⁊ aq̄ ablutiōis iuxta altare con-
datur. de cō. di. ij. Si p̄ negligentia
posset etiā sumi a sacerdote nisi t̄-
mere abhominatio. Lautius tñ est
illā partē lintheaminis vel corpora-
lis excidere ⁊ cōburere. cinerē aute3
ponere in sacratio fm Tho. in. liij.
disti. xliij. ⁊ i. tit. pte. q. lxxxiij. arti.
vi. Habent̄ hec oīa de cō. di. ij. Si
p̄ negligentia. Octauo caueat sacer-
dos ne aliqd cadat i calicē ⁊ maxie
in estate vt est x̄mis. aranea. musca
simus passeris. puluis ⁊ filia Qd si
aut̄ cōsecrationē calicis cōtingit. ca-
lix d3 ablui ⁊ de nouo vinū infundi

7

no.

8

De sacramento

cum aq̃. Si vero post cōsecrationē
d3 caute capi ⁊ diligēter lauari ⁊ cō
buri ⁊ ablutio in sacrario mitti. Et
si veniēti ibi esse dephenderit nullo
mō sumere d3 nec alteri dare: ne ca
lix vite in mortē ⁊ tat: sed d3 diligen
ter seruari i vasculo. Et ne sacramē
tū maneat impfectū d3 inde deponi
sacerdos denuo incipe psecrationē
calicis vt sacramētū pficiat. Nullū
enī abhōiabile debz sumi occasiōe
huius sacramētū fm glosam finalē.
ca. si p negligētā. de cō. di. ij. Hec
Hugo. Nōno caueat ne corpus xpi
ponat incaute. ita q̃ a muribus cō
medat. Quia de hoc q̃draginta die
bus d3 penitere. de cō. di. ij. q̃ nō bñ
Sed di. tñ ibi mus non comedit cor
pus xpi. q̃re ergo sacerdos sic tunc
punis? Respōdeo. I3 multi doctores
nō cōcedant ibi rodī corpus xpi sed
solū speciē sacramētū eo q̃ vt dicūt
q̃cito sumit a mure vel ab alio ani
mali desinit esse sacramētū nō est tñ
icōueniēs si dicatur q̃ musumat
corpus xpi cū sceleratissimi hoies il
lud sumāt fm glo. de cō. dist. ij. Qui
non bñ. ⁊ potest tñ dici q̃ licz homo
malusumat sacramētū illud sacra
mentalit ⁊ nō spūaliter: mus tñ vel
brutum aīal nec spūaliter nec sacra
mentalit recipit q̃ nō vtit eo vt sacro
eo q̃ nō credit ibi esse deū ⁊ hoies sz
sumit p modū alterius cuiuscūq̃ ci
bi. ⁊ ita sumit bñ accidētia ⁊ species
sacramētales sz nō sacm. Immo di
cūt doctores vt notat i glo. dicti. c.
Hō isti. de cōse. di. ij. q̃ etiā in bono
hoie q̃diu sentiunt species. tādū ē
ibi corpus xpi ⁊ q̃cito deglurit statū
desinit esse sacm. ⁊ corpus xpi desi

nit esse in sumēte Ita sentit. Hugo
cardinalis. Sz Hugo de sancto vi
tore vt recitat Archi. in ca. p̃dicto.
Hō isti dicūt q̃ q̃diu ibi maneat spe
cies sub illis est xps integer. vñ si in
trāt stomachū sub illis manet q̃diu
sint ibi sicut sub ipsa specie est i p̃xi
de. Et verū est fm Petrū de tharā
tha. q̃ nō vadit in corpus nostrū vt
illud nutriat sicut ceteri cibi. Intrat
tñ ⁊ est ibi sub specie sacramētali q̃
diu illa durat fm Petrū ⁊ hoc etiā
tenent theologi. Dicit etiā glosa de
cō. di. ij. Tanta vñ verbo cōmisce
ri. q̃ species ille nec cibis alijs com
mifcent nec in stomachū descēdūt
⁊ ppter hoc neq̃ p secessum emittū
tur. Et l3 aliquis ex ip̃is reficiat nō
tamē incorporant. nec in stomachū
descēdunt: nec p secessum emittunt.
Interdū tamē etiā homo odore re
creat. q̃ tñ nec p secessum nec in sto
machum dirigit. Tamen Bartholo
meus brixienf. ibidez dicit q̃ bñ di
cere potest q̃ in stomachū descēdāt
nā als quō euomerent. Quā g̃ dicit
Aug. Hō iste est panis q̃ trāsīt i vē
trē expōit archi. i. c. Si q̃s p ebrieta
tē. de cō. di. ij. q̃ hoc p̃tato d3 q̃ nō
est iste panis q̃ vadit in corpus sicut
cibus naturalis. sic q̃ nutriat: sz est
ibi sub specie sacrali. Et p̃tato pūit
sacerdos: q̃ pmissit irreuerent a mu
rib⁹ p̃tracari sacm tā venerabile.

De sacramento penitentie.

Dentitiam agite ap
propinquabit em regnū
celoz. Mat. iij. ⁊ iij.

Et de pe. di. j. ex his. c. uolu
Quia restituta in bas essent.

q̃ ex his.

ptifino innocētia hō fragilis illeſaz
 z in cōtaminatā cōtinue ſeruare nō
 pōt vltā qn ſepius cadat. ſō dīna ma
 feſtas contra caſū hmōi p reſtaura
 tiōe innocētie p dīcte de ſacō penitē
 tie puidit p quam hō a deo p pctm
 elōgatus ad ipm appropinqt. Hic
 eſt q ſaluator veniēs i mūdū qñ bo
 nus medicus egrotis cōſulēs dicit.
 Pniam agite. Agite inq̃ fm Bor
 rā ſup Mat. tāq̃ medicinā ad ſanā
 dū morbu. qñ armaturā ad inſedū
 bellū. qñ clauē ad reſerādū celum.
 Tria em cōſeqtur pnie actor. ſ. ſa
 nationē vulnēz cordis. armationē i
 ſidiarū hoſtis. z aptionez regnī cele
 ſtis. Qñ dī appropinqbit em vobis
 regnū celoz. Diffiniſ. aut ſic fm ma
 giſtz ſen. li. iij. di. xiiij. Pnia ē vtr
 q cōmiſſa mala plāgimus cū emen
 datōis ppoſito. Amb. aut ſic diffi
 nit pniam. Pnia eſt virtus cordis
 amaritudo aīe p malis q̃s pmiſit
 Alibiteriā idē Amb. dicit Pnia eſt
 mala pterita plāgere z plāgēda itēz
 nō cōmiſſtere. Circa qd ſciēdū q du
 plex eſt pnia. ſ. interior tñ. z ē dolor
 p pctō. Et hoc ē de iure naſe. Alia
 exterior q ſit arbitrio hoīs. ſ. ipoliſa
 p ſacerdotē. Pnia nō ē ſacm pprie
 ſz ſcōa. ſ. p miſtros ecclēie impoliſa.
 Eſt aut materia huius ſacri actus
 miſtri. ſ. ſacerdotis quē exercet circa
 pctōrē abſoluēdo ipm. Forma autē
 iſtus ſacri lz a xpo non ſit inſtituta
 certa. tñ fm doctores ē hec q pmo
 pmiſſat oō. ſ. illa. Dñs te abſoluat
 vel miſereat tui oīpotens deus. z dī
 mittat tibi oīa pctā tua z pducāt te
 in vitā eternā. Et tūc ſequat forma
 eſſentialis. ſ. Et ego auctoritate q

fungor abſoluo te a peccatis tuis.
 In noīe patris z filij z ſpūſſcti. Ita
 ponit Albertus in ſcripto qrti ſinia
 rū. di. xvij. Dicit aut Tho. i. iij. pte.
 q. lxxxiij. ar. iij. q de ſubſtantia for
 me eſt. Ego te abſoluo. ſz hoc qd p
 miſſit. ſ. oō nō eſt de ſubſtantia for
 me. ſz tñ ne ſacramētū effectus iper
 diat ex pte penitentis. ſit aut ma
 nus ipoliſio ſup caput conſitentis.
 qd nō eſt de eſſentia fm Tho. quia
 hoc ſacramētum nō ordinat ad alia
 quā excellentiā grē cōſequeḋā ſz ad
 remiſſionē pctōz Qñ magis i hoc
 ſacō cōpeteret ſignū crucis q̃ ma
 nus ipoliſio. In ſignū q p ſanguinē
 xpi remittunt pctā nō tñ eſt de neces
 ſitate ſacri Hōc tñ qd dicit ſacerdos
 Ego te abſoluo valet tantum. ſ. ſa
 cramentū abſolutōis tibi cōmiſſto.
 Sicut cum quēſit ab aliquo bapti
 zando. credis i deū. rīdet. credo. qd
 valz tātū ſicut ſacramētū fidei com
 miſſtere volo. fm doctore parīſieſez
 di. xiiij. q. iij. Plures tñ docti ſic ab
 ſoluūt. Auctoritate dñi nři ieſu xpi
 z auctoritate beatoz petri z pauli z
 auctoritate miſi in hac pte cōceſſa
 ab oībus pctis tuis p te deo z miſi
 cōſeſſis ego te abſoluo. In noīe pa
 tris z filij z ſpūſſcti. et iſta forma mi
 hi magis placet. Tñ ex q certa for
 ma nō ē ab ecclia pſcripta in hoc ſa
 cramēto eligat ſibi qd quā vult ex
 iſtis. Qñ ex hoc pōt patere q cum
 iſtud ſacm nō hz certā formā a xpo
 inſtitutā vel p eccliam pſcriptā vide
 tur pſonū q illi q abſoluebāt p xtu
 tem paſſiōis dñi nři ieſu xpi. vel ali
 ter nō ſint dampnandi tanq̃ erronei.
 immo videt q p dīcta forma abſolu

.110.

De sacramento

tionis p̄ doctores iuuenta ⁊ appro-
bata sit sustinēda nec opus fuit re-
petere cōfessiones talibus factas q̄
in nullo p̄tra determinatōne eccl̄ie
venerunt p̄dicti. nec causa inducēdi
errore p̄ illā formā s̄ tanq̄ pie serua-
tā eadē vsi sunt. Ulterius sciēdū q̄
tres sūt spēs p̄nie. q̄dā est solēns. q̄-
dā publica. q̄dā p̄uata seu secreta.
Solēns p̄nia est q̄ iponit ab ep̄o in
capite seluntj p̄ crimine publico et
manifesto sicut p̄ homicidio. incen-
dio ⁊ sacrilegio ⁊c. Et talis nō pōt
reiterari ne uilescat: nec imponit ele-
rico nisi d̄posito. Et agēs talē peni-
tētiā de cetero non pōt. p̄moueri ad
sacros ordines. Forma autē iponen-
di. eā pōit. l. dist. in capite. vbi d̄r q̄
oēs penitētes q̄ talē p̄niam publicā
suscipiūt p̄sentēt se ep̄scopo in capi-
te q̄dragesime aū fores eccl̄ie nudis
pedibus vultibus in terrā demissis
⁊c. Ibi debēt adesse decant: archiep̄-
sbyteri: parochiani et presbyteri
penitentium qui debent intungere
talibus penitētiās. Post hoc eos
in eccl̄iā introducāt. ⁊ cū oi clero se-
ptē psalmos penitētiōales ipsi i ter-
rā p̄stratis cū lachrymis p̄ eoz ab-
solutiōe decānt. postea surgēs ab
ofone manus eis iponat aquā b̄ndi-
ctā sup̄ eos aspgat cinerē tñ p̄us im-
mittat. Deinde cilicio capita eoz
coopiat. Post hoc p̄ mistros eccl̄ie
de eccl̄iā eos expellat cū r̄sorio. In
sudore vultus tui. Iste tñ modus n̄
seruat ap̄d nos s̄ trāslatus ē i cenā
dñi ⁊ ibi expedit. Sciēdū tñ fm̄ vñ
helmū q̄ ingressus eccl̄ie q̄ insūgit
solēnit penitētibz p̄det ex arbitrio
sacerdoti. tñ postq̄ introducunt tales

in eccl̄iā p̄ ep̄m feriā q̄nta magna
solū intrabūt eccl̄iā vsq̄ ad octauā
pasche. ⁊ postea exhibūt p̄ totū aūst̄:
vt dicit glo. l. di. In capite. Et erunt
extra eccl̄iā vsq̄ ad eadē feriā seq̄n-
tis aūst̄. nec cōcabunt aliqñ vsq̄ ad
mortē. Quāq̄ tñ minus fm̄ arbitriū
ep̄i. xij. q. ij. de viro. xxiiij. q. ij. ad
monere. xxvj. q. vj. Si quis de
corpore ⁊ de penitentia distinctione
v. Si qui vero. Si tamen penitet
pōt et secundo vel tertio anno red-
di ingressus eccl̄ie vt ptz. xij. q. ij. de
viro. Penitētia publicā ē q̄ fit i pu-
blico nō tñ cum p̄dicta solēnitāte vt
cū insūgitur alicui pegrinatio p̄ mo-
dū cū baculo cubitali ⁊ cū scapulari
⁊ cū hutulsmodi. Et hanc pōt impo-
nere qlibet suo parochiano. Et fit
publice iō vt publicū peccatū publi-
cam habeat medicinā. Sicut si qs
in fornicatiōe esset dephensus publi-
ce. vñ q̄ talis est magna p̄fusioe vt
gnus ppter alioz scādaliū. Et vt sit
alijs in terrore ⁊ i exēplū penitēdi et
nō desperādi publice agat p̄niam. nō
opz autē p̄ qlibz manifestū p̄ctō mās-
festā agere p̄niam. fm̄ Albertū s̄ so-
lū qñ scādalizauit alios. Et hoc est
cōtra multos q̄ iniungunt suis par-
ochianis publicam p̄niam ante fo-
res eccl̄ie vel in circuitu cimisterij
ambulare aū p̄cessionem in die festi-
uo. vel tacere ad faciē infra ostiū eccl̄ie
sic p̄leui p̄ctō sic p̄ vna potatōe vt
p̄ alio p̄ctō qd̄ tñ nō scandalizauit
totā eccl̄iā. Et isti p̄cludūt viā peni-
tēdi seu cōfiteīdi alijs similibz p̄ctis
inuolutis: ne simuliter cōfundantur
Penitentia autē p̄uata seu secreta
est quāz quis imponit pro peccato

igno vide
f. m. q. i.
tr. et ali
q. m. v. d.
p. c. et c.

gen. 3.

no.

occulto. Ut aut ordinate pcedam⁹
circa huiusmodi penitentias tā pu-
blicas q̄ priuatas tria considerari
oportet circa istud sacramētū. Ma-
bet em̄ penitētia tres partes scz cō-
tritionem. confessionem et satisfac-
tionem.

De cōtritione q̄ est pri- ma pars penitentie.

Contritio ē dolor pro
peccatis voluntarie assum-
ptus cū pposito cōtri-
tōdi et satisfaciēdi. Cir-
ca qd sciedū q̄ dolor

est duplex vnus est voluntatis q̄ nō
est aliud nisi peccati displicētia et iste est
de necessitate et essentia cōtritionis.
Alius est dolor sensibilis q̄ apparet
in lachrymis et suspirijs. et iste nō est
de essentia cōtritionis s; de pfectiōe
q̄ nō est in nra potestate eā habere
qn̄ volumus. Potest aut fieri tanta
cōtritio q̄ nō solū culpa s; etiā tota
pena dimittat. pōt em̄ tm̄ incendi
charitas in cōtrito et tantus esse do-
lor sensibilis q̄ cōtritio ide pcedēs
merebit solutionem ab omni pena.

Sciēdū tñ est q̄ aliq̄ putāt satis in-
discrete tūc esse cōtritionem qñ hñt
quandā displicētia de peccatis. vel qñ
hñt ppositū dolendi de eis et tales
paupes decipiūtur. hoc em̄ non est
cōtritio s; attritio. Sz qñ hō habet
pfectā displicētia et h; nō solum do-
lendi ppositū. s; etiā vex cordis do-
lore pīpīs. tūc h; cōtritionem fm̄
Tho. in. iij. di. xviij. q. vi. ar. iij. De-
bet aut peccator de oi peccato mortali do-
lere et cōtritionē habere et de q̄libet
spectalit. De obliuīs tñ sufficit cōtri-

tio generalis est. conat ad recordan-
dū et ad volēdū. Et d; dolere de ob-
liuōe peccatorū q̄ ex negligētia sua p-
cessit. Nō intellige q̄ q̄s necessario
d; hñe dolore specialē de q̄libz peccato
mortali talē videlz dolore q̄ est gra-
informatus: s; liq̄t q̄ d; hoc hñe cir-
ca pncipiū cōfessiōis cū q̄s recogni-
tat peccatā et dolet. Et bñ faceret peccator
q̄ p maiori peccato plus doleret q̄ ma-
gis p hoc deū offendit et maiore pe-
nā pmeruit. Nec d; cōtritio saltē in
habitu cessare in peccatore etiā post cō-
fessiōē s; semp manere. vt dicit tho.
in. iij. di. xviij.

De cōfessiōe nunc sequitur.

Confessio aut fm̄ Au-
gu. sic diffinit. est per
quā morbus latē spe-
venie aperit. Vel fm̄
Ray. Cōfessio ē legi-
tima corā deo et sacerdote peccatorū de-
claratio. Tenent aut habētes an-
nos discretiōis ad eā faciēdā semel
in anno vt p; de pe. et re. c. Dis vtri-
usq; immo q̄libetq; esset contritio si
q̄s cōtēneret confiteri dānaret. Nō
falsū est et hereticū dicere sufficit soli
deo p̄fiteri. Nā dicit canō de pe. di.
j. Taciturnitas. Vbi ē taciturnitas
cōfessiōis nō est sperāda venia cri-
minis. Id; hoc exēplo xpi q̄ lazari
suscitauit. s; tñ discipulis tradidit
absoluēdū. Jo. xj. Et. xj. q. iij. tunc
vera fuit decē leprosos ad sacerdo-
tes misit q̄ in via eūdo fuerūt mūda-
ti vt d; Lu. xviij. p qd significat q̄
peccator; in via eūdo ad cōfessionē rō-
ne p̄tritiōis quā h; psequitur veniā et
remissionē peccatorū tñ tenet velle et cō-

fiteri sacerdoti. s. dices qre pctor
 dz ire ad cōfessionē vel sacerdotē ex
 q remissa sunt ei pcta p cōtritionē.
 Rñsio fm hñsio. i. sūma de pe. r re.
 ca. Tu dic q pctor duplici vñculo
 ad satisfaciēdū abstringit vno q li-
 gat ad deū. r illud in ptritōe dimit-
 tit. Alio q ligat ad ecclā r hoc p cō-
 fessionē r satisfaciōē dimittit r p
 absolutiōē sacerdotis relaxat Ad
 hoc facit de sen. excō. a nobis. c. j. d
 pe. di. j. multiplex. r c. quē penitet in
 fi. r di. v. Consideret. Az igit pctm di-
 mittat q ad reatū p cōtritionē. maz
 net tñ obligatio ad penā tpalē p sa-
 cerdotē infligēdā. Et pbat Archi.
 de. pe. di. liij. pductor. Qz sicut
 oēs creature oñdunt r cōfitemē dese-
 ctus suos tpales r naturales hoib⁹
 eo mō q possūt vt dicit glo. sup illo
 x̄su. Cōfessio r magnificētia opus
 eius rē. ita hō dz oñdere defectus su-
 os volūtarios r pñteri x̄bo vocali
 in q abūdat. Et etiā dz cōfiteri hōi
 eo q x̄bū diuinū humilitatum est p
 pctis nris delendū. qd x̄bū vñtū
 humanitati obligat nos q humilte-
 mus x̄bū nrm loqndo nō solū hōi:
 s. etiā deo. r nō solū deo. s. etiā hōi
 qd sit in cōfessioē vocali. p̄terea
 cū hodie peccamus corā deo r hōie
 debemus pñteri nō solū corā deo si-
 cut in veteri testamēto fuit: s. hōi lo-
 co dei cōstituto. Nec ppter hoc q i
 cōtritiōe hōi dimittit reatus culpe
 supflua esset cōfessio vocalis q fm.
 Hugonē cardinale ad hoc necessa-
 ria ē ad hñilitatē r iusticiā exercēdā
 Itē ad hoc q ecclie satisfaciāt q lesa
 est ex pctor. Valet etiā fm Jo. an. p
 pter fidē quā pctor hz credēs aucto-

ritatē clausū i ecclia Sñr valet ppter
 obediētā quā exhibz mñstris ecclie
 vel deo. d. pe. di. j. multiplex. r c. nō
 nulli. Qñ q legi i scripturis sc̄is q
 sola pñtito sufficit ad remissionem
 pctor itelligas i necessitate qñ pñf-
 sio nō pōt hñ. Itā tūc nō est pceptū
 iuxta illud. Cōfitemi alterutrū rē.
 Qz necessitas legē nō hz. Itā tūc vo-
 lūtas p scō reputat. sufficit em̄ tūc
 soli deo pñteri i corde. Si tñ ibi eēt
 aliq laycus bonū eēt sibi pñteri p
 pter hoc vt postea ecclia iformaret
 qbus remedijs p aia sua eēt subue-
 niēdū. Doctor tñ subtilis dicit. ex q
 accusatio i cōfessioē nō fit ad aliud
 nisi vt cōsequatur snia. r laycus nō hz
 auctoritatē sentētiādī in isto foro: se-
 qtur q nullū pceptū est ad accusan-
 dū se corā layco. Forte autē melius
 eēt hoc dimittere hñ pctor possz aliq
 lē x̄cundā corā se hñe recogitādo
 eadē. r sic eq̄ puniri. Etia s. i. simpli-
 cibus laycis sit vtilis talis cōfessio
 corā layco i necessitate non tñ viris
 discretis q sc̄iāt ad qd instituta est cō-
 fessio. Hinc est q dīc Joñes andree
 in ca. Stēps. de pe. r re. li. vj. in vl.
 glo. q lz layco in necessitate possu-
 mus pñteri tñ ipse nō pōt absoluere
 qz nō hz clauēs. de pe. di. j. Quē pe-
 nitet. Et notat d officio cure pasto-
 ralis vbi Hugo dicit q lz in necessi-
 tate audit nō tñ ad hoc vt sit x̄a ab-
 solutio. s. q ad signa penitētie decla-
 rāda. Sed raymūdus contradicit.
 Itē archi. xxv. di. audire. dicit qdā
 dixisse q nullus etiā i necessitate te-
 net pñteri rustico vl layco pñtēro
 absente maxie pcta mortalia. Et di-
 cit q illud Jac. Cōfitemi alterutrū

no.

iacobi. v.

pō. ex.

pectā vſa tñ de ventralibus intelligit
q̄ poſſūt talibus laycis cōfiteri i ne-
ceſſitate. vel loq̄tur de cōfeſſiōe i ge-
nerali q̄ ſit in ecclia. vel loq̄tur tñ d̄
ſacerdotibus. Hugo ſo dicit q̄ lay-
co tenet q̄s p̄fiteri pectā ſua cum nō
p̄t h̄re ſacerdotē. Nec videt vere pe-
nitēs q̄ in articulo mortis pectā ſua
nō cōfiteat cuiusq̄ pōt ſi ſacerdotes
h̄re nō pōt. Quis laycus non h̄z au-
ctoſitate abſoluēdi. Dicit aſit glo.
xxx. q. ii. Q̄s q̄ ſi laycus i neceſſita-
te audiat pectā mulieris nō p̄t cū ea
poſtea p̄trahere. ſi tñ p̄trahat forte
tenet matrimōnū. Uidet tñ hoc tñ
mō ſacerdoti p̄hiberi cū tñ eiſ of-
ficiū eſt audire pectā. Tu diſc ſecure
q̄ talis p̄t cū tali muliere cōtrahere
quā audiuit in neceſſitate: q̄ p̄ hoc
ſac̄m nulla cōpateritas cōtrahit
vt d̄r in canone. Quis r̄c. de cogna-
tione ſpūali. li. vi. Itē ſc̄dū q̄ cōfel-
ſio ſedecim p̄diſiōes h̄re d̄z q̄ habē-
tur in his v̄ſibus. Sit ſimplex. hu-
milis. cōfeſſio pura. fidelis. Atq̄ ſre-
quens. nuda. diſcreta. libens. verecun-
da. Integra. ſecreta. lacrymabilis.
accelerata. Fortis et accuſans. et ſit
parere parata. Quātūcūq̄ autē no-
ta ſint ſacerdoti pectā. adhuc tñ de-
bēt narrari in cōfeſſione. q̄ nō ſuffi-
cit q̄ ea cognoſcit ſacerdos vt hō
tñ. ſ. in publico. ſz etiā vt deus. ſ. in
ſecreto cordis. de pe. di. j. Im̄p̄fecta
i glo p̄ma. Tenet etiā p̄ctōr nō ſolū
mortalia: ſz etiā ventralia p̄fiteri licz
ſi ita neceſſitate abſoluta teneat ad cō-
feſſionē v̄cialiū ſic mortalīū. Tñ ex
q̄ ſi poſſumus vitā eternā cōſeq̄ ſine
remiſſiōe ventraliū tenemur ad eorū
p̄feſſionē. vi diē Lho. i. liij. di. xvj.

De mō audiēdi cōfeſſiōes.

E quia experientia
docente multos vidē-
mus in pratica huius
ſacramēti errare. ideo
vtilē videt ponere mo-
dū et formā circa audiēdas cōfeſſio-
nes. Circa q̄d vidēdū eſt de plurib⁹
et p̄mo de diſpoſitione p̄ſone Sc̄do
quō ſacerdos debeat inq̄rere a cōfi-
tēte Tercio q̄ ſint caſus in q̄bus po-
teſt abſoluere. De p̄mo itaq̄ ſc̄dū
q̄ p̄feſſionē audiēs ſacerdos d̄z ſe-
dere in loco oī ſuſpitione carēte vbi
ab oībus videri poſſit a nullo vero
audiri: non ſicut qdā in cameris aſi-
lectū p̄p̄riū audiūt: v̄l in ſacriſtia. q̄
cōp̄t ſūt multa mala cū ſpūalibus
ſiliabus cōmiſiſſe. Itē d̄z etiā ſacer-
dos v̄l p̄feſſor i ſpicere vultū p̄fiteſ
ne ductus terrore ſacerdoti minus
audeat p̄fiteri: v̄l ne qd occultet vel
alleuet. Maxie tñ mulieribus caue-
at. q̄ ſm ſapiētē facies mulieris ſic
v̄tius v̄rēs. Nec d̄z ſedere ex oppo-
ſito: ſz ad lat⁹. nec ēt d̄z p̄ferre v̄ba
iocuſa ne alī ſp̄oz ad riſū puocet ſi
cut etiā cōp̄tū ē d̄ alīq̄b⁹. ſz v̄biſ blā-
dis et benignis p̄feſſor v̄tat: ſi ſic qdā
faciūt maledicētes p̄fiteſ. dicētes
diabol⁹ te mihi miſerat cū his p̄ctis
eos v̄l eas diabolo cōmēdātes vt q̄
dā p̄diote faciūt Nec d̄z ſac̄dos mo-
uere caput v̄l ſputū ſepi⁹ p̄ſcere ne
videat a circūſtātibus p̄dere pectā cō-
tentis. Vbi ergo ſunt illi q̄ pede tru-
dūt p̄fiteſ vel faciūt q̄dam vocē
ſeruationes ſuſpicioſas vel ſuſp̄ita
ſuſpicioſas. ex q̄bus p̄diſ cōfeſſio
peccatoris. Cū ergo incipit cōfiteri

no.
cui. 9.

De sacramento

attēdat verba sua cōfessor vsq; ad finem. nec interrūpat nisi cū fuerit cōfessor p cōfētēte de aliq; exq̄situs: vel nisi cōfessor habuerit necesse inq̄rere d aliq; circūstātia pcti. Si nō cōfētens corā sacerdote pre timore erubescēs obmutescit. tūc sacerdos est dulcē alloquēs informet ⁊ det si bī cor ⁊ audaciā his v̄bis. vt dicit **Hugo**. Fili carissime ex abūdiātia grē diuine habemus magnū donūz hoc ⁊ salutis remediū q; p nram vērā cōfessionē possumus cōfēq; indulgentiā pctōz. **Hō** autē verearis pro aia tua dicere v̄z corā me q; sū peccator sicut ⁊ tu. **Hō** autē te audio vt hō sed vt deus. **Qd** si forte cōfētēs nescit modū cōfētēdi cōfessor dicat ei modū dicēs. Carissime fili ita debes cōfiteri. Cōfiteor oipotētī deo ⁊ tibi p̄ri q; ego peccator peccaui in multiplicibus pctis. Et p̄io i mortaliibus pctis. trāsgrediēdo diuina p̄cepta nō diligēdo deū nec primū. Et tūc videat cōfētens dicere pctā. Et primo de mortalibus pctis fm q; disposuit i mēte sua. Si autē ignorat que sūt pctā mortalia dicat sibi. Ecce fili mī ista sunt pctā mortalia supbia. auaricia. luxuria. ira. gula. inuidia. ⁊ accidia. Recordare si cōmisisti aliq; istoz. Qui cū de eis expeditus fuerit d̄scendat ad opa p̄ietatis si ea neglexit adimplere. Sili de aliēis pctis vt statim parebit. Scdō vidēdum est q̄liter sacerdos dz q̄rere a cōfētēte. **P̄io** q; sciendum q; si est discretus cōfētēs nō dz ab eo aliq̄d q̄rt. s; si est rudis tunc q̄rat ab eo sacerdos. Et p̄mo de mortalib; pctis in genere nunq; tū in specie ⁊

bī gratia sic dicēs. Ecce fili nonne peccasti istis pctis. s. supbia. auaricia. ⁊c. Si ergo cōtigit te aliq; sup; bilis de vestibus. de pulchritudine corporis. de sapia. de diuitijs. hoc recogites ⁊ hoc doleas Itē si aliq; excessisti modū comedēti vel bibēdi. vel habuisti diuturnū odiū cōtra primū tuū. vel appetitū vltionis in iuste cōtra primū. vel temporalia. aut etiā fuisti accidiosus ⁊ piger in diuino officio vel sermone q; forte nō diligenter attendebas in missa: sed dormita bas vel sermones inutiles miscuisti. Itis modis ⁊ cōsimilibus cōfessor dicat in genere Et vt melius cognoscas modū in genere q̄rendi sic q̄ras. Fili carissime fecisti furtum: Si dicat. sic. dicas. vbi qñ. q; tpe. q; ductus necessitate. a q; q̄t; ens **Hō** autē q̄rat fecisti hōi tali i tali loco hoc em esset susceptū negocium. Sili de luxuria q̄rat: vtrūz fuit aliq; pollutus in corpore. si dicat. sic. q̄ras an nocte vel die. Si dicat i nocte vel in somno. non q̄ras vltra. Si dicat nō in somno q̄ras p quem modū. cū q; v̄l quō. ⁊ expectes eius r̄fisionē. nec determines aliq̄d sicut qdā indiscreti faciūt dicendo. fecisti cū boue vel cū pecore v̄l equo descēdendo ad sodomitica pctā: de q̄bus forte cōfētēs ignorat. Et in hoc grauissime peccat confessor. Nec dicat fm **Gul.** Audio q; tu habitas cū tali muliere. hoc est em se ponere te stem vel iudicē. qd nō dz fieri in confessione sed ea pacta dz iudicare ⁊c. Veruntū si sacerdos forte pbauit q; ille forte oblitus est aliq; pctm quod cōfessori cōstat em cōmisisse p̄

sibi in memoriā reducere dīcēs. Ac
cīdīt ne tibi aliqñ inebriari vel forni
cari in isto anno. ⁊ si dixerit sic q̄rat
p̄mo de p̄sona cū q̄ peccauit. an ne
sibi attinebat. ⁊ in q̄ gradu p̄fangu
nitatis vel affinitatis. nec est hoc p
dere aliā p̄sonā. vel aliū accusare. Iꝫ
se liberare ⁊ mūdare h̄aciter cū alio
mō expedire nō pōt. sine exp̄ssione
illius cīrcūstantie. Multū tñ caute
circa hoc p̄ctm̄ luxurie est p̄ceden
dū ne qd̄ curiose inq̄rat de ip̄o confi
tēte. Vñ p̄sulo vt cōfessor circa hoc
dicat sibi. Fili mi charissime ego q̄
dē verecūdor ⁊ erubesco de talibus
materiis ipudicis inq̄rere: nec pu
tes q̄ ista ex curiositate faciā cū de
eis fuisset libētius sup̄portar⁹ opz
tñ q̄ de necessitate p̄cedā more ⁊ of
ficio medici debēnt curare occultū
morbū iſirmi. Itē aduertat p̄fessor
⁊ diligēter p̄sideret p̄sone cōfētēis q̄
litarē. cuius status ⁊ cōditionis exi
stat. Nā si est p̄nceps. baro. miles.
nobilis vl̄ q̄cūq; dñs t̄palis q̄rat ab
eo vtrū oppreſsit paupes subditos
⁊ aggrauauit eos laboribus. vel iu
sticiā facere neglexit. vel aliq̄s impē
sioēs iniustas ip̄osuit. Si h̄o ē pla
tus spūalis nō ē opus q̄rere d̄ negli
gētia aīaz subditoz. q̄ p̄sumitur si
hoc faceret solus dīceret eo q̄ h̄z sus
ficiētē cognitionē ⁊ sciētīā q̄ruꝫ ad
hoc. Si aut nō cōfiteſ de officio ī q̄
est dicat ⁊ hortet eū p̄prio motu di
cēs. Pater venerabilis ⁊ fili in hac
p̄te vilitatē attēdere dignitatē officij
vri in q̄ estis ⁊ in remediū p̄ctoz ve
stroꝝ vobis inſigo vt habeatis dili
gētiā d̄ aīabus vobis cōmissis. Si
aut est mechanicus q̄rat ab eo vtrū

in suo ope debītū eq̄tatis modū ser
uet. aut si est mercator an aliquē de
fraudet in pōdere vel mēſura. an rē
viliore charitus vēdīdīt vel ad vsu
ras pecūtas mutuauit. vel ad p̄ſtitā
charitus vēdīdīt. vel causam rei ven
dite nō dixit emptori sic circa equū
defectū aliquē vl̄ spām rē sic viciatā
nō remissiori p̄cio vēdīdīt. Aut dīes
bus festiuis ⁊ dīſicis res suas venas
les expōit. Iurauit tñ valere cū tñ
nō valuiſſet vel iurauit solus emiſſe
p̄ tanto si est tabernator q̄rat ab eo
vtrū aliqñ b̄raſiuz miſcuit diuerſis
granis. Sic apponēdo aliq̄t choroz
tritici aliq̄t ſaliginis. aliq̄t ordeī ⁊ vē
dens nihilominus ceruiſiā p̄totali
triticea. vel si dieb⁹ festiuis circa eā
laborauit. cū hoc añ vel poſt bñ poſ
ſet expediri. Vñ mēſurā minorē vē
dīt in domo q̄ extra domū bibentī
bus cōmiſerat. Sic etiā q̄rat d̄ vino
⁊ alijs liq̄ribus. Itē a iudicibus q̄
rat ⁊ cōſulibus vtrum aliqñ ex gfa:
odio timore: amore: vel puato mō
iusticiā puerterūt vel ſentētiā tulerūt
ex q̄ q̄s dānſificatus est in rebus vel
in corpore. Vel si ad penā fuerūt nī
mis proni cōtra ſimplices ſentētiā
do penā ſtatiz p̄ vno leui h̄bo in iu
dicio. Itē a patribus familiis q̄rat q̄
hūt ſuos vl̄ filios vtz angariauerūt
familiā diebus festiuis vl̄ eoz deti
nēt mercedē. aut eoz mala diſſimu
lauerūt. Si q̄rat a ſeruis an fidelit
ſeruierūt ⁊ nō ſubtraxerūt bōa dñoz
rū ſuoz. Itē si est h̄go q̄rat ab ea de
custodia h̄ginitatis de pudicicia h̄
borū ⁊ honeſtate cōuerſatiōis. quō
⁊ cū q̄bus ſolet cōuerſari. Si est vl̄
dua q̄rat de deuotōe īp̄ius ⁊ opib⁹

De sacramento

pietatis. an libèter seruauit pauperibus. vel eos uisitauit. vel tpalia pro suo posse ipèdit et exhibet. et an dissolute uiuit seu delicate. Et isti sunt morbi uiduay fm aplm. Itē si est cōiugata qrat ab ea an seruet cū uiro castitatē diebus festiuis ieiunij et aliaꝝ uigiliaꝝ et tpe impgnatōis. vltiā part⁹. Sili an a marito erigat debitū diebus festiuis. aut tpe menstrui vel impgnatōis. vel tpe part⁹ an etiā aliter qm modus nature ē uir eā cognouit. Et fm hoc pcedat cū qlibet. Circa tñ uictū luxurie cauti⁹ qm circa qōlibet aliud se regat q cir cūstātiās necessarias nō inuiles et curiosas inqrat. De qbus sciēdum hic est fm Tho. Circūstātiay qdaz sunt trahētes in aliud genus pcti: vt coire cū coniugata rē. et has homo tenet confiteri. Quedam ho aggrauātes sunt in eadē specie: et eay qdā sunt nō aggrauātes mortalit. sicut scia et hmoi. et has nō tenet confiteri qz sunt qsi uenialia. Quedā ho sūt aggrauātes mortalit. et has opz cōfiteri: vt furari in sacro loco: fornicari i die festo. Qñ uersus. Aggrauat ordo locus pctā sciētia tps. Lucta pusilla merus culpe genus et status altus. Cōditio numerus etas et scādala sexus. Itē qrat sacerdos a pōtēte de alienis pctis q sunt nouē. Jussio cōsiliū cōsensus palpo recurfus. Participas mutus nō obstās nō manifestās. Jussio. i. si pcepit facere malū: 3. solus nō interest vel cōsuluit alteri sine cuius cōsilio nō fecisset tale factū vel cōsensit facientibus malū. vel ipis adulator ē laudādo eoy factū. Vel qz malefacto:

res habuerit ad eū recursū. vltipis participauit in maleficio. vltacuit nō increpādo eos vel nō deferendo suploꝝ: vel nō resistebat cū possz. vltēnet ex officio vel si māifestauit cū debuit manifestare.

De casibus ad papam pertinentibus.

Onendi sunt etiā hic casus ad solū papā p tinētes. Primus est de eo q verberat cleri cū ordinatū si est lesio enormis cū effusione sanguinis atroci. xviij. q. iiii. Si qs suadēte dyabolo. Scōs est de eo q incēdit vel frangit eccliam. et talis aīqz denūciatur pōt absolui ab epō. 3. post denūciationē p solū papā. de sen. excō. c. cōqsti. Et idē de qlibz incēdiario post q publice excōscatus est. de sen. excō. c. tua. Tertius qñ papa solus alt quē noiat vel noiatim excōmunicat tūc solus papa absoluit eū de sen. excō. c. significat. Quartus. falsari⁹ litterarū pape. vltis vtēs sciēter: vt ptz de falsarijs. c. dura. Quintus q inseqtur cardinalē de pēis. c. felicitas li. vi. Sextus. q grauat iudicē spūa lē in psona vel in bonis vel dat licentia grauādi ppter hoc q sentētia excōscatōis tulit. de sen. excō. qcunqz li. vi. Septimus si qs corpus defuncti scideret vltcoqret possibus tras ferendis De hoc habet in qdā extra uagati Bonifacij pape octauū q incipit. Detestare. Octauus. si qs inqsiroz hereticoꝝ odio vel grā: amore vel lucro cōtra iusticiā vel cōsciētiā omisit cōtra quēpiā pcedere. vt de

hereticis. multorum in fine. in cle. 110
 nus si religiosus absq; licetia sui p:
 prii sacerdotis solentaret matrimo
 niu. aut ministraret eucharistie et vi:
 ctiois sacra. Sicut etiam excoicati sunt
 religiosi q; excoicatos a canone ab:
 soluit in casibus nō cōcessis vñ con
 tra statuta puincialia vñ synodalia
 vel a pena et a culpa. Decimus si q; s
 insequitur epm de penis. Si q; si. vj.
 Vincimus si q; religiosi inducūt ali:
 que ad vouēdū iurādū vñ pmittēdū
 apud eos eligere sepulturā: vel vt tā
 electā vltērius nō imuter. de penis.
 cupientes in cle. Duodecimus. d hñ
 q; sacerdotē cogūt celebrare in loco
 interdicto. vel ad audiēdū excoica
 tos vocāt vñ interdictos. vel phibēt
 ne moniti exeat. de sen. excō. grauis
 in cle. Tredecim^o q; sarracēis arma
 ad expugnādū xpianos deferūt. vel
 cōsiliū vel auxiliū dant in dispēdiūz
 terre scē. de iudeis. Ita q; rūdā.

Casus episcopales nunc se quantur.

Ausus vo epī q; notant
 p Jo. an. in. iij. glo. si
 eps. de peni. et re. li. vj.
 sūt isti. Primus absol
 uere excoicatos mato
 ri excoicatione. vt de sen. excō. nup.
 Scōs. iponere pñtas blasphemati
 bus nomē dei et scōz ei⁹. de clericis
 maledictis. c. ij. Tertius absoluere
 sacrilegos. d sacrilegus. c. ij. Quar
 tus. cōmutatio qñlibet votoz. de
 voto et voti redēptōe. c. j. Excipit tñ
 votū terre scē. Quir⁹ depositio ma
 le ablatōz icertoz vñ etiā certoz qñ
 nō existūt isti qbus faciēda ē restitū

tio. de iudeis. cū sit. Sextus. pñtami
 iponere illis q; matrimoniū clādestine
 cōtraxerūt. vñ cōtra iterdictū ecclie.
 vt de matrimonio ptra iterdictū ec
 clie ptracto. i cle. c. j. et vñ. Solēt etiā
 reseruati epīs pñte oim publicacōz
 et oppōsioz pueroz ex pposito vñ ca
 su. Itē homicidiū vñ falsū testimōiū.
 falsarij iurumetoz. Itē piurus. i ce:
 stus. corruptoz montaliū. vñ coeūtes
 cū brutis. et his filia. Et breuē itell
 gas q; qñuoz sūt casus de iure epā
 les. put determinat bñdict⁹. xj. Pri
 mus est. occisor clericū. ppē q; icur
 rit irregularitatē Vñ eps pōt absol
 uere clericū ab homicidio: s; nō ab
 irregularitate. vñ pōt absoluere cleri
 cū a pctō q; celebrauit i ecclia iterdi
 cta s; nō pōt absoluere ab irregularita
 te ide ptracta. Scōs d icēdiarijs q; s
 tñ itelligit añq; sint publicari. Tert
 ius. vbi ē idicēda solēns pñta Quar
 tus vbi q; icurrit matorē excoicati
 onē. Idē autē papa declarat qñq; ca
 sus ecēpales de psuetudie approba
 tos. pñm⁹ ē homicidij volūtarij. scōs
 falsarij. Tert⁹ violatorj eccliaſtice
 libratīs. Quartus violatoris ecclia
 ſtice emūtaris. qñt⁹ forilegi et dīna
 toz vt. xxvj. q. j. c. j. et incipit sua bulla
 i q; pdicta dclarāt. inē cūctas et reno
 uata ē itēz p celliū viēneſe i cle. du:
 dū d sepulturis. Ultra at hos casus
 pñtēp reſuarē sibi alios. put vide
 bis eis expedire. S; vt oīs tollatur
 ābiguitas ponā cas⁹ tā de iure q; d
 psuetudie ad epm pñtēres. vt sunt
 isti homicidiū. sacrilegiū. incestus
 filioz oppōſio. coitus cū monſa
 li. Itē mulier coiens cum religioso
 vel sacerdote. Item vulnerans pas
 d ij

no.

De sacramento

trem vel matrē. Itē deflorās virgī-
nem vi oppellam. Itē baptizans p-
prium filiā sine necessitate. vltē
eā ad pfirmationē. Itē fractor voti
simplicitatis. Itē cōtrahēs votum sim-
plex castitatis. Itē intrans religio-
nē inuita vxore post copulā carnis.
Itē hereticā prauitatē tenens q̄ ad
pctm̄ tm̄. Silt symoniac⁹ q̄ ad pctm̄
tm̄: qz irregularitas hmoi ptinet ad
papam. Itē celebrās corā excōica-
tis solēniter in ecclia q̄ ad pctm̄ tm̄.
sed q̄ ad irregularitatē ptinet ad pa-
pā. Itē promotor p saltū ad sacros
ordines. Itē ordinatus ab alieno
epo sine licentia pprij. Itē luxuriās
in ecclia cōsecrata. Itē cōfens cū lu-
dea vel pagana. Itē cōcipiēs a non
viro suo quē vir credēdo filiū suū cō-
stituit eū in heredē in p̄iudiciū ali-
ori. Itē pcurās abortiū vel sterili-
tatē in se vel in alio. Itē cōtrahens
spōsalia pter matrimōiū cū aliq̄ ma-
rito interposito cōtrato. Itē sciēter
celebrās in ecclia interdīta q̄ ad ab-
solutionē pcti. sed q̄ ad irregularita-
tē ad papā. Itē fornicator. incanta-
tor. necromāticus. experimētator.
Itē sciēter excōicatos et manifestos
interdictos: vel etiā vsurarios sepe-
līēs. Itē clādestine matrimōiū cō-
trahēs. Itē blasphemus dei et scō-
rū. Itē incendiarius. Itē p̄iurus. so-
domita adulter. Itē fornicans cū fi-
lia quā baptizauit vel ad cōfirmati-
onē tenuit. vel audiuit cōfessionem
ei⁹. Itē celebrās in altari nō cōsecre-
to. Itē celebrās sine sacris indumē-
tis. vel omittens aliq̄ indumento
rū: vt stolā vel manipulū. Itē cle-
brās nō ieiunus. Itē aut peniten-

tie ponunt taxate inferius particu-
latim. Alij vō casus pter istos sunt
de auctoritate plebanoy.

**De satisfactione q̄ est tertia
pars penitentie.**

Est aut satisfactio p-
beatū Tho. sup. iij.
di. xv. q. j. ar. iij. in iu-
rie illate recōpensatio
p̄ iusticie equalitatez
vel q̄ritatē. Et intellige eq̄litate p-
porciōis et nō q̄ritatis. Silt Aug. i
li. Cur dñs hō diffinit satisfactiōē
dicēs. Satisfactio est deo debitū p-
ut est honorez impēdere. s. rōne cul-
pe commissē. Et iste diffinitōēs sūt
satisfactiōis. put est medicina pter
toz pctōz et p̄seruatio futuroz: sed
put est p̄seruatio a culpa diffinit sic
fm̄ Augusti. Satisfactio est causas
abscidere pctōz et eorum suggestio-
nibus aditū nō indulgere. Circa qd
sciēdū q̄ h fm̄ Bonauentu. vbi d̄ si
ne charitate nō posset se hō p̄para-
rare ad habendā charitatē et facien-
dam satisfactiōem. ex q̄ impossibi-
le est sine ea deo placere et opa eius
acceptari a deo. ideo nec satisfactio
sine tali grā est possibilis. Itē cōfus-
lendū est penitentibus q̄ eoz peni-
tentia ipsi in iūctā sine mortali pec-
cato compleant: qz alias deus ab
eis exigit penā. Itā satisfactio facta
in pctō mortali et si soluit penam de-
bitā. nō tm̄ meret gratiaz vt dicit do-
ctor subtilis vbi supra. q. i. sc̄do p̄n-
cipali arti. iij. Sed si q̄ras vtrū hō
pagens p̄niam in pctō mortali itez
facta cōfessione d̄ illo peccato mor-
tali d̄z peragere de nouo vel denuo-

illa pñiam tam pactā. vel an reuul
 feat & valere incipiat illa pñia sic pe
 racta in pctō mortali. ex q̄ tam post
 cōfessionē scđam erit in charitate et
 grā. In hoc sunt doctores diuersi.
 Illā scđus Tho. prima facie dicit q̄
 nō viuificant. nec valēt ad satisfacti
 onem illorū pctōz p q̄bus agunt.
 nec etiā ad meritū vite eterne. Dicit
 tñ q̄ satisfactioes ille q̄ relinquunt
 post se effectū postq̄ actus trāsit nō
 opz q̄ reterent vt ieiunūz dimittit
 post se debilitationē corporis. Ele
 mosina relinqt post se diminutionē
 substantie. Ille hō q̄ non relinquunt
 post se effectū opz vt reterent. vt est
 oō Ex his ptz q̄ q̄ ieiunāt p pctis
 existētes in mortali pctō nō debent
 vltra ieiunare vel elemosynā dare si
 q̄ orant in pctō existētes tenent repe
 re horas & supplere eas. Et istam
 op̄inonē approbant doctores. Do
 ctor tñ subtilis fauorizat peccatori
 bus dicens. q̄ q̄ vere penitet & recipit
 satisfactionē cōdignā sibi ab ecclia
 ipositā clauē nō errare q̄tūcūq̄ pec
 cet postea & reciduet nūq̄ tenebitur
 nisi ad illā vnicā satisfactionē adim
 plēdā. Et si eā impleat i charitate me
 lius est qz nō tñ soluit penā: sed etiā
 meret grām. Sed si impleat pñiaz vo
 luntarie extra charitatē: soluit q̄dem
 penā sed nō meret grām: qz nō est sa
 tisfactio recōsiliās neq̄ placās. Vñ
 subdit q̄ si hō magnā partem satis
 factiōis adimpleuit in mortali pec
 cato & postea iterū peniteat de pctō
 nouo nō est iterato imponenda pe
 nitentia p pctō primo de q̄ satisfe
 cit. licet extra charitatem. sed tñ de
 nouis pctis q̄ fuerūt causa q̄ ista sa

tisfactio fuit mortua. Et hāc deter
 minationē seq̄tur Joñes parisiēsis
 ibidē. q. v. dicens & dans hulus dicti
 rōnem satis pulchrā. Quia ex q̄ ex
 tra charitatē sufficit satisfactio iuo
 luntaria ad pñiam pcti multo ma
 gis satisfactio voluntaria d̄z suffice
 re. Exemplificat ipse. Si alicui of
 fendētī regē offēse regis correspō
 deat p̄cisse fm legē manus abicisio
 si isti inuito abicindere manus sa
 tis patit. & intantū sufficit regi q̄ fz
 iusticiā nō d̄z vltiorē penāz exige
 re. & tñ nō recipit eū in grām vel ami
 ciciāz. Multo aut magis sufficeret
 p punitione culpe si aliq̄s sibi debi
 tā penā infligeret. lz non esset in grā
 vel amicitia illius iudicis offēsi.
 Ex q̄ sequit q̄ si talis ppter nouū
 pctm damnaret anteq̄ cōpleuisset
 totā penitentiā sibi impositā puniret
 in inferno tpalit: pena sibi correspō
 dente q̄ nō fuit hic solutā & post tem
 pus aliqd nō puniret amplius tali
 pena: sicut dicimus d̄ veniali: quia
 mortēs in veniali simul cū mortali
 nō puniret eternaliter p veniali: sed
 tpalit. p mortali hō eternalit. Nec
 doctor subtilis. Sunt autē trla opa
 satisfactoria. s. elemosyna. ieiunūz.
 & oō. p̄ter ieiunūz intelligunt oia
 carnē assilgentia. vt sunt maceratio
 nes. a s̄litiones flagellatiōes & pe
 regrinatiōes. p̄ter elemosynaz oia
 opa misericordie corporalia. p oō
 nem oia opa spūalia misericordie.
 p ieiunūz hō reuocat a cōcupiscētia
 carnis p elemosynā a cōcupiscētia
 oculorum & p orationem a superbīa
 vite. per ieiunium ordinatur homo
 ad seipsum. per elemosynaz ad pro

De sacramento.

ximum. et p orationem ad deū. Per
 ieiunium fit satisfactio de bonis cor
 poralibus. p elemosynam de bonis
 tpalibus. et p oronem de spūalibus
 Licet aut singula istorū cū singulis
 pctis approprient. ppter cōuentien
 tias. tñ qdlibet illoz. p quolibz pctō
 satisfacere pōt fm Tho. Dicit em
 doctor subtilis. q. j. scdo principal
 ar. xxx. q. talis correspondētia nec
 est de congruo: nec de necessitate in
 singulis casibus sicut piz in paup
 bus. Nec pauper est cōgruū nec ne
 cessariū iniungere aliqd istorū si est
 insufficiēs ad ea. vt si est paup q nu
 tritur labore et q die nō laborat carz
 victu. et si ieiunaret impotēs redde
 ret ad labores. nec orationi vacare
 pōt labore lassatus. vel a fortiori.
 nec elemosynis. isti iniungēdū est vt
 istum laborē subeat in remissionem
 pctōz intēdēs illū ad hūc finē refer
 re saltē quousqz occurrat sibi opoz
 tunitas aliquā aliā satisfactionē sol
 uēdi. Ex hoc dicto habes q hō pec
 cator libetē sustinēs defectus tpa
 les et labores a deo in eum pmissos
 vel tribulationes satisfacit p illa. p
 pctis. ex q eis cōsentit: et aliter satis
 facere vel penitere nō pōt. Ita dicit
 Tho. vbi supra dist. xv. q. iiii. ar. ij.
 Et hoc etiam sepius esset pdicādū
 pauperibus et defectuosis. ne defice
 rent et desperarent de pctis vidētes
 se impotentes ad peragendū peni
 tentiam eis iniunctā. Similiter di
 ues q lapsus est pctō carnis si adeo
 dlicatus est q nō velit ieiunare nec
 macerationē carnis subire. vel pre
 sumptio est q si sibi iponere abijce
 ret eam et ita iam nouo pctō peccat

ret iudicandus est ad ofonez vel ele
 mosynā. et imponendū est ei qd libē
 ter accipit. et qd credif pleuerantius
 adimplere. immo si nullā vellet acci
 pere pñiam et haberet displicētiā de
 pctō et firmū. ppositū non peccandū
 vel abstinēdi. nō est remittēdus va
 cuus: s; absoluendus. ne cadat i de
 sperationē s; intimāda est pñia ei q
 est p pctis illis imponēda: et q eā in
 se vel in equalēte studeat adimple
 re alioqn soluet ad plenū in purga
 torio. Nec sentētia satis cōonatur
 cto xpi. Mat. xij. et Isa. xlii. vbi di
 cit. Arūdinē q̄lata nō cōfringet: et
 lignū fumigās nō extinguet Arūdo
 q̄lata est pctōz q̄latus tentationi
 bus et pctis. et lignū fumigās est lig
 nuz nimis humidū: tñ habēs aliqd
 de igne charitatis. hoc extinguit p
 duriciā sacerdotis: s; cum ad aliqd
 minus difficile obligat tūc nō extin
 guit sed dicat sibi q oportet eū hic
 vel ibi penā p̄soluere. et q faciat tan
 tā pñiam q̄tā hic d; p pctis redde
 re. alias acrior alibi ab eo exigetur
 Nec Scotus. Dicit p̄de. de tharā.
 di. xv. et Tho. ibidē. q. iij. q. alter p
 altero pōt satisfacere si est i charita
 te qñ ille cui iniuncta est pñia eā ex
 plere cōmode nō pōt. et hoc q̄tū ad
 absolutionē debiti: sed q̄tū ad excu
 sationē causariū p̄cedentiū: et inq̄tum
 penitētia est medicīna p pctis vnus
 non pōt satisfacere p altero: Dicit
 tamen Thomas q nullus debet p
 mittere satisfacere per alium nisi ap
 pareat defectus corporalis vel spū
 ritualis. per quem nō sit p̄sumptus
 ad portandum onus pñie. Dicen
 dum est ergo his qui satisfactionez

per se alijs imponit. q. si ambo ne:
gligentes fuerint ambo puniuntur
vnus pro peccato proprio. alter pro
obmissa satisfactione ad quas se ob
ligauit.

De penitentis iniungendis secundum canones.

Estat nunc de peniten-
tijs iniungendis fm ca-
nones taxatis. Circa
qd pncipaliter e vide-
dum q. lz pñte sint ar-
bitrarie vt dicetur infra. tñ in publi-
cis pctis seruande sunt taxate per
canones lz debeat haberi respectus
ad circũstantias criminis et ad quã-
titatem et qualitates psonę: dignita-
tem officiũ: paupertatem: debilitatē:
et. Ut tñ nō ignoremus penitētijs
taxatas cū tps incurrerit iponēdas
notande sunt aliq. regule q. canones
penitentiales ab alijs appellantur.
Primus canō q. pro quolibet mor-
tali pctō pñia septē annoz est in iun-
gēda. vt. xxxij. q. ii. c. hoc ipsum et.
c. sequenti. et. xxij. q. j. c. pōtēdū. in
glo. et. lxxij. di. p̄sbyter. Et rō est qz
sicut per pctm mortale septiformez
gratiā spūsc̄i amissimus. sic etiam
eas p septē ānos requiramus. Hoc
tñ veruz est. p publico et graui pctō
pensatis circũstantijs. Secundus
si p̄sbyter fuerit publicus fornicā-
tor decem annis peniteat inclusus:
sacco indutus tribus mensibus cō-
tinuis a vespera ad vesperam pane
et aqua vtatur: exceptis diebus do-
minicis et festiuis. quibus annis ex-
pletis potest cum episcopus ad pri-
stinum reuocare statuz de quo mul-

tum habetur. lxxij. di. c. p̄sbyter
quod nō scripsi. ppter tediū eforuz
q. in hoc sunt remissi et potius ad pe-
nā proni. Tertius. sacerdos cogno-
scens filiā spūalem. s. quam baptiza-
uit vlt cōfessionē audiuit: duodecim
annis peniteat. eps vero. xv. annis
peniteat. Mulier vero si est soluta
tradēda est religioni rebus suis pau-
peribus erogatis. xxx. q. j. Si quis
sacerdos. Et sic p̄z vt dicit glofa i
capitulo p̄dicto q. magis peccat sa-
cerdos cognoscēs filiam spūalem q. q.
alterius vxorez: quia per hoc impo-
nitur penitentia. xij. annoz. Quar-
tus si quis contra naturam peccat
si clericus et deponit vel ad religionē
recluditur. si laicus excōicatur do-
nec peniteat. Penitētia aut sua est
septē annoz. Et idem est p incestu.
xxxij. q. ij. hoc ipm. et. c. sequenti.
Quintus sacerdos q. interest clādes-
tinis nuptijs sine bānis tribus an-
nis suspenditur. de clandestina de
sponsatione. Lū inhibitiō. c. j. Sex-
tus. Si q. votum simplex vtolaue-
rit scilicet quia promisit in secreto
vxorem non ducere vel coram al. q.
bus socijs. et postea duxit: tribus an-
nis peniteat. xvij. dist. si vir. Scp-
timus. si quis excommunicatus ce-
lebrat tribus annis feria secunda
quarta et sexta a potu alfas vno et
a carnibus debet abstinere. xj. q. iij.
de illis. Octauus. Qui alium in ius-
te accusat ad mortem septē annis
peniteat si vitā p̄diderit. Si nō mē-
brum p tres annos peniteat. vt de
accusationibus ea. accusasti. Ho-
nus. Qui filiam suam spūalem vel
commatrem cognoscit per septem
o iij

De sacramento.

ānos peniteat. xxx. q. iij. nō oportet
Decimus. Si quis desponsatā alij
duxerit eā dimittat. z. xl. dieb⁹ in pa
ne z aqua ieiunet z peniteat p. vij. se
quētes annos de spō. duoz accepti
sti. Undecimus Qui cognoscit du
as cōmatres v^l sorores septē annis
peniteat. xxx. q. iij. Si pater. Duo
decimus. Homicida volūtari⁹ sine
spe restitutōis deponat^r z septē an
nis peniteat. l. dist. miror. Si ē casu
alīs p quibz annos peniteat. l. di. c.
si q̄ z c. si q̄s. z. c. eos. Et hec oīa in
telligas si potuit euadere homicidi
uz z nō euasit. Itā qui se z suas res
liberando fures q̄ capi nō poterant
occiderit: penitētiāz agere nō tene
nisi voluerit. Si tñ hoc facit i neces
sitate euasibilis: duos annos penite
at di. l. de his. l. si eēt inuitabilis i
nullo ei imputaret. l. di. Qz te qd tñ
est v⁹ quo ad pctm: sed quo ad cau
telam z innocētiā suā ecclē oīdē
daz bonū est penitere de homicidio
c. ij. §. si. xxxiij. q. ij. In lectū. xxxiij
q. iij. excoīcator. Si q̄s tñ in stultī
cia vel infirmitate vel furiositate oc
cidit: nō iputaf ei. iij. q. ix. Indicas.
xv. q. j. aliquos. z. c. illa. z. c. si quis.
Si autē cā discipline sicut magister
scolariū icaute occidit iputaf ei: de
ponit si est sacerdos. de homicidio
presbiteroz. xv. q. v. si q̄s nō iratus.
Sed z q̄s ligatū latronē iterficit de
ponitur. de homicidio susceptus
Tredecimus. Matrē occidēs decēz
ānos peniteat fm formā satis aspe
ram que ponit. xxxiij. q. ij. latorem
vbi dicitur q̄ p^omo anno ecclēsiāz
nō intret sed ante fores ecclēsie oret.
Post annū vero intret ecclēsiā stās

Inter audietes. z nō cōscet nisi cōple
to termino oblationes ei⁹ nō volū
tarie accipiant nisi post septē ānos
Et per hos decem annos nō comes
dat carnes: nec potū als⁹ vinū bibat
exceptis diebus dñicis z festiuis dñi
ebus a festo pasche vsqz ad festū pē
thecostes. Et nō vadat alicubi nisi
pedester festa scōa quarta z sexta ie
iunet: sed tñ non separatur ab vxore
propter piculū adulterij. Decimus
quart⁹. Homicida oib⁹ dieb⁹ q̄b⁹
penitet non dz vti carnib⁹ nec potu
als⁹ vino. nisi in pascha z natali dñi.
In pane z aq̄ z sale: vigilijs oronib⁹
et elemosinis pniāz agat arma non
sumat. vxorē nō ducat. balneo non
vtaf. cōuiuiū letantiū non intret. In
ecclēia post ostiū stet. nō cōciet i vsta
sed i morte tñ: vt ptz. xxxiij. q. ij. ad
monere. Et intellige q̄ maior peni
tentia ē vxoricide q̄ matricide nō qz
matūs ē pctm vxorē occidere q̄ ma
trem: l. qz pniōres sunt hoies ad oc
cidēdum vxores q̄ matres z iō vt re
trahant grauior eis pena iūgit. ar.
xxxiij. q. j. Itā afferamus. Decimus
quint⁹. Iugulās volūtariē puez suū
dicat. Ray. q̄ talis dz i monasteriū
induci. si non habet alios pueros z
vxorē grauior ei debet imponi pniā
scz septē annorum. Cū autem ex ne
gligētia iugulant cū parentes: ita
q̄ ponūt eum in lectum suū sanum.
et postea inueniūt eum moriūū trīs
bus annis peniteant quozuz vnus
annus est in pane z aqua oīmb⁹ ses
rijz q̄rtis sextis z sabbatis. alij duo
ieiunando feriam quartaz z sabbatū
sed sextā in pane z aq̄. de his q̄
occidunt filios. ca. j. z. ij. Decimus

no

no.

no

n

sextus. Periturus. xl. dies sefunando in pane et aqua per septem annos peniteat. vi. q. i. q. c. Decimusseptimus fallam mensuram habens. xxx. diebus peniteat in pane et aqua. de emptione et venditione: ut mensure. Decimusoctauus qui deuota vel mortales cognouit. x. annis peniteat: et ipsa similiter. xxxvi. q. i. ca. de filia et. c. deuota. Decimusnonus. Presbiter cantans missam et non communis cans anno uno penitere debet: et interim a celebratione missae cessabit. de pse. dist. ij. relatū. Vigessimus. Sacerdos qui laicum mortuum cum palla altaris inuoluit decem annis et quinque mensibus peniteat. dyaconus vero triennio et dimidio sine sex mensibus peniteat de pse. di. j. nemo. Vigessimusprimus. Sacrilegus violans ecclesiam septem annis peniteat. xij. q. ij. de viro. Et primo anno an cimiterium quod violauit consistat. Secundo anno ante fores ecclesie. Tercio anno in ecclesia. Et per hos tres annos carnes non comedat: et potum alius vinum non bibat nisi in pascha et in natali domini. nec coniunctionem accipiat. In quarto anno coica bit et tunc quinto et sexto usque ad septimum annum festa sancta quarta et sexta a carnibus et a potu abstineat. Vigessimussecundus. Pariter frangentes sponsum filiorum per triennium separent a coniunctione et filij similiter si in culpa sunt. xxxij. q. iij. si qui parentes. Vigessimustertius. Qui ducit illam ad matrimonium quam prius polluit per adulterium quinque annis peniteat. xxxij. q. i. Si qui vidua. Vigessimusquartus. Blasphemus deus per septem ebdomadas agere penitentiam secundum formam quam tradidit de maledictis. ca. sta

tulum. Vigessimusquintus sacerdos denudatus confessionem alicuius homo vel facto vel signo etc. de quo infra dicitur: et habet de pe. dist. vi. sacerdos. Vigessimussextus. Periturus si liber est xl. diebus per septem annos in pane et aqua peniteat. Si seruus tribus annis xxxij. q. v. qui compellus. Vigessimusseptimus. Qui piurat in manu episcopi per tres annos peniteat. Qui homo in manu consecrata uno anno peniteat. Qui homo coacte nesciens esse tam graue peccatum tribus quam dragimis peniteat hoc est tribus annis quolibet anno quadraginta dies xxxij. q. v. qui compellus. Sed qui scienter furat vel alium turare permittit quadraginta dies peniteat in pane et aqua: et septem sequentes annos et similiter confessor sui xxxij. q. v. Si quis piurauerit. et. ca. si quis conuictus. Vigessimusoctauus. Diacreps a consuetudine metropolitanae ecclesie in horis canonicis septem mensibus communione priuetur si ex contemptu hoc faciat dist. xij. c. de his Vigessimusnonus. Sortilegus quas draginta diebus peniteat. de sortilegijs. c. j. et. c. ex tuaz. Qui astrum aspicit astrolabium uno peniteat anno. ibi dez. Trigesimus. Intersector presbiteri duodecim annis peniteat. vt. c. ij. de pe. et re. Trigesimusprimus. Incendens domum totum damnū restituat. et tribus annis peniteat eodem tit. c. ij. et de iniurijs et damno dato. ca. si quis domum. Trigesimussecundus. Communicans hereticum nescienter annuū peniteat scienter quinque annis. Permittens autem hereticum cantare nescienter missam: quadraginta diebus. Si autem in subuersionem filii dei tanquam hereticus damnatur missa

no.

decē annis peniteat. Si quis recesserit ab ecclesia ad hereticos fugiens xij. annis peniteat fm formā. xxiiij. q. j. Si quis dederit. Trigesimuster tius. Qui nesciēter cognoscit duas sorores vel matres z filiā. vel amittā et neptē septem annis peniteat. Si sciēter perpetuo carebit coniugio. xxxiiij. q. vnica. si quis. Trigesimus quartus. cū bruto coiens plusq̃ septē annis peniteat: z idē p incestu xxxiiij. q. ij. hoc ipm. z c. seqnt. Trigesimus quintus. Patron⁹ res ecclie dissipans vno āno peniteat. xvj. q. vij. filius Trigesimus sext⁹. Qui iurāt pacem nō facere cū primo. vno āno peniteat z ad pacez redeat xliij. q. iij. q̃ sacro. Trigesimus septim⁹. Bis baptizatus vel bis pfirmatus septē annis peniteat q̃rtā z sextam feriā in pane z aq̃ z coget fieri regulas. de p̃se. di. iij. q̃ bis. z ca. dictū ē. Sūt plures alij casus q̃ ap̃d nos nō currūt. Et sō de illis nihil posui. Hi aut̃ intelligēdi sunt de penitētia publica z p p̃ctō publico. Circa qd̃ sciendū q̃ licet illa pnia sit taxata a canonib⁹ pro manifestis p̃ctis ita q̃ nullo modo licet aliā iponere vel variare tñ ep̃s d̃ his dispensare pōt ex causa rationabili inspectis circūstācijs psonaz. vt dicit Leo papa. P̃denitūdinis t̃pā p̃stituēda sunt tuo iudicio fm q̃ p̃p̃eris aios cōstentius esse deuotos. xxvj. q. vij. Tpa. z. ca. si hoc. Idē dicit Hyero. de pe. di. j. mensurā. Et sō dico de occultis peccatis q̃ p̃tinent ad simplices sacerdotes q̃ vbiq̃ inueniant taxatam p̃niaz per canones non mutant eam sine causa ita tamen q̃ nō pro-

dant per eam p̃ctōres. fm hoc intellige illud quod cōter dicit. sed male intelligit q̃ penitētie sunt arbitrarie. de pe. z. re. deus qui. z de sortiles g̃ijs. ca. ij. glo. ij. vbi dicitur q̃ penitētie t̃p̃s arbitrarium est. quod intelligit glo. vltra illud quod iaz ius taxat. z si ius taxauit vnum annum penitētie z delictū exigit plus hoc est ad sacerdotis arbitrium concessum. Idē dicit de cle. excō. latores. Et dixi notanter q̃ sine causa non debet per quēcūq̃ sacerdotes mutari penitētia taxata. qz ex causa potest bene moderari per simplices sacerdotes q̃ disp̃sare potest cōtra canones taxātes talem p̃niaz. vt de iudicijs. At si clerici. in glo. super verbo de adulterijs vt ibidem norant. doctores. Pro isto tamen sciendū q̃ hodie multi sumpt̃erūt occasione erroris ex isto dicto quo dicit. penitētie sunt arbitrarie z fm arbitriū sacerdotis imponēde. Et ideo pro meliori istius dicti intelligentia aduertendū ē q̃ sicut dicit sc̃tus Tho. super. iij. di. xix. q. iij. ar. iij. Si q̃s preter motū principalis agentis vti sua potestate presumpserit nō consequitur effectū fm Dionisium. z p̃pterea talis ab ordine z officio diuino auerteret z culpā incurreret. vtrūq̃ b̃i gratia si minister medic⁹ aliter adhiberet medicinaz egroto q̃ p̃cepto medic⁹ grauit̃ talis offenderet medicum: z etiā egrotum. Et qz penitētie satisfactorie sunt medicine p̃p̃ctis infligēde. Vñ sicut medicine i arte determinate, nō oib⁹ cōpetūt sed variāde sunt fm arbitriū medic⁹ nō p̃p̃riā volūtātē seqntis. s̃z artē medi-

cine. ita pene satisfactorie determinia
te i canone nō cōpetūt oib⁹. s⁹ variā
de sunt fm arbitriū sacerdotis diuī
no instinctu reglatū. Hec Tho. Tho.
de ergo q̄cūq; iudicās fm caput tu
uz inuigēdo pñas nō taxatis debi
tis circūstātijs. q̄ i magno piclo es
decipiēs te ⁊ cōfitemi si arbitrarīs
aliter pñas q̄ spūscētūs eā dictauit
illi p̄fitemi iponēdā. Qñ dicit scētūs
Tho. di. xx. q. ij. ar. ij. q̄ q̄ltercunq;
hēat se sacerdos vel diuertat se i offi
cio sacroꝝ nihilomin⁹ pctōr pma
net re⁹ ad q̄ntitatez eiusdē pene. Et
tō si eā hīc nō explet exiget ab eo in
purgatorio. Sacerdos tñ discretus
vt dicit idē penā iponēs minozē eri
am ex industria pl⁹ pdest cōfitemi q̄
nocet: q̄ forte a magnitudine pene
posset a penitētia agēda impediri.
q̄ diuinus amor q̄ in eo icipit pau
latiz pfortat excitabit eū postea spō
te ⁊ p̄p̄fauolitate ad plura opa mi
sericordie q̄ sacerdos iposuit. Sed
circa hoc sit sacerdos caut⁹ vt tunc
hoc faciat qñ p̄sumit de cōfitemi vt
hoc faciat. Glideat ergo sacerdos
caute p̄spiciat q̄ vbiq; pena a iu
re expressa ē nō omittat eā impone
re: nisi necessitas v̄l alia causa rōna
bilis aliud suaderet vbi autē nō est
pena a iure imposita et expressa ibi
arbitrio suo eaz statuat fm q̄ vide
rit expedire. nā ex causa pōt eaz ag
grauare vel mitigare. vt dicit glo. de
pe. di. j. mēsurā. Ad idē facit Arch.
l. di. de hīs. s⁹ forte queres quid
si nunq; arbitratus ē ⁊ minozē penā
imponat q̄ debeat. nunquid ille cō
fitens securus est vel an residuuz exi
getur ab eo i purgatorio. Ad quod

respondeo fm glo. ff. de peni. disti.
j. mēsuram. q̄ si est eius ordinari⁹
iudex siue sacerdos parrochialis. ⁊
facit hoc animo dispensandi sufficit
illa penitētia modica ad delendum
pctm. Si autem per errorem est in
posita ⁊ tamen ab illo penitēte cre
debatur perit⁹ sufficit illa minoz pe
nitentia ad pctm delendū: dūmodo
penitens qui eā recipit maiorem su
scipere est paratus si sibi imponere
tur. de pe. di. j. Quem penitet ⁊. sed
qui. Si autē credebatur eum imperitū
in culpa est penitens aut p̄fitens: q̄
peritiozem non req̄siuit. Et hoc est
cōtr a illos qui impetrāt licentiā p̄
tēdi alibi a suis plebanis: ⁊ p̄fitent
imperitis sacerdotib⁹ v̄l monachis
ad hoc nō electis nec approbatis ⁊
tales se decipiūt. Itā dicit Aug⁹. 8
penitentia. Qui vult confiteri pctā
sua vt inueniat gratiam querat sa
cerdotem scientē ligare ⁊ soluere ne
cū negligētes circa se sit negligatur
ab illo q̄ eū misericorditer monet ⁊ pe
tit ne ambo i foueā cadāt: qñ stult⁹
errare voluit. Et subdit. Qui ergo
confiteri vult oīno cōfiteatur saceri
doti meliori quem inuenire potest.
Audiat autē vnusquisq; cōfessor ta
liter qualiter sibi placuerit penitētia
az iponēs qd sibi dicatur per beatū
hiero. ⁊ ponuntur hec verba. xxiij
q. j. non asseramus vbi dicūt. Itā as
feram⁹ stateras dolosas vbi appē
dam⁹ qd volum⁹ dicētes. hoc gra
ue ē hoc leue ē: s⁹ asseram⁹ diuinā sta
terā ex scripturj scitis tāq; d̄ thesau
ris dñicis: ⁊ illa qd sit gūi⁹ attēda
m⁹. hec h̄iero. Ex q̄b⁹ h̄bis vides
q̄ ille penitentie q̄ iponūt erronee ⁊

1176
no.

marth. xi

De sacramento

aliter q̄ sint iposite i iure dicunt do-
lose ⁊ temerarie. hoc est qd̄ dicit Bre.
de. pe. di. v. falsas p̄nias vbi dicit.
Falsas p̄nias esse dīcimus q̄ nō s̄m
auctoritate s̄ctorū patrum p̄ q̄litate
crimīnū iponunt. Un̄ dicit glo. q̄ si
certa pena statuit. ⁊ tñ minor ipōit
falsa est p̄nia nisi ex causa tēperetur
vt d̄. xxvj. q. vij. Tpa vbi dicit Leo
papa. q̄ tpa p̄nie habita moderati
one cōstitueda sunt iudicio sacerdo-
tis. put p̄fessores p̄nium aīos p̄spe-
xerint esse deuotos. Hoc est qd̄ con-
cludūt doctores finaliter q̄ tunc tñ
ex causa. s. necessaria penitētie eodē
modo q̄ dictū est arbitrarie possunt
dici. s. cōsideratis circūstantiis p̄lo-
nar: tempor: locor: etatuz q̄litate
crimīnis ⁊ alior: put dicit de pe. di.
v. Cōsideret. Circūstantie aut̄ ille
notant in illo x̄su. Quis qd̄. vbi q̄
bus auxilijs. cur. quō. qñ. Hoc est
dicere q̄ l̄z pro aliquo crimine a iu-
re taxatur p̄nia septēns. si tñ sacer-
dos videt p̄sonam pauperē debilez
vel nimis senē vel nimis iuuenē vel
multū nobile vel locū in q̄ morat̄ si-
cut castrū vel curtā p̄ncipis nō esse
aptum ad p̄niam agendam sic a iu-
re exp̄ssam. vel videt tempus nō esse
cōueniēs p̄pter nimios labores tūc
instantes in his casibus pōt confes-
sor moderare penitētiā in toto vel
in pte. put notat in glo. xxij. q. iij.
Si is. Et hoc intellige qñ contritū
sufficenter viderit p̄ctōrē. Sed vice-
res. tñ Gregorius i omelijs. dicit. ⁊
ponit in ca. p̄dicto. Si is q̄ platus
est dñico debitorū culpas impune di-
mittit. nō mediocriter p̄fecto offen-
dit qui debita celestis regis ⁊ domi-

ni sua p̄sumptione resoluit Sili. j.
glo. xxvj. q. vij. hoc sit positum. di-
cit q̄ nō pōt sacerdos torum dimit-
tere sine aliqua penitētia. Et idem
de pe. di. j. mensuram ⁊. c. si peccatū
⁊. xxvj. q. vij. Tempera. ⁊. xv. q. vij.
hi qui. Tu dic q̄ oīa illa loquuntur
de illo q̄ nō est cōtritus sufficienter
vel de illo qui pōt agere penitētiā
cōmode. Talibus em̄ sacerdos ex
toto nō potest dimittere ⁊ grauiter
peccaret remittens qz sic se onera-
ret peccatis alienis.

De restitutione ablatoz in satisfactione.

Et qz vt dicit sanctus
Tho. restitutio male
ablatoz l̄z non sit satis-
factio nec ps eius. est
tñ pambuluz ad satis-
factionē: qz non est aliud nisi cessare
ab offensa. ideo de ipsa aliqua subs-
tūgam. Sciendum autē q̄ homo
nec deo satisfacere nec reconciliari
pōt q̄ rem detinet alienaz. Ideo an-
te oīa qui alienum recipit ⁊ detinet
si vult digne penitere primo debet
oīa illa restituere si potest. Si autēz
nō potest sufficit voluntas restituē-
di cū tanta restitutione q̄tra possibi-
lis est s̄m cōditionē vtriusq̄ ad ar-
bitrium bonorum. Unde nota q̄ si
qs auferat alicui fama intentione in
famandi eum tenet̄ ad restitutionēz
fame. dicendo se falsum dixisse si fal-
sum dixit. Si vero verum dixit ⁊ nō
seruauit modū fraterne correctōis:
dicat q̄ hoc dixit nō intēdens eius
bonū. Itē ablationē virginitatis re-
stituatur ad arbitriū bonorū. vel si est

pena statuta in ciuitate illam soluat
 Similiter ad ablationem mēbz vel
 priuationē vite alicui fiet restitutio
 fm cōsuetudinē vel statutū cōmuni
 tatis vel terre. Tenet etiā satisfacc
 re pueris et vxorū interfecti. quia ab
 stulit pueris patrē et vxorū maritū q̄
 eos nutrebat. Qñ illud dānū inde
 pueniens dz eis tūc restituere fz sta
 tutū. Et qz vt dicit doctor subtilis.
 xy. di. q. iij. Ex q̄ oia illa vix aliq̄s
 pōt recompensare cōdigne expediret
 silr aie cuiuslibet homicide vt solue
 ret p passionē volūtariam: vt. f. occi
 dere pro homicidio. Unde dicit q̄
 oportune. pusum est in multis com
 munitatibus vbi est statutū lex tali
 onis in casu homicidij nec seruatur
 vt lex mosayca sed vt euāgelica de q̄
 Math. xxi. Dēs q̄ acceperint gla
 diū gladio peribūt. Itē si aliq̄s aliū
 impedit de pbenda cōsequēda. si sa
 cit aio ledendū ipm tenet ad restituz
 tionē. nō q̄tū valebat pbēda: qz nō
 dum eandem fuit cōsecutus: fz pēsa
 tis pditionibus vtriusq̄ ad arbitri
 um bonoz. Itā si fecit qz indignus
 erat ille quē impediēbat vel vt d me
 liori puidere iuste fecit nec tenetur
 restituere. Itā solū autem q̄ accipit
 sed etiā q̄ fauet accipienti tenet ad
 restitutionem: vt illi q̄ nouem pctis
 allentis cōsensit Itā q̄ iuuat facere
 tenet ad restitutionē totius. Silr q̄
 cōsult facere. ita q̄ sine eius cōsilio
 nō fuisset factū totuz restituat. alias
 restituat q̄tum nocuit p se. Silr ad
 ulato: laudās raptorē quare ipse ra
 pit. alias non rapturū tenet in soli
 dum. i. in toto sicut principalis. Si
 militer participans in crimine furti

vel rapine tenet in solidum sicut pñ
 cipalis. Similiter participans i re
 furata vel rapta tenet restituere eā et
 etiā q̄ eā scienter emit vel recipit Si
 militer q̄ videt furtū fieri et tacet. cū
 ex officio teneat reuelare tenet ad
 restitutionē alias nō Silr q̄ nō pbi
 bet cū tñ teneat ex officio Similiter
 q̄ scit rem vbi tacet et nō vult reuale
 re. si tñ principalis satisfecit alij nō
 tenent fm Ray. et fm Tho. ij. fj. q.
 lxij. ar. v. Cū aut spoliati ignorant
 tūc distribuētur res in pios vsus p
 pauperibus illius loci vbi rapina ē
 facta. vel p ecclesijs eiusdem loci: et
 hoc si nō apparet heres suus: qz si
 apparet illi fiet restitutio. Si etiā sit
 absens cui fieri debz restitutio dz ei
 trāsmitti si cōmode fieri p̄t. alioq̄n
 in loco tuto debet reponi et pseruari
 p eo fm Tho. vbi supra.

**Lautele ex parte confiten
 tis seruande.**

Diximo caueat cōfites
 ne diuidat cōfessionē
 vt puta dicēdo vnam
 partē pctōz corā vno
 sacerdote: et aliā corā
 alio: sed integraliter cōfiteat oia vni
 de pe. di. v. c. j. Itā alias cōfessio
 esset falsa et ficta. et in ea nihil dimitt
 ritur Juxta illud. Larga dei pietas
 veniam non dimidiabit Aut totum
 aut nihil propiciando dabit. Si tñ
 cōfiteas q̄s corā vno sacerdote nō
 recordabatur aliq̄ pctā q̄ postea re
 ducens memorie vadit et confitetur
 coram alio: nō est diuisio confessio
 nis: nec oportet vt reiteret confessio
 nem prius factam: sed dicat in gene

De sacramento

rali q̄ cum alia multa sit confessus
hoc fuit oblit^{us}. Ita dicit sc̄t̄s Tho.
in. iij. dist. xviij. q. xiiij. ar. iij. Mul-
ti aut̄ indiscrete arguūt alios q̄ tūc
nec isti nec illi cōfiteat̄ q̄ fieri oīno
nō d̄z. Itaz sic corā plurib^{us} cōfite-
tes si faciāt eo pposito vt multipli-
cent eis intercessores et oratores ad
deū: aut vt sic corā plurib^{us} cōfiteātes
eadēz p̄ctā maiore rubore habeant
cōmēdabiles sunt. Utile namq̄ est
taliter cōfiteri plurib^{us} ppter maio-
rez verecūdiā habēdaz q̄ est maxia
pars satisfactiōis. Et p̄t esse tā fre-
quēz cōfessio q̄ etiā tota pena tolle-
ret. Itaz dicit sc̄t̄s Tho. vi. xviij.
q. iij. ar. iij. q̄ p absolutiōē sacerdo-
tis nō solū culpa dimittit̄ s̄ etiā de
illa pena q̄ i purgatorio deberet ali-
qd̄ dimittit̄ vt minus in purgatorio
punitur absolut^{us} descendens ante
satisfactiōē q̄ si an absolutiōē de-
cederet: sic virtute passionis xp̄i si
ne p̄iudicio diuine iusticie de penis
singulor^{um} p̄portionabiliter aliqd̄ di-
mittit̄. Et subdit. Itō ē incōueniēs
si p̄ frequētem cōfessionē etiā tota
pena tollatur vt p̄ctm̄ oīno maneat
impunitū p quo pena xp̄i satisfecit.
Itē sc̄t̄s Tho. vbi supra. ar. iij.
Utile ē etiā sic cōfiteri plurib^{us}: q̄ q̄
libet cōfessor tenet orare p suis con-
fessis et eor^{um} memoriaz in missa face-
re saltez generalē. Verū amē repre-
hendendi sunt cōfiterentes: q̄ nūc isti
ista peccata postea alteri de nouo
iterū cōmissa confitent̄ verecūdātes
priore cōfessore pro eo q̄ iterum ea-
dez pri^{us} p̄fessa postea cōmiserūt. Uñ
inducendi sunt ne hoc faciant: quia
cōfessor nouit eorum fragilitatem

vide non debet imputare. Secūdo
caueat cōfiterens ne mētatur. ne. s.
plus dicat q̄ res se habet vel minus
quia s̄m̄ sc̄m̄ Augustinū et sanctuz
Thomā si non est peccator mentiē-
do sit peccator. xxiij. q. ii. Cum his
militatis causa. Et hoc multum ar-
guīt illos q̄ causa humilitatis de se
plus fingunt vel causa hypocrisis
minus dicunt. Tertio caueat cōfi-
tens ne alqd̄ obmittat. licet dubitet
illud esse p̄ctm̄ mortale sed dicat cō-
fessori totū querendo an sit peccatū
mortale als peccaret mortaliter ob-
mittendo in tali dubitatione cōfite-
ri. quarto caueat ne obmittat ite-
rare cōfessionē si confessus fuit sa-
cerdoti q̄ euz absoluere non potuit.
vel si potuit nesciuit discernere. vñ
cōfessio nō fuit integra. vt q̄ tacuit
aliqd̄ p̄ctm̄ mortale. vñ neglexit aut
oblitus est satisfactiōē iniunctā in
penitentia. Similiter si cōfessus est
sine cōmitione. puta habēdo p̄posi-
tū in idem p̄ctm̄ reuertendi. In his
em̄ casibus tenet reiterare cōfessio-
nez s̄m̄ p̄ Petrū. Sed an recidiuans
tenet cōfiteri peccata priora. Tho.
in. iij. dist. xxiij. q. iij. dicit q̄ directe
nō tenet nec in generali: nec in speci-
ali sed bene indirecte. s. tanq̄ illud si
ne quo sc̄ri nō potest debitus mod^{us}
satisfactiōis. Uñ tenet cōfiteri et
notificare p̄ctā dimissa q̄tuz suffici-
t vt sciatur q̄ satisfactio sit ei impone-
da vt si ip̄e frequēter lapsus carnis
passus ē ex aliq̄ occasiōe: ita q̄ oc-
casio p satisfactiōē p̄scindat. et s̄it
de alijs p̄ctis. Quinto caueat p̄fite-
ne cōfiteatur alieno sacerdoti. hoc
est non proprio. quia alienus nō po-

test eum absoluerel ligare. de. pe. z re. Omnis. Et de pe. dist. vij. Placuit. Licet enim omnes sacerdotes claves ligandi atq; soluendi accipiant in ordinatione sua. nō tamen equa- liter laxata est illa potestas ad quos libet sacerdotes. Et illa potestas tra concessa eis est ligata q̄tum ad exercitum ita q̄ non possunt eā ex-ercere nisi def eis potestas iurisdic- tionis ordinaria vel delegata ab episcopo vel a sede apostolica fm Johan. an. in cap. Omnis. Potest autem proprius sacerdos quadru- pliciter accipi. Uno modo pro eo q̄ preest parrochie. vt plebanus q̄ hz potestatez sed modo inferiori. Alio modo q̄ preest modo superiori z sic epus est pprius sacerdos omi homi- ni sue dyocesis. z immediatus. vt in. c. cū epus. de of. oz. li. vi. z in ca. vlti. de of. archi. fm Hosti. Vel qui pre- est modo principalissimo. vt papa. Mā papa est proprius sacerdos oim xpianoz. z habet plenitudinē pote- statis. de auct. z vsu pal. ad honorez et de foro compe. ca. vlti. z. ix. q. iij. Cuncta per mūdum. Tertio pprius sacerdos dicit habēs iurisdictionē delegatā ab aliquo p̄dictoz. vel a le- gato pape. de of. lega. c. j. Quarto habēs iurisdictionē a cōmuni p̄cessi- one vel p̄missione iuris. Et sic pro- prii sunt illi quos epi z abbates exē- pti eligūt in confessores. vt de pe. et re. lte. p̄latōe. Sic etiā in articulo mortis q̄z ē pprius sacerdos illi quē audit si pprius habere nō pōt. xxvj. q. vi. Si p̄loiter. z. c. se. Hoc etiā mō vagabūdōz hoim est q̄libet pprius sacerdos ad quem deueniūt. Simi-

liter pprius sacerdos peregrinoz est ad quēcūq; deueniūt. Concordant. Johā. an. Innocē. Hosti. Frater io- hānes henricus. Johēs de lignano. de pe. z re. Omnis. Sciendū tamē circa predicta q̄ epus potest cōmit- tere audientiaz confessionis fratri- bus predicatoribus vel minoribus per ipm electis z p̄batis: sed illi non habēt auctoritatem totalē sicut ple- bani. nisi eis specialiter committat vt notatur de sepulturis. Dudum. i. cle. Nec cōfessus talibus teneat iter: confiteri proprio sacerdoti vt quidā erronee putant. quozum auctor fuit Johēs de pollicratis: quē reproba- uit Johs vigesimusecūdus in qua- dam extrauaganti q̄ incipit. Vlas electōis. Sciendum etiā circa pre- dicta q̄ quis potest cōfiteri alteri q̄ proprio sacerdoti in plurib; casib;. Primo si subditus scit propriū ple- banū hereticum: aut sollicitatorem ad malū: aut fragiles ad p̄ctm. aut ad reuelādū prouū. z generaliter vbi- cūq; confitens probabiliter timet sibi vel sacerdoti periculum. tūc efi- dz cōcurrere ad supiorē. z petere licē- tiaz alteri cōfiteri. Nec Tho. in. iij. dist. xvij. Hosti. etiā enumerat octo casus. Primus est q̄i proprius sacer- dos ē oīno indiscretus. de pe. ot. vi. cap. iij. placuit. Sed in hoc subdit; dz petere licentiā a sacerdote pprio quam si non vult dare petat epo. Scōs q̄i parrochianus transulit domiciliū ad aliā parrochiā. Tertio q̄i q̄s ē vagabūdus. quart; q̄i q̄s q̄ rit domiciliū q̄ se p̄ferat nec dū q̄ra- tus ē aut limitatus ad vñ locū. quī- tus cū q̄s deliq̄t i aliena parrochia

De sacramento

et commissit rapinā. tūc em̄ sibi puniit. d. rap. c. j. Et hoc si est publicū. tra q. p eo esset excommunicatus a prelato ipsius loci. als si esset occultū pōt ab solui a. pprio sacerdote vbiq; fur tū vel rapinā accepit. Sextus rōne studiū vt cū clerici accedūt de licētia p̄latorū ad studiū. Septimus tpe ne cessitatis: vt qz infirmat ad mortē: vel d3 intrare bellū vel mare. Octa: uus si nō ponat spē in peritiā pprii sacerdotis. S3 hoc vltimū cōiter nō tenet In talibus em̄ casibus vbi q3 p̄stet aliēo d3 ei inlūgi vt se p̄sentet pprio sacerdoti nec. pprius sacdos d3 ei credere ne diceret se esse absolu tū ab aliq̄ excoicatione: qz tūc nō te net credere sine litteris absolutōis. Ego tū cōsulo fm̄ Rich. in. iiii. di. xviij. q. j. ar. iij. q. sine causa multuz necessaria vel legitima non q̄rat q3 aliū sacerdotē p̄ter ppriū. sicut mul ti cōsueuerūt facere dubitātes teme re de vsta pprioz sacerdotū: et dicen tes qz non cōfiteant illi inebriato: sed q̄rant alienū cōtra statutū ecclesie. Sed si alter discretior nō pōt habe ri: vel p̄latus nō vult dare licentiā subdito cōfiteandi p̄ter se qd erit agē dum. Dicit Richar. qz in tali casu p̄pter bonū obediēte facit magis subditus vtilitatē aīe sue cōfiteendo pprio sacerdoti minus bono dū tū sit sufficiens q̄ cōfiteendo alteri meli ori. Et dico de minus bono: nō de minus discreto: qz als semp q̄redus esset minus discretus q3 nō est vez: s3 semp q̄rendus est magis discret⁹ si pōt haberi. Nec excusā subditus indiscreto plebano cōfiteens si eum male iudicat qz nō tenet cecus cecū

ducere ne ambo in foueā cadāt. Et nota qz in casu quo q3 veniens de aliena parrochia caueat imperitiā pprii sacerdotis petens audiri con fessionē suā p̄altenū plebanū: dicēs se habere licētiā a pprio sacerdo te. nunqd tenet ei credere illi quē pe tit p̄audienda cōfessioe. Rñdeo qz sic put notauit Joh̄ an. i. glo. iiii. c. j. de p̄uilegijs i cle. p̄ quo allegauit de pe. di. vi. Placuit qz nō est im me mor p̄sumendus sue salut. s. i. q. vij. Scimus. et de homicidio. significa sti. Pōt aut̄ hanc licentiā parrochi alis dare etiā si nondū h3 ordinē sa cerdotij aut eius vicarius vices sus as gerens. vt dicit Jo. an. in. v. glo. sa ibidem.

De cautelis seruandis ex parte confessoris.

Nimo caueat confes sor ne suū parrochia num habentē casum epi nondū expedituz in q̄ tpe nō pōt dispē sare aliq̄ mō audeat absoluere ad cautelā. sicut stulti qdam cōsueuerūt facere. q̄ nō cōfessores s3 deceptores potius appellādi sūt et cōsultores q̄ cum nō possunt absoluere in casib⁹ epi dicūt parrochiano Ecce ego te absoluo ab isto pctō ad cautelaz vt possis istis diebus cōicare: ne de te scandalū oriā si nō cōicares isto se sto pasche. Tu aut̄ post ista festa ac cedēs auctoritatē epi cōfiteberis d̄ isto pctō. Q nō sic impie nō sic ne de ciptas te et ipm. Sic em̄ facias et di cas. Q bone fili. ego non habeo in isto casu auctoritatē. ergo accedas

No.

statim ad ep̄m vel eius auctoritatē habentēz. nec te pus p̄cures sacra mēto eucharistie nisi fueris absolu tus. Si etiā nō posses accedere ep̄m ante ista festa nullomō accedas Et si aliquis de te suspicabūtur dicētes. Iste nō gr̄tis nō cōmunicauit istis festis vel si a te q̄rat vicinus tuus: q̄re nō es cōmunicatus in isto festo. dicas q̄ hoc feci de cōsilio sac̄do tis mei. vel cōfessoris: vel quia ha beo graues inimicitias cū hostibus q̄buidā quos nondū euasi. Et verū dicit: quia habet inimicitias cum diabolo ⁊ ei⁹ laq̄os distrūpere ⁊ ip̄m expugnare de corde suo: nec in hoc mentitur. Nō tñ dicat in hoc habeo inimicitias cū quibudā hoibus: s; cū quibudā hostibus. nisi etiāz ha beret inimicitias cum hoibus. Sa cerdos autē hoc casu qñ subditus cō fitef sibi totaliter inueniens casum ep̄i inter alios audacter absoluat ab illis ⁊ inuigat prius. p̄ ill⁹ q̄ sūt d̄ auctoritate sua. casū vero reseruati remittat ad ep̄iscopū. Itē sicut qdā faciunt q̄ postq̄ audiūt in confessio ne casū ep̄i statim dicūt cōfiteri. Ma de nō habeo tecū quicq̄ disponere nisi accedas ad ep̄iscopū. Et tales exponūt p̄sonas h̄mōi magno periculo. qz sepe cōtingit q̄ tales obliti fuerūt de p̄ctis prius confessis. Cle rici si sacerdos inuenit cōfitemtem excoicātū a iure vel ab hoie. Vel si forte dicat cōfites Bone pat̄ ego se mel p̄cussi clericū ordiatū ex tra. v̄l sū in excoicatiōe maior: tunc statim sacerdos nō audiat eius cō fessionē: nec absoluat eū ab aliq̄ etiā minimo p̄cto donec fuerit p̄supiorē

a snia excoicatiōis absolutus. et se docuerit p̄f̄as absolutū fm Tho. in. iij. di. xviij. Secundo caueat sa cerdos ne alio mō reuelat vel p̄dat cōfessionē signo nutu vel facto. sed oīno d; celare exterius sicut v̄s te git interius. Per hoc etiā vt dicit Tho. in. iij. di. xxi. hoies magis at trahunt ⁊ simplicius consent. Si autē piculuz immineret ⁊ hoc solū sci ret p̄ cōfessionē: vt qz scit aliquē hereticū. s; scit incēdiariū. nō p̄pter hoc d; reuelare eos sed potius mo nere debz tales vt desistant. ⁊ plato dicere q̄ vigilet sup̄ gregem sine oī reuelatiōe cōfessionis. Si etiā sacer dos cōpelleret ad dicendū p̄ ep̄sco pū tal⁹ bñ pōt dicere. Reuerēde pa ter ego nihil scio: intelligēdo vt hō qz scit vt deus. Itē solū autē caueat reuelare illa q̄ cadūt sub cōfessione sacramentali vt p̄ctā. s; etiā alia ge sta ⁊ facta p̄ q̄ possz q̄s dephēdi pec cator: immo etiā illa q̄ oīno non p̄ti nent ad cōfessionē Et idē dico si ali qua dicunt alicui nō p̄ modū cōfes sionis qz forte non sit absolutio nec p̄nie inflictiō: s; tñ sit sub specte con fessiois. Itē i tali casu l; nō claudat tale dicitū sigillō cōfessiois s; Tho. in cōpendio. tñ talia oīno sunt seruā da ex honestate ac si in cōfessione su scepra fuissent. fm Tho. in. iij. dist. xxi. Si autē sacerdos scit peccatum p̄ter cōfessionem potest illud dicere: sed nō debz dicere q̄ sciat hoc ex cō fessione ⁊ nihilominus debet absol uere ab hoc q̄tum pōt p̄pter p̄nita tis consuetudinem. Itē sacerdos peccata reuelans q̄ scit extra confes sionem: ⁊ sepius hoc faciens assue

scit ex hoc postea etiam reuelare ea que sunt in confessione sibi dicta: id habet beat lingua refrenata detribus propter penam depositiois et retrusiois in artium monasterium ad agenda prestantiam de pe. et re. Dis. et de pe. disti. vi. Sacerdos. Qui ergo vis securus esse cum opus habes de aliquo peccato tibi confessio requirere doctorem aliquem super prescripto dando non dicas sic. Ecce quidam persona est mihi confessio de ciuitate vel villa de hoc quod consultis cum ea facere: sed potius dimittas ut ipsa sola consulat vel quod auctoritate. Ad si forte verum dicas sic. Ecce quidam casus accidit sub hac forma. vel puenit ad me casus talis. quod consultis super eo. Et si esset de licentia confitens quod possit reuelari. ut dicit Tho. ubi supra. hoc tamen fiat sine scandalo et absterneat ab hoc sacerdos quanto magis potest ubi scandalum timeat. Ille etiam cui reuelatur de licentia confitens tenet illud seruare et celare sicut confessor principalis: nisi daret sibi licentia a confitente quod ille absolute ac libere faciat ac si esset publice factum. Caueat autem confessor ne sic reuelando de licentia confitens dicat narrando. dictum est mihi in confessione hoc quod in nullo casu de nec potest hoc facere. Quicunque haberet licentiam a confitente: quod ista sola verba includunt peccatum mortale: quod includunt reuelationem huius ut cogniti eo modo quo non licet reuelare secundum Scotum. Dicit tamen sub titulis doctor in. iij. di. xij. q. ij. quod ad celationem peccati in confessione detecti tenet homo de lege nature. Iuxta illud. Non facias alijs re. Math. vij.

Quia quisque tenetur conseruare famam alterius sicut propria. sicut fidelitatem de seruare quam pene vult sibi seruari. Item de lege positua que est. De confessione aliqua nullus te tradere debet. Talis etiam dat occasionem fidei preiudicium. Tertio caueat sacerdos ne audiat mulierem illam cum qua peccauit. scilicet concubinam vel adulteram suam. Ita si secundum dominum archiepiscopum. xxx. q. i. in ca. oes super glo. ij. talis sacerdos potest tali mulieri iniungere prestantiam cum sit parrochiana eius secundum Augustinum. quod hoc notat. iij. q. vij. cap. vl. Quicquid tamen est de hoc ego video aliter. scilicet quod clerici non debent suis concubinis prestantiam iniungere. sed magis eas inducant ut ab alijs penitentiam accipiant: ut in glo. xxxij. q. ij. placuit. Et hoc totum est propter honestatem secundum Bartholomeum brixien. et propter ordinem secundum Iohannem. Quatum tamen est de iuris rigore si presbyter dat penitentiam concubine sue pro delicto commissio valebit prestantia secundum archiepiscopum. quod ita notat. xxxij. q. ij. ubi hoc idem sentit Laurentius polonus dicens cum glo. xxx. q. i. oes qui presbyter orientalis sicut rutenus vel grecus non audit peccata sue uxoris. quod nec ipsa libere confiteatur si adulterium commisit Ergo in omnibus istis melius est personas huiusmodi remittere ad superiores. et ego miro de tantis in hoc magna difficultate facientibus an presbyter possit audire sue concubine confessionem. Ego autem video quod iste casus est episcopalis ut dictum est supra de casibus episcopalis. Quarto caueat sacerdos ne existat in crimine audiat confessiones aliorum nam talis grauius peccat. nam sacerdos bene docent

no

no.

no.

do pplm ⁊ male viuēdo instruit deū
quō eū dbeat pdenare. xl. di. c. mlti
rō pe. di. vi. q̄ vult ⁊. sacdos vbi dīc
Au. sacdos cui oīs offerit pctōr: aī
quē statuit oīs lāgori nullo eorū sit
iudicād q̄ in alio est iudicare prōp
tus. Vbi dicit glo. q̄ peccat sacer
dos in crimine inūgēs pīam ⁊ ve
rū est: vt. iij. q. vii. Itē in euangelio.
vbi dicit glo. q̄ si in necessitate suus
parrochianus petat ab eo pīā con
terat ipse sacerdos ⁊ statim inunge
re pōt vt dicit glo. Qñ ergo tu sim
plex sicut ⁊ ego legis auctoritates
q̄ nō soli scī exīstēs solūit pecca
tores: s; etiā mali qñq; iudicabāt alī
oīū excessus ⁊ peccata sicut saul cū
a dño esset reprobatus pplm dei iu
dicabat: ⁊ eius iudicium vnūuersus
ppls expectabat. Itē dauid cū esset
adulter ⁊ homicida interrogatus a
ppha sentētia in diuitē dedit q̄ ouē
paupis rapuit dīcēs Filius mortis
est vir q̄ fecit hoc. ij. Regū. xij. Itē
salomō cū amore mulierulaz deos
gentiliū coleret. tñ vnūuersa plebs ī
raelitica ad eius iudiciū cōfluebat
Sic ⁊ achab q̄uis coleret baal. tñ
decē tribus iudicabat. iij. Regum.
xxij. Itē te dectiplas q̄sq; ista legēs.
q̄ nihilominus grauē peccas. s; ab
solutio quā facis in subditos teneat
apud deū q̄tū ex officio nō ex iuris
merito. q̄ vtq; melius faceres: q̄ ⁊
tibi meriti grām mereris. ⁊ cōfiteri
venīā adaugeres. Quinto caueat
sacerdos ne audiat sacerdotē sine li
centia speciali vel generali epī iui:
nisi ep̄s sciret vel approbaret tacite
vel exp̄sse. Et hoc est cōtra multos
plebanos quorum vnusquisq; au

dit alium ⁊ presertim in casibus for
nicationuz qui sunt casus episcopa
les vt multotiens clamaui ⁊ adhuc
clamo more lupi in celum ⁊ terram
q̄ isti decipiunt se. Sexto caueat cō
fessor ne confitentem q̄ non vult vel
non potest sufferre onus penitentie
remittat a se vacuum. Caueat etiā
ne extgat iuramentum a confitente
de peccato illo de quo confessus est
amplius nō faciēdi neq; cōmittēdi
hoc em̄ reprobāt. xj. q. iij. vbi glo.
ij. dicit q̄ ab hereticis reuertētibz
⁊ ab incēdiarijs. vel in horēdis cri
minibus sibi iuramētum ext
get vt iuret cōfiterē de cetero se nun
q̄ simile cōmissurum. Et exp̄sse p
hibet glo. ibidem hoc nō fieri i quo
libet peccato mortali. Ego tñ com
peri q̄dam scīolos apud se a mulie
ribz coniugatis extorsisse iuramē
ta super fornicationez de cetero nō
faciendam q̄tum periculi sit quibz
bet aduerrere potest. Quando ergo
venit ad te homo qui non vult sub
ire onus penitentie dicas sibi iuxta
tenorem capitū. q̄ quidem. de peni
ten. ⁊ remissio. Quod si confitetur
sed se dicit abstinere non posse ni
hilominus eius confessionem audis
as: ⁊ dicas ei q̄ non est vera peni
tentia talis: sed q̄ disponat se q̄to
citius potest ad propositū abstinē
di a peccatis huiusmodi. Cum au
tem habet propositum abstinēdi
a peccatis sed non vult subire onus
penitentie tam magnum sicut sua
peccata requirunt. dicendum est ei
Charissime fili tu debuisti pro istis
peccatis penitentiam agere tantaz
vel tantā. sed ex quo nō vis sufferre

eam scias q̄ exiges a te in purgato-
rio ⁊ nihilomin⁹ ex quo habes con-
tritionē ego te absolua. In hoc em̄
casu meli⁹ est de mia facere rōnez q̄
de iusticia. si tñ esset suspectus aliq̄s
de quo p̄sumit q̄ nō faciat qd̄ ei p̄e-
cipit dicendū ē ei q̄ si nō faciat hoc
puto q̄ nō restituat tales rez de qua
confitet q̄ carebit fructu cōfessōis.
Et iste est modus optimus ⁊ secur⁹
**De penitentis infirmorum
et decedentiu de hac vita.**

L Abitis cautelis mōis
et dispositionib⁹ peni-
tentiu in bona sancta-
te. Videndū est de pe-
nitentis infirmoru ⁊
decedentiu de hac vita. Est igitur
sciendum q̄ sacerdos circa quēlibet
mortuorum p̄mo ad eū ventēs ita
querat s̄m consiliu Anselmi. dicēs
Charissime fili habes ne forte intē-
tionē abstinendi a p̄ctis si sup̄uixer⁹
⁊ de eis satisfaciendi. Et ille dicat q̄
sic. Itē letaris q̄ in fide xp̄iana de-
cedis ⁊ ille respondeat. Etia. Itē
fateris te nō ita bene vixisse sicut de-
buisses. respondeat. fateor. Itē cre-
dis q̄ p̄pter te est mortu⁹ fili⁹ dei vi-
ui ih̄s xps. r̄ndeat. Etia. Itē credis
resurrectiōez mortuor. r̄ndeat etia.
Tūc hortare infirmū dicēs. Age er-
go p̄nias dū est aīa in te habēdo ve-
ram contritionē. ⁊ i morte xp̄i verā fi-
ductā cōstitue huic mortu te totū cō-
mitte: hac morte te totū p̄teger iuol-
ue. Et cū dñs de⁹ tu⁹ voluerit te iu-
dicare. i. iuxta p̄ctā tua. dī. dñe mor-
tez dñi nři ih̄u xp̄i obficio iter me et
iudiciū tuū. aliter tecū nō cōtendo.

Si dixerit de⁹ q̄ mereris dānationē
dic attēdo crucem dñi nři ih̄u xp̄i ⁊
nulla merita mea ip̄iusq̄ meriti of-
fero p̄ merito meo mō qd̄ ego habe-
re debuisses nō habeo. Istis sic ha-
bitis audiat eū p̄fessionē: q̄ cū p̄fes-
sus fuerit nō est ei iponenda q̄ritas
penitentie s̄ innotescēda. xxvi. q. vii.
Ab infirmis. q̄ postq̄ cōualuerit il-
lā penitētiā seruare debebit. Dicat
ergo ei p̄fessor. Bone fili. ecce tu p̄
istis p̄ctis tñ deberes pati si sup̄u-
ueres. Tñ ex quo tā nō potes satis-
facere p̄ eis in p̄ntivita doleas saltē
q̄tū poies roga tñ amicos ad faciē-
dū p̄ te orōnes ⁊ elemosynas. si autē
cōualueris accedas iteum ad me. ⁊
ego iungā tibi penitentiā salutarē.
Quare autē innotescenda est penitē-
tia taliter decedēti Archid. i dicto.
ca. Ab infirmis. dicit q̄ p̄pter duo
scz vt sciāt amici quā recōpensatōez
facere debeāt. ⁊ vt iste sciāt q̄liter pe-
nitere debeat si sup̄uixerit. Et idē
ponit verba qualiter tales sunt am-
monēdi dicēs. Talia p̄ctā q̄lta tu p̄
petraſti tot annoz a nob penitentiā
accipis. sed te interim quousq̄ eua-
seris forte expectam⁹. vt tūc tibi cō-
gruam penitentiā imponam. si au-
tem dominus noster vite terminum
tibi dare voluerit p̄ auctoritatē p̄de-
tri ⁊ pauli p̄cipis cui date sunt cla-
ues regni celoz absoluo te a p̄ctis
tuis p̄dictis. ⁊ sacrificia ⁊ p̄ces. nec
nō elemosynas ⁊ ieiunia: necnō ⁊ ce-
tera opa pietatis q̄ p̄ te hāt tibi pro
futura i redēptionē aīe iudico ⁊c.

**Quomodo sacerdos se ha-
bere debeat erga infirmos.**

Uult practica habear
sacerdos circa p'dicta
sic pcedat. veniens ad
infirmum p'missis istis
interrogationibus su-
pra dictis: audita cōfessione: nō inu-
gendo s; innotescēdo p'iaz eo mō q̄
supra dictū est sic eū absoluat. Mi-
sereat tui dūs om̄ps & dimittat tibi
pcta tua & pducāt te in vitā eternā.
Dñs noster iesus xpus te absoluat
ab oibus pctis tuis q̄ cōmissisti co-
gitatione: locutione op'e: & omissione. et
auctoritate dñi nři iesu xpi q̄ iūgor
in hac pte ego te absoluo ab oibus
sentētijs excoicationis minoris & ma-
ioris ab hoīe vel a canone i te latis.
& ab oibus pctis tuis dō & mihi cō-
tritis & cōfessis aut oblitis. & restituo
te in gremiū scē matris ecclie & par-
ticipatiōi sacroz. In noīe p'ris & fi.
& s. amē. Si nō decedēs h; bullaz
papalē a pena & a culpa in agōe tñ
tūc obseruet forma bulle & absoluat
sic. Et p'mo tā i isto casu q̄ in oibus
supradictis. p'mittat decedēs satisfā-
ctionē oibus q̄bus tenet. v'l a q̄bus
illicite aliqd recepit p'yras: vel ali-
ter iniuste. Et hoc faciat p se si sup-
uixerit infra certū tps sibi assignādū
vel p suos heredes: q̄s tūc obliget &
tūc deinde absoluat p'mittēdo sicut
p'us. Misereat tui &c. & aucte dñi nři
iesu xpi & scōz petri & pauli. & aucte
dñi. It. pape mihi in hac pte vigore
grē tibi facte cōmissa. ego te absol-
uo ab oibus sentētijs excoicationis
maioris v'l minoris ab hoīe v'l a ca-
none in te latis. concedoq; tibi oīm
pctōz tuoz de q̄bus cōtritus es et
cōfessus plenā remissionē. In noīe.

p. & f. & s. l. l. Circa p'dicta tñ ē sciēdū
q̄ q̄libz sacerdos simplex i mortis
articulo h; plenā auctoritatē absol-
uēdi decedētē ab oibus excoicationis
bus & pctis seruata tñ forma ecclie.
Cū q̄tūcūq; vnus sit excoicatus a
iure v'l ab hoīe: dūmō fuerit i forma
ecclie absolutus sepeliēt i cimiterio
nisi ius sibi specialiter denegasset
sepulturā & ihibuisset. vt ptz de tor-
neamētis p totū. & sic de alijs. Sōra
aut ecclie circa istos seruāda ē hec.
P'rio si ē excoicatus p cōtumaciaz
p'mittat stare & parere iuri. si aut est
excoicatus p debito p'mittat q̄ q̄-
cito cōualeat satisfāciat creditor. si
ue sint vsure siue rapine siue spolia
siue q̄dēq; aliud debitū. Qd si cō-
tingerit eū decedere tūc pōat heredes
suos v'l alios habētes ibi bonos fidei-
uissos suos q̄ p ipso satisfāciāt
eū effectū. & hoc ipsi fideiussos de-
bēt facere & p'mittere aīq; absoluat
Dicēdū est etiā et q̄ si supuixerit & in-
fra tps sibi assignatū postq; pualue-
rit: nō satisfecerit reīncidit i sentētiā
eandē excoicationis. vt in. c. eos q. 8
sen. exco. li. vj. Si aut cēt paup q̄ nō
posset facere v'l h're fideiussos sal-
tīm p'mittat q̄ postq; ad pinguiorē
fortunā veniet vult satisfācere & suffi-
cit de solutionibus. Odoardus. Qz
bus aut p'missis sacerdos corā testi-
bus pōt eū sepelire in cimiterio vel
in ecclia eo mō q̄ dictū est supra Cū
sic dicit Gre. papa. ix. c. vl. de sepul.
cullibz curato Parrochiano tuo q̄
excoicatus est p mālfeitis excessib;
videlz p homicidio. icēdo. violētia
manuū iectiōe in psonas ecclēstia-
cas: v'l eccliarū violatiōe vel icētu.

dum ageret in extremis p̄ p̄sbyterū
suū iuxta formā eccl̄ie absolutus nō
debēt cimiteriū ⁊ alta eccl̄iastica suf-
fragia denegari: sed eius heredes ⁊
ppinq̄ ad q̄s bona puenerūt ipsi:
vt p̄ eodē satisfaciāt cēsurā eccl̄iasti-
ca sūt cōpellēdi. Nec ibi. Et q̄ mul-
ti dubitāt vtrū talis absoluti agōe
postea debēt absolui p̄ iudicē sup̄io-
rem: ex q̄ fuerūt excōicati est sciēduz
q̄ si p̄dicti infirmi cōualescunt ⁊ fa-
ciūt ea q̄ eis intungunt nō debēt vl-
terius q̄rere vltiorē absolutionē
ab aliq̄ iudicē a q̄ fuerūt excōicati.
sed cōtenti erūt absolutione simpli-
cis sacerdotis p̄ quē fuerūt in agōe
absoluti alias enim ad qd̄ valet illa
forma circa eos obseruata. Illa em̄
absolutio circa eos facta dū trade-
bat in agone lz nō decesserit est valī-
da int̄m ac si p̄ illum iudicē p̄ quez
fuerūt excōicati fuisset facta. q̄ i ta-
li articulo q̄libz sacerdos ē papa. de
pe. di. 1. Quē penitet. ⁊ de sen. excō.
non dubites. ⁊ eo. ti. eos qui. li. vj.
Sciat aut̄ sacerdos q̄ absoluti vsu-
rariū vel raptorē vel incendiariū. sa-
crilegū. homicidā. percussorem. cle-
rici. vel silem in agone sine forma su-
pra dicta. puta nō accepta ab eo p̄-
missiōe vl̄ cautōe fideiussozia suffici-
enti q̄ ipse sol⁹ soluat illos q̄s nego-
cium tangit. Tenetur em̄ ex quo nō
satisfecit forme statute ab eccl̄ia ⁊ il-
lis subtraxit p̄sonam contra quam
restabat eis actio. Ad hoc facit cle.
eos qui de sepulturis. in si. nec puta
ipsum absolutus fuisse quo ad actio-
nem: quia eccl̄ia nō habebit eum
p̄ absoluto nisi alias sacerdos satis-
faceret pro eo.

Regule q̄bus pctā mortalia
atqz v̄cialia sūt cognoscēda.

Expeditis modis con-
gruis q̄bus se cōfesso-
res circa audiendas
cōfessiōes regere dñt.
v̄tile iudicauit p̄fessori
b⁹ occasiōez v̄as aliquā cognoscēdi
⁊ si nō certitudinalit̄ cōiecturatiue tñ
pctā mortalia ⁊ venialia. Pro q̄ p̄-
mo est sciēdu q̄ pctm̄ mortale sic dis-
finit. est cōmissio siue omisio volū-
taria recte rōni p̄raria. rōne cuius
⁊ de p̄ se p̄ditur gr̄a. Vñ ex hoc non
plus accipe nisi q̄ pctm̄ mortale est
cōuersio inordinata p̄ delectatiōē
ad creaturā supra deū vel eq̄liter cū
deo. Veniale aut̄ sit p̄ delectatiōē
in creatura citra deū vl̄ sub deo. Et
d̄r mortale q̄i magis dignū morte:
q̄ insert mortē culpe ⁊ aufert v̄tam
gr̄e. Veniale aut̄ q̄ venia dignum.
Et cōmittit veniale ex impotētia ⁊
inaduertētia ⁊ ignorātia. Et cū nul-
lū istorū p̄cedat ex malo p̄posito si-
ue malicia. ḡ d̄r venia dignuz. Pro
nā igit̄ aliquas regulas de noticiā
pctōz mortaliū. Prima est q̄cūqz
hō p̄ferat creaturā creatori vt puta
magis ei intēdēdo. sibi plus creden-
do. de sp̄a plus cōfidēdo q̄ de deo:
aut ei maiore honore exhibēdo q̄
deo. sūt ei plus placēdo q̄ deo. ⁊ mā-
datis eius p̄optius obediēdo. aut
ei subijciēdo aut difficiliora p̄ ea q̄
p̄ deo sustinēdo plus in ea q̄ in deo
delectādo. aut p̄ ea diuina mādata
trāsgrediēdo. aut i ea sufficiētia suā
ponēdo. tūc sp̄s p̄sūt mortale pctm̄.
Ex hoc collige hoc notabile dictuz

q̄ qñ amor vel affectio ad creaturā
siue ad se siue ad aliū tantū crescit
in hoīe vel ē tā magna q̄ in ea cōsti-
tuit vltim⁹ finis: sic q̄ aliq̄s nec ac-
tu nec habitu ordinat illā creaturā
nec eius dilectionē. aut etiā seip̄s s̄z
deū: s̄z vellet cū tali creatura cōtēta
rē et nō curat deū offendere aut p̄cep-
ta eius trāsgredi. p̄p̄t illā creaturā.
vñ nō curaret de bitudine dñm: pos-
set hic manere cū tali creatura. oīa
ista sūt mortalia. q̄ icludūt p̄ceptū
dei: s̄z nō formale tñ interpretatiū et ē
fruitio creature q̄ p̄ponit deo. Hoc
est p̄tra illos curīes q̄ amore ama-
siaz suaz d̄bachatt dicūt. S̄ si tecū
posse in p̄petuū manere nō curarē si
deus ī celo resideret et me hic tecū dī-
mitteret. S̄ miser oīm miserorū infe-
licissime: q̄ nō gustasti q̄ suauis est
dñs ī sperātibus in se: et quāta sp̄ara
uit diligētib⁹ se. Si tñ aliq̄s diligit
creaturā plusq̄ d̄z: sed tñ p̄pter hoc
deū nollet offendere: aut eius amici-
ciā p̄dere nec trāsgredi eius p̄ceptū.
aut eū p̄pter hoc d̄serere tūc nō op̄z
q̄ sit mortale. S̄cda regula qñ aliq̄d
cōmittit cōtra dilectionē dei vñ p̄ri-
mū notabilē tūc est mortale. Illud
aut est cōtra dilectionē dei: et q̄d vio-
lat amicitia int̄ deū et hoīem: vt cū
fit aliq̄d cōtra eius phibitionē vel
q̄d sibi displicet. Illud nō sit cōtra
dilectōez p̄rimū q̄d hō facit p̄rimo
et tñ sibi nollet hoc fieri iuxta illud.
nō facias alijs rē. et q̄d tibi rōabilē
et ex d̄bito vīs fieri rē. Et p̄t ēr attē-
di penes scādālū actiū q̄d ego infe-
ro p̄rimo meo p̄ mala exēpla. Sed
q̄tū iporiat cōtra dilectionē: vel q̄
tum sit illud scādālū ab hoc q̄ sit

mortale nō p̄sse d̄serminatū est q̄
in modico facere contra p̄rimū
aut in paruo scādālizare nō est mor-
tale. Tñ q̄libet attēdat seip̄m q̄d s̄z
bī vellet fieri. et q̄d sibi nollet fieri. et
p̄ q̄d factū et non factū inter se et p̄ri-
mū amicitia quā simul habēt sol-
ueret. Tertia regula qñ aliq̄s cōmit-
tit vel omittit contra p̄ceptū dei vel
ecclesie vel legis nature. vel supiorū:
et p̄sertim si sunt p̄cepta de neces-
sitate salutis. vel facit cōtra votum
publicum vel cōtra iuramētum licitū:
tale est mortale. Quarta regu-
la qñ aliq̄d fit vel omittit contra
p̄sciam vere vel false dictantē aliq̄d
esse mortale vel contra conscientia
formidantem p̄babiliter et dubitati-
ue an sit mortale si conscientia non
sit sufficienter instructa. Quinta re-
gula est de actibus intus manentib⁹
bus qñ q̄dem q̄tis habet solā cogi-
tationem de aliquo q̄tūcūq̄ turpē
vel malam absq̄ tñ cōplacenta seu
delectatione vel cōsensu: nunc nun-
q̄ est peccatū mortale: sed vel venta-
le vel nullum. Qñ vero est cōsensus
in actum q̄ esset p̄ctū mortale tūc
semper est mortale. q̄ deus volun-
tatem pro facto acceptat. Quando
autem cum cogitatione aut compla-
centia est delectatio morosa in ali-
quod turpē et specialiter in libidino-
sis. tunc est mortale s̄m dictū Aug.
esto q̄ non sit cōsensus in actū s̄z in
solam morosam delectationē. et hoc
bñ est attendendū. plures em̄ hic de-
ciplunt. Ex his ergo tā ponamus
practicā d̄ singulis p̄ctis mortalib⁹
Et p̄mo de supbia q̄ tunc est p̄ctū
mortale s̄m primā regulā quando
e lūj

De sacramento

quils subtrahit se a sublecciónē et ob-
dientia diuina. et totā vitā suā ordi-
nat ad laudem humanā et ad vanam
gloriam. Talis enim ex quo non curat
hoc facere ad laudem dei sed potius
humanā videt homines plus diligere
quā deus: quia illis plus vult complacere
quā deo. Si est mortale per regulam
secundā cum quis pro sua superbia faciēda
faciat extorquere pauperes primos per
suis tunicis pompose faciēdis. Si
militer cum quis non curat scandalizare pri-
mos. sicut sunt mulieres ornantes
se quod prebet occasionē vidētib⁹ ad co-
cupiscendū eas. Vel cum quis presum-
tuo se transgreditur precepta dei: vel pre-
cepta legis nature ut faciens alteri
quod sibi displicet tunc est mortale per ter-
tiā regulā. Quādo quis appeteret hu-
manam laudem vel vanā gloriā alijs
modis: tunc est veniale. Item auaricia
est mortale peccatum per secundā regulā
quā aliquis appetit diuitias habere
non curādo an per fraudē: menda-
cia: usuras: peruriam. per ludos illicitos
vel emptores vel venditores exercēs illi-
citas vel detinēdo debita aliorum: vel
mercedē suorum suorum peccat mortali-
ter. sicut per primā regulā est peccatum morta-
le si nimis magna spes in eis constituit.
Est etiam per tertiā regulā peccatum mor-
tale quando pro eis acquiritur ne-
gliguntur precepta salutis ut fortis-
simo die dominico vel festiuo. Item per
quartā regulā fit peccatum mortale
quando dubitat de tractu an sit li-
citus: et tamen exercet. Quando ve-
ro appetuntur diuitie plusquam sunt ne-
cesse sed tamen nollet eas acquirere
malo et iniusto modo veniale est pec-
catum secundum Augustinum in libro de purgatorio

vel quando nollet offendere deum
nec in eis confidere tunc etiam est veni-
ale et cetera. Item gula est peccatum mortale
per primā regulam quādo quis tam
tam delectationē in comestatione vel
potatione habet quod propter ipsam non
curat deus offendere aut missas ne-
gligere vel ieiunia frangere. Item quā-
do homo grauat se potu itum quousque
rationis obmittat obliuiscens ubi
sit et reddit ut bestia: vel cum alius stu-
diose inebriat. et hoc est peccatum morta-
le per secundā regulā. Et hoc est verum si
scit fortitudinem potus quod si nescit et
bibit excessiue causa festiuitatis vel col-
lationis amicorum et sociorum est venia-
le. Item per quartā regulā est mortale
si quis contra conscientiam sibi dictatam quod
talem potum bibere imoderate est des-
tructio capitis: vel quod hoc est peccatum
tali die: vel quod inde scandalum oritur est
peccatum mortale. Hoc attendat presbiter
visitans tabernas ex cuius visitatione
scandalizant laici: si talis peccat mor-
taliter iudicet se ipsum. Si autem quis co-
medit vel bibit ex delectatione vel ultra
mensuram: vel periculosos cibos sumit
sed tamen nollet ipse sibi per hoc ordi-
nare aliquid impedimentum sanitatis vel
salutis licet ei eueniat dolor capitis
vel infirmitas alia est veniale. Item
ira quā peccat usque ad odium proximi
ita quod vult notabiliter nocere primo in
rebus corpore vel honore est mortale
per secundā regulā. si autem ex promptu
subita vult malum primo non bene delibe-
rat quod tamen deliberat non faceret et
non mortale. Item inuidia quod est tristitia
de bono proximi si peccat ex odio per-
sonali est peccatum mortale per secundā re-
gulam vel si gaudet de malo proximi

mi et tristatur de ipsius bono et tñ ex hoc nullā bz vtilitatē sēp est mortale. Sed si ideo gaudet de malo ne sit ei nocuus. puta gaudet de sui inimi ei de psside vt p hoc sit sibi ad nocendū min⁹ potēs hoc nō est pctm mortale. Sisl detrahēs et infamās ex iuidia est mortale. Itē luxuria q̄ est coitus ois extra thoz matrimoniales semp est pctm mortale. Sisl concupiscentia cū delectatione morosa: vel cōsensus in talem actū. Et oīs actus turpis in locis impudicis vt oscula et alia que verecūdaretur homo facere corā hominib⁹ sūt peccata mortalia. Similiter dicens: dum est de amicitia et fauore viri et mulieris. qdam dicūt q̄ est mortale pctm eo modo videlicet dū vn⁹ vult cōplacere alteri in actib⁹ pscriptis scz osculis motib⁹ et tactib⁹ inordinatis dās sibi potestātē in se exercēdi: vel habēs anīmū paratū ad hoc dū alter nollet exercere. Et tales stantes in tali periculo vel pposito non sunt in via salutis. Itē accidia est tedius de diuinis reb⁹ et de rebus spūalibus: vel tarditas et pigricta ad audiendū de deo et faciendū ea q̄ ad deū spectāt et est mortale. Un patet q̄ distractio cogitatio vlt occupatio exterior infra diuinū officiū est peccatum accidiē. Et si est studiosa applicatio ad talia impinētia. ita q̄ non curet homo a se repellere hmoi cogitationes et dimittere occupationes est mortale pctm. Et nota circa p̄dicta q̄ aliud est mortale. aliud veniale et aliud criminale. vñ inter mortalia et criminalia est differentia sicut inter genus et specē: nam oīe criminale

est mortale sed non ecōuerso: multa em mortalia sunt que nō sunt criminalia id est capitalia que nō inducūt decapitationē siue depositionē vel exilium vel intrusionē carceris. licz quodāmodo oīe pctm vocetur crimen. di. xxv. vñm orariū. §. crimis nis appellatio. Itm peccatuz criminalē est peccatū heresis: vt errare in fide trinitatis. et q. primū. Secundum est incestus: vt habet. xxx. ij. q. vij. ca. Adulteri. et ca. flagitia. Tertium est homicidium. l. di. placuit. Quartuz crimē lese maiestatis. vij. q. j. si quis. iij. q. v. accusatoribus. Quintū crimen sacrilegij. ij. q. j. In primis requirēdū est. xviij. q. iij. Si quis in atria: et cap. frater Sextum incestus. iij. q. iij. confanguineoz. xxxv. q. iij. de incestis: et eadez. q. viij. hec salubriter. Septimū cōspiratio. xi. q. j. Conspirationū: et ca. si qs clericoz. Octauum adulterium. xxiij. q. vij. quid in omnibus et eadem causa. q. iij. Nonū falsum testimonij. xxiij. q. iij. nō perjurabis. vi. q. j. quicūqz. Decimuz est crimen symonie respectu cuius omīa crimina pro nihilo reputant: vt de symonia sicut symoniaci. j. q. vij. ca. vlt. Undecimū est usura. iij. q. iij. pleriqz. Alia aut pctā nō vocant criminalia qz nō sunt capitalia licz mortalia sunt: sunt em dispēabilia sine decoloratione stat⁹ ecclie. j. q. xij. dispēatores. et c. et si illa. fm archi. xxv. di. audire. Itē pctā mortalia sūt omīa cōtra decē p̄cepta cōmissa q̄ enumerat aplūs ad Ro. j. vt ydolatria. auaricia. iuidia. contentio. dolus. furratio. detractio. ptumelia. super

q̄ dicit. p̄
crimina
22. q. 2. c.
pmu

13

no.

no. de p
catō mor
talib⁹.

bia. elatio. inuentio maloy. inobediencia. Nam qui talia agunt digni sunt morte. Item ad Gal. v. enumerat alia dicens. Manifesta sunt opera carnis que sunt fornicatio immundicia: impudicitia: luxuria: auaricia: veneficia: inimicitie: contentiones: emulationes: irae: dissensiones: secte iudi: homicidia: ebrietates: comestiones. Et sequit. Qui talia agunt regnum dei non consequentur. Ad ista autem reducuntur omnia alia mortalia. Si peccata venialia enumerat Augustinus. xxv. di. ut cum aliquis plus accipit cibo vel potu quam sit necesse. pl^o loquitur quam oportet. plus placet quam expedit quoties pauperem importune petentes exasperat vel si sanus alijs ieiunantibus praeferre voluit. Aut somno deditur tardius ad ecclesiam surgit: aut vxorem excepto desiderio filiorum cognoscit quod tamen sepe est mortale quoties incarceratos tardius requirit vel infirmos non visitauerit. Si discordes non concordare curauit. Si plus filium vxorem vel seruus exasperauerit seu increpauerit aut correperit. Si fuerit plus blanditus. i. adulterus alicui quam expedit. Si pauperibus esurientibus nimis delicatum cibum preparauit. Si in ecclesia aut extra ecclesiam locosis vel fabulosis vel ociosis verbis institerit. Si aliquid iurat incaute quod postea implere non potest. Vel cum ex facilitate vel temeritate maledicit. Haec omnia pro tanto diutius protrahimus putantes multum esse utile circa hoc sacramentum penitentiae cognoscere particulariter et ad oculum illa siue quorum cognitione non bene poterit expediri illud sacramentum.

De sacramento extreme unctionis.

Iustificatur quod ex vobis inducat presbiteros ecclesie ut orient super eum ungentes eum oleo in nomine domini. Iaco. v. cap. Quia ut dicit glossa. de appel. ca. qua fronte. homo propter peccatum citius mori presumit. xj. q. liij. Epi. 2. xij. q. i ca. li. 2. xliij. q. liij. Ea vindicta. Et glossa ordinaria super verbo themas dicit quod multi propter peccata plectuntur morte corporis. Hinc est quod saluator prouidens de remedio contra peccata hominum sanorum: ut de penitentia prouideret etiam est dignatus de remedijs contra peccata hominum infirmorum: ut de extrema unctione. per quam quidem peccata venialia dimittuntur. et etiam infirmitas corporis alleviatur. Et sequitur in themate. Et oratio fidelis saluabit infirmum et alleviabit eum dominus. Glo. interlinearis id est si eum contigerit mori sic dimittentur. Et bene hoc expressum est in apostolis. De quibus dicitur. Mar. vi. quod ungebant oleo multos infirmos et sanabantur quod vtiq; sit virtute huius sacramenti. et non alia simplici unctione. Nam apostoli tunc ungentes conferebant hoc sacramentum a christo eis preceptum. Unde dicit lyra super. Mar. ubi supra. quod ex eo quod apostoli sic ungebant patet quod unctio extrema que est infirmorum fuit instituta a christo. quod est contra multos dicentes quod Iacobus apostolus in verbis promissis eam instituisse quod falsum est cum nullus apostolus aliquod sacramentum institue-

mus orari
uz. 25. 04.

aliquid
tristis

no

no

no

no

no

no

no

no

no

re potuit. sed bene publicare potuit institutum. Et hoc fecit iacobus in his premissis nostri thematis dicens. Infirmatur quis ex vobis. Unde dicit Thoma. in. iij. dist. xxiij. q. j. arg. iij. q. oia sacra christus instituit per se: sed qui sunt difficiliora ad credendum illa per se promulgauit alia autem fuerunt apostolis promulgata sicut extremam unctionem et confirmationem. Unde per ista verba thematis nostri a iacobo fuit istud sacramentum promulgatum et non institutum. Diffinitur autem extrema unctio sic secundum Scotum ubi supra est unctio infirmi hominis facta in partibus determinatis corporis cum oleo consecrato ab episcopo ministrata a sacerdote certa verba cum intentione debita preferente ex institutione diuina efficaciter significans curationem mentalem. Et qua diffinitione satis patet euidenter a quo debeat istud sacramentum conferri. ex qua materia et sub qua forma de quibus per ordinem est videndum. Et primo sciendum est quod materia huius sacramenti est oleum oliue ab episcopo consecratum. Et non est oleum balsami sicut in confirmatione. Cuius ratio est quia qui habet exire de via non oportet quod habeat odorem bone fame que per balsamum designatur: sed sufficit ipsum habere bonam conscientiam. Nec potest aliquis hoc sacramentum conferre nisi sacerdos. Et si alius confert nihil facit. Unde in diffinitione dicitur a sacerdote ministrata. Secundo sciendum est de forma huius sacramenti que est septuplex ad septem unctiones principales. Circa quod sciendum quod in quibusdam ecclesiis dicitur ista forma in collatione huius sacramenti. Ungo oculos tuos oleo sacrificato. In no-

mine patris et filii et spiritus sancti. Similiter ungo nares etc. et consequenter labia manus et pedes. Sed in rei veritate ista verba non sunt vera forma huius sacramenti: sed bene sunt dispositio ad formam. Forma autem huius sacramenti vera est hec. Per istam sacramentum neminem et per istam sacramentalissimam benedictionem indulgeat tibi dominus quicquid deliquisti per visum. sicut resumendo super aures. nares. labia. manus et pedes. Licet autem in hoc sacro fiat multe unctiones. ultima tamen unctio. scilicet in pedibus est forma respectu omnium precedentium et agit in virtute omnium. Et ideo in ultima gratia infunditur que effectum sacramenti prebet. Unde secundum Thoma. in. iij. di. xxiij. Si tam aliquae partes essent inerte et presbiter deficeret sicut contingit in pestilentia. quod factum est non debet iterari: sed unctiones que restant per alium sacerdotem debent compleri. Sint ergo presbiteri cauti ut de cetero corrigant libros suos et agendas. In quibus communiter habent formam sacramenti huius per illa verba. Ungo oculos tuos vel nares tuas etc. Istud enim sacramentum confertur per modum suffragii secundum Thoma. et ideo datur per solam orationem: et per verba operatiui modi. Unde dicit iacobus in verbis thematis. Inducant presbiteros ut orent pro eo. illa vero verba. Ungo oculos tuos etc. non sunt de substantia sacramenti de bene esse secundum Petrum de tharan. dist. xviij. et Thoma. in. iij. q. iij. arg. ij. Quibus autem preferendum sit hoc sacramentum. Respondeo deo quod solus est dandus infirmis et non quibus sanis. nihil enim efficit in eis. Et hoc patet ex diffinitione prius data in qua

De sacramento

dicitur q̄ hoc sacramētū est infirmis
hoīs. Nec d̄z dari infirmis istud sa-
cramētū ex periculo exterioris vio-
lentie puta armorū vel submersiōis
fm̄ doctorē subtilē in. iiii. dist. xxiij.
Et ex hoc soluo vnū dubiū de quo
cum audire sententiarū libros dubi-
tabat a lectoribus et a formatis bac-
calarijs sacre theologie an valeat
vulneratis vel submergēdis hoc sa-
cramētū. Patet em̄ q̄ nō dico em̄
pbabiliter q̄ si q̄s est vulneratus et
ex vulneribus inflictis incidit in in-
firmitatem longā ex qua desperat
de vita sua: puto q̄ et sit dandū sed
alias recent vulnerato tā decedenti
non est dandū. Similiter suspendē-
do vel submergēdo nō est dandum.
q̄ illi nō dicitur infirmus: nec mori-
tur ex defectu nature: sed ex euentu
fortune fm̄ Petrū Item nō d̄z dari
pueris furiosis et amētibus q̄ prius
nō perierūt hoc sacramētū. Si q̄s
tū sentio deficeret subito in articulo
mortis pōt et dari hoc sacramētū.
Sed tū adultis vsū rōnis habēt
bus nō dat nisi petāt spāliter: sed tū
q̄ in vita sua habuit bonū ppositū
oīa sacramēta suscipiēdi sibi neces-
saria vel vtilia: etiā si amitteret loq̄-
lā vngat in noīe xpī. Itē d̄z etiā q̄s
inungi sepius in eadez infirmitate
nisi eadē infirmitas vltra annum p-
trahat. Ita q̄ vno anno in eadem in-
firmitate nullus bis inungat. ne sa-
cramētū istū vilesceat. Iterat tū hoc
sacm̄ in diuersis infirmitatibus v-
l in eadem recidiua: q̄ nō h̄z effectus
ppetuum. eo q̄ sanitas corporis et
mentis q̄ sunt eius effectus reuer-
ri possunt. et amitti et recuperari. De

bet autem fieri vinctio sup̄ organis
q̄nq̄ sensuum q̄ sunt quali palme ra-
dices peccandi. Tū oculi vngunt
ppter vsū quo peccamus. Aures
ppter auditum. Nares ppter odo-
ratum. Labia ppter gustum. Ma-
nus ppter tactum. Pedes vero p-
pter viz motuā. q̄ nō est de neces-
sitate. Cor autē non vngat. q̄ est p̄nci-
pium immediatū vite. et remotū actio-
nis: nec genitalia ppter immūdictā
et reuerētiam sacramenti. nec lingua
ppter abhominatiōē. Itē s̄z Tho.
mutilati inungi debēt quāto p̄p̄n-
quius possunt circa partes q̄ inun-
gi debuerāt. q̄ q̄uis nō habēt mē-
bra tū habent potentias q̄ illis mē-
bris debent saltē in radice. et ideo in-
terius peccare possunt p̄ea q̄ ad eos
ptinēt. Et effectus extreme vinctio-
nis fm̄ Tho. est q̄dam sanatio spūa-
lis q̄ datur cōtra quādam debilita-
tem vel ineptitudinem que in nobis
reliquitur ex peccato actuali vel ori-
ginali. contra quāz debilitatem ho-
mo roboratur per hoc sacramētū.
Et quia hoc robur seu fortitudo
gratiam facit secum non compatit̄
peccatum. ideo ex cōsequenti si iue-
nit peccatum aliq̄ veniale vel mor-
tale ablitū quo ad culpā tollit: dum
modo nō ponat̄ obex parte recipiē-
tis. Sedarius autē effect⁹ eius ē cor-
poralis sanitas. Sed diceret q̄re
non semper homo infirmus vinctus
surgit de infirmitate sed sepius mor-
ritur: Itē d̄z q̄ cum in isto sacro sa-
nitas est effectus secundarius. et iō
non datur nisi fm̄ q̄ expedit ad sa-
nitatem spiritualem: quia tūc semp
eam inducit dummodo nō sit impē

dimentū ex parte recipiētis. Tū pa-
tet q̄ vinct⁹ in extremis si non surgit
ab infirmitate illa per illā vñctionez
signū est q̄ sanitas corporalis est si-
bi nociva: et vult deus potius eū sic
habere infirmū q̄ sanū. vel signum
est q̄ infirmus nō bene disposit⁹ est
in p̄cientia. ita q̄ adhuc aliquid h̄z
quod impedit ne sanitas corporalis
sibi restituat. al̄s raro fallit. In hoc
enī sac̄o vñctio exterior est sacramē-
tū: sed res sacramētū est sanitas cor-
poris et aīe. res aut̄ et sacramētū est
vñctio spūalis interior. i. mentis for-
cūditas vel solacīū. Potest aut̄ hoc
sacramētū sacerdos cōferre cū vno
clerico q̄ sibi respondeat ad ofones
et ad psalmos qui ibi dicuntur. Si tñ
caret clerico potest sol⁹ expedire to-
tum fm̄ vñctū et hostiē. Si au-
tem vngitur sacerdos non est opus
clerico q̄ respondeat ad psalmos et
ad ofones. sed ipsemet respōdeat so-
lus dicēs cū dicit in letania. Sācta
maria. ora p̄ me. Sancte petre. ora
pro me. &c. Similiter cum dicit. A
morte perpetua: r̄s̄deat. libera nos
domine. Nec vngant sacerdotes ma-
nus in palmis interiorib⁹: q̄ ibi vn-
cte sunt per ep̄m in ordinib⁹: sed ex-
terius vngant in superficie. De hoc ta-
mē nō est magna vis qualitercūq̄
faciat s̄z tñ illud securius est et tuti⁹.
Practica hui⁹ sacramētū est facilis
Nāz p̄mittit sacerdos primo ven-
iens in domū infirmī septē psalmos
penitētiales cū letania. Demū q̄rat
ab infirmo si postulat sacram vñcti-
onem. Tertio dicit orationes posi-
tas i libello ad hoc cōgruas. Quar-
to vngit euz forma supradicta. Qui

to tergit cum stupa canapi. vel lini
loca vincta et projicit in ignem. Sex-
to lauat manus sale et aqua: et simili-
ter projicit ad ignem. Septimo alit̄
gat loca illa mūdo pāniculo vñq̄ ad
tertiā diem: que tertia die cōburē-
tur. Octauo relinquīt signum passi-
onis xp̄i. in cui⁹ virtute istud sacra-
mentum sicut et alia habet virtutes
sanatiuā aīe et corporis.

De sacramento ordinis.

Regale sacerdotium:
gens sc̄ta pplus acq̄si-
tionis. i. p̄e. ij. Et si
xp̄us descendēs de ce-
lo ad terras humanū
genus nō solū a seruitute diabolica
redemit et libertati ac dignitati resti-
tuit. iuxta illud. Non sum⁹ enī filij
ancille sed libere qua libertate libe-
rauit nos xp̄us ad. Gal. iij. et Joh.
viii. Si filius vos liberauerit vere li-
beri eritis. multo tamē meliori mo-
do statum sacerdotalez in illa liber-
tate extulit et dignificauit. ita vt r̄o
solum ipsi sacerdotes sint liberi mo-
do cōmuni vt ceteri homines in cō-
munione vni⁹s fidei et participatio-
ne sacramentoz sed etia q̄ sint qua-
si duces p̄sides et reges disp̄sato-
res et rectores diuinorū mysteriorū
vnde dicuntur sacerdotes quasi sa-
cri duces vel sacra dātes. vel sacra-
menta sacrificātes seu p̄secrātes q̄
vñq̄ maximū est et excedens cōmū-
nez statū fidelīū. Unde merito p̄e-
trus nesciens eos cōparare alijs q̄
excellētissimis personis in congre-
gatione fidelīū scilicet regibus di-
cit. Regale sacerdotium. Ne ergo

De sacramento

sacerdotes putarent esse tñ nobilior
res vt reges additur gēs scā. s. spec
cialiter scificata dño ihu xpo. et ne
leuis reputatiōis in scititate estima
rent vt ceteri subisūit. pplus acqsi
tionis. s. specialiter acqsi^o et deo ap
propriatus. Non enī sacerdotes so
lum sunt ppl's dei: et oues pascue ei⁹
iure creationis: vt omēs hoies nec
redemptiōis solū. vt oēs xpiani. s. i
iure specialissimo et peculiari q̄ vo
cauit eos vt virtutes ei⁹ nūcient. vt
dicit. j. *Pe. ij.* Quib⁹ non supra ho
mines solū: sed sup ipsos quodāmo
do dedit potestates. dādo videlicet
eis ptātem cōsecrandi et conficiendi
corp⁹ suū et sanguinez vt b⁹ Math.
xxvj. Circa igitur sacm ordinis sa
cerdotalis videndū ē primo de sub
stantialib⁹. Scō de accidentalib⁹.
Tertio de cautelis. Quāntū ad pri
mū sciendū q̄ ordo sic diffinit p ma
gis trum sententiaz. li. iij. di. xxiij. ē
signaculū quoddā ecclie per quod
spūalis ptās traditur ordinato. Ita
etiaz diffinit Hugo de scō victore.
Ordo autē sacerdotalis fm doctore
sic diffinit in specie. Ordo est institu
tio in gradu ecclie simpliciter pmi
nente disponēs habētē ad cōficiē
dū eucharistie sacm facta ab epō
per certa vba cū intentione debita
proferēte. Et in ipsa ordinatōne qd
daz est sacm tñ. vt prās q̄ traditur
quoddaz res tñ. vt grā q̄ confertur
quoddā res et sacm. vt caracter qui
imprimi^o in singulis ordinib⁹ vt sta
tim patebit. Sūt autem sex de sub
stantia huius sacramēti. Primū ē
ptās ordinantis: qz opz vt sit epus.
Scdm est materia. s. vinctio in sacer

dotibus: et tactus illoz que sunt tā
genda. Tertū est forma verborum.
Quartū est sex⁹ virilis. qz femina
ordinari nō pōt: nec recipit caracte
rem ordinis si millesies ordinaret.
Cuius ratio est fm Tho. qz cū in
sacerdotio debeat significari emis
sionis gradus. et femina tenet statū
subiectionis: ideo nō est apta ad sus
cipiendū hoc sacm. Quintū est in
tentio debita: vt epus intendat cōfer
re: et clericus suscipere. Sextum est:
qz ordināndus sit prius baptizatus.
als nō susciperet hoc sacm: qz fun
damentū oīm sacroz et ianua est ba
ptism⁹. Vbi autē fundamentū deest
nihil desup edificari pōt. de presb
tero non baptizato. c. miserate. r. c.
venlēs. Character autē cōfirmatio
nis nō preexigif de necessitate: s. de
cōgruo. Alterius est sciendū qz sep
tem sunt ordines. Prim⁹ est ostiari
atus: cui⁹ est custodire locū cōsecra
tionis sacroz ab imundis. s. infidelib⁹
bus et excoicatis. Scdus est lector a
tus: cui⁹ est legere pphetias ad in
struendū illos q̄ volunt credere. Et
ideo fm Thomā pphetie quasi pri
ma rudimēta eis legenda cōmittun
tur. Tertius est exorcistaz quoz est
arctare demones p adiurationē ne
dñent in corpore nōdum baptizato
Quart⁹ ē acolitoz: quoz est psen
tare materiaz: viceolū cū aq̄ et vīno
et lumen accēdere. Alij hō enume
rant adhuc alios duos ordines scz
psalmistaz et cātoz. q̄ tñ fm Tho. in
liij. di. xxiij. q. liij. arg. si. nō sunt or
dines: nec sunt illa nōia ordinū sed
officioz. tñ inter ordines large ac
ceptos computantur. Et isti vocā

25. dist.
et plen.

tur minores ordines quos possunt abbates benedicti cōferre inclusiue vsq; ad lectoratum. vt. lxxix. dist. qm̄ videm⁹. vbi glo. dicit q; possunt facere psalmistā: ostiariū ⁊ lectorez. et hoc licet abbati in suo monasterio. Exorcistā vero aut accolitū facere nō licet: q; isti duo per solum ep̄m fiunt. vt dicit ibidez in. c. non opz. Hec fuit snia Hugonis ⁊ laurentij quos sequit archi. ibidē. Idēz tenet Raymūdu ⁊ Boffredus in sentētijs eorum. de ep̄o q; renūciauit ep̄atut. et pōt abbas taliter ordinare supradictos non solū in q̄tuor tēporib⁹: s; etia; dieb⁹ dñicis sed tñ in suo monasterio. al̄s alteri faceret p̄iudiciū. Ista aut̄ habet ptātez abbas nō solū ex ordine: s; ex ptāte bñdictōis Unde licet abbas nō cōsecrat⁹ manuz iponere nō pōt ordinato. vt in. ca. qm̄ videm⁹. ⁊ c. nō opz. ⁊ c. cū cōtingat. de eta. et qua. or. tñ manū benedictionis pōt iponere. de supplēda negligentia p̄lator. c. j. f. recipiendo p̄fessos. ⁊ sic nō pōt ordinē cōferre: nisi sit bñdict⁹. De hoc iā determinatū est de p̄ilegijs. c. abbatē. li. vj. ⁊ de collatōib⁹. ibidē. im̄mo psalmistā ⁊ cātorē pōt ordinare simplex sacerdos. vt. xxiij. di. vbi dicit psalmista ⁊ cantor p̄nt absq; scientia ep̄i sola iussione p̄biteri officiu; suscipe cātandi. dicēte sibi p̄bitero. vide vt qd ore cātes corde credas. ⁊ qd corde credis opib⁹ approbes. Laurenti⁹ etia; xxi. di. nō licz. exponit hoc. c. cūz dicit eo officiu; cantādī suscipe. i. suscepi officij executionē. Quod etiā pbat host. i. summa de ordinatis ab ep̄o q; renūciauit ep̄a;

tus circa p̄ncipaliū. Ray. dō in summa eodē ritu. notauit hoc itelligendū de sacerdotib⁹ curā hñtib⁹. q; soli hoc p̄nt. vldet tñ q; cū nec alios ordines possit q; exeq; sine licētia ei⁹ ita nec aliqd specialitatis in psalmista hic introducat. Sz. Inno. Bern. ⁊ Petrus de samprana dicunt hoc posse quēlibet sacerdotē. et hāc vltimā sniaz approbat archi. in p̄dicto ca. psalmista. Vtrū aut̄ insigat character aīe p̄ hñtōi ordinē dicit ibidē archidiacon⁹ q; nemo scit ⁊ sō pcutiē talē nō icidit canonē. Q; vt dicit v̄cēt⁹. hic ordo nō est de p̄ncipalib⁹: nec dicit ordo p̄prie s; large ⁊ ista sententiā tenet theologi q; dicūt psalmistatū cantoriatū ⁊ ep̄atū nō esse ordines. Credit tñ archi. vbi supra q; pcutiens psalmistā icidit canonem: nec sup̄ eū seclare iudiciū pōt habere ptātez: ⁊ dicit q; si obmittat ordo iste ⁊ conferat lectoratus ⁊ accolitus non est repetend⁹. Hostiē. tamē in. ca. contingit de etate ⁊ qualitate ordi. dicit q; sit repetendus. Hec de istis. Deinde sequuntur sacri ordines qui dicuntur maiores. Prim⁹ est subdiaconat⁹. ad quem pertinet oblationes recipere ab offerētib⁹: ⁊ eas diacono offerre. itē legere ep̄las ⁊ c. Scd⁹ ē diaconat⁹ ad quē p̄tinet hostias ordinare in altari. sibi legere euangeliū. Tertius ē p̄biterat⁹. ad quē pertinet cōsecrare corp⁹ xp̄i ⁊ sanguinē. ⁊ hic ē act⁹ p̄ncipalis: alius autem consequens s; soluere ⁊ ligare per quē actū p̄paratur corpus xp̄i mysticu; scilicet fideles xp̄iani. vt sint apti ad corpus xp̄i veruz. De episcopatu aut̄ an sit ordo est dī

De sacramento

ueritas inter theologos et iuristas
Hæ theologici dicunt eum non esse ordinem
Iuriste vero communiter tenet quod sit or-
do de quo Jo. an. in nouella sexti notat
pulchre circa premissum. Et hoc ideo
tenet doctor subtilis in. l. iij. sen. di.
x. l. iij. ar. ij. In quolibet autem ordine cara-
cter imprimitur cum eis per episcopum
portigitur liber cum forma verborum. ac
colito cum datur candelabrum: subdia-
cono cum datur calix vacuus cum alijs
vasis quorum usus est in consecratione eu-
charistie. Diacono et presbytero qui
episcopus imponit manum capiti. et hec im-
positio perfert plenitudinem gratie Theo.
tamen dicit di. x. l. iij. q. v. ar. ij. q. subdia-
cono imprimitur character in datione
calicis tamen cuius actus principalis est
circa vasa tamen et non circa contenta in
vasis Unde non potest tangere corpus christi
sine necessitate magna. Sed actus
diaconi necessest super vasa tamen nec super
contenta in vasis: quia ille est sacerdos:
sed est super corpus contentum in vase tamen
Unde eius est dispensare corpus christi
in patena et sanguinem in calice. id
potestas eius ad actum non potuit ex-
primi per dationem vasis tamen nec mate-
rie tamen: sed exprimitur per actum in hoc
quod datur sibi liber euangeliorum et in hac
datione imprimitur character secundum Theo.
vbi supra dicens quod contractus iste in-
strumentorum talium est de essentia sacri
quod debet accipere hoc aut illud. Imposi-
tio autem manus non est de necessitate
et substantia huius sacramenti. ut de
sacramentis iterandis. c. vi. Et licet
istii characteres in essentia distinguantur
tamen in fine vniuntur: quia ad ultimum ca-
racterem presbyteratus. secundum Iosephum. in.
l. iij. di. x. l. iij. q. ij. ar. j. et Jo. parisiensis

his. non est credendum quod character unus
ordinis presupponat characterem alteri
us ordinis. Item ut dicit Theo. vbi
supra in premissa ecclesia aliqui ordina-
bantur ad presbyteros: qui tamen prius in-
feriores ordines non acceperunt et tamen
poterant quod inferiores: sed hodie statu-
it ecclesia ut non ingerat se quousque ad ma-
iores quam prius in minoribus officijs
se non humiliauit. ideo hoc est de con-
gruitate et non de necessitate. Et nota
secundum Theo. in. l. iij. di. x. l. iij. q. ij. ar.
ij. q. episcopus primo preparamus ordinandos
per tria. scilicet per benedictionem per quam diui-
nis officijs mancipantur. per manus
impositionem: per quam datur plenitudo
gratie per quam ad magna sunt idonei
et solis diaconis et presbyteris sit ma-
nus impositio. tertio per vinctionem
ad aliquod sacramentum tangendum quod
sit solis sacerdotibus quam proprijs ma-
nibus tangunt corpus christi. Unde
etiam calix et patena vnguntur.

De accidentibus huius sacri.

Si autem sciendum quod illa
dicuntur accidentalia sa-
cramenti que requirunt de
congruitate et non de ne-
cessitate sacri. Congru-
um est ergo primum ut non ordinetur quis
ad sacros ordines nisi habeat etatem
legitimam. Etas autem per subdiacono
est. xx. annorum. per presbytero. xxv. et po-
nitur in clementina de etate et qualita-
te sciendum per ca. generalem. Et ut
notat Jo. an. in ca. et tui. de prebendis.
l. vj. in glo. l. iij. non est opus seruare
intersticia longa temporum in ordinis
bus suscipiendis sicut prius. vbi ha-
bens etatem legitimam laicus in car-

in spūaliō pōt cantare missam in sacerdotio cōstitutus in festo pasche. Si tñ q̄s in minōri etate recipit hoc sacramētū: tenet sed peccat ⁊ d̄z su spēdi ab executiōe ipsius ⁊ ordinatoꝝ a collatiōe ordinū ⁊ cum hoc pōt cōpellī vt sibi p̄uideat d̄ aliquo bñficio: vt de temp. oz. ca. vel nō est. Hoc em̄ q̄ quis imp̄fectis annis dī secretiōis recipiat sac̄m ordinis. Ij fm̄ Thomaz sit p̄pter honestatem sacramēti institutū. ita vt tā sit ex necessitate p̄cepti non tñ est ex necessitate sacramēti. Vñ si ordo sacer cōfertur puero carenti vsu rōnis tenet q̄tū ex vi sacramēti. Dicit tñ Tho. q̄ in illis sac̄is vbi actus suscipiētis requiritur: ibi vsus rōnis est de necessitate sacramēti. sicut in penitētia ⁊ matrimonio Sed in q̄b actus suscipiētis nō requirit vsus etiā rōnis non est de necessitate sac̄i sicut est in ordine sacro vbi solū spūalis potestas datur ⁊ ideo vsus rōnis nō requiritur. Sciendū q̄ licet laicus ignarus nihil sciens de l̄ra ordinem posset sacruz suscipere q̄tū est ex vi sacramēti. peccat tñ grauiter ep̄us cōferēs tali ordinē sacrum. Itā dicit Tho. q̄ tenetur ordinandus scire q̄d p̄tinet ad eius officiū. fm̄ magis ⁊ minus. Vñ sacerdos religiosus ex quo recipit potestatem tñ super corpus christi veruz consecrandi. ideo sufficit q̄ solum sciat illa q̄ requirūtur ad consecrationē corporis christi. Curatus autem vt plebanus tenetur plus scire quia p̄mouetur super corpus christi mysticum: quod est ecclesia. Vñ debet scire ea que spectant ad populū. Ad ep̄m vero

p̄tinet scire etiā diffīciles q̄stiones sacre scripture Qd̄ ergo d̄ q̄ d̄ substantia sacri ordinis sunt eloquia dī uina. vt d̄. xxxviiij. dī. Dēs p̄sallentes. exponendū est nō de substantia ordinis sed de substantia executiōis. q̄ scz talis exeq̄ nō pōt sac̄ū ordinē nisi sciat illud q̄d ad illū ordinē spectat exequendum. Itē licet sex ip̄a anni sunt deputata ad cōferendū ordines. tñ hoc nō est de substantia fm̄ Ray. ⁊ hoc exp̄ssum est de tēpo. oz. Sane. Congruū tñ valde est vt non alijs nisi p̄dictis sex t̄pibus cōferantur. s. q̄ttuor t̄pibus singulis. sabbato s̄tiētel. ⁊ sabbato pasche vt d̄. dī. lxxv. c. vi. P̄d̄ tñ ep̄s conferre minores ordines diebus d̄n̄icis sed nō multis ne videat̄ generalē ordiatio nē facere: vt de tēpo. oz. de eo. It̄ autem sabbato cōferunt sac̄i ordines q̄ sabbatū significat requiem p̄ q̄d significat q̄ q̄ ordinat̄ ad sacros ordines irrevocabiliter trāsit de labore in requiem. puta de labore seculariū negotioꝝ ad requiem: ad vacandum spūalibus. vt d̄. lxxviiij. dist. fornicari. P̄d̄ sunt etiā cōferri ordines sac̄i in die d̄n̄ico mane. Ita tamen q̄ ordinandus ⁊ ordinatoꝝ continent ieiunium p̄cedentis sabbati quia tunc mane dominice diei trahitur ad sabbatum p̄pter continuationem ieiunij: sed hoc non faciat ep̄scopus sine necessitate: vt si forte ifirmaret̄ sabbato potest differre in crastinum. Et̄ intellige de vno ⁊ eodem ordine non de diuersis. Nam nullus debet suscipere duos ordines. vel minorem ⁊ vnum sacrum in eisdem quattuor t̄pibus. P̄dena autes

De sacramento

ordinatoꝝ extra dicta tēpora est sus-
spēſio ab executione illius ordinis
quē suscepit vt de tēpo. oz. c. ij. Po-
test tñ cū eis dispensari vt ministrēt
imposita eis penitentia vt in ca. Cō-
sultationi. ibidē. Ordinatoꝝ vero de-
bet p̄uari auctoritate ordinandi: vt
ibidem patet.

De cautelis hic obseruādis.

Epr̄mo caueat epi-
scopus ne ordinet ali-
enum clericum vel lai-
cū: vt de tēpo. oz. cū
nullus li. vj. Quod si
fecerit p̄ annū a collatiōe ordinum
est suspendendus Et interim clerici
sui absq̄ licentia sua a vicinis epi-
s possunt ordinari: vt patz de tēpo.
oz. li. vj. Clerici hō q̄ sine p̄prij epi
licentia ordinant ab executiōe ordi-
num suspendant. tamen epi potest
cū eis dispēſare. ix. q. ij. lugdunēſi.
de tēpo. ordina. q̄ translationem
Secundo caueat episcopus ne or-
dinet aliquem ad sacros ordines si-
ne titulo: alias solus ei p̄uidere te-
nebitur de beneficio. Tercio caue-
at ne ordinet per symoniam: vt de
symonia. per totum. nec solus. epi-
scopus sed etiam notarius non de-
bet formatas vendere. de symonia.
ca. j. Quarto caueat ordinādus ne
recipiat ordinem aliquē ab episcopo
quem scit symoniacē in ordine in-
scriptum: siue sit occultum siue ma-
nifestum: quia non recipit executio-
nem: et indiget dispensatione. j. q. j.
qui a symoniacis. Dicit tamē Tho-
mas. ij. ij. q. viij. q̄ si esset symonia
eius alia ex causa possz ab eo recipe-

re ordines dummo sit occultum qz
talis episcopus nō est suspensus ad
alios sed ad se tantum. Quinto ca-
ueat ordinandus ne tempore ordi-
nationis sit in pctō mortali. nā mor-
taliter peccaret. distin. xl. multi. Et
idem sc̄tus Tho. in. liij. dist. xliij.
Nec talis potest vti ordine sic susce-
pto fm̄ ipsum quia facit contra p̄ce-
ptum illd. Deutero. xvj. Iuste quod
iustum est exequaris. Unde talis
quotiens talem actum exercet sem-
p̄ peccat mortaliter. Dicit tñ Tho.
ibidem q̄ subditus h̄mōi ordinatū
in pctō mortali tenetur ab eo recipe-
re sacz si est occultum: et hoc q̄diu
tolerat ab ecclia. Tñ dicit idē. Non
est tutum talem ad aliquem actum
sui ordinis exequendū inducere du-
rante cōscientia q̄ iste sit in peccato
mortali: quā tñ deponere posset: qz
in inslāt hō possz a diuina grā emē-
dari. Sexto caueat clericus ne ordi-
netur sine examine. alias d̄z furtiue
ordinatus fm̄ hostien. vt. lxiiij. di.
extra consciam: nec p̄sunt ei forma-
torie. si tñ est dignus et notus nihil
obest: qz tales nō sunt examinandi.
Archid. xliij. di. c. nullus. Sz si est
indign⁹ deponi d̄z. de corpore vicia-
tis. Exposuisti. Si etiā sit ignotus
q̄uis dignus deponi d̄z. xliij. di. c.
vi. et multo fortius si est indignus. l.
di. ex penitentibus. Debet etiam cō-
fiteri publice ep̄o suo crimina seu no-
toria impedimēta iuris vel facti. vt
ibidem dicitur. Si autem subficeret
talīa etiā post p̄niam impediunt ex-
ecutionem. Nec etiam suscipiat ali-
quem ordinem sup̄iorem omisso in-
feriori: qz hoc est p̄ saltum. p̄moneri

Et talis debz deponi: si hoc faceret ex malicia: secus si ex ignoratia vel negligetia. di. xlvij. sicut olim. Ex dispensatione tñ epi ad obmissum ordinez pōt pmoueri: sed in suscepto prius nō ministrabit. Dat autē gratia gratū facies in hoc sacro q̄ necesfaria est nō solū ad digne suscipiendū sacm: sed etiā ad digne ministrandū fm Lho. 7 Petruz in. iij. di. xxiiij.

De sacramēto matrimonij.

D Propter fornicationes habeat quisqz vxorem suaz. j. ad Lho. viij. 7. xxij. q. iij. ca. his ita. Licet matrimonium i statu innocētis sit institutū in officiū nature. hoc est i ppagationē 7 multiplicationem plis ad deū cultū: qz tñ natura lapsa viciata est ex originali peccato. adeo vt salcem ppriā in messem nō vereatur mittere alie nam. qrens indifferenter quācūqz seminam cū qua fornicationis expletur peccatum. Ideo magnus doctor gentilius p̄dicator 7 rector. puidens de remedio dicit: vt ppter fornicationem eustandam vnusqzqz habeat vxorem suaz per quod damnat peccatuz fornicationis 7 cōmendat statum matrimonij conjugalis In quibus hīs primo apostolus suadet vitare fornicationem. ibi ppter fornicationem. scdo consulit remediū adhibitionem: qz habeat vxorē suā Per p̄mum damnatur error illorū q̄ dicunt simplicem fornicationem non esse peccatum allegantes sc̄os patres scz Abrahāz Jacob Dauid 7 alios qui habebant concubinas:

nec tñ illa fornicatio imputata ē ad peccatum. Quibus respōdetur fm Lho. in. iij. senten. di. xxiiij. q. iij. qz q̄libet fornicatio extra matrimonium q̄ tollit debitā ordinationem parentis ad plem quā natura ex cōcubitu intendit est pctm. ideo fm ipsum sine dubio simplex fornicatio ē peccatum mortale. etiā si lex scripta non esset. quod est multuz notabile Ubicūqz autē legimus aliquos patres habuisse concubinas illud fuit p speciali dispensatione sp̄s sancti. 7 ad designandū aliquid hoc enī qz filij Jacob ex liberis 7 ancillis fuerunt heredes designat qz xpo in baptismo nascūtur filij 7 heredes per bonos 7 malos ministros. Sic etiā alia oia in p̄dictis patribus ad mysteriū ptinent. vt habet latius. xxij. q. iij. ca. j. ij. 7. iij. De quo cui placet sufficiēter informari videat notata mea sup. vi. precepto. i. Nō mecha beris. Per scdm damnat bigamia cum qz habeat vxorem suam. si sic vnam tñ. non plures simul. Unde saluator repetens illud Genes. ij. Erunt duo in carne vna. Dat. xix. di. Itaqz iā nō sūt duo s; vna caro.

De spōsalibz hic prius agit.

Quia istud sacm p̄mo videndū est de substantia libus. scdo de accidētibus talibus tertio d caute

lis Quantū ad p̄mū sciendum qz qdam sunt accidētalia matrimonij. scz sponsalia. 7 ideo de ipsis p̄mo videndum est. secundo quid sit matrimoniu. tertio que requirunt ad matrimonium: quar

1. cor. viij

329-4
c. 6
ut. Jacob

act. apoliz

f ij

De sacramento

to que impediunt ipm. Quantū ad
primū sponsalia sūm. Frāscū de sa-
rabellis sup rubrica de sponsalibus
sic diffiniunt. sūnt futuraz nuptiaz
seu matrimoni promissio. Et diffi-
nitio illa trahit ex canone. xxx. q. v.
nostrates. Dicunt a spōdeo. des. qz
vt dicit Caspar de caldarijs. q. oliz
sponsus z sponsa mittebāt cautōes
quibus spondebāt se in iura matrī-
monij consentire. z fideiussores da-
bant qbus id se obseruatuos obli-
gabant. Quādoqz etiam sponsalia
dicūtur matrimoniū sed tunc debēt
intelligi si sūnt sponsalia de presenti
Et sūnt sponsalia quattuor modis
Primo nuda promissione. vt cū dī:
promitto te ducere in vxorē. Scdo
datis arris sponsalicijs: vt pecunie
vel alterius rei. Tertio anuli subar-
ratione. Quarto interueniente iura-
mento: vt cū alter alteri iurat dīcēs.
Iuro q te in vxorem ducere volo.
Quomodocūqz ergo quis istorum
quattuor modorū promittit ducere
aliquā z postea nō curat peccat mor-
taliter: nisi legitimū impedimētū in-
terueniat. Sciēdum tñ q si sponsi si-
btinuicez displicēt z dissentiūt si spō-
salia nō fuerit iurata possunt se mu-
tuo absolvere. Qñ notāt doctores
in. c. p̄terea. de sponsalib⁹. vbi inter
ceteros Jacobus de alberga notat
q quando ecclesia videt q sponsi si-
biinuicem displicēt debet dissimula-
re: id est nō debet cogere sponsum et
sponsam ad perficiendū matrimoni-
um propter maluz qd posset inde p-
uenire scilicet vxoricidiū vel mutua
adulteria cōtrahentiū. Et hoc pla-
cet Caspar. Si autē tñ alter dissen-

tit dicit Goffred⁹ q ex quo alter dis-
sentit dissentiens precise compellit
donec in eodem statu permanet. sed
si cūz alio cōtraxerit p verba de pre-
senti cessabit coactio Ibidem vult
Innocē. ti. de sponsalibus. An autē
spōsalia iurata possunt mutuo par-
tium dissensu dissolui: licet antiqui
doctores dubitēt de hoc: moderni
vero expedierunt istuz casuz. Unde
Vincentius in ca. p̄terea de spon-
salibus. ponit distinguēdo an iura-
mentū dirigat in deum an in hoīem
Primo casu nullus pōt absolvere:
nisi deus. Scdo casu homo cui ius-
ratur pōt absolvere. Tūc autē dirigī-
tur in deuz sūm. Jo. an. qñ is q iurat
magis intēdit placere deo q hoīb⁹
siue sit in faciendo aliqd meritorūz
siue in abstinendo ab aliquo illicito
Exemplū primi iurauī abbati itra-
re monasterium. hoc em̄ tñ deū cō-
cernit nō abbatem. Qñ abbas non
potest me absolvere a iuramēto Si
militer iurauī non occidere hoīem
et c. Ad hoīem autem tunc dirigitur
si iurauī tibi scribere libruz. ab hoc
enim tu potes me absolvere quia te
solum cōcernit hoc opus. Licet em̄
officē iuramentum concernat deum
principaliter quia per religionē p-
mittit: tñ quia concernit cōmodum
eius cui iuratur pōt ab eo dimitti.
de iureiurādo. c. j. Idē etiam tenet.
Caspar dicens. q sponsalia etiā iu-
rata mutuo dissensu tolluntur. quia
sublata obligatiōe sublatum est iu-
ramentum. sicut dicitur de staturo z
iurato. z notatur de prebendis. dile-
cto. Facit ad hoc regula. qd fauore
lib. vi. Et notatur. xxx. q. iij. c. j. in

glo. penultima. vbi dicit q̄ paren-
tes sicut possunt frāgere sponsalia
filiorū: sic et iuramēta remittere. Cō-
cludo ergo et dico s̄m Franciscum
de sarabellis q̄ si aliquis iurat spōse
eius intuitu potest spōsa ip̄m absol-
uere. secus si intuitu dei seu ob pie-
tate: vt cū sponsus esset diues et spō-
sa pauperrima. Tamen dicit Fran-
ciscus q̄ etiā in hoc casu potest eū
sponsa absoluere. quia licet iurauit
intuitu dei. tamē ex quo cōmodum
cōcernit sponsam ipsa potest remit-
tere predicta. et sic generaliter obf-
uatur. Nam ecclesia se nō intromit-
tit de sponfalibus de futuro. nec ad
instantiā alterius partis. Ambob⁹
ergo dissentietibus etiā si iurassent
mutuo se possunt absoluere. Et no-
ta q̄ etas seu tēpus p̄trahendi spō-
salia vtrobiq; est septēnium. Unde
spōsatio que fit in quinq; vel sex an-
nis nulla est. vt de desponsatiōe im-
puberū. litteras. Nam ex talibus spō-
salibus inducit publice honestatis
iusticia. Est autē publica honestas
s̄m Franciscū in ca. iuuenis de spō-
salibus impedimentū: qđ nec ex cō-
sanguinitate nec ex affinitate proce-
dit. sed ex quadā honestate q̄ in ma-
trimonijs cōsideranda est. vt ille q̄
prius cōtraxit spōsalia cu; aliqua:
ipsa mortua nō ducat aliam cōsan-
guineā ipsius infra quartū gradū.
vt in. c. ad audientia. vt de sponfal-
bus. c. j. li. vj. Ratio autē huius cō-
stitutionis est qz experiētia docuit
grauēs rixas et inimicicias inter cō-
sanguineos oriri: quādo vni despō-
satam aliquis de consanguinitate
sponsi procurat habere. Similiter

quando quis consanguineā sponse
sue ipsa mortua cum qua nondum
perfecerat matrimoniū vult ducere
non est honestum. cū per hoc quasi
duo consanguinei vidētur vni mu-
lieri copulari. quod honestas p̄o-
hibet. Verū tamen ius cōmune est
q̄ si qđ desponsat puellā ante septē
ānos si interim ipse moritur potest
eam frater suus ducere. Similiter
si moreretur illa puella āte septimū
annū vir duceret eius sororē aut ma-
trem. Et hoc totum habes de spō-
satione impuberum. litteras. Sunt
autē octo casus in quibus soluitur
sponsalia. Primus si alter sponso-
rum post desponsationē trāseat ad
religionem. qđ etiā potest facere
cōtracto matrimonio ante copulā
carnalem. tunc enim mulier potest
alteri nubere quasi post mortē viri:
quia religio est quedā mors scđm
Tho. in. iij. di. xxvij. q. iij. Secun-
dus quando sponsus se absentat p̄
longū tempus sponsa cum alio po-
test contrahere. Tertius si alter eo-
rum incurrat lepram vel paralysim
Quartus si superuenierit affinitas:
vel quia sponsus cognouit consan-
guineā sponse. Quintus si mutuo
se absoluunt. Sextus si alter eorū
fuerit medio tempore fornicatus:
quia tunc redditur alteri suspectus
de fide postea seruanda. Septim⁹
si sponsus cum alia contrahit p̄er-
ba de presenti vel etiā de futuro:
cum copula carnali. Si tamen cō-
trahit cum prima sine iuramēto. cū
secunda cum iuramento debet ad-
herere prime: et penitere de p̄iurio.
Octauus quādo quis impubes cō-

De sacramento.

traxit sponsalia: et venit ad etatē ad ultam et petit absolui a vinculo spōsalium: et sibi dari licentia nubēdi. In oibus autē istis casibus debent spōsalia auctoritate ecclie absolui: preterq̃ in p̃mo. quinto et sexto. in quibus soluuntur ipso iure. Addit etiā nonnū casus Hosti. s. si fama est q̃ iter eos est canonicū impedimētū.

De diffinitione matrimonij.

Consequēter de matrimonio sciendū q̃ ipm sic diffinit. Matrimoniu est viri et mulieris cōiunctio indiuiduaz consuetudinē vite retinēs. Ista diffinitio tradit. xxvij. q. ij. ca. j. Per hoc q̃ dicit viri et mulieris excluditur vir cū viro. vel mulier cū muliere. vel vni⁹ viri cū multis mulieribus. quia talis cōiunctio nō causat matrimoniu sed peccatuz. Dicitur etiā cōiunctio. s. amoris matrimonialis. Dicitur etiā indiuiduā vite consuetudinē retinēs. qd̃ est tantuz dicere q̃ neuter eoz absq̃ alterius consensu potest cōtinentiam p̃stare vel orationi vacare: nec se alteri copulare: sed sibi inuicē seruare fidē et debiti redditionem mutuam. Similiter debent eis mutuo de necessitatibus puidere et subuenire inuicē. Et hoc intelligendum est totum de matrimonio copula carnali cōsummato: q̃ nō cōsummatū tali copula potest separari per ingressum religionis. vt de spōsaliibus commissum. Intelligitur etiā hoc de matrimonio fidelium: quia matrimonium infidelium potest separari altero transe-

unte ad fidem. Ratio autem beati Thome. in. iij. distinctio. xliij. q. j. Quare cōiunctio matrimonij est inseparabilis vsq̃ ad mortē inter homines et non inter alia aialia est hec. Quia aliorū animalū filij possunt sibi victū statim habere vel saltem ad eoz sustentationē vni⁹ sufficit si cut est de vacca equa asina et similibus et ideo ibi nō est certa p̃iunctio certū masculi ad certā feminam nec etiā necessaria diuturna cōiunctio. eo q̃ femina in eis sufficit ad educandū fetum sine masculo. In his autē quoz filij indigent vtriusq̃. s. tā patris q̃ matris sustentatiōe aliud est. Similiter vbi inuenitur aliqua determinatio q̃tū ad tps sustentationis et educationis sicut in auiibus. Vñ passerēs turtures et colūbe habent determinatas feminas: q̃ habent educare pullos et alter eoz nō sufficeret ad q̃rendum victū eoz et se equaliter nutrire debeant. Non autē sic est in hoibus vbi filius indiget cura parentū ad magnū tēpus. Et ergo matrimonialis p̃iunctio inter solos hoies dicitur indiuisibilis s̃z totā vitam alterius cōiugis. Oportet em̃ filium generari. educari. nutrirī. et doceri. et sibi de necessarijs vite a parentibus puidere eo q̃ iuxta aplm oportet patres filijs thesaurizare. ij. ad Lho. Ista autē requirit magnū tps. Et quo ad hoc dicit Lyra sup Mat. xix. ca. q̃ matrimonium non soluz est de iure diuino sed etiā de iure naturali: quia natura dicit q̃ vir et mulier cohabitēt simul p̃ totam vitam ad educandum et pmouendum plem vsq̃ ad p̃fectum

statum virtutis. Dicitur autem matrimonium potius quod patrimonium: quia maxima onera sunt in matre quam in viro. Et dicitur a matre quasi mater munus quia munitur a matre: et datur mulieribus esse matres. Et quia etiam finis principalis matrimonij est bonum pluri. in cuius procuracione mater magis laborat. et ideo ab ipsa denotatur. Fuit autem matrimonium institutum a deo in statu innocentie: ut dicitur de voto. c. ij. li. vi. Et hoc per illa verba. Hoc nunc os ex ossibus meis quod verba adam spiritus sancto illustratus dicitur. Gene. ij. in fi. et xxvij. q. ii. lex de uina. Et per hoc reprobatur illa opinio que dicit quod matrimonium sit institutum a deo illis verbis. Crescite et multiplicamini: quod videtur inconueniens cum etiam illa habet per dixerat deus non solum ad homines sed etiam ad bestias. Gen. i. Et quia uis matrimonij etiam sit institutum tempore moysi. et tempore christi. hoc fuit tamen diuersis respectibus. Nam ut dicit Thoma. di. xxvi. in. liij. per quod ordinatur ad generationem pluri querat necessaria etiam ante peccatum institutum est a deo in statu innocentie. in hoc quod deus formauit mulierem in adiutorium viri. et hoc modo dicitur in officium fuisse institutum. Sed quia tum est in remedium peccati fuit institutum post peccatum tempore legis nature. Secundum autem determinationem personarum habuit institutionem in lege moysi: ubi non nisi de certis tribus copulabantur. Sed secundum quod representat coniunctionem christi et ecclesie sic habuit institutionem in lege noua. Et per hoc dicitur sacramentum noue legis. Et ex hoc

habetur quod due principales sunt cause institutionis matrimonij. scilicet educacio pluri ad cultum diuinum: et vitandae fornicacionis causa. Alie sunt multe cause minus principales. scilicet pulchritudo uxoris: diuitie: reformatio pacis. Et propter istas causas si etiam ducatur uxor seruatis verbis de presenti tenet matrimonium. Sciendum autem ex quo ut dicitur vij. ethicorum in actu carnali priuatur homo magno bono. scilicet visu rationis quia ut dicit philosophus. Talis actus furatur intellectum sapientis. Et ut dicit Aug. xvi. li. de trinitate. ipsa voluptas carnalis quia maior in voluptatibus carnalibus nequit inueniri momento ipso ipse quod ad eius peruenitur extremum: pene omnis acies et vis rationis obruitur. Nullus autem secundum rectam rationem debet se obligare ad aliquid in quo tantum malum patitur: nisi sit aliquod bonum recompensans istud damnum. Unde a sanctis patribus ponuntur excusantia illum actum tam danosum. scilicet bonum fidei. pluri. et sacramenti. Fides hic sumpta: est fidelitas siue iusticia ad actum ad quem obligat se. scilicet ut ille non querat aliam: nec econuerso. Sicut bonum pluri obligat quo ad cultum diuinum. scilicet ut religiose. id est sancte et deuote educatur. Bonum autem sacri est illa indissolubilitas inter virum et mulierem. et signat indissolubilitatem coniunctionis christi et ecclesie: et hoc est bonum intrinsecum matrimonij: quia perfectio prima est formalis. Priora autem duo bona. id est fides et plenus sunt bona extrinseca matrimonij. Ex his patet quod ex quo ut dictum est sacramentum est bonum excusans istum actum videtur quod actus iste matrimonialis non solum est bonum

De sacramento.

nus: sed etiam sanctus quam sancti-
tatem habet ex indiuisibilitate con-
functionis: sicut quā significat cōiun-
ctiones xpī et ecclesie. Ita etiam dicit
Thō. in dist. xxxj. in iij. q. iij. Ex
quibus oib' inferitur sicut Bonauē:
tōides. ij. principali. q. ij. q. qui coit
causa fornicationis vitāde in vxore
ne scz vxor fornicet sic reddendo de-
bitum nullo modo peccat: sed ma-
gis meret qz exerceat op' iusticie hoc
est fidei ad quam tenetur. et ideo ois
culpa excusatur. Si vero coit causa
fornicationis vitāde in seipso. scz
ne ipse solus fornicet i hoc peccat ve-
nialiter: et hoc si nō pulsatur a carne
Itā ex quo nō pōt procreare plem.
nec propter eā procreandū coit nec
cōpellitur ab vxore ad reddendum
debitū. aliqua supfluitas est ibi et
ideo peccat: sed venialiter. immo di-
ci pōt sicut Thō. de tharā. in iij. dist.
xxx. q. iij. pncipali. q. ij. ar. j. q. que
rens delectationem in cōiuge listen-
do tñ intra fines matrimonij. s. quā-
do cum altera muliere id nō faceret
veniale est pctm. licet etiam fiat cau-
sa explede libidinis. Sed si querat
delectationem in ea nō vt in cōiuge
sed vt in alia muliere quacūqz tunc
est pctm mortale. Hoc est cōtra Hu-
gonem. xxxj. q. i. Quomodo. vbi di-
cit vsus matrimonij nō posse imple-
ri sine peccato saltem veniali: quia
potest etiā esse matrimoniū cum sit
bono intuitu sicut fuisset in statu in-
nocētie sicut Franciscū in rubrica de
sponsalibus. Hoc idem inuit Joh.
an. i glo. super cap. alma. de sen. ex.
lib. vi. super verbo sacramentis. vbi
dicit qz datur gratia per istud sacra-

mentum. sed nō sicut per alia sacra-
menta. Conferitur autē in hoc sacra-
mēto gratia adiuuās ad illa opera
que in matrimonio requirunt. Ita
sicut Thō. in iij. di. xxvj. q. iij. quia
vbicūqz diuinitus datur facultas
aliquid faciendi. dant etiaz auxilia
sine quibus nō pōt conuenienter uti
illa facultate: sed in matrimonio da-
tur diuinitus facultas vtendi vxore
et per cōsequens dat grā qua idem
cōuenienter fieri possit. Nec sanctus.
Thō. Et p hoc reprobat glo. j. q. j.
Quicqd. Etiam dicit doctor subti-
lis qz effectus istius sacramēti sunt
due gratie in aiabus cōtrahentiū.
et hoc nisi sit obex mortalis peccati
Etiam non sufficit ad grām pccipien-
dam qz cōtrahēs nō sit fictus respe-
ctu sacramēti. i. qz non fecte recipe-
re intendit: sed oportet qz prius pe-
nituerit: quia illud sacramentū nō
dat penitentiam. Est ergo vnus et
totalis effectus istius sacramēti scz
licet gratiosa coitio animoz. Nec
doctor subtilis. pzo isto dicto ē. c.
vnicum de sacra vinctōe. Alterius
est sciendū de illis que requiruntur
ad matrimoniu vt sit verum. pzo
mo requiritur etas debita personarū
contrahentiū. Itā vir debet
esse. xliij. annorum. et femina. xij. ag-
norum. Unde sicut spōsalia infra se-
ptimū annū nō tenent. sic matrimo-
niū etiā non tenet infra. xliij. annū.
Quantūcūqz em fuerit matrimo-
niū de verbo de presenti infra. xliij.
annū. nihilominus nō est aliud nisi
sponsalia de futuro vsqz ad. xliij. an-
nū. Et ista possunt rūpi postqz spō-
si vel alter illoz venerit ad debitam

etatez. Scdo requisit cōsensu mu-
tuus contrahentū personaz p ver-
ba de presenti. Cōsensu aut ille fm
Bona. in. l. iij. di. xxvij. debet esse in
mutuaz corporis potestate. Verba
aut de presenti sunt ista ex parte viri
Accipio ego te in meā vxorez. Ver-
ba aut mulieris sunt ista. Ego te ac-
cipio in meū virū. Et sunt ista vba
necessaria qz sacramentū est res sen-
sibilis. 7 ideo in eo requiritur signū ex-
pressiuū que expressio cōuenientius
fit p vba de presenti. vñ 7 ille cōsen-
sus pōt bene per alia verba expediri
vel exprimi inter hoies vlitata que
istis eqpollent dicēdo. Consentio in
te tanqz in vxorē. Similiter si preces-
sit interrogatio inter aliquos de cō-
trahendo. Si alter eoz dicat. volo
te de cetero habere in vxorē. Et illa
rñdet. Et ego te volo habere in vx-
rum. Vel volo q tu sis vxor mea. 7
illa. 7 ego habeo te p viro. In omi-
bus talibus cōtrahit matrimonij.
Sed si diceret. volo te accipe in vx-
rem vel volo in te cōsentire tanqz in
vxorē non esset matrimonij. Sili si
dicat vir. promitto q te nō dimittā
p meliori vel pro peiori. etiā iudicā-
duz ē p matrimonio. Itē si post da-
tam fidem dicat alt q bibamus noie
matrimonij et osculemur nos. vñ
helmus dicit q nō est matrimonij
nisi vellent p hoc recedere a spōsalib-
us 7 cōtrahere de presenti qz illud
dictū significat futurū matrimonij
sed si diceret bibam pro matrimo-
nio cōtracto esset matrimonij. Frā-
ciscus tñ dicit q illa vba bibamus
noie matrimonij sunt confessio veri
matrimonij: 7 ergo est matrimonij

In oibus aut istis vbi verba dubia
sunt recurrēdū est ad intentionem
cōtrahentū 7 ad cōmunē verborū
vulgarū intelligentiā. Unde credo
q per illa vba sponsi interrogati. si
in polonia dicēdo. It. placet tibi ha-
bere. It. in vxorem. illo respondēte.
placet. 7 mulier interrogata respon-
deat similiter. contrahat vez matri-
monij. ar. c. ex litteris de spōsalib-
Itam p illa verba omnes in polonia
intelligunt cōtrahi matrimonij.
Ergo si sic vicini cōmuniter intelli-
gunt debent etiā cōtrahentibus illa
verba facere eundē sensuz. Itā vt di-
cunt doctores in. cap. ex litteris. de
spōsalib- in talib- recurrēdū ē
ad intellectū vicinor. Hoc appro-
bat. Frāciscus ibidez. Et dicit Iho.
q quis alter nō intellexit ad litterā
vel linguā. si tamē intellexit affectū
vel sensū nutu vel signo sufficit. Et
nō refert an nutu vel lingua intelli-
gatur. ar. de trāslatione inter corpo-
ralia. xliij. di. si rector. Vñ si spōsus
dat anulū dicēdo in theutonico p
verba de pñti. 7 sponsa polona recti-
pīt anulū. annuendo b cōsentire in
dicto. c. ex litteris. Dicit etiā Frān-
ciscus de sarabellis in ca. ex parte.
de spōsalib- q si dicat vir. pmitto
q te ducā in vxorem. et de cetero tes-
nebo te vxorez. Si talis cōtrahit
cum alia p verba de pñti adhibebit
scdē ppter verba illa ducā te q sunt
de futuro. q etiaz verba restringunt
per sequētia cum dixit tenebo te vx-
orez. Et dicit Innocētiuz q hec
verba ducāz nō sonant tñ actū: sed
etiā ius: vt sit sensus. promitto q
tunc hiaz tua legitima vxor. Et hoc

De sacramento.

est si sunt verba mulieris. Illa autē verba promitto q̄ tenebo te p̄ vxore habent sensum. ac si dicat vir. habeo tecum matrimonium. vel accipio te in meam vxorem. et promitto q̄ de facto tenebo te pro vxore. Si autē dicat. promitto q̄ nūq̄ habebō aliam nisi te. licet istam non tenetur simpliciter accipere si nullaz vxores in vita sua vult ducere tamen si vellet ducere aliam non potest: q̄ de comuni vsu loquendi sensus est. Recipiam te et nō aliam si vxores voluerit ducere. Item si concubina dicat alii cui: nolo q̄ me cognoscas nisi tāq̄ vxorem et vir taceat et cognoscat Dicit Iohannes de lignano q̄ est presumptū matrimonium. Sed tamen Caspar dicit q̄ nō quia nō expresse runt. et etiam q̄ tacēs habet pro cōtradiciente in hoc casu cū agatur de obligatione ipsius. s. sub coaditione vel sub modo. Sub cōditione fit vt cōtraho tecū si patri meo placuerit. vel si inuenero te habere centū marcas. et sic de similibus et talis cōtractus suspendit matrimonium vsq̄ ad existentiam cōditionis. s. nō p̄ tale matrimoniu tenebit nisi impleatur illa cōditio. Si tamē interim cōsensu de p̄senti vel copula carnalis fuerit subsecuta tenebit matrimonium. eo q̄ tales vident recessisse a cōditione vt de cōditionib⁹ appositis. de illis. et c. sup̄ eos. et c. p̄uas. Et hoc intelligendū est de cōditioe honesta quales sunt due ille supra posite. Nam si esset cōditio cōtra substantiam matrimonij vt cōtraho tecum si nō prolificabis: vel donec mihi aliaz tueniā. vel si te exponas. p̄ que

stu prostituēd⁹ oēs tales nihil agūt. Si tñ q̄s dicat. cōtraho tecū si tevir ginez inuenero: et postea sequitur cōtractus nec inuenit virgo. dicit Berri. et Host. q̄ iudicabit p̄ matrimonio: et hoc in foro iudicij. tñ in foro aie nō sic iudicabit. q̄ dignuz est vt mulier que mentita est se esse virgine mane at decepta: et vt viro subueniat qui forte vult vitare bigamiā. Sed sub modo cōtrahit sic. do tibi tunicā vlt cingulū vel anulū: vt cōtrahas me: cuz alioquin reuoco qd̄ donauī. tal' cōtractus statim tenet. S; si nō seruetur modus poterit reuocari. Dicunt tñ doctores q̄ licet posset p̄trahi matrimoniu sub cōditione: nō tñ sub modo: et hoc est tenendū. Matrimoniu tñ ex causa cōtractū tenet siue causa sit v̄a siue falsa: vt p̄trabo tecum q̄ pulchra es siue diues. nisi causa esset ita falsa q̄ cōtineret in se aliqd̄ impedimentū: vt cōtraho tecum q̄ libera es. nā si nō esset libera nō teneret matrimoniu et c. Et scienduz etiā q̄ si q̄s cōtrahit cū aliq̄ cuz cōditione. deinde tñ ante aduentuz cōditionis cōtrahit cuz alia pure debet manere cū scda. etiā si sit cōsanguinea prime.

De impedimentis matrimonij.

Uinc videndū est de impedimentis matrimonij. Sunt autē. xii. impedimenta que impediant matrimoniu cōtrahendū et dirimū tam cōtractuz fm̄ Inno. in. c. iuuentis. de sponsalibus. Primū est furor. xxxij. q. viij. c. neq̄ furiosus. vbi dicit neq̄ furiosus. neq̄ furiosa cōtrahere possunt

matrimonij: sed si ptractu fuerit. i. an furores nō separent scz ppter furorem. Et rō qz tales nō pnt pnti re: si tñ hñt lucida interualla tñc bene pnt. vt dicit glo. ibidem. Scōz si esset vtroqz articlo. i. testiculo carēs vel ipotēs coire. xxxj. q. vij. Illi Ter tius est affinitas: vt si qz spōsam de pñti cōsanguinei sui recepit in vxore z eam cognouit impedī contrahendū z dirimī cōtractū ita qz pma restituit: s; mulier nō pōt induci ad abstinentiā ppter publice honestatis iusticiā: vt de eo qz cognouit cōsanguineā vxoris sue. ca. discretionem. Quartū est error in psonay cū quis putās cōtrahere cū. lk. cōtrahit cūz ysula. Quintū est error in cōditiōe seruili vt si qz ptrahit cū aliq putās eaz esse liberā cū tñ est illibera. vnde cōiugio seruoz. c. ij. Sed qd dicēdū est de iacob qz deceptus est in psona scz qz putans rachelem cū qua con traxerat iuenit lyam: z tamen tenuit matrimonij. Responsio fm grānū xxxj. q. j. c. j. qz illud matrimonium nō tenuit ex pcedēti cōsensu sed sub sequēti qz post copulā carnalē in ea dez cōsensit de nouo. Error tamen qualstatis nō excludit vt si putatur bonus qz tñ ē malus cōsensu matrimonij: vt si putat virgo qz tamē inuenitur corrupta. Similiter error for tunc: vt si putat spōsa diues que tamē est pauper. In omībus istis casibus nō dirimī matrimonij cōtractum. Sextū est votū solenne vt sacri ordinis vel pfeffionis. vñ si qz professione facta in religione vel in sacro ordine vxorem duxit dirimī matrimonij: vt qui clerici vel vouē

tes. c. insinuāte. e de voto. ca. vnico li. vj. Alia aut vota simplicita licet ī pediant contrahendum non tamen dirimūt tam cōtractum: vnde si qz vouet simplicitē non velle ducere vxore z postea duxerit tenet matrimonij. Sed ille peccat mortaliter sic cōtrahens z non debet petere de bitum ab vxore: sed tamē tenet red dere quādo petis ab eo: vt notat doctores in. ca. rursus. qz clerici vel vo uentes de qbus vide ibi materiā istā. Sz tñ si qz hñs votū simplex querat a sacerdote an possz ptrahere dat cōsiliū hosti. qz potest dicere qz sic. Si autem querat vltēri? an tale matrimonium tenebit debet dicere qz nō. alias peccaret. quia da ret occasionē mortaliter peccandī. Septimū si machinatus est in mortem prioris coniugis seu vxoris. vñ eam ducere promisit. de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium cap. significasti. Et dicit Johan. and. in cap. laudabilē de conuer. infidelium qz quādo machinatio est ab vtroqz scilicet a viro et a muliere in mortem mariti tunc sufficit ad dirimendum matrimonij um sine adulterio. Quādo vero machinatio est ab altero tantum tunc nō sufficit sine adulterio vt de diuor tijs. ca. j. z istud imprimendū est mē ti qz raro iste pūctus bene intelligit. Octauū si est alteri? cult? vt sarracenus vel iudeus. xxviij. q. j. caue. No nu z si p vim coact? est cōtrahere. vt de spōsalib? cū locū. Et intellige de vi vel metu qui cadit in constantem virum vt dicit glosa pma ibidez que etiam dicit qz minor metus excusat

De sacramento.

feminā q̄ virum. qđ sūt nota. Decimū est sacer ordo vt q̄ clerici vel vouentes. c. j. et de voto capl. vno li. vii. Undecimū si est alteri nupta de sponsa duoz. ca. ij. Duodecimum est publice honestatis iusticia. qđ spō salibus. c. iuuentis. r. c. ad audiētiā. Sūt alia duo ipedimēta q̄ ipediūt r nō dirimūt. s. tps feriaz vt de feriis. ca. capellanus. Et interdictum ecclie vt de despoīatōe impuberuz. c. ad dissoluēdum de oibus istis dā tur x̄sus. p̄ Johe m an. in sū. quartū sub hac forma. Error cōditio votū cognatio crimē. Cultus disparitas vis ordo ligamen honestas. Si sis affinis vel si coīre neq̄bis. Nec soci anda vetant cōnubia iuncta retrac tant. Et de vltimis duobus dantur x̄sus. Ecclie vetitū necnō tempus feriarum. Impediunt fieri p̄mittūt facta teneri.

De cautelis huius sacri.

Et p̄mo caueat vir ne volēs a muliere extor quere carnales cōmix tionē fingat se eam du cere velle nō habēs tamen intentionē. r p̄positum eam ducendi. Nam talis si eam non du cat grauer peccat. licet in foro pe nitentia non iudicatur p̄ matrimo nio Et licet mulier que simplici aio sibi cōsentit a peccato excusatur. tñ deceptor talis si vult veram penitē tiam agere necesse habet eam sine fictione ducere quantū in eo est vel dare sibi virū conuenientem vel ali ter satisfacere. Et hoc fm̄ Tho. Et hoc si vir est equalis conditionis cū

illa. Nam si vir esset melioris cōditio nis puta nobilis r mulier rustica vt ribalda potest p̄babiliter p̄sumi qđ nō fuit decepta sed se decipi finxit: r tūc in tali casu si ille nō aio ducendū co: habitauit cum ea nō tenet eam du: cere. nec ei satisfacere: vt dicunt do: ctiores. Secūdo caueat ne quis spō sam suā contractis sponsalibus an teq̄ solennitates matrimonij fiant scz anteq̄ in facie ecclie copulentur audeat cognoscere naz talis peccat fm̄ v̄ilhelmum. Et hoc intellige i illis partibus vbi p̄me nuptie bñdi: cunt. Cū cum iste non sunt x̄gines nec alter illoz post illam occultam cōmixtionē si accipiunt benedictio: nem quā soli x̄gines vel alter ipsoz accipere cōsuevit peccāt. cum scdē nuptie nō sunt bñdicende. si tñ non esset cōsuetudo in aliq̄bus partib⁹ p̄mas nuptias bñdicēdi sicut est in polonia credo qđ spōsus cognoscēs spon sam aio cōsummādi matrimo niū añq̄ in facie ecclie copulent nō peccent nisi venialiter. hec Tho. in iij. sententiarū. disti. xviij. Tercio caueat vir ne cū illa cōtrahat p̄ ver ba de p̄sentī cum qua alter cōtraxit per verba de futuro r copula carna li consummauit: qz nec verū nec ali: quod censet matrimonium qđ post modum de facto est subsecutum vt de spōsalibus. is qui. Quarto caue ant parentes ne contrahant p̄ filijs aut p̄ filiabus sponsalia vel matr: moniū cum additione pene. nam ta lis adiectio penenon valet de iure: vt dicitur in. ca. gemma. de spon. eo qđ matrimonia debēt esse libera. Et hoc est cōtra nosirates qđ stipulat pe

3. 94 c
no oportet

2

3

4

nas nisi impleat filij eoz voluntatē. Dicit tamē Franciscus de sarabel-
lis. Joh. an. Vincētius ⁊ abbas i
dicto ca. gēma. ⁊ archid. xxx. q. ij. c.
vno q. bene possunt stipulari vel da-
ri pignora inter cōtrahentes: sed nō
pene. Ratio quia pena solū promit-
titur. arre vero danē. faciliores autē
sumus ad promittēdum q̄ ad dan-
dum. Item arre sūt in modica quā-
titate. pene vero in magna: ⁊ ideo ti-
more magne quātītatis posset quis
cōpelli ad matrimoniu. Vincētius
tamen dicit q. si sint extranei oīno q.
non habent cōtrahentes psonas in
sua potestate isti possūt stipulare pe-
nas inter se ⁊ perdūt eas. vel acqui-
runt si sponsi nō stant in eoz promis-
sionib⁹. Inter hō parētes vel alios
qui hnt spōsos in prāte nō habz hic
locū de pignoribus. Etā teneas q.
si dat pignus loco arre tunc tenet si
aut pro pena tūc nō. Item si dat per
cōventionē nō tenet. si aut p traditi-
onez tenet. Hoc autē dī fm Jacobū
de arra q. rō pignoris tenet. si tradi-
tur sec⁹ si pstituit: tñ qz quādo cōsti-
tuitur tñ tunc cedit loco arre sed si
cōstituit cedit loco pene. Quito ca-
ueat cōtrahētes ne in cognatiōe car-
nali spūali vel legali cōtrahāt. Itaz
prohibent cōtrahere consanguinei
vsqz ad quartū gradum inclusiue in
collateralib⁹. in ascendētib⁹ aut ⁊
in descēdentib⁹ ppetuo. In cognā-
tione aut spūali phibent hi. s. bapti-
zatus ⁊ leuās. Baptizat⁹ ⁊ filij leuā-
tis. Itē baptizat⁹ et cōsūx leuātis
prius cognita. Item leuās ⁊ paren-
tes leuati. Et eodem modo dico de
baptizato et baptizante. Similiter

inter cōfirmatum ⁊ tenentem ⁊ inter
cōfirmantes ⁊ cōfirmatum. In alijs
autem sacramentis nō contrahitur
talis cognatio. s. in penitentia. quia
penitentia non est sacramentū colla-
tum per modū generationis sed sa-
nationis. ideo per ipm non cōtrahi-
tur spūalis cognatio. als enim fili⁹
presbiteri non posset inuenire vxorē
in tota parrochia fm Tho. in. iij.
sententiaz. di. xxiij. q. j. ar. ij. licet in-
ter sacerdotes ⁊ cōfiteutes cōtrahit
sedus: non tamen deriuatur ad ali-
os eozuz cognatio. tñ cathecismus
licet impedit contrahendū nō tamē
dīrimit contractum. vt de cognatio-
ne spūali per cathecismū. lib. vi. Itē
cognatio legalis ipedit vsqz ad emā-
cipationem. Est aut cognatio lega-
lis illa quādo quis adoptat in filiū
aliquem extraneum coram iudice. ⁊
dico coraz iudice. quia als facta in
priuato nihil valet fm Hosti. de co-
gnatione legali. ca. vnica. ⁊ c. Et qz
ista cognatio apud nos hodie nō vi-
get. ideo de ipa superfedeo. Sexto
caueat vir ne dīmittat vxorem suaz
propter quācūqz causam: nisi ppter
fornicationez. vt dī in glo. ca. j. que-
siuit de diuorzijs. Et intelligētā de
fornicatione carnali qz etiam spūali
sicut est ydolatria vel heresis. Simi-
liter si moriez viro machinatur. In
istis tamen casibus nō ducet aliam
qz diu viuūt quā dimisit. xxxij. q. iij.
omnes causationes. Ratio quia lz
quo ad conjugalem thoz sit diuisio
et diuorziū nō tamen quo ad vīn-
culum qd est indissolubile ⁊ ppetuū
Ex hoc ptz q. mulier a viro non se-
parat p furto vel p alio crimine vel

pro alio impedimēto. vt dicitur in c. quesuit. de diuorzijs. Nec etiam p aliquo defectu corporali. s. p surditate. cecitate. pro fetore oris. &c. Et intellige etiā q qntūcumq; esset notoriū crimē fornicationis in vxore nō potest vir sine iudicio ecclesie ppria auctoritate eā dimittere. licz bene potest debitū sibi in puato de negare. Arch. in. ca. pozro. &c. significasti. de adulterij. In hoc tñ casu qñ alter fornicat spūaliter. s. si labatur in heresim: nō potest is q remanet in fide aliā ducere illa viuente heretica. Secus si aliquis infidelis vel pagan⁹ conuertit cui⁹ vxor nō vult cōuerti: vel nō vult cohabitare sine cōtumelia creatoris. qā talis potest cōtrahere etiā viuente tali vxore. vt de diuor. c. v. Septimo caueat vir ne vxorē in adulterio deprehensam interficiat. quia l3 fm leges ciuiles nō puniāt talis occisioz aliqua pena. tñ fm ius diuinuz punit. xxiiij. q. ij. inter hec. vbi expresse prohibet tale vxoricidiū. Debet em̄ potius eā corrigere & sibi recōciliare. cū deus paratus sit accipere ipsi⁹ penitentiā. exēplo mulieris adultere. Joh. viij. vt dicit Bona. in. iij. disti. xxiiij. q. j. et Tho. q. j. q etiā addit q occidēs vxorē propter adulteriū vel odiū ex statuto ecclesie cōtrahere cū alia nō debet. & maxime si occidat eā vt cōtrahat cum alia. secus est si nō eo aio. qz tñc licz nō debeat cōtrahere: si tamē cōtrahit tenet. Octauo ne aliquis habens aliquē sacrū ordinē cōtrahat matrimoniū. qz tale matrimoniū nō tenet. vt de voto. c. vno li. vj. Si

missi ecōuerso caueat ne cōtrahens p verba de p̄senti cū aliqua sacrum ordinē accipiat. qz talis debet restitui vxori. & si potest esse sine scandalō vxoris debet deferre habitū & coronā clericalē. nec potest cōtrahere post mortē illi⁹ vxoris. Et si cōtraxerit nō tenet matrimoniū scdm̄ Anno. Nec etiā post mortē vxoris poterit in suscepto ordine ministrare. vt in extrauagāti iohis pape vlt. gesimilecūdi. q incipit. Antiq. Talis em̄ restitutus vxori tenebit reddere debitū: sed non poterit petere.

Nono caueant cōiuges ne post benedictionē acceptā prima nocte cōmisceant. vt. xxiiij. di. spōsus. Ali bi etiā dī qz biduo vel triduo debet cōtinere. vt in. xxx. q. v. aliter. Sed hoc est consiliū nō preceptū. & ideo ne qd obliget sub precepto spōsōs ad talia hoc pono pro auisamēto. qz multi faciūt indiscrete p̄scientiā de talibus ipsis coniugibus p modū precepti. qd fieri nō debet. sed p modū cōsiliij tñ. &c. Decimo caueat vir vel femina ne sine parentū consilio vel cōsensu nubat. quia dicit Amb. in lib. de patriarchis. Nō est virginalis pudoris eligere maritū. Unde & Euaristus papa dicit: qz aliter nō est legitimū cōiugij nisi a parētib⁹ tradat. Et Euripidō in persona cuiusdāz femine legitur dixisse. Sponsaliū meorum pater meus curam subiit. maritum eligere non est meuz. Nec omnia habentur. xxiiij. q. ij. Non omnis. §. Luz ergo dicitur. et. §. honorant. Si tñ fecerit tenet matrimoniū. qz hoc solū est de honestate: & nō de necessitate.

maxime si habet annos legitimos
scz vir quattuordecim et femina duo
decim. Dicitur tamē leges qz femina
post. xrv. inuitis parētibz nubit. et
verum est. Undecimo caueat sacer
dos ne clandestine aliquos copulet
hoc est ne pretermisissis bannis in ec
clesia aliquos itroducat siue copu
let. Nam talis sacerdos suspendit p
trisenium. vt notatur de clandestina
desponsatione. ca. Luz inhibito.

Duodecimo caueat sacerdos ne be
nedicat scēas nuptias: quia irregu
laritatem incurreret. pōt tamē per
epm sup eo dispensari. vt in extraua
gantī Johis. xxi. que incipit. cōcer
tationi. Tredecimo caueat vir ne
semper exigat vel reddat debitum
vixori: qz hoc preceptū de redditōe
debiti cū affirmatione non obligat:
nisi p loco et tpe fm Joh. parisiē. qz
obligat semp. sed nō ad semp nec p
semp. sed qñ pōt esse debite circūstā
tionatus fm doctorem subtillem. in
iii. di. xxiij. qz fortiori vinculo obli
gatur ad nō reddendū: vt in hoc ca
su qz tenet non occidere fetuz in vte
ro pregnātis: vel nō esse causa abor
tus. Sili si redditio debiti vergit in
detrimentū sanitatis nō tenet redde
re: qz tenet poti⁹ propriā incolumi
tatez qz istud detrimentū vitare in cō
iuge. Similiter nō tenet satisfacere
volūtati mulieris tpe mēstrui ne p
les nascatur leprosa que als potest
procreari sana et etiā qz talis coitus
induct ppetuā sterilitatem in mulie
re fm Aug. ppter cōmixtionē semi
nis cū sanguine. vñ si cōtingeret na
sci fetum sit leprosus scabiosus ce
cutiens: vel interdum caducus. vel

obsessionis demonum tanqz vas im
munde compositū aptus. Et ideo
in lege moysayca accedens ad men
struatāz morte moriebatur: qz mors
non infligebatur nisi pro mortali. et
si dicitur tamē leproso viro tenetur
mulier reddere debitum. licet nō te
netur secum cohabitare: vbi tamen
certissimū est qz proles nascet lepro
sa. ergo simile est in mēstruata. Itē
deo fm doctore subtillem vbi supra:
quia in mēstruo pōt expectari tps
congruū vt nascat proles sana. in le
pra vero nō. Tñ melius est qz nasca
tur leprosa vel aliqls qz oīno nulla:
quia melius est sic esse qz nō esse. ve
runtamē dicit Tho. vbi supra. q. ij.
arg. ij. Si est fluxus innaturalis et
diuturnus pōt vir ad talem accede
re. qz als oportet virum ppetualit
abstinere. Dicit etiā qz mulier mē
struata potest reddere debitum viro
petenti. debet tamen eum auertere
precibus vt sufferat. non tamen ita
efficaciter debet auertere qz possit ef
se occasio sibi incidendi in aliquas
pessimas corruptiones sicut ad id
pronus creditur. Si autem credit qz
petit ignorāter debet mulier aliquā
occasionem pretendere: vel infirmi
tatem allegare: ne debitum reddat:
nisi periculum viro timeatur. Dicit
autē Thomas qz accedens ad pre
gnatāz non semper peccat mortali
ter. nisi timeatur abortus. Dicit etiā
am ipse qz si tunc vir ppter consue
tudinē et modum a natura insti
tutum q̄tum ad situm exigit debi
tum a coniuge puta a parte posteri
ori vel ad latus non semper est pec
catum mortale: sed quando potest

esse sine pctō. Dimittite autē p̄p̄ius
vas semp̄ peccatū mortale ⁊ sodo-
miticum: quia hoc est cōtra naturā
cōiugij. Hec sc̄tus Tho.

De expositione misse.

Hoc facite in meā com-
memorationem. Lu.
xxij. de conse. vi. ij. ite-
ratur. Quia s̄m bea-
tum Tho. i tertia par-
te summe sue. q. lxxxiij. ar. liij. myste-
rium n̄re salutis totū cōprehendit
in sacro eucharistie. ideo tale sacra-
mentum p̄re ceteris agit cum maio-
ri solēnitare. q̄ q̄dem solēnitas in
misse officio cōsistit. vbi recolit sin-
gularis memoria dñice passionis:
iuxta qd̄ ipse iturus ad passionem
fieri p̄cepit dicēs. Hoc facite in me-
am cōmemorationē glosa. i. in me-
moriā mortis mee. Et q̄ singule
ptes misse inenarrabilē dulcedinem
redundant diuinorū mysteriorū. De-
signant enī gesta facta ⁊ opa xp̄i q̄
operatus est salutē in medio terre. ⁊
p̄cipue circa mysteriū sue passionis
resurrectionis. ⁊ ascensionis ideo de
singulis particulis huius sacri offi-
cij breuiter intrēdamus. Circa qd̄ sciē-
dum q̄ missa d̄r p̄mo a mittēdo: q̄
angeli ibi mittunt. vt dicit Bre. de
cōie. vi. ij. q̄ri sanguis. Sc̄do rōne
filiij q̄ ibi mittit a deo patre. Terti-
o ratiōe nostri q̄ mittim⁹ vota nostra
ad deū p̄ sacerdotē: vt nobis deus
mittat benedictionē ⁊ grām. Quar-
to rōne. s. cathecuminoz: q̄ vt dicit
Hugo antiquitus admitterant vs-
q̄ ad offertorium: ⁊ ab offertorio so-
ras mittebant. Cathecumini autē

erant nouiter credentes nondū bap-
tizati. Habet autē multa noia istud
officiū misse seu sacramētū. Dicit
enī missa. p̄pter rōnes p̄dictas. Itē
d̄r eucharistia ab eu qd̄ est bonū. et
charis grā q̄si bona grā. Dicit hos-
tia ab hostibus vincendis: q̄ p̄ eaz
nostri hostes vincunt. Immolatio
d̄r s̄m iij. vj. et hmo. ab in ⁊ moles
q̄ in mole. i. in cumulo altaris sacri-
ficat. Communio d̄r q̄ est esca oīm
fidelium. Iuxta illud. Dēs de vno
pane ⁊ de vno calice participamus
Dicit viaticus: q̄ dat in hac via p̄-
sentis vite ad sustentationē. Dicit
sacrificiū: quasi sacri facies: q̄ my-
stica p̄ce cōsecrat. in psalmista. Im-
mola deo sacrificium laudis ⁊c. Vi-
citur etiā actio s̄m Leonem papā:
q̄ hic q̄si in quodā iudicio agimus.
Istā locus est ecclesia. iudex deus.
actor d̄r ab olus. reus p̄p̄lus. cōsciē-
tia testis. sacerdos defensor. Sic vi-
cit Aug. de se in ofone quadaz. Sū
me sacerdos q̄ me inter te ⁊ meum
p̄p̄m esse voluisti ⁊c. Sc̄do vidēdū
est qd̄ instituit missaz. Rēspōdeo q̄
p̄ Petrus Iacobus ⁊ basilius cesari-
ensis epi. De petro d̄r in cronicis
q̄ p̄mus antiochie p̄mam missam
celebrauit sub tribus ofonibus vt
dicit Hugo de sc̄to victore lib. ij. de
sacramētis. c. viij. De iacobo ⁊ Ba-
silio habet de cōie. di. ij. Iacobus.
Dicit autē Archid. in dicto. c. Iaco-
bus q̄ Iacobus instituit dicere secre-
tā. Basilius autē alia addidit. p̄pro
quo sciēdū q̄ missa quōdam nō cuz
tanto apparatu nec cū tanta solēni-
tate dicebat. p̄mo enī ab aplis
dicebātur tñ illa vba in celebratio

ne misse q̄ dñs dixit. Hoc est enim corpus meū. sed postea apostoli addiderūt dñicā orationē. Et adhuc etiā apłoz cōsuetudo presentat sin gulis annis scđo die veneris. excep to q̄ illo die nō cōsecrat. Postea a postoli vel eoz successores institue runt q̄ epistola ⁊ euangeliū legeret ante sacrificiū. Primo autē legebat epłā. Scđo euangeliū. Tertiō dñi ca ořo. Quarto dicebant vba dñi. ⁊ tūc offertoriū inchoabat a lecto re. qui mos sabbato scđo pentheco stes adhuc seruatur. Postea vō sā cti patres ⁊ apłici illas solēnitates que nūc sunt in missa addiderunt. vt Alexāder. Helasius. Greg. Leo Celestin⁹. Damasus ⁊c. Canones autē dicit Greg. fuisse cōpositum a quodā scolastico. Apłici tñ ibi mul ta addiderūt sicut infra patebit in suis locis de quolibet istoz specia liter. Tertiō videndū est de ppara tione sacerdotis. Et q̄ sacerdos ē quasi pugil qui dimicare habet cū diabolo p delictis ppli in missa. iō armat se pmo ořonib⁹. scđo vestib⁹ sacris. tertio ceremonijs debitis. Primo igit dicit ps. Quā dilecta. Vidisti. Inclina. Credidi. et De pfundis. Et hoc quantū ad illos q̄ dicunt officiū romanuz. qđ Lin⁹ instituit. Dicunt autē isti qñq; psal mi fm Inno. ppter transgressionē quinq; sensuuz. Et etiā qz in quolz eoz sit cōmemoratio de his q̄ spe ctant ad illud sacramentuz ⁊ ad re missionē pctōz. In pmo dī de al tra ribus. ibi. Altaria tua dñe strutuz. In secūdo de mīa dei. ibi. Ostende nobis dñe. ⁊c. In tertio de orōne.

ibi. Veniēt ad te ⁊ adorabūt coraz te. In quarto de oblatiōe. ibi. Cali cem salutaris accipiā. ⁊c. In quinto de finali redēptiōe. ibi. Quia apud dñm mīa. ⁊c. Secūdo sacerdos or nat se pectendo pilos ⁊ purgando euulsos. per quod designatur cogi tationū malay mūdatio. Tertiō la uat manus. iuxta illud psal. Lau amini ⁊ mundi estote. Quarto in duitur sacris vestib⁹. Circa qđ sciē duz q̄ aliter induit ep̄s: q̄ simplex sacerdos. Nam ep̄s fm iohem be leth. primo induit sandales vel so tulares. qđ designat ocreas pugil loz. Ipse em̄ tūc debet pugnare cū diabolo. vñ accipit spūalia arma. Alba p lorica operitur. cingulū p arcu. subcingulū p pharetra. et di citur subcingulū quo stola ligatur. Stola circūdat collū. quasi hastaz cōtra hostem vibret. Manipulo p clamat. Casula quasi clipeo ptegit. Libro p gladio vñ. Mitra quasi galea caput ptegit. Sed simplex sacerdos pmo habet calceos: sine qbus nullus debet celebrare. etiā q̄ habet ex voto pfessionis incede re discalciatus fm Bern. de paran tinis. Et hoc significat humanita tē xpī quā iohānes baptista calceū appellauit. vnde in signū desponsa tionis xpī ⁊ eccle incedimus discal ciati. Et demū sacerdos ponit bu merale qđ designat velamē xpī qđ habuit cū sibi dicebatur velato ca pite. pphetiza nobis xpe. Alba sig nat vestimentū quo herodes illucit xpm. Luce. xxi. Cingulum signifi cat flagellū quo cecus est circa co lumnā. Job. xix. Manipulus funē

Expositio prime

q̄ ligat⁹ fuit Jo. xvij. Cōphēdēt et
ligauerūt eū Stola significat ligamē
q̄ ligat⁹ fuit ad colūnā Casula signi
purpureū vestimētū. Ista spūalr si
gnat⁹ vtutes i sac̄dote. Ista hūerale
signat⁹ fidē q̄ ap̄ls appellat galeaz.
Eph. vi. Alba spē q̄ totum cōtegit
Ro. viij. Spe salui sum⁹. Lingulus
iusticiā Ista. xi. Erit iusticia cingulus
lūboz ei⁹. Manipul⁹ significat for
titudinē p̄tra ipedimētum diaboli.
Stola ab vtroq; hūero significat
prudētā et tēperatiā. Casula q̄ totū
opit significat charitatē. Ista ḡ sac̄
dos simplex sex indumēta: qz hz sex
officia. s. baptizare. p̄dicare catheci
zare. ligare. absoluere et consecrare.
Eps hō hz nouē. s. caligas. sanda
lia. succitorū. mitrā. dalmaticā. tu
nicā. cirothecas anulū et baculū: qz
eps hz plura officia q̄ sac̄dos. s. vir
gines p̄secrare. ecclesias dedicare. cle
ricos ordiare. synodū celebrare. chr̄i
sma p̄ficere. vestes. vasa et alia sacra
ecclesie ornāmēta p̄secrare: et p̄firma
re. p̄secrationē autē vestimētōz p̄di
ctorū Step. instituit āno dñi. cclvij.
Deide sac̄dos accedēs altare dicit.
Auser a nob dñe cunctas iniquitates
nras et. signādo sei facie. p qd petit
oia ipedimēta a se auferri seu remo
ueri. Tādē osculat reliqas i medio
altaris dicens Oro te dñe p merita
oim sc̄ōz tuoz et eoz qz hic ossa re
cōdita sūt vt eoz intercessiōe nob vi
gneris idulgere vniuersa d̄icta nra
p qd patit sc̄ōz suffragiū q̄i ex se sit
idign⁹. Deide osculat libz dicens.
Dign⁹ sim dñe accipe libz et app̄re
signacula ei⁹ qm̄ occisus es p nob
et redemisti nos dō i sāguie tuo. oscu
lū illud qd sac̄ i medio altaris signifi

cat iudatcū pplm. Euāgeliū hō gē
tilē q̄ p euāgeliū credidit. Qñ qz xps
vtriq; pplō ventēs i mūdū dedit pa
cē. iō vtrūq; osculat Qd ar p̄us sac̄
dos accedit ad dextz cornu altaris
significat q̄ p̄us xps p̄dicauit iude
is. deide genib⁹. Ibis expeditis vidē
dū ē d̄ ipso officio qd hz sex ptes. qz
pria vocat p̄paratio et durat ad epi
stolā. Sc̄da instructio. et durat ad of
fertoriū. Tertia oblatio: et durat ad
p̄fationē Quarta p̄secratio et durat
vsq; ad ozem p̄cepti. q̄nta sac̄ti p̄ce
ptio: et durat vsq; ad cōmūionē. sex
ta gr̄a p̄actio: et durat vsq; ad finem.

De prima parte missę.

Et qz ppl̄s d̄z p̄mo venire cuz
amēz deuotiōe ad ecclesiaz. iō
missa p̄mo incipit ab itroitu. Ido q̄
sciēdū q̄ oli missa ichoabat a l̄cōni
b⁹ sicut adhuc sit i sabbo pasche et
pent̄h. Qñ celestin⁹ p̄m⁹ natiōe ro
man⁹. āno dñi. ccccxxvij. instituit vt
ab itroit⁹ inciperet. post quē Greg.
p̄m⁹ āno dñi. ccccix. cātualē itroi
tū p̄posuit. et significat desideriū sā
ctorū patrū q̄ incarnationē xpi d̄side
rabāt clamātes duote. Emitte ag
nū dñe dñatorē tre et. et itez. vtinā
disr̄ipes celos. Per hūi designat
d̄siderij numerositas: qz diuersi di
uersimode clamabāt. iō aut vt cōit
itroit⁹ sumit de p̄latis: qz oliz cāta
ban⁹ i p̄ncipio missę. cl. p̄lā. s. q̄a
tediosi pplō erat. iō pelagi⁹ statuit
vt solū aliqd de ip̄is sumeret. s. itroi
r⁹ cū h. Aliq̄ tñ sci hūt sp̄ales itroi
r⁹ i suis festis p̄p̄ reuerentiā eoz. ad
d̄it etiā gl̄ia pri. qz l̄z sol⁹ fili⁹ sit in
carnat⁹ tñ tota trinitas opata ē in
carnatōz. qd damascen⁹ pa. instituit
Obmittit tñ i missa desuictorū: qz illi

nō sūt i statu glie s; pene. Sile i dñi
ca passiōis dñi. qz tūc n̄ recolit glia
s; p̄fusio i p̄sōa filij dī sc̄tā. resumit
āt itroir? iō qz tā p̄cedētes q̄ sequē
tes sci i fide xp̄i sūt p̄cordes. vñ z q
p̄cedebāt z q̄ seq̄bant clamabāt oīa
na. Sciēdū āt qz sac̄dos d; p̄mo e
gredi de sac̄ristia qñ itroir? ichoat.
sigt āt egress? ille xp̄i egressū d̄ r̄fo
x̄gis gl̄iose. de q̄ p̄cessit tāq̄ sp̄sū
de thalāo suo. Sc̄do ppl̄s d; v̄ire
cū mēt̄ hūilitate. qd̄ desigt kyriel.
qd̄ etiā greg. papa cātare nomies i
stituit. z ē grecū significās tñ sicut
dñe misere. Sit āt i greco vt inuat
xp̄i tit̄is script? fuisse grece ebraice
z latie. vñ osāna z sabaoth hebraica
sūt. reliq̄ x̄o latia. vñ vt oīs lingua p
fiteat xp̄i passiōē. Et sit nomies vt
ad. ix. ordinū angeloz p̄tēplationē
possim? p̄uēre. triplicat āt ad lau
dē trinitat̄. et recte seq̄ p? itroitu.
itroir? ei significat aduētū xp̄i i car
nē. kyriel x̄o i mēt̄e. qd̄ sigt p hoc
qd̄ d; misere n̄b. Tercio d; ppl̄s ve
nire cū mēt̄ erectōe qd̄ sigt cāt? an
geloz. i. glia i excelsis. z recte seq̄
p? illa duo. ad signdū qz hō ad ad
uētū xp̄i i carne z mēt̄e d; gaudere
gaudio sp̄iali vocat̄ exp̄mē. Et
p̄mo icipit a sac̄dote. sc̄do a choro
p̄plet p qd̄ desigt qz p̄mo vn? cho
r? .i. vn? āgel? i natiuitate dñi ince
pit istū hymnū. p? hoc alij mlti ip̄z
p̄ieq̄bant. vt d; lu. ij. Et qz iste hy?
dict? ē ad laudē dei i natiuitate q̄ ē
mediator dī z hoīz. iō i medio alta
ris d; .vñ qz i media nocte nat? ē. et
qz etiā iste hy? i ortu xp̄i i mūdū dī
et? ē. iō facit̄ sa ad orat̄ē ip̄e icipit
Et qz istū cāt̄icū ē leticie. iō i aduē
tu n̄ canit. qz sc̄ti p̄res nō i res i sue

hūerūt p̄mīū. spes āt q̄ differt affli
git aīaz. puer. xij. Silr i. xl. z. lx.
vbi recolit laps? p̄mi hoīs flebil nō
d; .vñ. ix. septianis tacef. p̄p̄ nouē
choroz āgeloz p̄sortij p̄uatōz. It̄
i die inocētū n̄ cātāt. qz fuerūt nō i
gliaz s; i vitup̄iū xp̄i occisi. S̄nalr
tñ d; iste hy? qñ d; Te dñi lau. ex
pto sabbo pasche z cēa dñi. ppl̄ sp̄a
les rōnes. In cena āt dñi nō d; nisi
ab ep̄o. s; sabbo pasche ab oib? .qz
illa missa ē qd̄āmodo diei seq̄nt̄. i.
resurrectōis xp̄i. vñ i nocte deberet
celebrari. de p̄le. di. ij. nocte. Deinde
sac̄dos x̄tit le ad ppl̄z dicēs. Dñs
vob̄ez. qd̄ valet tñ. i. dñs tribuat
p̄ctōib? affectū z volūtātē bonā. s;.
ep̄s dīc̄ pax vob̄ez. qz ē vicari? xp̄i. q
dixit apl̄is suis post reūrectionē.
suā. pax vob̄. qñ diceret in p̄nti de
vob̄ pax t̄p̄is. z i fūto pax et̄nitat̄.
z chor? r̄ndet. Et cū sp̄u tuo. i. dñs
q̄ ē i corde tuo sit et̄j nob̄cū i corde
n̄ro. z hoc x̄bū dñs vob̄cū sūptū ē
de lib. ruth. c. ij. sic ei legit booz sa
lutasse mellores suos. z p̄pha i pa
ral. asa regē z q̄ cū eo erat. z angel?
salutās gedeonē dīx̄. dñs tecū. S;.
h? x̄bū z cū sp̄u tuo sūptū ē ab ap̄lo
ad thi. vl. Sciēdū tñ qz sac̄dos x̄tit
se i missa qñdes ad t̄signādū qz x?
p? reſurrectōez iuā ip̄o die reſurrectōis
qñdes appuit suis elect̄s. p̄mo ma.
mag. sc̄do mulierib?. i. cto petro. q̄r
to duob? disc̄i. i. emaus eūtib?. qñ
to oib? dīc̄. absēte thō. Et qz ppl̄s
p̄uenit ad orādū cū it̄tōe ipetrādī
iō statū seq̄ colecta. vñ dīc̄ sac̄dos. o
rē? s̄igns illd̄ qz x? dīx̄ apl̄is. orate
n̄ itret̄ i tētatoz. p qz et̄ r̄ddit se id̄g
nū vñ qñ p̄uocat̄ ad se fideles dīc̄ orē?
i. os orate vt qz peti? facili? ipetrē?

Junia. 6.

Expositio secunde

Et sic dicit collecta seu oratio que designat qd xpus datus nobis exemplum orauit. Et dicit collecta: quia fit super pplm collectus vel quia in ea colligitur populi oratio seu deprecatio. Et fit in dextera parte altaris per quam designant bona eterna et spūalia que primo sunt petenda iuxta illud. *Primum querite regnū dei.* Et fit etiā versus orientem iuxta *Damasceum.* *ll. iij. ca. xj. vt paradisus affectare monstrarem* que est in partibus orientis. Secundo vt xpm crucifixū qui versus orientē stans in cruce respiciebat attendam. Tercio vt spm iudicem inde venturum significem. Quandoq; autem dr vna oratione solennitatis. Aliquando due vel tres vsq; ad septenarium et non ultra quia fm anno. dñs septem petitionibus docuit orare. Et etiam qd ultra in tediu verteret. de cōse. dist. ij. cum omnia. Qñ aut imponuntur plures collecte tunc primo imponatur due postea tres vel primo vna vel postmodum due ita qd maior numerus sequat. Et semper fiant in numero impari: qd psonę diuine sunt impares in numero. Et dirigunt oēs orationes patri et filio et nō spūscō: qd cū ipse sit donū a dono non petit donū fm *Berni. de parantinis.* De modo aut cōcludendi collectas datur versus. Per dñm dicas cū p̄z p̄biter oras. Cū xpm memores per eundē dicere debes. Cum xpo loqueris. per eundē dicere queras. Qui tecum si sit collecta finis in illo. Si spūs alius eiusdē dicere debes. hoc est. vbicūq; ad deū patrē dirigit oō et non est mentio de filio dicat p dñz

et. Si aut ibi est mentio filij dicatur per eundē dñm. et. Si aut ibi ē mentio de spūscō dicat per dñm et. qui tecum viuit et regnat in vnitate eiusdem spūscō dei per omnia secula seculorū amen. i. p oia p̄ntia et futura. Nullus aut debet sibi facere nouas collectas que nō sunt ab ecclia probate. qd hoc prohibuit p̄siliū affirmatum cum interfuit. Aug. Sciendū etiā qd si imponit collecta defunctorū in missa viuorū qd illa debet esse penultima qd finis debet suo principio conuenire. Nullo aut modo in missa defunctorū collecta priuuius debet imponi: quia mortui uiuos iuuare nō possunt. Item collectas dici precepit Symachus natione sardus anno. ccccxciiij.

De secunda parte misse.

Exposita prima parte misse que est ad populi preparationē dicendum est de secunda que est ad populi instructionē et incipit ab epistola in qua docetur pplūs i diuinis mādatis. Et habet sex partes scz mysterialem in formationē de qua in epistola penitentialē opationē de qua in graduali: salutarem lamentationē. de qua in tractu spūalem exultationē. de qua in alla. principales instructionē de qua in euangelio. et specialē fidei instructionē. de qua in symbolo. Scōz aut anno. epistola significat officii precursoris: qui p̄ibat ante faciem dñi. Et quia p̄dixit. p̄nias agite. ideo sequitur graduale. Sed quia post penitentias sequitur gaudium. quia ipse dixit. Appropinquā

bit enim regnū celorum. id sequit alle-
luia qđ est cantus gaudij. Et quia
post Johis doctrinam secuta est do-
ctrina xpi. id sequit euangelium qđ
est doctrina xpi post quā secuta est
fides apostolor. id sequit symbolū.
Quare aut epistole nō sūt de libris
moysi: qz in illis pmitunt tempora-
lia. In epistolis vero pauli eterna-
lia. Et hac rōne lectiones de libris
moysi terminant in grauem accen-
tuz. Sed lectiones epistolarū in acu-
tum qz sursum tendūt. Graduale f3
Inno. d3a gradibus in quibus cā-
tabat: et significat cōuersionem fide-
lium penitētium. Et interponit ver-
sus ad designādum qđ nullus veraz
penitētia facit nisi plene conuersus
sit ad deum. Et obmittit graduale
in festis paschalibus: et loco eius d3
Hec dies. Quia illi dies statū ecclie
futurum felcem insinuant sc3 statū
post resurrectionē ubi nō erit pena
sed gaudium Alleluia vox leticie si-
gnificat gaudij penitentiuz qđ ha-
bent ex pmissio pmissio Et canit etiā
in aduentu. qz licet sancti patres ha-
buerunt spem de incarnatione xpi.
tamen qz certi de hoc erāt ideo exul-
tabāt. Sed in septuagesima obmit-
titur: qz tūc casus pmi hominis de-
fletur loco cuius canitur tractus cū
plixitate et asperitate vocis. signifi-
cans plixitatem miserie pientis in-
colatus. Et hoc Symachus papa
instituit sicut et colectas. Addit etiā
quādoq3 p3a post alleluia. s. que est
vox exultatiōis. ad signanduz gau-
dium corporis et aie. Et est institui-
ta a Nicolao papa. Prius enim can-
tabatur neuma quoddam longum

post alleluia. loco cuius Nicolaus
papa in festis altibus precipuis p-
sam cantare instituit Significat etiā
am diutina ptractio notarum ipsi
us alleluia gaudium celestis patrie
quod est absq3 fine: et fit sine voce si-
gnificatiua. qz tale gaudium nulla
lingua expmere potest c3. Euange-
lium quod legit in sinistra parte al-
taris designat qđ p ipsum pctōres
sunt vocati. Et d3 versus aqlonem
ad euitationē malo3 et imitationē
bono3. Mali enim p aquilone3 signi-
ficant. Nam p aquilonē dyabolus
frequent designat cōtra quē est euā-
gelium. Et d3 in loco alto sc3 in pul-
pito: qđ non fit in eplā: qz altus lo-
cus datur seruantibus euangelium
qz celum. Et ppter hoc etiam ter-
minat in altū. Premittit autē ante
euangelij dñs vobiscum. salutatio
populi p qđ disponit pplm ad audi-
endum deuote. Et chorus respon-
det: et cū spiritu tuo. i. sicut tecuz est
deus ad dicendum verbum dei. Ita
nobiscum sit ad audiēdū. Deinde si-
gnat se in pncipio et in fine. Primo
in libro facit signum crucis qđ d3-
cat crucifixū p3dico. Scđo in pecto-
re qđ d3cat crucifixū credo. Deinde
in facie: ac si d3cat crucifixū p3dica-
re non erubescō. Sil3 populus fact
at ne dyabolus vertat facies ac mē-
tes eorum ab auditiōe verbi dei i
pncipio: et in fine. ne verbuz tollat
de cordibus eorum. Deb3 etiaz po-
pulus stare et non sedere in signum
qđ sunt parati pugnare p euāgelio
et caput eleuare in signum reueren-
tie. Et hoc statuit Anastasius pa-
pa primus anno dñi. cccc. et. liij. ha-
g liij

batur etiam de cō. di. j. applica. Item arma vel baculos ponere in signuꝝ qꝫ iuxta doctrinā euāgelicā parati sunt nō armis sed patientiā se defendere iuxta illud. Si q̄s te percusserit ad vnā maxillā pbe ei ⁊ alterā. Ali qñ aut̄ thurificat circa euāgelium p qđ significat odor bone operatiōis iuxta illud. Sic luceat lux v̄sa ⁊ c. Dat̄ etiā osculum libri tñ sacerdoti bus post euangelium ⁊ clericis. ad designandū qꝫ ipsis debent esse manifesta diuina secreta. ceteris aut̄ in parabolis Lu. viij. Post hoc canit̄ symbolum nicenū: qđ Marcianus romanus post. Siluestriꝝ instituit anno dñi. ccc. xxxix. Et dicitur a sim qꝫ est con ⁊ bolos morsus qñ cōpositū per morsellos paruos. i. articulos. Est eñ collectū ex diuersis locis sacre scripture in quo est tota fides. Cōpositū est tñ ppter maiorem cautelā. s. ppter hereticos: ne sit difficile q̄rere articulos fidei i scripturis multis. Et est triplex symbolū. Primū apostolorū. s. credo. qđ cōmuniter dicitur in p̄ma ⁊ in cōpletorio. Scđm Athanasij. s. Quicumqꝫ vult saluus esse. Et terciū nicenū quod in synodo nicena fuit cōpositū. Istū autē potius canit̄ in missa qꝫ aliud: qꝫ cōditū est tpe veritatis p̄palate cōtra hereticos insurgētes: ⁊ clarū est determinatiū fidei qꝫ symbolū ap̄lor. ideo potius canit̄ illud qꝫ illud. Un̄ licet eadez sit veritas vtroqꝫ. magis tñ clarescit vno qꝫ alio. Canit̄ autē alte ⁊ expresse vt omnes illud discant ⁊ scient.

De tertia parte misse.

Ansequenter vidēdū est de tertia pte misse qꝫ dicitur oblatio qꝫ continet sub se sex pres. Prima ē ppli exultatio p qbus offerre dicitur. ⁊ hec signatur p offertoriū. Secunda est oblationis p̄sentatio ibi Suscipe sc̄tā trinitas. Tertia est altaris thurificatio. Quarta cordis humiliatio. cū dicitur i spū humiliatio. Quinta sequens orationem. s. secretū Sexta manuum ablutio. Circa qđ sciendū qꝫ sacerdos possit symbolū dicit dñs vobiscū. ad significandū qꝫ ex quo debet ad oblationē accedere. ⁊ nulla oblatio potest esse accepta sine deo. iō dicit dñs vobiscū Et quia tñ sacerdos qꝫ populus debent esse valde attēti circa oblationē hostie salutaris vñ tūc qꝫ si excitādo populū sacerdos dicit. Oremus. Istū tñ vltērius p̄sequitur voce alta: sed sub silētiū dicit offertoriū. p quod denotat suā intentionē maxime recollectā ad deū. Significat etiā illud silētiū latibulū xp̄i ante passionē. qñ iudei cōspirauerunt cōtra eū vt si q̄s eū cōfiteret extra synagogā fieret: cātat tñ tunc chorus valde letabūde ad designandū hylaritatē offerētium qꝫ datorē hylarem diligit deus. Et qꝫ legit̄ etiā de dauid qꝫ cytharā cū cantoribus percutiebat. Tenētur autē fideles ad oblationes s̄m cōsuetudinē approbatas in aliquibus festiuitatibus: vt dicitur cō. di. iij. ois xp̄ianus. qꝫ dictum est a dño. Non apparebis in conspectu meo vacuus. Licet aut̄ hoc sit pceptum tñ q̄stum ad q̄ritatē. vt tñ vltimum offeratur non est pceptum

sed cōsiliū. iuxta illud Exo. xrv. Ab omni hoīe q̄ offert vltro neus accipietis eas scilicet oblationes.

Sequitur secunda p̄s
tertie p̄tis. scz. oblati
onis p̄ntatio. Circa
q̄b̄ sciēdū q̄ sacerdos
volēs p̄sentare oblati
onē deo parat p̄mo materiā. Et p̄
mo p̄ hostia accipit panē triticeuz
azimū mūdū ⁊ purū ⁊ p̄ sanguinis
cōfectione accipit vinū bonum ⁊ sa
pidū admixta modica aq̄ q̄ posset
absorberi a vino. quo facto dicit Si
at hec cōmixtio vini pariter ⁊ aque
In noīe pa. ⁊ fi. ⁊ ff. Deinde accipit
calicem tenendo vna manu in me
dio. ⁊ reliqua sustendendo pedē ca
licis: ⁊ alte subleuando dicit. Susce
pe sc̄ra trinitas hāc oblationē. q̄ ora
tio de se indicat qd̄ vel p̄ quo tunc
orat. tūc em̄ orat ecclesia deū ⁊c. Vi
cta autem ista oratiōe debet calicez
deponere deorsum ⁊ patenā desup
tollat. ⁊ panēz ad pedes calicis col
locare videlz inter se ⁊ calicē f̄z mo
dū magis cōmunē Calix significat
xp̄i diuinitatē. patena humanitatē
q̄ diuinitatez sicut patena calicem
cōtexit. Sed tūc patena sub corpo
rali obseruat. qz discip̄li relicto xp̄o
oēs fugerunt. Calix autē corporali
opitur q̄b̄ signat sepulturā xp̄i. de
bet autē corporale esse de lino mūdō
⁊ cādido f̄m Bugonē ⁊ f̄m cōciliuz
lugdunē. vt etiā habet in bocardo
li. iij. Hoc instituit siluester primus
anno dñi. cccrv. Nec debet in eo al
terius rei materia p̄ciosior aut vill
or misceri. vñ dicebat Jo. de deo f̄z
q̄ refert archib. de cō. di. j. cōsultu.

q̄ illi grauer peccant ⁊ offendunt
q̄ mittunt corporale cōfici cum sari
na ad hoc q̄ ster rigidū sup calicem
Nec tale corporale d̄z per mulieres
lauari nisi p̄ sacerdotē prius lauet ī
vase specialiter ad hoc deputato. in
quo nihil est postmodū lauanduz.
vt d̄z de cō. dist. j. nemo. Significat
autē hoc corporale f̄z archib. vbi su
pra eccliam. Quod autē supraponit
calici significat q̄ xp̄i passionem ec
clesia nō desinit imitari. Corporale
autē multo labore candidatur ⁊ ec
clesia multo labore xp̄o conformat
Itē signat syndonē in qua xp̄s f̄s
it inuolutus: ⁊ ideo fit corporale de
lino: qz sicut līnū multis pulsiōibz
⁊ tursiōibz ad cādorē deducit. ita ec
clesia p̄ illū significatū q̄ p̄ corp⁹ xp̄i
itelligit multis p̄ssiōibz ⁊ passiōibz
ad candorē vite eterne pducit. Et
ita etiam corpus xp̄i p̄ illud signifi
catū p̄ multas tribulatiōes venit ad
gl̄iam: vt dicit glo. j. c. p̄sultu. ⁊ cō.
di. j. Et qz dictū est q̄ calix cooptus
significat xp̄i sepulturā hinc ē q̄ tūc
maria mag. venit vngere iesum ⁊c.

Ertia ps ē altari thū
rificatō maria ei mag
dalena accepit libraz
vnguenti nardi pistici
preciosi ⁊ vngit pedes
iesu. ⁊ domus impleta est ex odore
vnguenti. Et sacerdos in modum
crucis superducit ⁊ circumducit in
censum supra sacrificium et altare
vt ⁊ crucis signaculo ⁊ thuris incen
so diabolice fraudis malignitas ex
trahatur ⁊ effugiat. Quod vero ter
tio superducit ⁊ circumducit incen
sus designat q̄ maria ter exhibuit ⁊

Expositio tertie

adhibuit vnguentū circa corp⁹ iesu. Primo cū vixit pedes ipsius ī domo symonis pharisei. Secūdo ī domo symonis leprosi super caput eius vnguentū effudit. Tertio cum emitt aromata vt veniēs vngeret iesum. voluntas em̄ reputat p facto. cū et p seipsam nō steterit quominus explesset qđ incepit. Quod vero postmodū vndiqz totū incensatur altare designat q factū illud totū resperit ecclesiā. sicut dñs ipse testatur dicens. Amen dico vobis: vbicunqz. Mat^h. xxvj. Et Leo papa statuit incensum sup oblataz fieri. qđ et conciliū rothomagen. fieri statuit. De alijs etiā thurificationis significationibus plura vide in rationali diuinorum.

Sequitur quarta pars tertie partis de humilitatione. vbi sacerdos dicit inclinato capite In spū humilitat. et. et est o. Danielis. iij. ca. vbi sacerdos pfunde inclinat habens man⁹ ante pectus. et circa hoc osculat altare in signū crucis. qz per passionē crucis reconciliati sumus deo et in eius amicitia admissi. ad Eph. ij. Alij tñ nō osculatur hic altare. Deī de sequitur o. Vbi sciendū q sacerdos vertit se tūc ad populū eos salutādo dicens hec verba. Orate p me peccatore. p que vba sacerdos implozat auxiliū circūstantiū. ppter altitudinē sacramēti. Et debēt ista verba sonoroze et expse dici Et tūc vertit se sacerdos ad alterā partem dicens. Dñe exaudi orōne meā: qā tūc orat singulari orōne. Et in hoc

multi errāt supprime illa vba dicētes: et cū hoc nolentes se vertere ad poplū nec ad alterā partē altaris: qđ nō ē sine pctō. Ista cōuersio ad pplū cū silētiō sbeqntē significat occultā apparitionē xpi qua apparuit petro. qz licet certū sit q ei in die resurrectōis apparuerit. vt dicit Luc⁹ vltimo. tñ incertū ē vbi: ergo fit sub silētiō Unde qnto sequit secreta: qz secrete dicit vt notet mētalīs cōuersio ad deū: vt sit sacrificiū āte deū gratuz. Debēt em̄ tot diei secrete quot fuerūt in principio collecte. et eodez ordine poni et cōcludi. Sed tñ in fine omniū dicit expse. p oia secula seculor. scz. ad significandū q licet sacerdos orat vt psona singularis: tñ ex quo p toto populo orat. ideo occulte nō debet finire. Vel ad innuendū q sacerdos hic postulat auxiliū populi. vnde expse respōdet clericus amen. ad designandū q post lazari resuscitationem xps publice predicauit.

Nunc videre de quarta parte tertie partis que dicit sequens o. vel prefatio. q habet quatuor partes. In prima pplus salutatur cū dicitur Dñs vobiscū. In secūda ratio assignatur. ibi. Vere dignū. et. In tertia laus diuina a populo cātatur: cū dicit. Sāctus. sc̄tus. sāctus. et. In quarta canon ipse inchoat. ibi. Te igitur clemē. et. Quantū ad p̄mū sacerdos salutādo pplū primo excitat eū ad attentionē dicens. Dñs vobiscū. Secūdo ad mētis erectionē ibi. Surū corda. Tertio ad grātū

actiões. ibi. *Gras agam?* Excitat autem ad attentionē ppter reuerentiā sacramēti in quo xps sumit ipse sōs bonitatis. Ido sacerdos dicit. *Dis vobiscū. Deide dicit* Sursum corda. ad designandū qz circa hoc facim debem? habere altitudinē cōtemplatōis. ⁊ ea qz sursum sunt appetere. vt dicit Col. iij. Et etiā qz istud sacramētū nō potest rite p̄fici sine illo qz est sursum: a quo cūcta bona pcedūt: vt dicit Greg. Et a quo omne bonū pcedit. vt dicit Iacobi. j. Et ad designandū qz hoc facim nō pdest nisi habētibus corda sursum. Ad qd statim rīdet minister. *Habem?* ad dñm. Et est sensus. i. habemus cor da nra ad dñm leuata. Sed forte in hoc multi mētium habētēs corda dep̄ssa. quos arguit ppheta dices. Filij hominū vīsq̄uo graui corde. Tercio excitat ppls ad gr̄az actiones. ibi. *Gras agam?* dño deo nro Vbi vide pgruentiā laudis. qz em̄ est dñs ergo a seruīs vult laudari. Malach. j. Si ergo sum dñs vbi est honor meus: Et qz deus ideo vult coli. ⁊ qz noster est: ideo īspecialiter vult honorari vel venerari. Et qatā innocētes q̄ penitētes habēt lau dare deū. ideo dicit recte. dignū et ius tū est. Et certe dignū ratōe sue maiestatis. iuxta illud Apo. vij. Bñdictio ⁊ claritas ⁊ sapiētia ⁊ gr̄arū actio honor virtus ⁊ fortitudo dō nro. dignū etiā p tātis bñficijs nobis imp̄tis. dignū rōne sup̄abundantis charitatis. ex quo p̄prio filio suo nō pep̄cit deus rē. Quarto statim rō assignat hui? a sacerdote cū dicit. Vere dignus. Et hic incipit

pfatio que representat illud gaudium
pueroꝝ cātantū in die palmarum.
Benedictus q̄ venit in noīe dñi. *Re*
aūt quo cantat̄ prefatio debet̄ ma-
nus eleuari ad designandū q̄ tunc
sacerdos vult orare p̄ celestibus.
Et p̄ ista v̄ba sacerdos approbat
p̄mo deū digne eē laudādū. Scdo
inuitat angeloz̄ exēplo cum dicit,
quā maiestātē tuā laudāt angeli. q̄
d. *Sim* Immo dignū est: qz̄ mera nos
volūtate fecisti. Iustū: qz̄ mera mīse-
ricordiā redemisti. *Lequū*: qz̄ gratu-
itate nos visitasti. Salutare: qz̄ per
petue nos saluasti. *Mos* tibi semp̄,
id est in omni tpe. & vbicq̄. i. in omni
loco. *Et si nō actualiter tū habituz̄*
aliter: nō ponēdo videlz̄ obicē mor-
talis peccati. Unde nō cessat orare
q̄ nō cessat benefacere *Sim* Augu.

Circa qđ sciendū q̄ tantū decēz sunt p̄fationes. Pelagius enī pa-
pa statuit nouē. sed Urban⁹ papa
anno dñi. cccc. xliiij. addidit deci-
mā de b̄tā virgine. Symochian⁹ au-
tem p̄fationē fecit Zymach⁹ natio-
ne sardus anno dñi. cccc. xciiij. Pri-
ma ē de natiuitate. sc̄da de epipha-
nia. tertia de quadragesima. quar-
ta de resurrectionē. quinta de ascē-
sione. sexta de p̄thecoste. septima de
trinitate. octaua de s̄cta cruce. no-
na de aplis. decima de b̄tā virgine.
de hoc habet de pse. di. j. inuenim⁹
Ex quo patet p̄fationē nouiter in-
uentā de dedicatiōe ecclie esse sup-
flua⁹ & erronee introductā. nisi al̄s
interueniret auctoritas pape. de q̄
tū vq̄s modo nō constat. Unde illi
ea yctēs grauius peccāt. Luz enī
ynā collectā minimā nō possūt mu-

ꝑ. ii. 7.

70. dis.
sto 22 can

pg. 4.

romano
7.8.5

Expositio quarte

tare vel addere. multo magis rāz so-
lennem prefationez pro suo libitu i-
mutare q̄s presumat. Deinde sequit-
ur sanctus. quod Sixtus primus
anno dñi. cxxix. instituit. per q̄d sa-
cerdos orat vt laus nostra et voces
nostre laudib⁹ et vocibus angelorū
associantur. quia āgeli semp cārant
sanctus. Ter autem canit ad hono-
rem trinitatis. *Gloria. bis ad desi-*
gnandum duplicē stolaz seu gaudē-
u3 corporis sc3 et anime. et significat
tantum id est obsecro salua.

Sequit̃ sexta pars ter-
tie partis principalis
misse. s. ablutio manu-
um. Primario em̃ sa-
cerdos abluit manus
ad significandū q̄ debet carere mor-
talibus sed in hoc loco abluit quia
iuxta posse suū d3 etiā carere ventali-
bus. Et ideo solū capita digitorū p-
fundit. Et licet aliq̄ dicūt tūc versu-
culū. lauabo inter innocētes man⁹
meas: tñ cōuenientius obmittit̃ p-
ter cōtinuatōnē sequētis canonis q̄
incipit. *Te igit̃:* cuius preludiū fuit
sc̄t⁹. Sensus em̃ est. *Te igit̃ clemē-*
tissime id est te q̄ sanct⁹ es dñs deus
sabaoth deprecor q̄d congrue fieri
nō posset interpositis aliq̄bus v̄bis
puta. Lauabo inter innocētes ma-
nus meas ec. que faciūt notabilem
discōtinuatōnē illaz orōnū p̄cipa-
liū. et ideo cauti⁹ obmittit̃ q̄ dicitur.

De quarta parte misse.

Sequitur quarta pars
principalis misse. s. ca-
non. Ad cui⁹ euidētā
sciendū q̄ canon gre-
ce interpretatur regla

latine. quia multū regulate cōposi-
tus est. Dicit̃ aut̃ q̄ Gelasius papa
canonez principalit̃ ordinauit: licet
a pluribus sit aliq̄d additū in eo: tñ
ab vno est composit⁹. Dicit̃ur autēz
q̄ Clemēs sc̄bus āno. lxxj. post Cle-
tum instituit canonem ante cōsecre-
tionez: et ita dicit̃ canon quasi sex re-
gulis sc̄tōz patrū editus et cōposit⁹.
Dicit̃ etiam sub silentio fm̃ Inno:
primo ad significandū q̄ x̄ps se ces-
serat in Extremā iudeis. Secundo
propter maiorē conuersionē men-
tis ad deum: quia tunc sacerdos de-
bet intrare thalamū cordis. et ostio
sensuum clauso deum orare. Tertio
propter periculi euitationē. ne vsū
quotidiano verba sacra vilescent.

Quarto propter maiorē reuerētā
quia que in publico sunt citius v̄-
lescent. Nec Bernardus de paran-
tinis. Incipit autē ab illa littera. *T*
que valde representat signū crucis
ad significandū q̄ hoc sacramētū
seu sacrificiū sit ad memoriāz pas-
sionis ch̄risti i cruce. Et sit circa ca-
nonez ymago crucifixi vt tanto me-
lius imprimat memoriā x̄pi passio-
nis in cruce ipsi celebrātī. Accedēs
aut̃ sacerdos post ablutionem p̄mo
benedicit se. secūdo compositis ma-
nibus osculat̃ ymaginem crucifixi.
inclinando se humiliter designans
humiles inclinatioē quā fecit x̄ps
ante suam passionē: in qua factus ē
sudor eius sicut gutte sanguinis de
currētis in terrā. sicut habetur Luc
xxii. Alij autē osculantur altare ad
significandū q̄ per hoc sacramētū
acquirimus veram dilectionem cuz
x̄po qua minister non debet esse in-

fidelis: vt iudas. Deinde incipit discens. **E**t igitur. Circa quod notandum qd illa consuetio igit est illatua respectu precedentis vnde ex quo dixit prius: sanctus dñs: nunc infert. **E**t igitur clementissime pater qd es sanctus. Dicitur autem clementissimus quasi in misericordia summe abundans. **E**t hec verba dicens sacerdos se inclinatur designans xpi humilitatem seu humiliationem ad passionem. Additur etiam per iesum xpm filium tuum dñm nostrum. Hoc fit ideo: qd xps docuit in suo nomine omnia esse petenda. iuxta illud. Job. xvi. Amē amen dico vobis si qd patres petieritis in nomine meo etc. Describitur aut quadrupliciter. Primo vt saluator: qd iesus Math. primo. Vocabis nomen eius iesus. qd interpretatur saluator. Secundo vt rex: quia xps quod interpretatur vinctus. Psal. Vni te deus deus tuus. Tercio vt patri naturaliter dilectus. qd filius. Quarto vt nobis prelatus qd dñm nostrum. Supplices. i. humiles rogamus sicut Bern. de parantinis. rogamus pro illis que nobis deficiunt. ac petimus pro illis que ad salutem nostram nobis necessaria sunt. Vti accepta habeas. i. accipias seu grata habeas. Et alij hic osculant altare quasi ostendentes se copari xpo. sed non est de essentia. Et dicitur pducit illa dictio vti in fine. Nam licet idem valeat vt et tñ plus est expressiua. hec dona dicuntur dona qd dant a superioribus: quia hoc sacrificium fit virtute supremi dei. ideo dicitur donum. Munera dicuntur munera quia dantur seu offeruntur ab inferioribus. hoc

enim sacrificium ministerio sacerdotum offertur deo patri. Hec sancta sacrificia dicuntur: quia sunt pro peccatis nostris. Dicuntur autem illibata id est incorrupta non qd illa accidentia non possunt corrumpi sed qd contentum sub eis scilicet corpus christi et sanguis non corrumpitur iuxta illud. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Sicut autem tres cruces in verbis istis. Hec dona. hec munera. hec sancta sacrificia illibata. pro quo sciendum qd sacerdos ideo vti sepius signo crucis circa hoc sacramentum magis qd circa aliud quod istud sacramentum est magis memoriale passionis christi que ad crucem est terminata. Sicut autem hic primo tres cruces ad designandum triplicem christi traditionem. quarum prima fuit gratiosa a bono patre ex dilectione. qui proprio filio suo non perperit sed pro nobis tradidit illum. Secunda fuit a iuda que fuit ex auaricia et cupiditate. eo qd pecuniam pro eo recepit: quam appellat mercedem iniquitatis. tertia fuit a iudeis que fuit ex inuidia quia sciebat pilatus qd per inuidiam tradidissent eum. Quia igitur deus pater dedit eum nobis in donum. Ideo prima crux fit cum dicitur hec dona. Et quia iudas pro munere tradidit eum. ideo secunda crux fit cum dicitur hec munera. Quia vero iudei ad mortem tradiderunt eum. vt crucifigeretur in sacrificium illibatum. ideo tertia crux fit cum dicitur. hec sancta sacrificia illibata. Vel etiam sicut Gual. martiri. tres cruces sunt in reuerentiam eius qd est trinus deus in personis. cu

70. 15.

roma vii

ius potentia fit cōuersio panis ⁊ vini. Et s̄m Bern. de parat̄inis signi-
ficat crucifixionem triplicem quaz
prima fuit in volūtate ⁊ effectu quā
do collegerunt pontifices conciliū
Joh. xi. ⁊ Math. xxvj. Secunda fu-
it in vocibus clamantibz. crucifige
crucifige. Luc. xxij. ⁊ Joh. xix. Ter-
tia in crucifixe manu ⁊ pedum
Luce. xxij. Est itaq; sensus istorū
vborum quantū ad triplicem effe-
ctum. Itaq; quia christus datus est
liberaliter: ideo d̄: dona pluraliter.
quia vero datus est vtiliter. ideo di-
citur munera: ⁊ q; datus est vt nos
sac̄tificaret mentaliter ideo dicitur
sacrificia illibata. i. immaculata.
Sed quare dicitur pluraliter dona
munera ⁊c. ⁊ non bonū munus ⁊c.
cum hic non sunt plura sacrificia
seu sacramenta sed vnum tantum.
Respondetur q; licet corpus ⁊ san-
guis christi sint proprie loquendo
cōposita distincta. tamen dicuntur
vnum integritate. sicut comestio in
vna mensa q̄tuncq; fercula sunt
diuersa aut potus diuersi nihilomi-
n⁹ d̄: vna comestio ⁊ hoc vnitatē ite-
gritatis. quia cibus ⁊ potus simul
integrant refectionem: ⁊ h̄nt vnum
effectum ⁊ nutritionem. Et isto mo-
do istud sacramentum dicit vnum.
Quā ergo dicuntur dona munera plu-
raliter refertur ad illas substantias
panis ⁊ vini q̄ plura sunt composi-
ta p se ⁊ nondum sunt corpus ⁊ san-
guis xpi. vñ. Uñ s̄m Borram sup
Mat. q̄uis ibi sint plura materia:
liter. nō tñ formaliter ppter vnam
operationem quam intendunt. i. re-
fectionem spiritualement.

Equitur. In p̄mis q̄
tibi offerimus. vbi po-
nitur op̄atio salutis
eorū p q̄bus offert hoc
sacrificiū ⁊ cui: q; deo
patri. vñ dicit in p̄mis. i. principali-
ter tibi. Sc̄do quis offert q; sacer-
dos ex pte totius eccl̄ie. iō dicit offe-
rimus nō offero Ex q; p̄z q; malicia
sacerdotis nō viciat effectiōnē con-
secratiōis q; non offert ex bonitate
vel malicia p̄p̄ta: sed ex officio qd
gerit ex persona ecclesie. Tercio p
quo offertur. Et p̄mo q; generalit̄
p̄ tota eccl̄ia. vñ dicit p̄ tota eccl̄ia
catholica. i. vniuersaliter toto orbi
terrarū diffusa: ⁊ fidei sac̄ris vnita.
nō p̄ synagoga iudeorū abiecta ⁊ di-
sp̄sa vbiq; p̄ diaboliū. Quarto on-
dit qd petit. vñ dicit quā. i. eccl̄ia pa-
cificare digneris. vt sc̄z pacē habeat
ab hereticis ⁊ sc̄ismaticis. digneris
et̄ā eam adunare. i. in vnitatē colligere
q̄ dispersa est inter p̄fidos vñ pa-
ganos. Uñ s̄m Guil. manit̄. orat
hic p̄lbyter p̄ inuicē discordantibus
vt vniant̄ in charitate. Addit autē
vt custodire digneris sc̄licet a vicijs
⁊ demonibus: ⁊ regere. i. in p̄speris
Deinde orat p̄ personis singularibz
bus ⁊ p̄mo pro capitaneis eccl̄ie. i.
papa. q; verba addidit. Clemens et
postea. Pelagius papa confirmat
uit. vñ idē dicit. Constat ab vnuer-
so orbe sepatū esse qd ob quā i. z. dissē-
sionē inter sac̄ra mysteria apl̄ici pō-
t̄ificis s̄m cōsuetudinē memoriā nō
freq̄ntat Deinde p̄po p̄p̄o vñ d̄c
pro antistite n̄ro. qd ep̄s celebrans
omittit cū sit met antistes. post hoc
addit de seculari p̄ncipe. vñ dicit. et

principis nostro hoc est cōsiliū
apli. j. ad Th. ij. c. vbi inquit. Ob-
secro primo oīm fieri obsecrationes
oratiōes. postulatiōes et gratiarū
actiones pro oībus hoībus. p regi-
bus et pro oībus qui in sublimitate
sunt cōstituti: vt quietā et trāquillā
vitā agamus in oīni pietate et casti-
tate. Debet aut intentio celebrantis
fieri ad psonā illius epi i cuius dyo-
cesi celebrat. Rome tñ nō dicit pro
antiste nro qd ibi papa est epi. Sili-
dicendū de principe illo in cui⁹ rez-
gno vel ducatu celebrat. deinde de-
scendit generaliter orādo p oib⁹ fi-
delibus. Tñ dicit et p oībus ortho-
doris. i. veris catholicis nō scisma-
ticis vel hereticis. Tñ orthodoxis
dicit ab orthos. i. qd est rectū. et do-
ctis gloria vel doctrīna quasi recta
gloria vel doctrīna. Qui ergo recte
glorificat deū et rectam fidei doctri-
nā sequitur orthodoxi vocant: at-
q; aplice et catholice fidei. i. p aplos
fundate et pdicat fidei cultoribus.

Memento etiam domi-
ne famulorū famularū
q; tuarum: vbi iterū
descēdit in speciali ad
memorizā certarū per-
sonarū. Unde licet deus noscat oīa
nec opus est sibi demonstrare psonā
pro qua orat presbiter: cū oīa nu-
da sint oculis eius. Iob. iiii. Sed
tñ obliuiscit dī illoz quib⁹ grām suā
non infundit. Sili dicit illoz reco-
dari quibus grātiā suā et dona lar-
gitur. Et est modus vulgariz quo
cōter dicit tribulati: de⁹ obli-
et mei. petit ergo hic duo. Primo ex-
plicit pro quibusdam scdo p oib⁹

circūstantibus. Tñ dicit. Memento
to dñe famulorū famularūq; tuarū
nō dicit seruorū: qz fustus pctm deli-
gnat. Joh. viij. Qui facit pctm suū
est pcti. Et tales qdū sunt in pctis
obliuiscunt a deo. iuxta illud. Pec-
catores nō exaudit de⁹. Joh. ix. S; famulus dī a fauore: qz est in fauore
et gratia dñi. vt sunt pctores puer-
si et penitētes pro pctis: et tales deus
nouit. vñ petit pibiter recordari ta-
liū. Et sciendū q sacerdos dī face-
re memorizā ordinatē. i. pmo orat
pro illis q sunt maiori charitate dī-
ligendi. Et q ordinata charitas in-
cipit a se. ideo primo facit memorizā
sui ipsius. cogitādo tñ mente vel ex-
primendo vt deus sui misereat: et dī-
mittat pctā et tribuat grām. Deinde
orat p patre et matre parentibus et
fratribus atq; sororibus. Tertio p
bñfactorib⁹. Quarto pro inimicis
et p psecutoribus. Quinto p infidelibus
vt cōuertant ad fidem. Et hic
qdez faciūt eis dispositionē in mēte
satis pulchrā: faciētes tales memo-
riā a dī similitudinē ordinis casuū
quorū. Primus est noiatu⁹: in quo
sui ipsius recordant. Scdo est geni-
tiuus et significat genitorē. i. parētes
Tern⁹ dñs et signat datorē vel bñ-
factorez. Quart⁹ actūs: et signat ac-
cusatores vel inimicū. Quint⁹ vtū
et signat vocandos ad fidē. Sextus
ablatiu⁹ et signat mortuos a nobis
ablatos. et de istis fit mēto in scda
memoria. S; quare pri⁹ pro viuis
q; pro mortuis oramus: Ihespōdeo
quia viui sunt in maiori periculo. qz
possunt dānari. Mortui autem pro
quibus oratur sunt in purgatorio.

Expositio quarte

De quib⁹ nō timef. Et de ista memoria bz se cito expedire. ppter distractionē mentis ⁊ euagationē. non sicut quidā faciunt dormitantes in tali memoria: ista q̄ qñq; populares recedūt a missa tedio victi. ⁊ hoc ē scā lum: ⁊ p cōsequens fugiendum.

Sequit. Et oīm circūstantiū id est audiētū missam digneris esse propici⁹ quos vides i te credere recte te deuote diligere. Et ex hoc pz q̄ valde vtile est interesse missę: qz pro talib⁹ specialit⁹ orat. Quā statūtū ē vt oēs fideles audiant missas dñicis dieb⁹ ⁊ festiuis diebus. de p̄se. dist. j. oīs fideles. ⁊ cap. missas. Et dicunt doctores hoc idē esse preceptū vt ibidē patet. Sequit. pro quib⁹ tibi offerimus: vel qui tibi offerūt. id est non solū illis digneris misereri pro quibus hoc offerim⁹ sacrificiū laudis. sed etia; illis qui solī hoc offerūt. p se suisq; omib⁹ videlicet cōsanguineis ⁊ affinis familiaribus ⁊ amicis. pro redēptione aīay suay. q. dī. non pro tpali lucro: sed pro spe salutis ⁊ incolumitatis sue. i. pro salute et incolumitate sua sperāda. Et q̄ bona hoīs triplicia sunt: idō p̄teritis prius orat. s. p̄spe salutis. scđo pro corporalib⁹: idō dicit incolumitatis. i. corporalis sanitatis. tertio pro spūalib⁹. ideo dicit seu addit p redemptione aīay suay. Sequit q̄ reddūt vota sua cetero deo viuo et v̄ro. Nota dicunt illa q̄ voluntarie promittunt. Dicunt autē vota nostra qz sunt a nobis ex libertate arbitrii sine coactōe. Dicunt etiā dei. quia

per grām eius fiunt quā dat illis q̄ vouent: vt possint etiā ea perficere. Sed circa predicta querit q̄re p̄sbi ter non orat primo pro se s; prius et principaliter orat pro papa. ⁊ se obmittit. Ad qđ dicendū q̄ ibi orat vt p̄sona publica. ideo publicū bonū seu cōmune p̄tulit. p̄prio bono. hīc autē orat vt p̄sona singularis intrando memoriā singulariū ⁊ priuatarū p̄sonay. ⁊ ideo preponit se omib⁹.

Qmmunicātes. postq̄ posuit cōmemoratiōez illorū q̄ salute idīgē. hīc ponit illos q̄ ad salutē adiunāt. vt sunt sancti. Et p̄mo ponit eos i generali. scđo in speciali. Dicit ergo cōicantes. Et hoc cōposuit Vinus papa. Cōmunicātes. i. participātes cuz sc̄tis in hoc q̄ deū videm⁹: licet differenter qz nos per fidem: ip̄i ad oculū. tñ ex quo idē obiectū habem⁹ cū illis scz vnū deū: ergo participamus cū eis: ⁊ memoriā venerātes id est venerāter colimus. In primis gloriose virginis marie genitricis dei ⁊ dñi nostri ihu xp̄i: sed ⁊ beatorū apostolorū ac martyrum tuorū Petri ⁊ Pauli: vbi ponit. xij. apostolos et xij. martyres. Confessores autē non ponit. cui⁹ ratio est qz tpe quo posuit est canō non celebrabat memoriā confessorū ita solenniter: vel ideo ponunt martyres: quia imitati sunt xp̄m in passione. ⁊ martiriū honorē ostenderunt pro ip̄so morientes. qđ non fecerūt confessores. hoc autē sacrificiū est maximū amoris. Ponunt etiam aliqui martyres minus notabiles. quod factum est diuina

dispensatione. Nam ut dicitur dum sancti patres deleuissent istos: et alii os scribere vellent cras inuenerunt illos deletos aureis litteris scriptos. Unde bonum est etiam aliquando minus sanctis reputatis reuerentiam impendere et eorum suffragia postulare: quia secundum Theodorum. quibusdam sanctis datum est patrocinari specialiter et in specialibus negotiis. ut beato Anthonio contra ignem etc. Preponit autem omnibus sanctis beata virgo maria quia ipsa est salutis nostre precipua adiutrix. et ipsa in celo primum locum tenet post dei filium. deinde ponunt apostoli quia ipsi tradiderunt nobis formam et ritum huius sacrificii. deinde martyres qui pro illo qui est in hoc sacramento se obtulerunt hostiam uiuentem. Petimus autem hic eorum suffragium significantes quod quod diuini in hac vita necesse habemus eorum suffragia postulare cum ipsi christo sint in gloria propinquus. unde possunt nobis impetrare gloriam. Post eleuationem vero petimus eorum consortium desiderantes per hoc quod post resurrectionem fungemur sanctorum consortio et non indigemus suffragio. Non dirigimus autem orationes nostras ad sanctos ut per eos impleantur que postulamus. sed ut eorum precibus nostre orationes fortetur effectum. In quibusdam libris ponitur hic signum crucis cum dicitur muniamur auxilio: sed non habet fundamentum cum non petimus hic muniri signo crucis sed patrocinio sanctorum. Quomodo autem sancti videntur orationes nostras dicit hic Bernardus. de paratintis quod non cognoscunt eas cognitione naturali vel beata. sed virtute reuelationis per quam cognos-

cent orationes nostras vocales siue mentales. Sit etiam additio in quibusdam festiuitatibus: quod ibi petimus protectionem diuinam spirituales. ut in natali. in epyphania. in pascha. ascensione et penthecoste. in quibus specialia dona circa nos facta recoluntur que nobis dari tunc postulamus. In fine autem hic non dicit amen. quod angelus respondet amen.

Panc igitur oblatione hoc addidit Leo papa anno domini. cccc. xliiij. ubi quasi comprehendendo omnia supradicta sancte marie concludit. Petit ergo quatuor. Primo petit acceptationem oblationis. unde dicit. Hanc igitur oblationem seruitutis nostre. Et vide quare hic presbiter specialiter appellat se seruum: superius vero alios appellat famulos. Item quia quilibet debet se reputare peccatorem et non alios. Dicit autem hec oblatio seruus quod sumus empti ista oblatione iuxta illud. Empti estis pretio magno. Sed et cuncte familie tue que tibi famulantur et seruiunt ut placat ac cipiatis. Item enim deus sit semper placatus. Item misericors christus est in ipso sacrificio. tunc sepe offendit ex parte ministrorum qui sunt in peccato. Sequitur: diesque nostros. ubi petit sed pacis. Unde dicit. diesque nostros in tua pace disponas. et loquitur non solum de pace temporis. sed etiam pectoris que est cessatio a peccatis: atque ab eterna damnatione nos eripi ubi petit euasiones carceris. Item damnationes perpetuas. et electorum tuorum lubeas grege numerari ubi petit adiutores cum electis per iesum christum dominum nostrum et ista precibus sanctis. Bre. proposuit. sit autem appositio istius precibus certis diebus ut i

Expositio quarte

resurrectiōe et penthe. Ex quo enim
petimus remunerationem q̄ sit p re
surrectione xpi et spūs sancti missio
nem. iō tūc sit additio. fm alios eti
am in cena dñi: quia p illud sacrifici
um tunc institutum dat remunera
tio iuxta illud. Qui māducat hunc
panē et. Nec autē dība dicens sacer
dos se pfunde inclinat significās q
legalis sacerdos summo conamine
obūbrabat ne videret. vel qz orauit
xps pfunde se inclīnādo et humiliā
do an horā passionis.

Sequitur secūda ps canonis.

Uam oblationem et.
Nec est scda pars ca
nonis in q̄ ponit sacrifi
cij cōsecratio et habz
tria dicta. Primo nā
qz virtus cōsecrādī peti. Scdo ipa
cōsecratio pficit ibi qui p̄dicte. Ter
cio rei cōsecrate cōmemoratio exp̄
mit ibi. vñ et memores. Circa pmū
primo ponit sacrificij oblationem.
Scdo oblatiōis bñdictionez. ibi q̄
sumus bñdictam. Tertio sacrificij
trāsūbstātiatiōē. ibi: vt nobis.
Dicit ergo quam oblationē. i. terre
nam materiā ad corpus filij tui de
stinatā fm Guil. manitiū. Tu deus
quesumus in oībus. i. tota cogita
tione. tota cognitiōe. tota mēte et to
to intellectu digneris facere benedi
ctaz. i. p quā hoīes bñdicant. Ascri
ptam. i. p quā hoīes ascribunt in ce
lo. Ratam. i. p quāz de visceribus
xpi esse censent. Rationabilē. i. per
quam a bestiali sensu exuant. Acces
ptabilem vt q̄ nobismetip̄s displic
emus p hanc acceptabiles vnico

filio eius simus. Ita exponit Aug.
de cō. di. ij. vtrum sub figura. s; In
no. exponit referendo ad xpm. bñdi
ctam. i. immunē a pctō. ascriptaz. i.
scripturis prenūciatā et figuratam.
Ratā. i. non trāsitoriaz sicut vetus
lex. Rationabilem. i. q̄i nō peculia
rem sicut erat hostia legalis q̄ non
mundabat a pctō. acceptabile con
tra illam de q̄ Isa. et Hier. dicunt.
Obtulisti hostiā nō acceptā Cōmu
niter tñ hoc refert ad differentiā ob
lationis iude. Illa em̄ traditio fuit
maledicta: iō ista sit bñdicta. Illa
autem p̄scripta vel d̄scripta de lē
bzo viuctū. iō digneris facere ascri
ptam illā. Illa fuit irrita. i. iniq̄ et de
testabilis. iō deus fac istā ratā. Itēz
illa fuit irrationabilis: iō deus fac
istaz rōnabilē. i. ratiōe plenam. vt fi
at rationabile nre seruitutis obseq̄
um. Ille reddidit mala p bonis. p̄
pter qd̄ reprobatus est: sed tu deus
fac hanc acceptabilem p quam tibi
nos reddas acceptos. Sūnt autēz
hic qnqz signa crucis tres cōmūes
sup panem et calicē simul. q̄ra autē
sup panem: et q̄nta sup calicē p se.
Et significāt quinqz loca vulnerū
eius. Vel fm Innocentium tres li
gnificāt triginta denarios p q̄bus
venditus est xps. Due autē venditio
nem et emptionem siue venditorē et
venditū. Vel fm Bernardum d̄ pa
rantis et fm Guil. manitiū signifi
cant tria q̄ xps fecit circa hoc sacra
mentū. Nam accepit. benedixit et de
dit. Ecce tria. Et specialit̄ fit crux
sup oblatam et vna sup calicē. qz vi
xit. Hoc est em̄ corpus meū. et iterū
bibite ex hoc oēs. Et sequitur: vt nos

his corpus et sanguis fiat dilectissimi filij tui domini nostri iesu christi. Ubi petit transubstantiationem panis in corpus christi per hoc verbum cum dicit fiat. Illud enim est verbum creatiois siue creatoris. Item. i. ubi dicit. Fiat lux. et sequitur factum est ita. Et non dicit sacerdos. ut faciat corpus christi: quia non est nisi minister huius conuersionis. Ideo non in propria persona: sed in persona christi dicit fiat. Dicit autem dilectissimi filij tui: quia nullus potest esse dilectus deo quantum ad naturam sanctis sicut christus. ratione cuius dilectionis propter ipsum totius mundi peccata indulget. Fuit autem due cruce. una super panem. alia super calicem: ad significandum quod hoc sacramentum valet ad salutem corporis et anime.

Sequitur quod predicat. Hec verba addidit alexander primus. anno domini. cxxij. Et hic perficit consecratio. Circa quod primo representat quod christus in cena fecit. Unde dicit. Qui pridie. i. una die antequam passus est una die precedenti anni passionem accepit panem. et in hoc loco tertis dicit super corporale accepit sacerdos hostiam reuerentem. Et dicit eam tenere sub misse non ostendendo populo vel ministro ne videatur aliquo modo anni consecrationem. Unde dicit. accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas et eleuatis in celum oculis ad te deum patrem suum omnipotentem. Et hic eleuat sacerdos oculos supra celum in quo christus significatur: quia oculos mentis debemus eleuare in celum ubi ventat auxilium nobis. ut dicit psalmus. Quia omne bonum desursum descendit.

Sequitur. Gratias agens non pro se sed pro nostra redemptione. benedixit et sit ibi crux super hostiam quam significat quod christus passus est in natura humana. scilicet in corpore et anima. quod dicit. Tristis est anima mea usque ad mortem. Et tunc pro se benedicitur hostia et pro se calix. Et non intelligas quod christus benedixit. id est cruce fecit super panem cum virtus crucis nulla fuit ante passionem eius sed benedixit. id est verba consecrationis. scilicet illa. hoc est enim corpus meum. super panem protulit. quorum virtute et horum facta est statim benedicta transubstantiatio panis in corpus christi. unde expone. benedixit. id est vim benedictionis verbis per ipsum prolati dedit ut transubstantiaret panis in corpus christi verum. Sequitur. accipite et comedite. Ubi sciendum quod licet hic dicatur quod christus prius fregit et tunc consecrauit. tamen ita non intelligendum est quod christus prius fregisset et tunc benedixisset: sed quod christus post benedictionem et conuersionem fregit. Unde sic construe litteram. Accipit panem et benedixit. scilicet dicens hoc est enim corpus meum et tunc fregit deditque discipulis suis dicens. accipite et comedite hoc est enim corpus meum. Porro ergo protulit illa verba ut eis vim conficiendi tribueret: deinde ea protulit ut apostolos formam conficiendi doceret. Ita dicit Euangelium. Et dicit tamen dicit quod semel protulit christus illa verba. tunc semel quoniam voluit dare apostolis. Unde dando eis tunc benedixit per illa verba iam dicta. scilicet hoc est enim corpus meum. Itaque dicit Boetius super Mattheum. Et ita per illa verba semel prolata simul confecit et formam conficiendi dedit ut dicit Bernardus. de paramento

Expositio quarte

Uñ sensus est. bñdixit fregit deditq;
discipulis suis. ⁊ tñc dixit. hoc ē em
corp⁹ meū. Et iste ē verus intellect⁹.

Doc est em corpus me-
um. Ista est forma cō-
secratiōis venerabilis
sacri eucharistie quaz
dicens sacerdos habe
at intentionē verā cōsecrādi corpus
xp̄i. Nō obmittat aut illā cōiunctio
nē em. qz l3 nō sit de substantia sacri
est tamen de essentia p̄cepti. vñ gra-
uiter peccaret obmittēs eam. Aliq;
nō dicētes ista verba tenent hostiaz
in manibus. ita q; possit videri a cir-
cūstātib⁹: qd est graue pericul⁹
qz tunc potest adorari p̄ simplices
ante consecrationem qd erit graue
pctm̄ idolatrie. Et ideo teneat eam
valde depresso in altari ne videatur
Sit aut eleuatio hostie sacratissimi
corporis xp̄i vt ostendat oib⁹ ob-
latā esse ad salutē iuxta illud. Ego
si exaltatus fuero a terra ⁊c. Secun-
do vt ex tñc populus cognoscat esse
veritatem sacramenti que nō p̄us fa-
cta est: sed modo vt iam sciat veraci-
ter adorare deū p̄sentem. Expositio
autem istius forme verbor⁹ requira-
tur sup̄a in tractatu de sacramētis
circa sacm̄ eucharistie. vbi sufficiē-
ter expedita est. Sequit̄. s̄c̄r ⁊c. vbi
ponit forma cōsecratiōis sanguinis
xp̄i. Vbi sciendum q; sacerdos vo-
lens p̄ferre ista verba debet ipsum
calicem accipere ambabus manibus
⁊ cum dicit. Bñdixit d3 facere crucē
sup̄ calicem tenendo calicē in manu
sinistra ne tactu vel impetu cadat.
Crux sup̄ calicem significat passio-
nem xp̄i in anima vt dictū est. ⁊ etiā

nostrā salutē in anima. Et facta cru-
ce debet tenere calicem sicut prius.
Et hoc facto p̄fert vba cōsecratio-
nis habēdo intētionem cōsecrandi
sanguinem xp̄i. Et si potest habere
actualē est tanto melius. Deb3 aut
p̄ferre vba ista sine aspiratione ma-
gna. nō sicut quidā fatui faciūt faci-
entes anhelitum magnū ac pessimū
in hostiam vel calicē: ita q; astantes
scandalizant. Uñ dicit. S̄c̄r postq;
cenatū est accipiens hunc p̄clarū ca-
licem. Et ponit hic cōtinēs p̄ cōte-
to. i. vinum cū aq; mixtū in calice: ad
trās substantialiandū in sanguinē suū.
Dicit etiā hunc calicem: qz idem est
nunc q; fuit tñc in specie similis q̄tā
ad materiā calicis. q̄tuz vero ad cō-
tentū xp̄i sanguinem idem est in nu-
mero nūc q; fuit tñc. Addit aut p̄e-
clarum: qz istud sacrificiū inter oīa
est p̄clarissimum. vnde. ps. Calix
meus inebrians q̄ p̄clarus est. 22
Sequitur in sanctas ac venerabi-
les manus suas: quo tempore reci-
piat sacerdos calicem in manus.
Sequitur. Item tibi grātiās agens
quod referas ad illud quod dictuz
est. simili modo. ⁊ facit sicut prius
agendo grātiās deo patri. Sequit̄-
tur. Benedixit deditq; discipulis su-
is dicens. Accipite et bibite ex hoc
omnes ⁊c.

Doc est enim calix san-
guinis mei noui ⁊ eter-
ni testamēti mysteriuz
fidei qui p̄ vobis et p̄
multis effundetur in re-
missione peccator⁹. Hoc totū est de
forma cōsecratiōis sanguinis. ⁊ ex-
ponitur. hic est calix sanguinis mei

id est hic est sanguis meus in calice
cōtentus. noui. i. vltimi. z eterni. i. p
petui testamēti. mystētiū fidei. i. ha
bēs secretā z absconditā intelligen
tiā tenendā p fidem: qz aliud videt
z aliud sub visis speciebus firmiter
esse creditur. qui p vobis z p mul
tis effundet in remissionē pccōrū.
Dicit notāter p multis. z non dicit
p oibus. qz licet p oibus effusus ē
q̄tūz ad sufficientiā. ita q̄ sufficiēs
est saluare omīs: nō tū quātū ad effi
caciā: qz nō omīs efficiuntur saluati
p ipsum. Dicit aut p vobis. q. d. iu
deis. qz apostoli iudei erāt: z p mul
tis. s. gētilib⁹. in remissionē pccōrū. i.
ppter remissionē peccatorū. Hic di
ctis eleuat sacerdos calicē vt ppl's
adorēt sciens iam ibi veraciter esse
sanguinē xpi. Aliqui aut eleuant te
ctū calicem. Aliqui discoopertū: sed
nō est vis. Nam coopertus designat
occultū z difficile misteriiū sacramē
ti huius. discoopertus aut significat
separationē sanguinis xpi a suo cor
pore tēpore passionis. Et ob hanc
etiā causam separatim consecratur
corpus xpi z sanguis: vt significa
tio expmatur. vt dicit Gorrā super
Math. xxvj. ca. Hec quotienscūqz
feceritis i mei memoriā facietis. hec
clausula quia tā cōsecratōis corpo
ris q̄ etiā sanguinis respicit cōple
mentū. ideo post vtrūqz est dicēda.
Sciendū etiā qz tpe eleuationis dz
fieri a pplo deuota inclinatio. vt dz
in. c. Sane. de cele. mis. z possunt di
ci hec vba a pplo: vt dicit glo. ibi
dem. Salue lux mūdi verbū patris
hostia vera. vīua caro. deitas inte
gra. verus homo. Possunt etiā di

ci ista. Transsubstantiātur res iste
in corpus z sanguinē tuū dñe ad ho
nozem z laudē nois tui. ad remissio
nē peccatorū z ad salutē aīaz nrāz.
Potest etiāz tunc dici pater nr. zc.
Unde z memores dñe nos fui tui.
vbi ponitur cōsecrate rei cōmemo
ratio. qz enim xps dixit. Hoc facite
in meā cōmemoratiōē: ideo presbi
ter dicit. Unde z memores nos ser
uī tui. Hoc dicūt ministri causa hu
militatis vocātes se suos. Sz hec
plebs tua sc̄ta. i. p baptisimū sanctifi
cata. eiusdez xpi filij tui dñi dei nrī
tam brē passionis. Et hic sacerdos
manus extēdit ad modū crucis: vt
p illā extensionē manū suaz: extē
sionē manū xpi representet in cruce
cōtra qd tū faciūt illi qui vix man⁹
mouent verēcūdantes manus extē
dere in hoc loco. Sz tu miser sicut
et ego vt qd vereris tantū dñi et dei
tui representare figurā z dispositio
nez qua te redemit: z nō vereris cir
ca illicitas choreas z forsan ample
xus muliez extēdere manus pedes
brachia atqz totū corpus z replen
tare diaboli figurā. Sequitur. nec
nō ab inferis resurrectionis. vbi sa
cerdos cōtrahit ad se brachia. z sig
nificat ab inferis resurrectionē. Se
quitur. sed z in celos gloriose acen
sionis. vbi sacerdos erigit alt⁹ ma
nus vsqz ad humeros. in signū qz
xps eleuatis manibus ferebatur in
celum. Et ab hoc loco stringuntur
digiti. scilz pollices z idices vtrius
qz manus. nec disjunguntur nisi qñ
op⁹ est tāgere sacramētū. qd fit ob
reuerētiā sacramēti. ne digiti aliqd
tāgāt post cōtactū corporis xpi. ne

Expositio quarte

etiam eis incaute aliquid cohereat
quod per disunctionem deperdat quod
esset magnū peccatū. ideo sit sacer-
dos in hoc multū cautus. Sequit.
Offerim⁹ proclare maiestati tue. i.
pro omnibus alijs clare. qz licet cor-
pora sanctorū erūt clara. tñ deus pre-
clarior est in sua maiestate: qz ē spe-
culum sine macula. Sequit de tuis
donis: qd dicit ratione spūalius ac-
datis ratione temporalitū in presen-
ti. Et quid offerimus subdit hostiā
puram: qz xps concept⁹ est sine ori-
ginali peccato de virgine. sanctam.
sine mortali. imaculatā sine ventali.
panē sanctū vite eterne. panē viato-
ribus presentis vite pro vita eterna
consequēda preparatū: et calicē salu-
tis ppetue: qz ipse est reficiens et ine-
brians in patria sūm. Bern. de parā-
tīs. Sūt autē hic quinqz crucez ad
designandū qd xps in quibz sensib⁹
partiebat. vel etiam plagas et vulne-
ra duas manū et duas pedū. et vnā
lateris sūm. Guis. Manitiū. Facit
autē tres crucez super vtrūqz scilicet
corpus et sanguinem. et duas per se
quālibet singlariter. scdm autē Ber.
de parantīs signant qnqz effusio-
nes sanguinis xpi. i. in crucifissione.
in sudore. in flagellatione. in crucifi-
ctione. et in lateris apertione.

Sequit tertia ps canonis.

Supra que ppicio ac
sereno vultu etc. Hic
ponit tertia pars ca-
nonis in qua ponitur
effectus sacramenti qd
est res tantū. Et sunt tres particlę.
Primo petit donoz acceptatio.
Secdo disūne misericordie implora

tio ibi: supplices. tertio collatio glo-
rie. ibi memāto dñe. Dicit ergo. sup-
plices te rogam⁹. Tñ sacerdos cā-
cellat man⁹ in modū crucis eleuan-
do eas ita qd aliqñter ad ministrū p-
trahi pñt. et est sensus. Supplices te
rogam⁹ vt super ista dona propicio
ac sereno vultu respicere digneris.
propicio. i. accipiendo ea tanqz tibi
gratuite placita ac sereno. i. miseris
cordi iuxta illud. Illuminet vultus
suū sup nos etc. Respicere digneris
.i. accepta hñe digneris. vnde seqt
et accepta hñe sicut accepta dignas-
t⁹ es hñe mñera pueri tui iusti abel
De isto abel hñt hystoria Gen. iij.
vbi dñ. Respexit dñs ad abel et ad
munera ei⁹. et ita fuerit duo accepta
Seqt et sacrificiū patriarche nostrī
abrahe qd filiū suū voluit imolare.
Gen. xxi. qd reputatum est ei ad iu-
sticiā. Sequit. et qd tibi obtulit sa-
cerdos tuus sum⁹ melchisedech.
De isto dicit Ber. de parantīs qd
fuit primo gentis noe qd vixit tem-
porib⁹ abrahe. et iste obtulit panē
et vinū in sacrificiū gratias agens
deo pro victoria abrahe concessa su-
per qnqz regib⁹ per qd omnis desig-
natur isti⁹ sacramenti grata deo ac-
ceptabilitas. Itaqz sicut abel obtulit
grata primogenita sic xps oblatus
est primogenit⁹ in multis fratribus
Et sicut abrahā vnū obtulit filiū:
sic xpus vnū dei patris oblat⁹ est.
et sicut melchisedech obtulit panē
et vinū. sic xpus in pane et vino hoc
sacramentū instituit. de quo dñ. Tu
es sacerdos in eternū sū ordinem
melchisedech. Vocat autē abel pue-
rum nō a puericia: quia fuit vlr. xx.

annorum. sed a puritate innocentie. Abrahā autē dicit patriarcha. i. patet fides catholice: qz p̄mus i deū credit dicit: et p̄mus incarnationē p̄cognouit Job. viij. Vidit et gaudens est. Scdm sacrificiū immaculatā hostiam. Hoc addidit Leo papa.

Supplices hanc petit diuine gr̄e infusio. Vñ dicit supplices. i. humiles te rogamus o ip̄s tens deus. vbi sac̄dos humiliter inclinat cancellatis manibus positus sup altare: q̄ cancellatio sicut et p̄ma significat qz p crucem et passionē petit offerre ista. Sinistra aut sup̄posit p quā significat passio xpi. Sed dextera supra ponitur per quam xpi resurrectio designat. Sequit iube hec pferri p manus facti angeli tui qd̄ exponit Tho. in. liij. sentē. di. xij. non qz angelus ista cōsecret cū potestatem nō habeat. sed oronem sacerdotis et ppli deo p̄sentat fm̄ illud Apo. viij. Ascendit super mus aromatu in cōspectu dñi. i. vota vel supplicatiōes fidelium de manu angeli q̄ sunt orōnes sanctorum. Expōit ergo. iube hec vota vlt̄ sup plicationes fidelium pferri p manus. i. p mysteria angelorum in sublime altare. i. in eccliam triūphatē vel in plenā participatiōē beatitudinis qd̄ est sublime altare. Vñ seq̄tur in cōspectu diuine maiestatis tue. Vel iube pferri hec. i. eccliam militatē in sublime altare. i. in triūphatē et hoc fac p manus angeli. i. filij tui. Sequit. Et presta vt̄ q̄rquot. i. fideles et hac altaris participatiōe r̄c. Et hic p̄mo sacerdos disjungit man⁹ et oscu-

latur altare in dextera pte p qd̄ resp̄sentat osculum iude qd̄ dedit xpo cuz surrexit ab orōne. Et fit hoc i d̄ testatiōem ipsius iude. Sequitur sac̄rosanctū filij tui corpus. et hic facit crucem sup hostiā. Sequitur et sanguis nem. et hic facit aliā crucē sup calicē. Sequit sum p̄sumus oī b̄ndictiōe celesti et gr̄a repeleamur. hic signat se ante faciem. Crux sup hostiā designat vincula q̄bus alligatū fuit corpus xpi: Crux sup calicē designat flagellum quo edunctus est sanguis de corpore. Crux sup facie designat sp̄ta in facie xpi. vel signat iste crucēs qz xps ter orauit: vel etiā qz tr̄sa verba dixit in cruce p̄mū pat̄ dimitte illis. scdm in manus tuas. terciū vt̄ quid derelinquisti me.

Memento et dñe famulorum famularūqz tuarū vbi petit collatio gl̄ie et p̄mo mortuis postea viuis. Vñ dicit. memēto dñe famulorum famularūqz tuarū. Vbi sciēdum qz l̄z qdam mortui sūt in celo. qdam in inferno et qdam in purgatorio: tñ qz nobis nō constat de singulis in sp̄ali. iō q̄si estimātes eos esse in purgatorio. oramus pro oib⁹. iō dicimus Memēto dñe r̄c. q̄ nos p̄cesserūt cū signo fidei. i. oñs derūt altq̄d signū fidei. puta habuerūt cōtritiōē vel deuotiōē decedētes. Mā de talibus ad huc ē sp̄s. Et dormiūt i somno pacis. i. sine p̄cō mortali fm̄ Bern. de parantinis. Et debet h̄c fieri memoria eodem modo sicut supra. p̄ma pillis p q̄bus specialiter missa legitur vel q̄ in speciali memoria sunt tibi cōmē-

Expositio quarte

dati. Scdo p parentibus mortuis
Tertio p benefactoribus. Quarto
pro omnibus fidelibus defunctis.
Hic aut p inimicis fm quosdā. Et
hoc dico de illis d qbus certū est q
non recōciliati decesserūt. Quia p
illis nominati non est orandū im-
mo nec generalit nisi sub cōditione
in q̄tum sunt susceptibiles suffragij.
Sequitur secunda memoria. Ip̄is et
oibus in xp̄o redēcentibus .i. in fi-
de xp̄i dēcentibus locū refrigerij lu-
cis et pacis vt indulgeas depcamur
Et nō est opus dicere ip̄is dñe: qz
p̄mittit p̄us. memēto dñe. Vñ illud
q̄d sequitur. s. indulgeas refertur ad il-
lud dñe. aliter vnū illorū supflueret
Et dicit locū refrigerij. Vñ regnū
celorū dicit locū refrigerij respectu
purgatorij q̄ est locus ardoris ma-
ximi et caloris: qz fm Aug. ibi est pe-
na maior q̄ aliq̄ que pōt excogitari
in mundo. Dicit etia locū lucis qz
purgatorij est locus obscuritatis.
Dicit etiam locum pacis qz purga-
torij est locus inquietudinis qz nū-
q̄ aie habet pacem: nec quietē. non
sicut qdam fingūt dicētes eos feria
sc̄ba quiescere aliq̄ vero dñico die q̄
omnia sunt friuola ac īsana et sacrī
scripturis cōtraria. Sequitur. Ho-
bis quoq̄ peccatoribus vbi petit
glorie collationē vltis. Primo em̄
petit collationē eiusdem glorie. Se-
cundo glorie societate cum sanctis
apostolis. Tertio ponit mediatorē
p quem hoc exequi postulat dicens
p̄ dñm zc. Circa primum nota qz sa-
cerdos dicit ista verba eleuata mo-
dicum voce tundit pectus suum p
quod interrumpit silentium. signifi-

cans p hoc confessionem et contriti-
onem latronis penitentis in cruce.
q̄ increpans alium dicit. Hos quis
dem. s. itaq̄ peccatores digna factis
recipimus. Unde sacerdos dicit no-
bis quoq̄ peccatoribus famulis tu-
is de multitudine miserationū tua-
rū sperantibus. s. sicut ille latro spe-
rauit. Percussio autē pectoris sig-
nificat illam tunctionē pectoris illo-
rum q̄ aderant ad spectaculum pas-
sionis xp̄i et percutientes pectora re-
uertebantur in hierl̄m. Exaltatio
vero crucis significat clamorem cē-
turios dicētis. Vere filius dei erat
iste. Sequitur partem aliquam et so-
cietatem. donare digneris. Licet tñ
deus sit simplex non hīs ptes tñ di-
cit pte aliquam ppter hoc qz q̄libet
fm meritum habebit diuine facies
visionē. ita qz vnus alto pfectus vñ
debit deum: vel qz sc̄i videbūt deū
totum. non tñ totaliter. s. nō fm om-
nes modos quibus est visibilis: qz
est infinitus: et cū cōprehendi nō pos-
sit ergo q̄si partes dabit nobis. To-
talit̄ aut nō est cōprehensibilis deus
nisi filio suo qui est in sinu suo vt d̄
Ioh. primo Sequitur. cū Ioh̄e fm
Bern. de parantinis. s. Ioh̄e bapti-
sta. Et preferit stephano. nec miruz:
qz et apl̄is preferit. Adūgitur stepha-
no: qz isti duo erant p̄mi martyres
nouī testamēti Inno. tñ dicit qz hic
repetitur Ioh̄es euāgelista ppter p-
uilegium virginītatis. quia virgines
sequuntur agnūz quoq̄q̄z terit. An-
te vero p̄secrationē ponit ppter p̄-
uilegium apostolatus. Sed credit
Bern. qz melius intelligat de bapti-
sta qz ppter excellentiam singularis

sanctitatis nō dīz excludi a canone. Postea ponunt duo apostoli. s. matthia & barnaba q̄ ideo post cōsecrationem & non an̄ ponunt q̄ isti post ascensionem dñi fuerūt electi. Deinde ponit Ignatio. de q̄ legit q̄ cum esset deuotus xp̄o & bñe x̄gini: post eius mortē inuentū est hoc nomē iesus aureis lris scriptum ī corde suo in oibus partibus. Ponūtur autē q̄nq; martyres post mortē xp̄i p̄p̄t q̄nq; vulnera xp̄i. Item p̄pter septē dona spūs sc̄i ponunt septem x̄gies ibidem q̄ sequunt. Sequit. Nō est maior meriti: q̄ non s̄m exigentiā meritorū retribuis. sed magis p̄mīa dō q̄ q̄q; meruit. Deinde cōcludit p̄ xp̄m dñm nostrū. Et non dīz amē: q̄ s̄m doctores illud respondēt angelī: q̄ sit cōtinuatio ad p̄cedentia. vñ statim seq̄t. in cuius virtute hoc petimus cū dīz. p̄ quem. s. xp̄m hoc sacramentū h̄z originē quo ad plura. Et p̄mo quo ad esse nature. vñ dicit. creas. Sc̄do quo ad esse facti vñ dīz sc̄ificas. Tercio quo ad esse x̄tutis. vñ dīz. viuificas. Quarto q̄ ad effectū gr̄e q̄ ē vita aie vñ dīz bñdīcīs. q̄nto q̄ ad augmentū gr̄e eiusdē. & q̄ntū ad opationem & vsum. vñ dīz et prestat nobis. Est ergo sensus. per quem. s. xp̄m tu deus pater oīa bona creas condēdo naturam. viuificas consubstantiando naturam. bñdīcis accumulando gratiam: & prestat q̄ntum ad vsum. Oīa em̄ creata sunt p̄ xp̄m. Johis. i. Omnia sc̄i ficantur: q̄ a plenitudine eius accipiunt viuērē. Omnia viuunt quia ipse est vita. Johan. xiiij. Omnia benedicuntur quia ipse est benedic-

ctus fructus ventris. Luc. primo. Et aliqui dicunt per quem hec omnia dīe semp bona creas. Et est sensus. hec omnia. s. panem & vinum & aquam creas s̄m causas primordiales & sc̄i. sanctificas s̄m causas sacramentales. viuificas vt transferatur in corpus xp̄i & eius sanguinem Et ideo benedictis vt nos per ipsa benedicamur. Sc̄dm alios hoc p̄ nomen hec nō ponitur ibi in quo legendenda est consuetudo ecclie. Seq̄tur & prestat nobis. vbi sacerdos remouet corporale de calice ad denotandum q̄ christus emisit spiritum & velum templi sc̄issum est: & aperta sunt nobis abscondita in lege mystēria. Accepta quoq; hostia dicit. & prestat nobis per ipsū. s. tanq̄ mediatorē. & hic facit vnam crucem per totum os calicis p̄cedēdo vltra calicem. Unde dicit. Et cum ipso. Et hic facit minorem crucē. s. alabio calicis ad aliud. Post hoc dicit. Et ī ipso & hic facit adhuc minorem crucē. s. in calice. Tādē subdit: est tibi vō p̄ri oīpotētī. vbi itē facit magnā crucē sup̄ p̄mū labiū calicis incipiēdo ab extremo calicis labio x̄sus se ip̄z. Deinde subinfert. in vnitāte spūs sc̄i oīs honor & gl̄ia & hic facit parūā crucē in pedē calicis. Est autē sensus x̄borum. p̄ ipsum tanq̄ mediatorē cum ipso tanq̄ cum equali. & in ipso tanq̄ in consubstantiali. Vbi hic significat tres p̄sē sc̄ēt trinitatis. vñ p̄ri attribuit auctoritas. vñ dicit p̄p̄m filio equalitas. idē dīz cū ipso ip̄ulcō cōmunitas. ideo dīz in ipso. ligna x̄o crucis tria p̄sē sacra p̄ illa x̄ba sc̄ificas & c. q̄ hūc cōcepto

Expositio quinte

calice signat tres crucifixiones s3
Tho. H3z hora tertia crucifixus e
linguis iudeoy clamantiu crucifi
ge t3. Hora sexta manib3 gentiliu:
vt dicit Jobes. Hora nona emisit
spiritu. Et q3 post interval3 triuz
horay xps crucifixus est manibus
gentiliu. cu milites crucifigeret3 le
sum. ideo iteru sacerdos facit tres
cruces sup calice discooptu sup tri
bus verbis. s. p ipm. cu ipso. z in ip
so: designas illa crucifixione que fa
cta est post tres horas interpositas
inter terci3 z sext3. Quia ho ibi fu
it diuisio corporis z aie. ideo iteru
facit duas cruces vt dictu est. Vel
fm Guill. manitu. tres cruces per
illa verba p ipm t3. significat fidez
ceturionis qua credidit vnu deu in
trinitate. Due vero alie significant
duo sacrameta que fluxerut de late
tere xpi. videlicet aqua regeneratio
nis baptisimi: z sanguis redemptio
nis generis humani. Vel signat quib3
cruciat3 xpi ante morte tres scil3
alapas: sputa et flagella. in morte
crucifixione: z post morte lateris a
pentione. Quarta vero signat aie a
corpore separatione. quinta descen
sum in limb3. Sequitur p oia secula
seculoy. qd debet dici alta voce. sed
anteq3 hoc dicat ponat reuerenter
hostia ante calicem in suo loco. Et
tuc statim dz cooperiri calix. q3 fa
cto dz p oia sc3la scloy. Et hoc alta
voce ad designadu q xps clam3s
alta voce emisit spiritum. Et resp3
detur Amen ad significandum cla
morem mulierum lamentantium do
minum. vnde z tunc chorus lam3
tabiliter respondet.

Quinta ps pncipalis misse

Remus pceptis salu
taribus t3. Sic ponit
sacrameti pceptione.
Circa qua pmittitur
multe pparatioes. sc3
ta generales: vt sunt pater nr t3. q3
speciales: vt alie ofones. Dicit er
go. Orem3 pceptis salutarib3 mo
niti. Circa qd sciendu q hec oratio
prius no dicebat in missa. sed Gre
gorius fecit eaz dici: qz no fuit dig
num ea obmittere in hoc officio cu
sit nri saluatoris. Greci aut no p sa
cerdote sed p se clamant ea in missa.
apud nos vero sacerdotes. Et hoc
cu magna reueretia. vnde quasi no
presumes subito subrupere in eam
premittit prefatione dicēs. Orem3
pceptis salutaribus moniti. no sim
pliciter no nra auctoritate vel teme
ritate: s3 pceptis salutarib3 moniti
pceptis. s. dñi. z moniti. s. magi
stri nri: q sunt salutaria. i. ad salute
disponentia: formati. i. instructi int
us z exterius. Et dicit formati: q
informatio signat solu exteriorē do
ctrina. Ad ostendendu aut q nos su
mus a deo formati. i. instructi int3
s. in intēione. z extra. i. in opatiōe.
ideo dicit audem3 dicere. q. d. ex q
habem3 pceptu z monitione de
ista ofone dicenda. z ex quo illa or
atio est coposita per illum qui errare
no potest ideo audem3 cuz fiducia
dicere. Dicit aut alte. qz xps palaz
predicauit. Vel fm Joh. beletib. qz
sumpta ē de euāgelio qd est predi
candu supra tecta z etiā omi creatu
re. Dicit etiā sacerdos solus in fine

amē. sub silētio. Cuius rō est. q̄a in alijs orōnib⁹ amē exp̄mit affectuz optātis. iō a pp̄lo vel a clero d̄r. in hac autē amē signat cōclusionē affir mātis. vñ hic valet tm̄. i. exaudita ē orō. S; ne h⁹ videat p̄sūptuose as serere dicit amē sub silētio ad euitā dum ostentationē pp̄riā. Sequitur orō. Libera nos q̄sum⁹ dñe. vbi pe titur petitionū explicatio: qz em̄ in orōne tria mala petim⁹ a nobis re moueri. iō hic explicātur q̄ sint. vñ dicit. Libera nos q̄s dñe ab oibus malis preteritis p̄sūptibus ⁊ futuris. Et qz nos nō sum⁹ digni hoc ex se p̄mereri nisi donec nobis orōne btē agnis marie ⁊ ap̄loz petri ⁊ pauli atqz andree ⁊ alioz. iō eos hici au xiliū implozam⁹. Et rect⁹ ordo est ex q̄ ei pacē q̄rimus a malis merito d; implorari v̄rigo btā q̄ est mater veri salomonis pacifici. s. xpi: cum aplis tribus sequētib⁹ q̄ sūt testes pacis. s. petri⁹ paul⁹ ⁊ andreas. Et ponūtur ibi tres. ppt̄ specialē ratio nē. Itā petri⁹ ppt̄ p̄uilegiū p̄rogatiue dignitatis. Paulus ppt̄ p̄uilegiū predicatiōis ⁊ immēsi la boris. ⁊ Andreas ppt̄ nimīū affe ctū cōcupite crucifixionis. Dicitur autē sub silētio illa orō: qz designat quietē triduanam in sepulchro vbi tūc siluit a p̄dicatiōe. Cū autē sacer dos dicit. Da pp̄ici⁹ pacē dñe i die bus n̄ris accipit patenā de altari ⁊ osculat signū crucis faciēdo. p qd̄ designat q̄ sum⁹ recōciliati deo p passionē xpi. Tandē sacerdos in fi ne discooperit calicē ⁊ hostiā reue: rēter accipit: ⁊ eā sup calicē frāgit. p̄mo p mediū: ⁊ tūc dicit. p dñm no

strum ih̄m xpm filiū tuū. postea me dietatē que erat i dextera manu po: nit sup patenā ⁊ frāgit illā que erat in sinistra manu p mediū dicens. q̄ tecū uiuit ⁊ regnat. ⁊ cōiungēdo illā particulā q̄ est in sinistra ad illaz q̄ est in patena ad modū lune dicit. in vnitāte sp̄s sancti de⁹. Illā ⁊ o vlti maz quā h; in dextera manu tenēs sup calicē. dicit. p oia scla sctorum. Et tandē erecto modicū calice cuz illa particula quaz tenet in dextera manu subiūgit. pax dñi faciēs cru: cē magnā sup calicem a labio ad la biū. deinde subdit. sit semp. faciens minorē crucē. tertio addit vobiscū. faciēdo terciā intra calicē. Et qz al ta voce ista fiunt: ideo p hoc signat gaudiū qd̄ habuerūt apli de resur: rectiōe dñi n̄ri iesu xpi. Et ideo q̄a gauisi sunt v̄so dño: popls clamat dicēs. rcū spū tuo. Sciendū autē est de significatiōe omnīū istoz p̄dī: ctōz q̄ p calicē passio xpi designat et eterne beatitudinis fruitio. Vñ p̄s. Calix me⁹ inebriās q̄ preclar⁹ est. Per patene rotunditatē signat bonoz opez pfectio. Sacerdos au tem volēs frangere hostiā. p̄mo eā sup patenam locat. deinde eam tol: lens sup calicē: frāgit ad significā: dum qz nemo passioib⁹ hui⁹ mūdi meritorie se valet exponere vel ad eterne fruitiōis beatitudinē admitti nisi pri⁹ in bonoz opez pfectiōe fue rit solidat⁹. Vñ apls Eph. vi. Ac: cipite armaturā fidei: vt possitis re sistere in die malo: ⁊ in oibus pfecti stare. Patena ergo hostie supponi tur: ⁊ hostia sup calicē frangit. quia xps ex latitudine charitatis q̄ sig:

Expositio quite

nificat per patenā se supposuit passioni. Super calicē vero frangit ne minutie aliquiter spargant. Frangit aut in memoriaz ci^o q^o xps fregit et dedit discipulis suis etc. Frangitur aut primo in duas partes ad significandū duplicem predestinatioz statum scz eterne glie et tpalis miserie. Subdiuidit aut vna medietas i duas partes quarū vna offert pro illis q^o sunt in purgatorio. Alia pro illis qui sunt in mūdo. Pars autē illa q^o post primaz fractionem remanet in manu dextera et ponit supra patenā designat illos qui iam sunt in gloria et iam tenet illaz rectitudinē cui nulla obliquitas admisceri pōt et ideo dextere comparant. Illi aut q^o adhuc sunt in miseria per sinistrā signatur ubi sunt multa obliqua. Subdiuiditur aut illa q^o est in sinistra et nō q^o est in dextera: qz illi q^o sunt in celo statū vniformē iam tenent. et vna bñtudinē fruūtur. Illi aut q^o sunt in miseria sunt diuersi seu diuisi: qz qdam sunt in miseria purgatorij. quidam sunt in miseria huius mundi. Particula aut illa que est in sinistra post diuisionē addit ad illā que est in patena. Qz fm Aug. de^o habet duas man^o dexterā qua miserec. et sinistrā qua punit. Illis ergo q^o sunt in purgatorio in quantū ibi purgant rñdet sola punitio. et sdo particula q^o in sinistra manu tenet illos figurat. Illi vero q^o adhuc sunt in pñti vltā in qua est status merendi consequi possunt misericordiam: et ideo ipsi p aliam particula q^o in manu dextera remanet designantur. Quia vero absqz dubio illi qui sunt in purgatorio cōiungē-

tur eis qui sunt in celo. ideo particula sinistra manus cōiungitur illi que est in patena. Sed quia illi qui sunt in hac vltā egent multum passionis xpi. que ex effusione sanguinis eius procedit. ideo particula que in dextera manu remansit q^o signat illos q^o sunt in mūdo: mittitur in sanguinē xpi in calicem. Itēz sacerdos dicēs hec verba tenet hostiam super os calicis. per quod signatur q^o viuentes in corpore indigent misericordia dñi et meritis xpi passionis. Sacerdos autem volens dicere. p omnia secula seculorū erigit se ad significandū q^o vult petere existentiam ppetuam dñi nobiscum vnde subdit. Pax domini sit semp vobiscū. ad significandum q^o dñs post resurrectionē pacē dedit. Sed sciendū q^o sacerdos dicēdo. per omnia secula seculorū eleuat modicum calicem ad significandū populo vt populus pacē cōsiderās hoc intelligat et dicat amen. Pax particula aut quam tūc super calicē tenet significat q^o viuentes adhuc petūt iuari merito passionis et effusionis sanguinis xpi. Itēz per hoc q^o sacerdos alte dicit. pax dñi representat p sonaz xpi. q^o post resurrectionē dixit aplis. Pax vobis. q. d. Do vob pacem pectoris in via et pacem eternitatis in patriā. est ergo sensus. pax dñi. i. pax pectoris qd est a vicijs sit in presenti vobiscum et in futuro pax eternitatis. Ille aut tres cruces super sanguinem xpi significant triduum sepulture. vel tres mulieres q^o erant circa monumentū xpi. deinde sacerdos mittēs corpus xpi in sanguinē dicit. Fiat hec commixtio corporis

et sanguinis dñi nostri Iesu xpi mihi
et omnibus sumentibus salus metis
et corporis. et ad capefcendam vitā
eternam preparatio salutaris que
commixtio significat q̄ aīa vnita ē
corpori xpi in resurrectione. Et bene
hoc fit post. Pax dñi: quia postq̄
dñs pacificauit omnia que in celo ⁊
in terra sunt primo vnuit aīam cor
poris. Hec omnia vñhelmus. Dein
de sequitur agnus dei. Et sciendū
q̄ anteq̄ dicat agnus dñi fit modicu
silentium dicendo hanc orationem.
Stat hec cōmixtio ad designandū
illud manifestū silentium aploꝝ qđ
fuit ante resurrectionem xpi anteq̄
scrīrēt apostoli: nec essent certificati
postq̄ apparuit mulierib⁹. fm̄ Ber
nardū de paratins. dicit aut̄ xps
agnus qz agnouit patrem sibi obe
diendo. Item matrē in cruce pēden
do. Vel dicit ab agnon grece qđ est
psi latine: quia pie pro nobis se ob
tulit. Cuius aut̄ tribus vicibus pro
pter tres rationes fm̄ Inno. scz p
pter obediētā patris. propter no
ticiam matris: ⁊ ppter rēdeptionē
generis humani. Vel fm̄ Rauaū.
dicit ter ppter tres partes corporis
xpi mistici. s. in celo. i. terra: ⁊ dormi
entium siue in purgatorio. Dicitur
aut̄ primo. miserere nobis bis vltio
autē dona nobis pacem. fm̄ Tho.
Ratio est qz per prima duo petim⁹
amotionē culpe et pene. p̄ tertiu aut̄
scz p̄ pacē petim⁹ assēcutionē om̄is
boni ⁊c. vel qz ipse redemit nos a mi
seria culpe ⁊ pene: ⁊ dedit plenitudi
nez gr̄e. Illud tamē dona nobis pa
cem additū est propter psecutionē
tyrannoz. post hoc sequitur oratio

Dñe Iesu xpe qđ dixisti apostolis ruff
pacem meā do vobis ⁊c. vbi postq̄
sacerdos venit ibi. eāq̄ pacificare ⁊
adunare ⁊c. etiam osculat patenam
in sinistra parte ad significandū qđ
per hoc sacramentū vult vniri xpo
in charitate. postq̄ vero cōpleuerit
verba osculatur reliquias vel crucē
si habet. si nō habet osculat altare i
dextera parte. qđ fit ad significādū
antiquū ritum. vbi pri⁹ singulis die
bus cōscabāt: sed cū nec hoc potuit
fieri sine periculo ordinatū fuit: vt i
tribus festiuitatib⁹ cōmunicarent.
scilicet natiuitate. pascha ⁊ penthe
costen. Reliqs tamen diebus oscu
lum pacis reciperēt ⁊ panē bñdictū
S; qz hoc fieri nō posset. Al. vbi nō
pōt sumi panis benedictus ordina
tū fuit vt p̄ eo fieret collecta in fine
sup pplm̄ dicēdo inclinate capita ve
stra deo. Et sciendū qđ pax dñi non
dat in missa defunctorū: sed dñs do
na eis requiē qz mortui nō indigent
pace tēporali: qz non sunt in pertur
batione huius mundi: vel quia nō
sunt in pace: sed in penis fm̄. Bern.
de paratins. ideo dicitm⁹. dona eis
requiem. Aliq̄ autem dicunt in offi
cio mortuoz. dona eis requiēz sem
piternam ⁊ locū indulgentie qđ tñ
dissonat qz ibi non est loc⁹ indul
gentiarū. eo qđ illi qđ sunt in purgatorio
sunt extra locū militantis ecclesie
vbi solum est loc⁹ merendi indulgē
tias. vñd qz illi qđ sunt in purgatorio
nullomō merent̄ eis p̄ modū suffra
gij. vtiq̄ satis improprie c̄ptat loc⁹
indulgentie. si tñ illd dictū itelligat si
cut dona eis locū indulgentie. i. locū
in quo indult̄ culpis ⁊ penis eos re

Expositio sexte

colloces. s. i. celo ⁊ tūc bene pōt susti
neri. Itē dicende sunt ille tres oſo
nes. s. Dñe iesu xpe fili dei viui. q̄ ex
voluntate patris. ⁊ dirigit ad filium
⁊ alie. s. Dñe sc̄rē pater oipotēs eter
ne deus da mihi hoc corpus ⁊c. Et
post hoc dicit. Dñe nō sum ⁊c. Deī
de sumpto corpore xpi ⁊ sanguine
abluat calicem p̄mo: ⁊ ablutionem
sumat. sc̄do abluat intus ⁊ etiam su
mat: q̄d tñ in die natiuitatis xpi nul
lo mō facere d̄z qz tunc nullā ablu
tiōē d̄z sumere si vult aliā missam ce
lebrare sed d̄z ablutiōē dare cōicā
tib⁹ subditis vel reseruet in vase mū
do. s. in ampulla si non h̄z calicem.

Sexta pars misse.

Sexta pars misse est
q̄tū ad gr̄arum actio
nes q̄ d̄z communio
q̄ fit in memoriā eius
q̄ p̄p̄s olim singulis
dieb⁹ cōmunicabat fm̄ ioh̄. belet̄.
vel ideo vt p̄ eā cōmunicemus deo
⁊ sc̄tis. Dicit etiam cōplenda: qz p̄
eam cōpleť missa. Sed tñ cōplenda
potius d̄z collecta post cōsionē. Tot
aut fieri debet complēde q̄t sūt oſo
nes añ epistolam: ⁊ significat gr̄am
subsequentē nobis necessariā ⁊ d̄z i
dextera pte cōuertēdo lib̄rū p̄ q̄d si
gnat q̄ adhuc in fine seculi iudei cō
uertent ad dexteram fidei q̄ nūc sūt
in sinistra. Iuxta illud ad Ro. ix.
Reliq̄e isrl̄ salue fient. Deinde sacer
dos oibus pactis cōuertit se ad po
pulum dicens. dñs vobiscū Ubi sc̄iē
dum q̄ sacerdos salutat p̄p̄m septi
es in missa. p̄mo añ. p̄mā collectaz.
sc̄do añ euāgeliū. tercio p̄ credo q̄

to in p̄ncipio p̄fatōis q̄nto post pax
dñi sexto post cōmunionē. septimo
hic in fine misse ad significādum q̄
tūc est dñs nobiscū qñ habem⁹ septi
formē gr̄am sp̄s̄s̄cti. Deinde sacer
dos vertit se ad p̄p̄m cantans. Itē
missa est. ⁊ hoc tpe suo cuius sensus
est fm̄ Berni. de parātinis. ⁊ iohan
nem belet̄. Itē ad p̄p̄ia qz missa
est consummata. vel itē missa est. s.
hostia cōsummata est vel hostia et
oblatio ē gr̄am sp̄s̄s̄cti. Itē sequimur et itē
post eam. Itē aut regressus a missa
ad p̄p̄ia fm̄ ioh̄. belet̄ significat
regressum p̄p̄i israhel de captiuitate
babilonica cū gratia actione sō d̄z
Deo gratias. Dicit autē semp. Itē
missa est qñcūqz. ⁊c. Deum lauda
mus dicitur vel gloria in excelsis
qñ autem non dicuntur tūc d̄z bñdī
camus dñō. Et est sumptū de ap̄lo
vel de iudith ca. vii. vbi dicunt ca
ptiui benedicamus domino. Et est
sensus referamus gr̄as vel laudes
deo. Et est vox humilior q̄z itē mis
sa est. Et sō non vertit se sacerdos
ad populū dicens bñdicamus ⁊c.
ad significādum q̄ nūc debem⁹
cessare referre. gr̄as dō Waldeñ. au
tem sup̄ ps̄. xxviij. Berengarium d̄i
cit instituisse ita dicens. bñdicamus
dñm ⁊ non dñō. qz bñdictio non fit
ad vtilitatem dei s̄z ad nr̄am. nos at
dicimus idifferē q̄ vtrūqz p̄t dici.
Creatura nāqz bñdicit creature bo
nū optādo creatura aut creatorē du
p̄l. s. laudādo ⁊ bonū ei tribuēdo.
Creator aut creaturā bonū augēdo
Et hoc dupl̄ v̄l i nūero v̄l i merito
sicut enī crescit bonum sic ⁊ merita.
Itē Waldeñ. S̄z Berni. de parān

hinc dat tres rōnes. prima q̄r cele-
bram⁹ de sanctis in celo decim⁹. ite
missa est q̄si puocātes populū. Itē
.i. festinate illuc ubi illi sunt. Q̄n autē
p̄vius in mūdo. benedicam⁹ dño:
q̄ nescimus an sum⁹ in gratia. idō
timere debem⁹ ne effectus misse eua
nescat in nobis. Sed cū celebram⁹
pro mortuis dicimus. Requiescāt in
pace: q̄ eis hoc cōpetit. Itē expe-
ditis bñdicit pplm sacerdos dicēs
Celesti benedictiōe. P̄rio s̄as ante
altare benedict sc̄pm. deinde dicit
reuerendo se ad pplm in dexteram
partē altaris. ⁊ cōsequēter ad pplm
in medio altaris. ⁊ fil⁹: ⁊ vltimo re-
desūdo: ⁊ spūsc̄tus amen. p̄ q̄ desig-
natur missio spūsc̄ti in apostolos.
licet autē spūsc̄sanct⁹ ibi tm̄ datus est:
tamē q̄ tota trinitas missione ope-
rata est. ideo dicit pater ⁊ fil⁹ ⁊ spūsc̄-
sc̄tus. Post hec oīa sacerdos flectē-
do se corā altari hūiliter dicat. Pla-
ceat tibi sacra trinitas obsequi ⁊c.
Et deinde hymnū triuz puerorū cū
psalmis ⁊ orōnib⁹ consuetis. Cōtra
hoc tm̄ multi sacerdotes peccant q̄
non se flectūt dicentes istā orōnem.
Placeat tibi sancta trinitas ⁊c. cū
tamen flectere cōgruit p̄ eo q̄ tunc
gr̄ay actiones referunt sancte trini-
ti pro beneficijs in missa exhibitis.
Et quod dicitur deteri⁹ est q̄ aliqui
obmittunt hanc orationē in quo
grauiter peccant. Unde legitur q̄
quidam obfessus a demone postq̄
adductus esset ad quemdam sacer-
dotem in ecclesia ille volens certifi-
cari a diabolo quid de eius vita sen-
tiret. quesuit de ipso quasi de alio
dicens. quid tibi videtur de Jaco:

bo sacerdote. Respondit demon.
Q̄lim fuit noster sed iam est des. De
inde idē sacerdos quesuit de socio
suo dicens. Quid tibi videt de Bar-
tholomeo socio meo. Respondit de-
mon. si nō subtraheret bonus esset.
Illevero fuit valde admiratus q̄ vi-
ceret eum furem cū tamen sciret eū
sanctū hominem. Interrogauit igit̄
quidnam subtraheret. Respondit de-
mon subtrahit deo illam orationē
post missā. Placeat tibi ⁊c. Quod
multū nobis placet: ⁊ deo maxime
displicet. que omnia fuerunt ita cō-
perta sicut ille dixit. ideo caueat sa-
cerdos ne aliquid obmittat quod ē
de consuetudine ecclesie circa mis-
sam obseruandum.

Cautele seruande in celebratione misse.

Equuntur cautele cir-
ca missam obseruāde
Et primo generales
tam laicis q̄ clericis
necessarie. Prima igit̄
tur cautela generalis est: vt tam cler-
ici q̄ layci ecclesiā precipue tēpore
celebrationis misse humiliter de-
uote frequēter: ⁊ queta puerfatiōe
deo grata: atq̄ inspicientib⁹ placita
proximū non solū instruat. sed ⁊ reti-
cant. de emunitate ec. ca. decet vo-
mum. li. vi. Sc̄bayt audientes mis-
sam quotiens audierint p̄lbitero
dici nomen dñi nostri iesu xpi flectāt
genua. et caput inclinent reuerenter
vt dicitur ibidez. Tertia vt nulla p̄-
phanaz multo fort⁹ feda colloquia

proferant vt ibidem pulchre dicit. Quarto caueant ne aliquis ante finem misse recedat sine magna necessitate. Idem si exit de sermone. qđ si fecerit excōicetur. maxime si hoc fecerit cōtēnendo sacerdotes predicātem tanq̃ minus scientem. sicut solent facere quidāz laici litterati dicēdo. quid audirem istū ribaldū cum ego plus scio de scriptura q̃ ipse. Contra quos est canō. xxviij. di. sedule. r. c. cū ex iniuncto. de hereticis. vbi talia phibent. Sz q̃ tales possent excōicari habes expresse de pse. di. j. vbi sic dicit. Om̃s fideles qui conueniunt in solēnitatib⁹ sacris ad ecclesiam r scripturas aploz ac euangelium audiāt. Qui aut̃ nō pseuerauerint in oratione vsq̃ dñi missa pagatur nec sciām cōsonem percipiūt velut iqtudines ecclie cōmouētes cōuenit cōione priuari. Et iste ē canō apostolor. Et ibidez in cōcilio carthaginensi dicit. Sacerdote in ecclia verbū dei pponente q̃ egressus fuerit de auditorio excōicet. r ex p̃cilio agatēsi ibidē habet. Missas die dominico secularib⁹ totas audire specialis ordine precipimus: ita vt ante sacerdotis benedictione egredi populus non presumat. quod si fecerit ab ep̃o publice p̃fundatur vbi dicit glo. hoc dico preceptū esse. Qñ contra preceptū faciunt qui diebus dñis cis missam non audiunt. Hoc etia est cōtra illos qui venientes ad missam non audiunt quid ibi legit̃ aut predicatur. sed circueūt eccliam sicut iudei synagogā cum tñ dicatur in ps. Stantes erant pedes nostri ī atrijs tuis. et de talibus potest dici

illud ps. In circuitu impij ambulāt. Contra quos expresse est canō. Anasiasij pape. de pse. di. j. aplicam. vbi dicit q̃ cū legit euangelium nō sedentes nec stantes: sed curui debem⁹ audire. Si aut̃ sessio prohibet multo magis discursus r circuit⁹. Hoc idē habes in ca. qñ aut̃ ibidez. vbi Eyprianus dicit esse standū ad oronem r vigilandū r incubendū ad preces toto corde. neq̃ aliqd carnalis hominis r secularis esse cogitandum. o si phibet carnalis cogitatio q̃to plus carnalis locutio r cōfabulatio. Quito caueat laicus ne vacuus die festiuo ad missaz veniat. de pse. di. j. Om̃s xpiani. Et scriptū est. Nō apparebis in cōspectu dei vacuus hoc tñ est cōsiliū p̃ glo. ibidē dieb⁹ p̃uatis. sz dieb⁹ festiuis videt̃ esse preceptū. Qñ videt̃ q̃ oblationes sint exigende: r q̃ parrochiani sint ad eas cogēdi. vt. xvi. q. j. statulm⁹. Est tñ argumentū cōtra. xij. q. j. duo. dicit tñ glo. in. c. oēs xpiani. vbi supra q̃ si sacerdos est paup̃ pōt diuina subtrahere parrochianis nisi dēt. vt de symonia. c. cū sit. Sexto caueat qui libet ne alibi nisi ī p̃pria parrochia die festiuo missam audiat. al's poterit excōicari. vt de parrochijs. ca. j. Septimo caueat q̃q̃ ne audiendō missaz ppe altare nimis appropinquet. vt de vita r hone. cleri. c. j. Et ista sūt iūmāda p̃plo sepi⁹: vt debita reuerētia circa sacra ecclesiastica hēat

Equitur nūc cautele clericis necessarie. Et p̃mo caueat sacdos ne in vestib⁹ vel ornamētis sordidis celebret;

sed ornamenta predicta iuxta melio
res dispositionē mūdet ⁊ iuxta facul
tatem bonorū ecclesie meliora q̄ po
terit cōparet. **U**bi dicit. Stephan⁹
epus familiari amico hylario q̄ ve
stimenta ecclesie quelibet dūmodo
ministrant sacramēta debēt esse mū
da ⁊ honesta. Hoc est contra illos q̄
de bonis ecclesie comparāt eis tur
nicas pro decē marcis ⁊ ornamentū
pro missa pro medā marca aut se
ragena. nec debēt in alijs q̄ aureis
vel argenteis calicibus celebrare. p
mittit tamen canon stagnēū habere
calicē ppter paupertatē. de pse. di.
j. calix. Secūdo caueat ne plures mis
sas celebret pter diem natiuitatis
xpī ubi tres celebrant ⁊ sine necessi
tate magna. Et hoc fit in istis cali
bus vt si post missam celebrataz de
die occurrat funus tūc in prima mis
sa nō sumēdo aquaz abluētis pōt
postea celebrare requirē. Itē si occur
reret hospes magn⁹ vt princeps vel
magn⁹ dñs qui non audiuit missaz.
Item si occurrerint sponsi volentes
audire missam. Itē si aliq̄s habue
rit plures ecclesias propter pauper
tatem vni cōmēdātas. Itē si supue
nerint peregrini. adhibita semp̄ pre
dicta cautela ne aqua oblutiois pri
oris misse sumat: de his habemus.
ca. j. de cele. mis. ca. cōsuluisti. Dicit
tñ Franciscus de sarabellis. ibidem
q̄ hoc est fugiendum nisi necessitas
suaderet. Tercio caueat celebrās ne
sine lumine ⁊ cāpana celebret. vt de
cele. mis. ca. j. q̄ xp̄us candor est lu
cis eterne: vt ibidem dicitur in. c. sa
ne. Quarto caueat ne plus sonat
de aqua q̄ de vino. quia dicit. Joh.

an.in.ca. perniciosus. de. cele. mis.
q̄ credere debemus q̄ de latere xpi
maior quantitas exiit sanguinis q̄
aque vt dicit in.c. iij. ibidem. Quinto
caueat ille q̄ solus est in ecclesia ne
propter missaz peculiararem. i. priua-
taz seu ex deuotione celebrandā ob-
mittat missam de die vt dicit in.c.
quidam de cele. mis. Sexto caueat
ne legat missaz ad alicuius petitiō-
nes ppter hoc q̄ haberet bonos se-
getes vel vt sibi in hastiludio bene
succederet: quia ista fm Inno. repre-
hendunt in.c. quidam. de cele. mis.
Multo fortius autē caueat ne legat
missam vt deus aliquos pdat quia
talis grauiter peccat. Et est depo-
nendus fm Joh. an. in.c. quidā: vbi
supra p quo allegat. xxvj. q. v. q̄cū-
q̄. Septimo caueat ne nimis mane
celebret. s. ante diem: quia fm sc̄m
Tho. istud sacramētū p̄tinet ad diē
gratie sicut dicit apostolus. Ro.
xiij. Hoc precessit &c. Contra illos
qui canunt. Rorate ante diem. cum
tū in auroza cantari debet. Excipit
tū natiuitas xpi. in q̄ canitur missa
post medium noctis. que significat
statū ante leges qui fuit in tenebris:
vt dicit glo. de cele. mis. Verūtamē
ep̄is cōcessum est. vt videri fm Joh.
an. q̄ sūt in via q̄ p̄nt maturi q̄ alij
audire. vt de priu. ca. vlti. li. vj. Oc-
tauo caueat ne legat q̄s missaz nisi
post maturinum primam et tertiam
ideo ex quo hora tertia dicitur pass⁹
et crucifixus linguis iudeorum: vt
dicit q̄ tunc est hora cōueniens ce-
lebrandi: fm doctores modernos.

De dicēdis horis canonicis

Debet semp orare. Lu. xvij. Sicut dicit Henricus de virmaria de pfectioe interioris hois. li. ix. c. j. cufufli-
bet fufli hois fui cordisqz pfectio ad iugem ⁊ indifruptā orationis pfeue-
rantia tendit. Et quantū humane fragilitati concedit ad continuam tranquillitatem mentis niti debz ⁊ ad eius ppetuam puritatem. ppter quā poffidendam ⁊ oēm laborez corpo-
poris ⁊ contritiōe ſpīritus inde feſe q̄rimus ⁊ iugiter exercemus. Et ſicut ad orationis pfectionez tendit ſtructura virtutum. ſic nec ipſe x̄tus abſqz orationis iugitate ⁊ pfeue-
rantia poſſunt cōpleri. Quo circa ſaluator noſter nos ammonens vt hanc pfeuerantiam orādī teneam⁹ dicit. *Oporet ſemp orare.* Non eſt autem intelligēdum qz hō ſic quoti-
die obeat orare: vt nec dormiat: nec comedat: vel nec laborez: ſed qz iſtā ter temporibus congruis oret. Uñ lyra dicit ſup Lucam ſup loco the-
matiz noſtri qz hec dictio ſemp non importat cōtinuitatē tporis qz opo-
ret ofonē interrumpi tpe dormitiō-
nis ⁊ aliquaz aliarum neceſſitatū: ſed importat cōſtantia ſiue inſiſten-
tia ofonis tporibus ⁊ horis ad hoc cōgruis. Hinc dicit Beda ſup locū iſtū. Dicendū eſt etiā ſemp orare et nō deſicere qz canonicis horis roga-
re nō deſiſtit. Pro qz facit illud qd i collationibus patrum legiſ d abba-
te Lucio qz tacitantes quosdāz mo-
nachos qz ſine intermiſſione orarēt ⁊ nullum aliud opus facerent corri-
piens dicit. *Quī manducatis ⁊ bibi-*

tis q̄s p vobis orat: q̄ audito ſit ob-
mutuerūt. Ille vero cōſequēt ſub-
iunxit. *Ego oſtendā vobis qz opes-*
rans manibus meis ſine intermiſſi-
one oro. Sedeo em iuuante deo in-
fundens mihi pauca palmulas et ſacio ex eis plectā. ⁊ dico *Miferere*
mei deus ⁊c. Et illas plectas ven-
dens p ſedecim nummis duos po-
no an oſtū domus ⁊ qz recipit orat
p me tpe quo ego māduco vel dor-
mio. atqz ita implet a me qz ſine in-
miſſione oro. Iſte pater laborioſus
nihil aliud ſignificabat niſi ſtatum
laicalē opoſum ⁊ manuali labore in-
ſudantē. qz vt dicit. *Hoſt. nō valens*
cōtinuis tpiibus ofonibus vacare
laborat manualit ⁊ corporalit ⁊ de
labore ſuo bona tpaia: poſſeſſiōes
oblatiōes ⁊ multiplices redditus. ⁊
puentus pſonis ſpūalibus pſoluit.
hac itaqz intentione vt eo difficiēte
vel deſiſſente a iugi oratione. ſpūa-
les deū exorent. vt ſic ſemp orare vi-
deatur. Qui q̄dem ſtatus ſpūalis
ſemp orare dicitur cum horis tam
nocte qz die competentē diſtinctis
ſeptē vicibus horas canonicas per-
ſoluit qua rōne ſura canonica dictū
ſeptem horarum canonicarū offici-
um penſum ſeruitutis appellant. vt
in. c. j. de cele. miſ. Ex quo patet to-
tum clerum in ſacris inſtitutuz obli-
gari ad horas canonicas ſingulis
diebus dicēdas. Circa quoz conſi-
derationez: vt ſacilius memorie cō-
mendantur qz ſequūt ponunt aliqua
dubia p queſtiunculas breuiſſimas
cum ſolutionibus earundē. Et pri-
mo q̄ritur an oēs clerici in ſacris in-
ſtituti tam beneficiati qz non benefi-

clari ad horas canonicas teneant.
Et dicendū est fm Joh. an. in. ca. j.
de cele. mis. et in glo. vj. de. j. de ce-
lebra. mis. q. sic. Idem notat Arch.
xcj. di. cleuterius vbi ipse dat huius
dicti rationem dicens quia ordini sa-
cro officii est annexū. vnde subdia-
cono dicitur in ordinatiōe sua. vide
si hactenus fuisti ad ecclesiā tardus
modo sis yelox. si somnolētus mor-
do sis vigilans. Et si dicitur tamē
forte nō habet beneficiū de quo ser-
uiat. Respondeo q. imputet sibi et
epo qui eum sine titulo ordinauit.
Clertamen dicit archi. xcij. di. in
c. Si quis presbiter. q. licet qd spō-
te ordinē accipiens se huic necessi-
tati supponit: nō tamen tenet inter-
esse ecclesiasticis officiis sicut ille q.
est ad hoc deputatus fm Hugo. q.
etiā credit q. is qui nō est alicuius ec-
clesie clericus debet cogi interesse
diuinis officiis. et hoc si commode
potest interesse. Secundo queritur
qd si clericus beneficiat? nescit ho-
ras legere. Respondeo nō excusatur
q. d. scire legere. alias pūatur bñfi-
cio. cū tales habere debent compe-
tentē sciētiam: vt d. in. c. cū in cum-
ctis de elec. Competēs autē sciētia
fm archi. xxxvj. di. illitteratos est
vt sciat canones penitētiales. psal-
teriū. omelia. et hmoi. xxiiij. di. ca.
qui eps. imo dicit Hugo. lxxxv. di. i
c. Archi. et in. c. omnes. xxxviiij. di.
nō solum requirit q. sacerdos sciat
in libro legere pfecte: sed etiā debet
corde tenus pro maiori parte scire
psalteriū. Clertamen dicit Inno.
q. licet clericus cātans cū alijs nō
oīa intelligit que canūtur. tū nō pec-

cat mortaliter dūmodo cor suū sur-
sum ad deū habeat culpaz dicens.
Est tñ clericus si ista cōmūta igs-
norat que ad ei? officiū spectāt fm
Hosti. de qualitate et etate ordinan-
doz. eā te. rē. Tercio querit quid si
aliquis puer maior septēnio ex di-
spelatione obtinet beneficiū nō cu-
ratū et nesciat horas legere. Respo-
deo potest cum eo eps dispēlare ex
causa necessaria v. l. vili: vt aliquas
alias ofones loco horaz dicat. Ra-
tio magistri stanislai de scabinū dñi
mei in quadā positione sua est. quia
ex quo dispēlat eps in pñcipali scz
in bñificio: dispēlare potest in accel-
lorio. scz officio. Quarto querit qd
si quis est infirmus. Rñdeo fm In-
no. de cele. mis. c. j. si est talis infir-
tas que impedit a dicēdo vel audiē-
do horas excusat infirmus: nec te-
netur postea aliqd dicere: nec p isto
penitere: quia necessitas legē nō ha-
bet. de obseruatione ieiunioz. consi-
lium. Secus est fm Hosti. si est ali-
qua infirmitas q. solū impediret di-
cere: s. nō audire. tūc em sacerdos
debet aliquē aliū corā ipso legentē
audire si eum habere potest. Vel si
est infirmitas leuis sicut vetus qñ-
tana. in q. etiā sua negocia procura-
ret. tūc omis horas legere tenet rē.
Quinto querit quid de illo qui ami-
sit libri in via cūdo. Respondeo q.
si casu hoc accidit potest excusari
p illa vice ab horis. sed nihilomi-
nus dicat illa que scit. puta ofones
vel pater nñ ne vacet ocio. Ratio
huius dicti quare isti nō imputat:
quia p eū nō stat. ergo sibi nō debet
imputari ex regula iuris. li. vj. Qd

De dicendis

p me. Sexto q̄ritur an clericus bñficiatus in scolis stans de licentia epi vel peregrinās ad curiā excusat ab horis canonicis dicēdis. Rñdeo l3 aliq̄ dicūt q̄ tales excusant si p alios loco sui in ecclesijs cōstitutos cōpleātur: et hoc si est clericus beneficiatus in mīnoribus p̄stitutus. put recitat Archi. xci. di. Eleutherius. allegādo dictum abbatis et Petri de samprana. de cele. mis. c. j. Tu dicas audacter q̄ talis clericus siue sit bñficiatus siue nōduz sit in maioribus constitutus siue in mīnoribus nec propter studiū nec ppter laborem peregrinationis ab horis canonicis excusat nec archieps nec eps possit sup hīs dispēsare: aut in aliud commutare. Nec abbas cū monacho ppter studiū. ita scribit Archi. i dicto c. Eleutherius. et Raymūdus in sūma: in titulo d̄ officiis clericorū. canon. qd. et seq̄ntibus. Et hīs oibus sumi istud documentū q̄ obmittēs horas ex volūrate: aut ex accurata negligentia peccat mortaliter. Tenetur etiā eas resumere vel dispensare in alio genere satisfactōis recōpensare. Rñ q̄ ex quo talis solvere tenet et nō soluit. necesse est vt soluat. Clērū si fieret multitudo negligētiarum pōt dispēsari secū vt alio die secus nō faciet: nisi satisfacet. vt dicit Jo. an. in. c. dolētes. et Inno. in. c. j. de. cele. mis. Et idē dicit Hosti. q̄ si est tanta diuersarum horarum negligentia q̄ q̄si impossibile est eas redicere cōmutet in aliam penitentia. Septimo q̄ritur an ille q̄ ex occupatione liciti operis vt q̄ multuz scripsit vel audiuit confessiones vel

aliud fecit per quod neglexit horas mortaliter peccet: R̄spondeo non quia talis per ignorantiam p̄babilē excusatur. de clerico excommunicato manifestante aplice. Octauo q̄ritur an tot q̄s pctā cōmittit mortalitā q̄ horas vnus diei obmisit vel neglexit: Rñdeo q̄ l3 officiū totum vnus diei sit quoddam totum integratū ex suis partibus et vno pcepto p̄cipiatur. et p consequēs transgrediens oēs simul vna die non peccat nisi vno pctō mortali. tñ si q̄s negligit vnā horam: vt puta primā v̄tertiā et c. et alias cōplet etia. peccat mortaliter: sed nō ita grauiter sicut obmittēs vel negligens oēs horas. vñ vnum pctm mortale est grauius alio. Est aut veritas q̄ p negligentia horarū vnus diei integre incurrit q̄s mortale grauius q̄ p negligentia vnus hore canonice diei illi. Rñ q̄ maior est cōtempus diuine laudis in toto q̄ in parte. Non q̄ritur an attentio mentis in horis sit necessaria. Rñdeo fm Tho. ij. ij. q. lxxxiij. q̄ duplex est attentio. vna q̄ attenditur ad vba ne q̄s i eis erret. Scōda qua attendit ad finē orationis. s. ad deum et ad rem p q̄ oratur q̄ quidez maxime est necessaria. Et hanc etiā ydote p̄t habere. Qñ ergo euagatio mentis fit in orōne ex pposito ē pctm mortale et impedit orōnis fructū. vnde p̄cipi clerics vt officium d̄sulnū q̄tuz deus dederit studiose celebrent pariter et deuote. de cele. mis. dolentes. Hoc aut cōtingit qñ hore canonice trāscurrunt et sincopant vel extranea et pphana vana et inhonesta colloq̄a intermī-

scant. vt dicitur ex concilio pmo vici. de cele. mis. graui. in cle. Euagatio tñ que fit preter intentionem oratiōis fructum non tollit. qz dicit Basilius qz cuz homo ex fragilitate neqz ora re attente de illis ignoscit. vñ glo. v. in cle. graui pmo allegata qz in tali casu satis est ex labijs suis seruire deo in diuinis officijs. I3 cor diuer: tat ad alia: f3 Inno. 2. Host. de cele. mis. in ca. dolentes qz tenent qz talis nō peccat mortaliter maxime cogitando spūale qd vel tēporale quod de sui natura nō sit malū: sicut ille qz in vespers cogitat de smone faciēdo post vespēras p̄cipue si esset fatigatus. de quo p Thō. iiii. sententiaz. di. xv. Ex quibus oibus infer tur qz si subest necessitas qz dilatio nem nō capit possunt licite tūc alia negocia expediri. Scdo infer tur qz si qs studiose incipit legere horas 2 tandē in medio errat: sed in fine se recolligit: merito nō frustrat apud deum. Ratio qā non semp requirit intentio p actus essentielles. Haz p pheta dauid de se dixit. Cor meum dereliquit me. ps. xxxix. Satis em̄ est qz maneat per virtutē qd fit quādo cuz bona intētiōe quis accedit ad orandū. licet in prosecutiōe mēs ad alia rapiatur. Semp em̄ vis p̄i me intentiōis manet: nisi tanta esset euagatio qz attentio omnino perfr3 Et tunc notum est quod dicit Cy prianus. li. vi. d oratione dominica Quid audiri postulas a deo: cuz tēpsum non audis. Et Cassianus dicit. Nunqd orat etiam quisqz fle xis genibus si per diuagationem di strabit. Nec in glosa magna in cle.

Si dominum. de reliquis et vene rante sanctorum. Ex quo patet qz hic solum negligentia accurata 2 crassa damnatur fm Innocentium in capitu. dolentes. Decimo queri tur quid de illo qui non interfuit p̄i cipio hore alicuius: vt quia neglex it: sed non maliciose: quia forte pul sum tam cito non audiuit vt sic in duatur. Nunquid ille debet p̄ncipiū repetere? Respondeo qz non oportet a capite incipere: nisi mag nam partem obmitteret: quia tunc deberet repetendo adimplere fm Inno. Et similiter dico de fine hore: si aliquis ex necessitate exit cho rum tunc enim residuum suppletur per alios: quia omnes sunt vñ cor pus in dño. de constitutionibus. cū omnes. Undecimo queritur an si obmissus vel neglectus est vnus psalmus debeat fieri repetitio in choro: Respondeo fm Innocen. qz non est tanta obmissio psalmi vni us qz deberet repeti si scandalum in populo immineret. Unde melius est obmittere 2 non repetere propter scandalum populi. quia meri to dicerent. Ecce clerici nostri aut suffusi sunt aut ignari nescientes quid cantandum sit. Ex quo dic to arguendi sunt illi cavillatores non cantores chori qui propter vnum accentum faciunt silentium: quod tamen sepe contingit 2 male. et iterum reincipiunt. qui potius dicendi sunt diuinorum turbatores qz cātōres. Clericū vbi hec sine scā dalo fierēt. vt si ppl̄s desset meli⁹ sit repetitio sp̄al. qz obmissio fm Job. an. in. ca. dolentes. Duodecimo qrit

an degradatus ab ordine suspensus
excommunicatus: et quilibet criminofus
teneat ad horas canonicas? Respon-
deo q sic q diu tollatur ab ecclesia.
pater q non debet esse melioris con-
ditionis malus q bonus. Si ergo
bonus obligatur multo magis malus.
Unde licet isti amiserunt honorem
non tamen onus. alias ex malicia co-
modu reportant tales. tamen in ho-
ris non debent dicere dñs vobiscum
et. Tredecimo queritur vtrū qd ha-
bens plura beneficia in plurib⁹ ec-
clesiis debet plures dicere horas?
Respondeo non: sed solum simpli-
ces. Nec obstat illud Greg. Lū cre-
scit donarationes etiam crescit do-
norū. illud enim fit propter impossi-
bilitate facti ad qd nemo obligatur. vi-
deant tamen tales q diuites sunt. qz
tales occupant et subtrahunt alijs pau-
peribus necessaria: vt in alijs bonis
operib⁹ recōpensent. Et debet dice-
re illi⁹ ecclesie horas in q maiorem
habet gradu dignitatis vel officii.
vt si es decanus in vna et in alia cano-
nicus: dicas illi⁹ ecclesie horas vbi
habes decanatum. vnde qz laudes
erat vt vn⁹ homo. ideo simplas non
duplas horas tenet dicere. Si eccle-
sie diuerse sunt eiusdem dignitatis:
vel equalia beneficia habet in diuer-
sis: tunc si est ab vtraq ecclesia ab-
sens eligat qd officiu voluerit. si ta-
men habet ecclesiaz parochiale in
vna dyocesi et in alio prebendam dicat
horas fm eccleie parochialis psue-
tudinē et c. pro q facit illud Amb. ad
quacūq ecclesiam deueneris: eiusde-
mores serua. xij. dist. illa. Ex quo in-
fert fm vvilhelmū laudū. in. cap. di-

gnemini. de cele. mis. in de. q adue-
ne comedentes carnes vel alia q̄tra
feria vel sabbato die in loco vbi non
est psuetudo peccaret. licet in patria
sua comedat de psuetudine. Rō qz
debet se cōformare his cū quib⁹ cō-
uersatur. xij. dist. ca. j. et de statu regla-
riū. c. ij. Quartodecimo querit vtrū
monachus existens prelat⁹ eccleie scela-
ris regeret eā in horis fm consuetudi-
nez illi⁹ eccleie vel fm officii mona-
chale? Respondeo fm 30. an. in de.
de cele. mis. in x. licite q nō reget f⁹
monachale officiu sed fm clericale
hoc dicit placere Joh. xvj. q. i. ca.
tij. Bosfre. de statu monachoz. in sū-
ma. ca. sed nūqd. et Bosfr. in summa
eiuldez. c. ij. Quintodecimo querit
q sit cōpetens hora pro quolibet hora
canonica regulariter dicenda? Res-
pondeo q septē sunt hore canonice
scilicet matutinu. pma. tertia. sexta.
nona. vespere. et cōpletoriū. vt in ca.
j. de cele. mis. xcvi. prebiter. Et sūt
iste hore institute in memoriā passio-
nis xpi. Iñ matutinu significat de-
tentionez xpi q fuit post cenā in me-
dia nocte. Unde tali hora vbi quilibet
dicere matutinu: vt ei cōueniat illd.
Media nocte surgebā ad confitēdū
tibi. Tho. tñ dicit q sufficit matuti-
nū dicere post tres partes noctis. i.
ante aurorā. et hoc hodie approbat
quasi per omēs doctores. Qd tamē
cōtra multos est q consumpta nocte
in potatiōe gula et ebrietate nō nisi
clara die dicit matutinu. qd arguit
illd. pphetiū. Vbi eras cū me lau-
darēt astra matutina. Cōtra qd est
decre. de cele. mis. dolētes. vbi dicit q
tales circa cōsolationes supfluas et

psabulatiōes illicitas. vt de alijs ta
cā fere medietatē noctis expēdūt.
et somno residuuz relinqunt vix ad
diuturnum cōcentū animū excitāt
trāscurrentes vndiqz cōtinua synco
pa matutinuuz. Prima hō canit in
aurora orto sole in memoriā resurre
ctiōis xpi q̄ tunc dī surrexisset cōtum
ad nōticiā mulierū. q̄ orto sole ve
nerūt ad monumētum. Prima etiā
hora visus est in litore post resurre
ctionē. Prima hora conduxit pecu
rator vinee operarios. Math. xx. et
significat laudē hoīs quam deo in
puericiā impendit. Tertia canit in
memoriā sue crucifixiōis qz tunc est
ore blasphemantiū et accūantiū iu
deoz crucifixus. Tūc etiā sp̄m sc̄m
misit aplīs. Et significat laudē ho
minis in adolescentiā. Sexta canit
in memoriā corporalis passiōis
tūc em̄ tenebre facte sunt a sexta ho
ra vsqz ad nonam. Eadem hora dī
scubuit cū discipulis in ascensione.
Et signat laudē hoīs in iuuentu
te. Nona canit. qz tunc xps emisit
sp̄m. et latus eius fuit p̄foratus. Vñ
p̄fluxerunt sacra. s. sanguis in redē
ptionem. et aqua in ablutionem. Et
signat laudē hoīs in virilitate. Vespere
dicunt in memoriā depositiōis
xpi d̄ cruce. Et significat laudē
hoīs in senectute. Cōpletozū autē
canit in memoriā sepulture xpi.
Et significat laudē hoīs in decrepi
ta. Vnde x̄us. In matutino dā
nat tpe xps. Qñ surrexit p̄mam ca
nit orto fidelis. Tertia cum canit
tunc est cruciāmina passus. Tene
bre sunt sexta p̄ mūdi climata facte.
Emissus nona diuinus sp̄s hora

Vespere claudunt xpi mēbra sepul
chro. xpo bisseña custodia ponitur
hora. Quamuis autē horis cōpetē
tibus et distinctis hore canonicē in
ecclesijs cathedralibus vel collegia
tis regulariter sunt cōplende pōt tñ
in horis canonicis dicendis ex cau
sa rationabili. vt qz plebanus h3 vt
sitare infirmos et eos pcurare sacris
vel h3 audire cōfessiones. euz hoc
aspicere licitos labores corporales
oēs horas inclusiue dicere etiāz añ
diem. Silt qui habz p̄dicare vel ali
quid legere in facultate vtili scolari
bus pōt etiam simul ante diem om
nes complere. Qui vero hoc facit
causa lasciuie. vt. s. expeditis horis
ante diem in die libentius vacet ocio
et vanitatibus seculi nō pōt hoc face
re sine pctō fm Tho. in q̄daz quod
libeto. Sunt etiāz aliq̄ qui ante me
dium noctis oēs horas euadunt.
Et hi similiter peccāt cū adhuc nō
sunt digesti. vt legitur in vitas patrū
qz quidā pater qñ orabat valde ma
ne angelus sibi portabat vvas non
maturatas: quando hō nimis tar
de tunc portabat putridas: qñ vero
competēt tpe tunc portabat matu
ras et valentes. Sed quare in q̄dra
gesima dicunt vespere ante p̄adiuz
ferialibus diebus cum missa? Rñ
deo fm Archi. de cōse. dist. j. Solet
em̄ ieiunium quadragesime magis
celebrari ad imitationem xpi Et qz
xps ieiunauit. xl. diebus et. xl. nocti
bus nihil comedēs d̄beremus nos
toto illo tpe ieiunare nulla die vel
hora comedentes sicut ipse non co
medit. Et quia hoc facere non pos
sumus p̄pter defectū nature saltem

De modo dicendi

toto die ieiunando volumus eū imitari: et quod instante et vigente famis necessitate non possumus expectare ut finitur dies. expectamus saltem quod hore diurnales finiantur. hore scilicet quod in die sunt celebrande quartū vltima est officiū vespertinū. Completorium eū quod sequitur licet deputet hunc diem quasi complens ipsam. non tamen de cantat in hac die: sed post finem ipsius in principio sequentis diei. quod secundum computationem canonicam a vespertino tempore incipit sequens dies. Ar. lxxv. dist. quod a patribus. Et ideo statutū est quod in quadragesima vespere post missam nonalē statim celebrentur sine interuallo. quod non fit in alijs ieiunijs quod cum tanta distinctione seruantur hec archi.

De modo dicendi horas canonicas.

Consequenter quod de modo dicendi horas canonicas. Est autem modus dicendi horas secundum modum et formam et dispositionem ecclesie cathedralis in ea habetur specialis rubrica. alioquin recurritur ad metropolitanas ecclesias. cuius rubrica ab omnibus est seruanda. ut dicitur in concilio toletano. c. ij. de his. qua deficiente recurritur ad romane ecclesie consuetudinem. Hoc est contra multos romipetas qui in patrijs nostris volunt dicere horas canonicas secundum modum romane curie: cum tamen habeant specialem modum et formam et rubricam in eorum cathedralibus aut metropolitanis ecclesijs. Et hi incidunt in penam dicti

concilij. scilicet suspensionis a comunione per sex menses. Nam hec ecclesia romana sequenda est in sacris: non tamen in diuinis officijs. ut notat Jo. an. de cele. mis. c. j. Monachi autem orabunt secundum rubricam sui ordinis ut ibidem dicitur. Item queritur ubi hore canonicę sunt dicende. Respondeo in cathedralibus ecclesijs dicende sunt. immo etiam in parochialibus ecclesijs si fieri poterit congrue. iuxta illud in ecclesijs benedictis deo domino Clemen. quod curati in parochialibus debent occupari confessionibus et procuratioe sacramentorum tam circa sanos quam infirmos. ideo sufficit eis orare priuate in ecclesijs vel in domibus. dum tamen in loco honesto sit et queto non sicut quidam discipuli consueverunt horas dicendo pel lere scrophas vel vacas ad pascua et impellendo ruperem et verba horarum per clamores et per minationes scropharum vel vacarum. Quidam etiam in lecto sacerdotes apodiat: et quod deterius est dicere sacces supini in dorso posito libro vultico supra pectus murmurant horas. Alij vero de domo in domum discurrentes per villam vel opidum clamitant implacite sonoroze ut more phariseorum orare videant. Alij vero ante fores ecclesie stantes aut in cimiterijs circumuehentes salutaris personarum ad ecclesias descendentes. unde fit aliqui ut dicat dominus vobiscum et respondeat. bonum mane vobis gratia. quod potius errare quam orare dicendi sunt. Nam hore cum magna reuerentia et etiam attente dicende sunt. Que autem reuerentia est in talibus locis cum tantis strepitibus. De quibus dicit Ipsi. et sum. bo. Quid prodest strepitus labiorum ubi cor est mutum. Sic enim vox

sine modulatione fit vox porcorum, sic
oro sine deuotione est vox hominum. Et
quod deterius est nonnulli inter ista for-
dida et abhorrenda et abominanda
opa ubi etiam cum cane loqui verentur
cum deo in oratione loquuntur. Uer-
te metior: si non audiui quendam pres-
biterum voce alta vespas dicere bea-
te virginis sedendo in cloaca et pur-
gando aluum. Quod nephas quicquid pu-
doris habeat et culpe attedere potest
vniuersisque sensatus. Ideo corrigat
tam inepta corruptela: ne deus unde
placari debuit acrius puocetur. Uer-
umtamen quod dictum est de attentione
interpretationem recipit mitiorem. Quod
dicit sanctus Thomas. ij. ij. q. j. q. licet in
orationibus priuatis debeat esse magis
na deuotio et attentio orantis. quam cum
sentis abesse deuotio dimittenda est.
Non tamen sic est in horis canonicis in
quibus non requiritur deuotio ex ne-
cessitate debiti vel precepti ecclesia-
stici. sed ex consilio. unde siue sit deuo-
tus siue non: nihilominus sunt hore
dicende a presbiteris. alioquin expe-
ctando deuotionem que non est in pote-
state nostra raro oraremus. Intentio tamen
omnino requiritur vel actualis vel ha-
bitualis. ut videlicet intendat deum
orare pro salute propria et aliorum. Et pro
hoc propter etiam quod sacerdos orans in pec-
cato mortali quicquid frustra deuotio-
ne et gratia dei. tamen ipse horas dice-
re tenetur. qui licet non exaudiat pro se:
tamen ex quo orat in persona totius eccle-
sie pro alijs exaudiat. Unde in hoc
casu comparatur facili accessu que seip-
sum sumit et alijs lucet. et canali quod
alijs aquam infundit et in se putrescit. et
cineri seu lixiuium quod alios mundat:

et in se sordidat. Pro isto igitur facit
quod scripsit in cle. 3o. an. Si dñm. i
glo. magna. ubi queritur an orationes ma-
lorum possint his pro quibus orant. Et
dicitur quod sic. nisi scilicet malum eligerent.
Ad hoc etiam facit quod scribit Arch.
hij. q. vij. in grauioribus. Facit etiam
ad hoc expresse glo. xlix. di. c. j. ubi
dicitur quod si ex certa scientia malus eligitur
a populo: et sit conformis eorum mori-
bus. nocet subditis. alius spiritus sanctus
eque pro malum sicut pro bonum operatur
remissionem peccatorum. vt. j. q. j. Si fue-
rit. argu. ad hoc. vij. q. j. ex merito.
viii. q. j. audacter. Unde illud dictum
Greg. in pastoralis quod dicit. Cum is
quod displicet ad intercedendum mittit
irati animus ad deteriora puocat.
xlix. di. ca. j. sic intellige secundum Arch.
ad deteriora puocat. scilicet contra eum quod
mittit: non contra eum quod mittit: nisi scien-
ter mittat indignus. Et sic hoc vi-
detur intelligere Hugo. Laurentius
et Iohes. maxime quando scienter ordina-
tur indignus: aut plentatur ad ordi-
nes vel beneficiis. His enim modis a
liquis mittit ad intercedendum pro po-
pulo. Item queritur an hore canonicę
legende sunt alta voce ut ab alijs au-
diatur: vel potius submissa ut a so-
lo deo audiant. Respondeo secundum 3o. an.
in dicta glo. magna. quod licet deus ag-
noscat cordis deuotionem: non tamen fru-
stra vox adiungitur. unde dicitur theo-
logi quod oratio que fit per ministros eccle-
sie. id est presbiteros quilibet est in horis cano-
nicis. id est fit vocaliter et expresse: quia talis
orat in persona totius ecclesie ac populi. unde
ut populus innotescat quod pro eo orat sacer-
dos merito fit expresse et vocaliter oratio.
tamen non est sic de illa que priuate fit pro

De modo dicendi

alio. De necessitate adiungit tamē
 vox p̄me ad excitandū interiorē de
 uotionē. verbis enim ⁊ signis nos
 metipsos interi⁹ excitam⁹ ad sc̄m
 desiderū augendū. vt dicit beatus
 august. ad pbaz q̄ fuit vxor adarisi
 p̄cōsulis. vt dicit Isido. li. v. viroz
 illustriū. Sc̄do ad redditionē debi
 ti: vt. s. seruiat deo orans fm se totū
 in corde ⁊ corpore. de cōse. di. v. nū
 quid. Tercio ex quadā redūdantia
 ab aia in corpus ex vehemēti affe
 ctione. Vñ psalmista ps̄lō. xv. Le
 tatū est cor meū: ⁊ exultauit lingua
 mea ⁊c. Et tūc querit an accoli ti te
 nent dicere septē ps̄almos. R̄ndet
 fm Paulū aluoz rarispān. ep̄m in
 tractatu suo de heresi q̄ sic. Lulus
 rō precipue inter ceteras ē: quia ex
 quo dicuntur clerici a cleros qd̄ est
 soz qz in sortē ⁊ in partē dñi sūt vo
 cati. rōnabile videt vt dicant aliqd
 ratione sui officij. Hoc tñ depēdet
 ad cōsuetudinē an singulis diebus
 an tñ festiuis dicere debeāt. Est tñ
 consonū rōni q̄ qui nō studēt in sco
 lis aut studijs: vt singulis diebus
 orent septē ps̄almos. iuxta illud am
 brosi: qz semp pecco debeo semper
 habere medicinā. de cōse. di. ij. in fi
 ne. Itē querit an sacerdōs tenet
 ad horas btē virginis marie: R̄n
 deo fm eundē vbi s̄ q̄ sic. licet non
 de iure tñ de optima cōsuetudine q̄
 iam p lege putāda ē. vt dicit Aug.
 ad cōsulariū p̄biterū. xij. di. in his
 rebus. vñ in hoc casu nō valet illoz
 excusatio q̄ dicūt q̄ hore btē virgi
 nis nō precipiūt p aliquā consti
 tutionē autēticā ecclesie vniuersa
 lis. nec p sacra scripturā. ergo sunt

in bñplacito. Quid⁹ respondendū
 est q̄ multa sūt in ecclesia dei que
 nō sunt de institutioe eccleie vel pre
 cepto scripture: sed ex solo cōsuetu
 dinis vsu ātquo: que p̄mitti nul
 lo modo debēt sine periclo salutis.
 vt signatio crucis q̄ fideles signāt.
 vba plura ofonis sup panē ⁊ sup ca
 licē. b̄dictio fontis. trina vinctio o
 lei illoz quos baptisam⁹. q̄ oia vt
 dicit Aug. xj. di. ecclesiasticaz. ob
 seruata sunt reuerēter a patrib⁹ ma
 gis silentio q̄ publicata scripto. vt
 dicit Paulus b̄ leazarijs. Stepha
 nus. puincialis gētinus in cle. gra
 ui. de cele. mis. q̄ vbi est cōsuetudo
 q̄ plati ⁊ maiores ecclīaz dicūt ho
 ras btē virginis obmittentes eas
 peccāt mortalit̄. nisi subsit causa rō
 nabilis. An aut̄ iste hore debent di
 ci in festis btē virginis. ex quo tunc
 totū officiū est de btā virgine. Dicē
 dum est q̄ ibi recurrendū est ad cō
 suetudinē cathedralis ecclesie. Itā
 in quibūsdā ecclesijs dicūt nō ob
 stāte officio solēnitatis. i quibūsdā
 nō. Et sic statur cōsuetudinē eccleie
 cathedralis q̄ est mater omnīū infe
 riorū: a qua nō licz discedere. xij. di.
 nō dicet. Itē querit an om̄s sacer
 dotes tenēt ad vigiliās mortuoz
 rū. R̄ndeo fm vvilhelmū q̄ curati
 tenēt ad vigiliās mortuoz ordi
 narias iuxta cōsuetudinem ecclesie
 cathedralis. vbi est p̄suetudo q̄ ma
 iores plati dicāt vigiliās singulis
 dieb⁹ quadragesime. in aduētū. et i
 vigilijs ap̄loz: debēt etiā ipsi cura
 ti dicere vbiq̄q̄ sint siue circa ec
 clesias ppas siue in studijs. Ceterū
 tamen ad extraordinarias nō tenēs

tur fm ipm curati in studijs existi-
tes aut alij beneficiati. Extraordi-
narie vocatur q̄ dicitur specialiter
p̄ aia cuiuslibet defuncti. ad quas
dicēdas solū illi astringūtur q̄ circa
ecclesias sunt p̄sentes. similiter qui
in illis sunt in anniuersarijs defun-
ctorū. Unde vlti⁹ querit an ali-
quis dicēdo horas de sanctis v^l de
martyrib⁹ quādo dicēdo essent de
feria peccet mortaliter? Rñdeo licz
sz vvilhelmū nō refert p̄ quos psal-
mos laudet deus. tñ determinatio
eccleie maioris est sequēda. Itā fm
cōsuetudinē eccleie maioris iustū est
vrynusq̄sqz inde sumat regulas ma-
gisterij vnde honoris p̄secrationez
accepit. xij. di. de his. Et brūs Ber-
nardus dicit. Spūs sanct⁹ illas ho-
ras gratas nō recipit qui qm aliud
q̄ debes neglecto eo qd debes ob-
tuleris. Unde istud viciū reprobat
expresse de cōse. di. v. in die. vbi di-
cit Greg. septimus q̄ illi qui in die
bus quotidianis tres tñmodo le-
ctōnes legūt nō ex regula scōz pa-
trū: sed ex fastidio z negligētia p̄bā-
tur hoc facere. hec ibi. Itē querit
de illis qui dicūt nouas hystorias
nō approbatas p̄ ep̄m? Rñdeo q̄
peccat mortalit⁹ fm Bern. sup Lā-
ti. smone. xxvj. vbi dicit q̄ quicqd
sine voluntate supioris sit vane glo-
rie deputabitur nō mercedi. Ep̄us
tñ potest inducere consuetudinē no-
uaz in ecclesia sua quo ad officia ce-
lebzāda. xij. di. nouit. z de cōse. dist.
iij. c. j. Et exp̄sse i glo. xcj. di. Eleu-
theri⁹. super ver. vigilijs. quod sic
intelligitur fm archi. ibidem q̄ ep̄i
in his que circa solennitatē ecclesie

tantum consistunt que cōsuetudinē
nō precepto maiorū sūt introducta
mutare possunt: et statuere vt dicit
Jacobus de alberga. Statutum tñ
ab episcopis vel sanctis patribus
nō possunt immutare. hec ibidem.

Item queritur qd de illis qui ob-
mittūt dicere suffragia scōz? Rñ-
spondeo q̄ peccāt si hoc faciunt cō-
tra consuetudinē ecclesie cathedra-
lis. vt supra dictū est fm dñz Pau-
lum alior. quia contēptores lauda-
bilis cōsuetudinis sicut et legis pu-
niuntur. di. xj. In his. Et hoc si fa-
ciūt ex negligentia affectata: qz nō
curant. vel vt citius percurrant ho-
ras z vacent potibus vel ocio zc.
Sed quid de illo q̄ prius orauit cō-
pletoriū q̄ vesp̄as zc. vtrū teneat
redicere vero modo. Rñdeo scdm
dñm Paulū vbi supra: q̄ nō tenet:
sed caute implebit vesp̄as quas
incaute obmisit. et penitebit de neg-
ligentia. Itē queritur an dicere p̄-
noster ante horas z post sit precep-
tum. Rñdeo q̄ hoc post horas ex-
presse precipit in cōcilio gerunden.
de cōse. di. v. c. id semper vbi sic dz.
Illud semper placuit obseruari. vt
omnibus diebus post matutinas z
vesp̄as oratio dñica a sacerdote p̄-
feratur. Ante vero horas dicere pa-
ter noster. licet nō appareat esse pre-
ceptū scriptū. apparet tamen licitū
dignū et iustū. Itā prius inuocā-
dus est omnū rerū pater quo p̄ter-
misso nullū rite bonū fundatur ex-
ordium. vt dicit Boetius in de cen-
so. phie. lib. iij. Rationabile autem
est vt prius oratio illa p̄cedat quaz
auctor salutis dictauit et instituit. q̄

Cautele in dicendis

ille quas sancti patres postea dicta uerunt. Itē expedit prius petere ea que sūt magis necessaria ⁊ vtilia ad salutem q̄ que sūt minus necessaria. Magis autē necessaria sūt que ponunt in dominica oratione ⁊ vtilia q̄ que ponuntur in alijs. cuz ibi summa totius salutis ⁊ perfectiōis consistat. Petim⁹ em̄ ibi sanctificatiōem nomen dei in nobis ⁊ aduenire regnum celozū. qđ primo esse querendū saluator docuit habet Math. vi. Item concilium est vt illa oratio premittat que disponit homines et aptum reddit humiliando ad effectum orationis consequendū. hmoi autē est oratio dominica. in qua petimus dimitti nobis debita nostraz a malo liberari. quib⁹ nondū expectatis orationis effectus frustraret nisi em̄ nobis prius debita dimitterent ⁊ a malo culpe liberaremur nullaten⁹ aliquē impetraremus cū dicitur Joh. ix. Deus peccatores non exaudit ⁊ ps. Peccatori dicit deus quare tu enarras iusticias meas. et assumis testamentū meū per os tuū. Ad iugitur etiam Ave maria in principio horarum: qđ dignū est vt illaz salutemus in principio nostri operis per quā salus nostra exordiu sumpsit. Dicit em̄ Bern. qđ de⁹ nihil nos vult habere salutis qđ p man⁹ marie nō transiret. Aliquivero incipiūt horas per illū versiculū. Scti spūs assist nobis gratia. Sed non est vis Ego incipio per ave maria ista ratione quia nec gratiam spiritui sancti me posse obtinere puto sine marie suffragio. ideoq; ad eam primo recurro: quia impetrare nisi per eaz

melius non dubito.

Cautele in dicendis horis canonicis seruande.

Siquis cautele circa horas canonicas obseruade. Et primo septem impedimenta quibus frustratur effect⁹ orationū. De quib⁹ habet i cle. graui. de cele. misl. Caueat ergo quilibet ne legat transcurrendo siue sincopando sicut aliqui faciūt dicentes. Dixit domin⁹ a dextris meis aut extranea: aut prophana colloquia intermiscendo: qđ dicit. Franciscus veritatey. Friuola qui profert duz sacra prebiter offert. Lectio sacra di nō deputatur ei. Tarde ad choz veniēdo ante finem officij sine causa exēdo. aues in horis portando seu venaticos canes. sine tonsuravē veste competentij horis interessendo. Et hoc est contra cāpanatores: crispatos: comatos: manicatos ministrantes celebrantibus prebiteris qđ grauius peccāt: vt ptz vbi supra. Scdo caueat horas canonicas cantās ne lasciuos ⁊ dissolutos cantus ibi per sonet. sicut quidam theatrales. i. secularium chorearū cantilenas confictis modulationib⁹ spūalium cōsonātiarū discantant. Cōtra quos est apls ad Eph. v. dicens. Cantantes ⁊ psallentes in cordibus vestris dño vbi dicit Hiero. ⁊ ponitur. xcij. dist. c. Cantantes vbi dicit. Audiāt hec adolescentuli. audiant hī quib⁹ in ecclia est psallendū officiū deo nō voce sed corde cantandū: nec in tragediaram modum guttur ⁊ fauces medicamine liniēde sūt: vt i ecclē

sia theatrales moduli audiantur. et cantica. et Greg. dat huius rationez dicens. xcij. distinctione. cap. in sancta vbi dicitur plerumq; sit vt in sacro ministerio dum blanda vox queritur congrua vltia negligatur. Et cantor minister deum moribus stimulet: cum pplm vocibus delectat. Hoc etiam prohibetur de cele. mis. in cle. j. vbi a cantilenis prohibet abstinere pro quo facit. xxviij. dist. presbiterum. et de conse. dist. v. non oportet. Et. xxvij. dist. ca. ij. hodie prouisum est hoc optime per Job. xxiij. in extrauaganti que incipit. dicta sanctorum patrum decreuit auctoritas: in qua reprobat cantu cantilenarum in triplici et mutetis vulgaribus infra solentia missarum et horarum canonicarum. Et precipit tales suspendi ab officio per octo dies. Permittit tamen diebus celebribus et festiuis in missa et in diuinis officiis aliquas fieri consolationes. videlicet consonantias: que melodiam faciunt infra octauam quarte et quinte et hmoi super ecclesiasticum officium et cantu simplicem. ita tamen que ipsi integri illibata permaneat. hec ibi. Tercio caueat ne incongrue verba tamen in horis que in alijs diuinis siue cantando siue dicendo submisit. pferat hoc enim multu scandalizat audientes. et licet hoc omnibus clericis generaliter sit cauendum: tamen ab ipsis canonicis et prelati ecclesiarum cathedra liu maxime est vitandus. Tales arguit Cassio. super illud ps. xlvj. psalite sapienter: dicens. Nemo sapienter facit quod non intelligit. Signum autem non intelligentie est incongruitas. vñ

credit Stephanus scribens super cle. ne in agro. de statu monachorum. que ignorantia grammaticae que maxime in incongruitate consistit repellit quem a canonicatu ecclesie cathedralis. Br. xxiiij. dist. qñ. et de eta. et quali. ca. si. de consan. et affi. ca. j. et de rescri. ca. statutu. li. vj. et ca. j. et ca. si. si cor. poze. li. vj. vbi probat hoc per arg. Quarto caueat clericus orans ne in horis resumet vñ et idem verbum pluries: quod dicit Ecclesi. vij. ne iteres verbum in oratione tua. Contra quod faciunt quidam dicentes pater noster pater noster que sexies aut septies. Et non dico septies tantu: sed etiam septuagesies septies. que iterantia procedit ex inaduertentia. ex in deuotione ac mentis distractione: quod vñ alia cogitant in vno verbo linguam et auditu figunt donec cogitationes pertransibunt: et hi postquam irritant deum que orant. Nam dicit Seneca. Perturbat mentem auditoris quod sepe dicit vna se et eadem voce: immo quodammodo in hoc de blasphematur dum per hoc videtur semel dictu non audire vel intelligere: nisi septi et resumatur. cum tamen dicatur. Scit enim pater vester celestis quibus indigetis. Math. vj. Videat quod libet tamen clericus que laycus vt in oratione stet vel sedeat quietus. aut flectat de uotus manus leuando. pectus tundendo. suspirando. et sursum inspicendo. Isti enim sunt modi orandi in scripturis sanctis approbati. Nam de in ps. Stantes erant pedes nostri. et Math. xj. Cum stabitis ad orandum dimittite etc. Sic martha stetit et ait ad xpm. Domine non est tibi cure. etc. Lu. x. Sic leprosus genuflectit: et ipse traiecit curatioez

no.

De sententia.

Mar. j. ydropicus stans ante xpm
obtinuit sanitatem. Lu. xiiij. De se
dendo. Mat. xxvj. dicit vbi xps dixit
aplis. Sedete hic. et sedetur. et orate
ne intretis tentationem. Idem Mar.
xiiij. dicit quiete dicit Mar. vj. Cu oraue
ris intra in cubiculum tuum. et clauso
ostio ora. Cubiculum autem est locus qe
tis et locus pacis. De flexura dicit de
leproso. pcedens adoravit. Lu. v. qd
vltiqz flectere est necessarium sic Pau
lus d se dicit. Flecto genua mea ad
deum p vobis Eph. iij. Et idem de
scro stephano q positis genibus ora
bat Actu. viij. De eleuatione manuu
habet Exo. xvij. vbi moyses eleua
tis manibus oravit. Et dicit. Eleua
tio manuu mearum sacrificium vesp
tinum. ps. cxl. De rursione pectoris
habet Luc. xviij. vbi publicanus p
curiens pectus orabat. De suspira
tione Joh. xj. vbi xps infremuit spi
ritu et turbavit seipm volens lazarus
suscitare. De sursum inspicendo dicit
Joh. xj. vbi xps suspiciens i celu dixit
p grs tibi ago qm exaudisti me.

De excommunicatione.

Si qd ecclesiam no au
dierit sit tibi sic ethni
cus et publicanus. Mat.
xviij. et xxiiij. q. j. oib.
b. Qm vt ait doctor
subtilis. i. iiii. sen. di. xix. q. j. ar. v. In
ecclia est duplex foru. vnu secretissi
mu i qd idem est accusator et reus et ad
istud pntent clauis ecclie. Aliud
est foru publicu in qz ecclia aucto
ritate corrigendi publica debita. Et
talis auctoritas cognoscendi in cau
sa et sententiandi publice qdamo pot

etiam dici clauis. Prima dicit clauis
ordinis. Secda clauis iurisdictionis
ad quam qd clauis iurisdictionis
ptinere videt dictum nri saluatoris
supra premissum si qd ecclesiam no
audierit sit tibi sicut ethnicus. i. ex
comunicatus et gentilis. et publicanus
.i. vt publicus peccator vitet. Per eccle
siam autem intelligit platus ecclesie vt
exponit Beda et Hylarius. cuius. s.
plati lata est snia. sicut statim ibidez
dicit saluator. Amen dico vobis qd
cunqz ligaueritis sup terra erit liga
tu et i celis fm Hylariu talis snia iu
dicio diuino approbat. Cosormis
autem ista iurisdictione ta xps qd apos
toli exercuerunt. Nam dñs muliere
dephensam in adulterio p sententiaz
oboluit dicens. Nemo te codenauit
mulier. q ait. nemo dñe. et ipse subiun
xit nec ego te codenabo. Joba. viij.
Sicut autem tuc absoluit ea: ita potu
isset codenare ea. De petro qz legif
q publice anantia et saphira ad mor
te sententiauit: vt dicit Act. v. De pau
lo etia legif q Corinthiu fornicantem
publice excommunicauit vt dicit. i.
Choz. v. Item. j. ad Thim. j. Hys
meneum et Alexandrum tradidit sa
thane propter blasphemiam. Ides
etiam prohibet communicare nos
toris peccatoribus. j. Choz. v. et. ij.
Thes. iij. et. ij. Thimote. iij. facit
vitare Alexandrum erarium. Item
ad Tytum. iij. hereticum post altes
ram monicionem facit vitare. Ides
quoqz ad Gal. j. scribens ait. Si an
gelus vobis de celo aliud euangelizauit
zauerit pter qd quod euangelizauit
vob anathema sit. sic q anathema te
net ptra agelu et ptra hoies. Deniqz

Jo. Chozinthū hereticū publice ex-
cōmunicauit: et vitare p̄cepit. que
omnia arguūt hereticorū modernorū
versutias q̄ eccle detrahentes dicūt
eas non habere auctoritatē excōica-
di: suspendendi: et interdiciendi: et p̄ cō-
sequens dogmatizāt nō esse curan-
das ecclesiasticas censuras: cū tamē
dicat Crisost. xj. q. iij. ca. nemo cōtē-
nat vincula eccle. nō em̄ homo est q̄
ligat sed xps q̄ hanc potestātē dedit
et dñs fecit hoies esse tanti honoris
Circa igit. p̄secutionem hui⁹ mate-
rie breuiter de trib⁹ p̄ncipalib⁹ est
cōsiderandū p̄mo q̄dem de excōi-
catione. secūdo de suspensioe. tertio et
ultimo de interdicto. Est aut̄ excōi-
catio a q̄libet licita cōione et legit-
mo actu separatio. xj. q. iij. de iudeter
Alibi em̄ vocat̄ eterne mortis dāna-
tio. xj. q. iij. nemo episcopoꝝ. Alibi
em̄ dicit̄ aie et corporis detrimentū. ij.
q. j. de manifesta. Item desic̄t de ec-
clesia et tradit diabolo. xj. q. iij. audi
Et breuiter excōicatio q̄ dicit̄ alio
noie anathema nō ē nisi a deo sepa-
tio. xxiij. q. iij. Tertū ē et hoc ē ma-
gna pena. Itaqz q̄s excōmunicat̄
statim membrū dei esse desinit et incipit
esse membrū diaboli. xj. q. iij. excel-
lentissimus. Voxqz vt ab ecclesia re-
pellitur rapido ore demonū deuora-
tur. xj. q. iij. absit. Sunt autem due
spēs excōicationis. vna que separat
a sacramentis ecclesie et a participa-
tione fidelū et ab ingressu eccle. Et
hec ē maior seu anathema. Alia ē
que separat solū a sacramētis: vt est
quodlibet pctm mortale. Et hec vi-
citur minor. de vtraqz dicitur. iij. q.
iij. engeltrudā. A prima non absol-

uunt simplices sacerdotes: sed a se-
cunda in casibus tantū ip̄is permis-
sis a iure. vnde sciendū q̄ quattuor
sunt genera excōicatorū: vt colligi-
tur. xj. q. iij. ad mensam. P̄mo q̄
q̄s peccat et deus recedit ab eo. scdo
q̄ quis de consilio sacerdotis absti-
net ab eucharistia. Tertio q̄ quis
est excōicatus minori excōicatione
vt quia cōicauit excōicato in locuti-
one vel cōmisit sacrilegium vel est sy-
nomachus. Quarto q̄ quis est ex-
cōicatus excōmunicatione maiori
et tūc proprie dicitur excōicatus et
etiam vitandus fm̄ Jōhem de deo
qui ita notauit in predicto canone.
ad mensam. et archi. ibidem post eū.
Circa istam materiam est videndū
de quattuor. P̄mo q̄ sint casus in
quibus q̄s ip̄o facto incidit in finē
excōicationis a iure. Scdo quis sit
effectus excōicationis. Tertio in q̄
bus casibus participās excōicatis
incidit in eandē finem excōicationis.
Et in quibus permittit̄ quis parti-
cipare licite excōicato. Quarto de
forma ferendi finem excōicationis.
Et impendende absolutionis. De
p̄mo sciendū q̄ qui quaginta sunt
casus in quib⁹ ip̄o facto quis sentē-
tiam excōicationis incidit q̄s bñ enu-
merat. Jo. an. in. c. eos q̄. de sen. ex.
li. vi. in glo. iij. Et eodē ti. in cle. in.
j. glo. Et sciendū q̄ p̄m⁹ est q̄s
incidit heresim dānatā. vt. iij. q. iij.
c. ij. et. iij. aut q̄ nouā heresim fingit.
de here. ad abolendā est sic excōica-
tus. et sicut credēs hereticus vel eos re-
ceptās: aut eis fauens. de hereti. si-
cut ait. Secūdus cum q̄s asserit ro-
mam ecclesiam non esse caput om̄i-

De sententia

niuz: nec ei tanq̃ capiti obediendū.
di. xij. nulli phas. vnde hodie diffi-
nitum habet ⁊ declaratū per Boni-
faciū octauū q̃ fuisse romano pō-
tiffici om̃i humane creature est de ne-
cessitate salutis. vt patet i sua extra-
uaganti que incipit vnam sanctam.
Tertius casus qñ rectores ciuitatis
faciūt exactiones indebitas in cle-
ricos ⁊ admoniti non desistunt: vt
de emunitate eccliarū. non minus.
Quartus casus est. cū quis non ele-
ctus a duab⁹ partib⁹ cardinaliū ge-
rit se pro papa de elec. licet. Quint⁹
cū quis magister scolariū tractat cū
aliquo ciue bononie de conductōe
hospicii irrequitis inq̃linis nisi tps
fuerit elapsus vt de locato ⁊ cōduc-
to ex rescripto. Sext⁹ cū monachi:
canonici regulares: archidiaconi
prepositi: plebani: cātores: ⁊ alij cle-
rici personat⁹ habētes aut etiam q̃-
cunq; presbiteri audiūt leges ⁊ phi-
siam. ne clerici vel monachi ⁊c. cū
magn. o. ⁊c. super specula. Secus si
habēt tm̃ eccliam parrochialem et
non sunt presbiteri nec clerici vel mo-
nachi ⁊c. statutū. lib. vi. Septimus
cuz quis participat cū excōcato in
crimine. propter qd̃ excōmunicatur
dando ei consiliū auxiliū vel fauorē
de sen. ex. si cōcubine. Octauus sta-
tuentes statuta p̃tra libertate eccle-
sie. tam consules q̃s eorū scriptores
de sen. ex. nouerint. ⁊c. ca. grauē. Ho-
nus qui vtunt ordinationib⁹ a scis:
maticis factis de scismaticis. ca. j.
Decimus quicūq; loquit secrete vel
mittit scripturas vel nūcium alicui
cardinali qñ sunt reclusi occasione
electionis pape: vt de electione. vbi

periculum. lib. vi. Et idem de vñs
rectorib⁹ et officialibus ciuitatis q̃
imminente ipsa electione non seruaues-
runt ipsam constitutionē. Undecim⁹
de his qui grauāt aliquos qui cum
pro vno rogabant eligere noluerūt.
de elec. sciunt cuncti lib. vi. Duode-
cimus de rectoribus ad regimē vs-
bis romane electis ⁊ de fautoribus
qui fecerūt contra cōstitutionem su-
per hoc factā vt de elec. fundata lib.
vi. Tredecimus de his q̃ vocant ad
dirigendas moniales in electiōib⁹
nisi abstineāt ab his per q̃ possit in
eis discordia oriri vel nutrirī: vt de
electione indēnitatib⁹. Decimus q̃r-
tus de his qui procurant consuas-
tores dari: ⁊ intromittūt se de his q̃
non licet de offi. dele. statuimus li.
vi. Decimus quint⁹ de his q̃ absolu-
tione de aliqua excōcatione vel re-
uocatione elus: aut etiam suspēso-
nis vel interdicti extorquet per vim
aut per metum. Item hec absolutio
nō valet ⁊ incurrūt noua excōcatio
vt de his q̃ vi metus ve causa fiunt.
ca. vnico. li. vi. Decimus sextus qui
fingit fraudulenter aliquē casum p̃
quem aliq̃s iudex vadat ad aliquā
mulierem pro testimonio: vt de iudi-
cis mulieres. Decimus septim⁹ de
his q̃ platos vel capitula vel alias
psonas ecclesiasticas cōpellūt ad sub-
mittendū laicis vel alienādū bona
imobilia eccliaz. Et si laici q̃ vsur-
pant sibi hmōi illicite: nisi admoni-
ti destiterint. de rex alienatione hac
cōsultissima li. vi. Decimus octau⁹:
q̃cūq; in psonis ecclesiasticis vel eccle-
sijs per se vel per alium suo nomine
vel alieno pro psonis vel rebus q̃s

nō causa negociationis deferūt vel
deferri faciūt seu transmittūt erigūt
aliquid pedagus. de censibus cōp. li. vi. Decimus nonus de his qui im
pediūt iudiciū delegati vel cuiuscūq;
q; iudicis ecclesiastici de imunitate
ecclesiarū. qm. Vigésimus de his
qui iubēt subditis suis ne personis
ecclesiasticis vendant aliquod blas
dum vel similia de iuu. ec. ca. fi. lib.
vj. Vigésimus primus de religiosis
qui habitū sue religionis dimittunt
vel qui accedūt ad suū dūm sine licē
tia suū iplati vel conuentus vel qui co
raz talibus legit scienter qui dimise
runt habitū ne clerici vel monachi
rē. Nec periculo fo. li. vj. et sicut re
citāt Jo. an. in nouella super regla
li. vj. referens Buill. de lata petri dis
putasse de monacho q̄ bene defert
habitū monachalem sed opertus
habitū clericali q̄ sit apostata. Qd
hodie videt approbatum de vstra et
ho. cle. qm in p̄cipio i cle. in v. a re
ligiosis. que oia vera sunt s̄m Joh.
an. qm monachus iustā causā trās
formationis nō allegat. Vigésimus
secundus qui hereticos seu fautores.
credentes. receptatores vel defenso
res eorum scienter tradiderint eccle
siastice sepulture. de here. q̄cunq; li.
vj. Rectales debent absolui nisi pri
us tales sepultum proprijs manib;
extumulent. Idez de illis laicis qui
publice vel priuatim de fide catholi
ca disputant: vt dicit ibidem. Dicit
tamen. Joh. an. q̄ in istis casib; est
canō ferende et non late sententie et
hoc est tenendum. Vigésimus tertius
quicunq; rector secularis vel quicūq;
q; officialis eius cognosceret de cri

mine heresis. Aut captiuos libera
ret vel dyocesanorū inquisitorū offic
um. impediret de here. inquisi. libro
vj. Vigésimus quartus q̄ per assissi
mos vel assassinos aliquē xpianū
interfecerit. Dicuntur autē assissimi
vel assassini q̄dam infideles qui ex
q̄busdam falsis opinionibus q̄bus
fuerunt enutriti facile mittebant ad
occidendum quēcūq; xpianum nō
curantes nisi ob hoc ipsi occidendi
essent. De homicidio p̄ humani li.
vj. Vigésimus quintus de clericis qui
manifestis vsurarijs ad sen^o exercē
dum domos locant. vel alijs titulis
cōcedūt. de vsuris. vsuraz. li. vj. Vi
gésimus sextus de his q̄ concedūt re
pressalias contra personas eccliaasti
cas specialiter siue generaliter vt de
iniurijs et dāno dato: et si pignora
ones. li. vj. Dicunt autē repressalie qm
vnus oriundus de vna terra spoliat
ab alio de alia terra oriūdo. ita vide
licet si debitu nō soluit ei tūc dat po
testas ipsi spoliato q̄ satisficiat sibi
cōtra quēz de terra illa vñ est ille de
bito: vel spoliato. Vigésimus septi
mus si dñs vel rector tēporalis non
fecerit ea obseruare q̄ statuitur con
tra insecutores cardinaliū seu alicu
tus de familia eorū vñ pape. de pen
sis felicis. li. vj. Vigésimus octauus q̄
cūq; dat licentiā occidendi seu acci
piendi vel alias in psonis vel bonis
suis vel suorū grauandi eos q̄ contra
reges barones nobiles vel quoscūq;
tulit excoicationis suspēionis vel
interdicti iniās. siue istos quorū occa
sione sunt plate vel eos q̄ eos obser
uant: aut eos q̄ talit̄ excoicationis cō
care volūt nisi licentiā ipaz reintegra

liter reuocet. et si qua sunt ablata res
 stituant siue p illis satisfaciāt. Et si
 militer q dicta licentia vñ fuerint.
 vel etia sine licentia suo motu hoc
 fecerint excoicationem incurrūt. In
 qua si pmanerint p duos mēses nō
 nisi p papā absoluitur. de sen. excō.
 qñq lib. vi. Trigesimus nonus qñ
 quis ab excoicatione fuit absolutus
 in mortis articulo vel alio impedi-
 mento si cessante articulo vel alio i-
 pedimento nō pntet se qstocius po-
 terit illi a quo absolui debuerat rein-
 cidit tpo facto in eandem sniam. de
 sen. excō. eos li. vi. Trigesimus qñ
 aliq absoluuntur a sede apostolica:
 q se pñsentent ordinarijs vel a lega-
 tis et iungitur eis alijs suscepturis
 penitentiam et passis iniuriam seu
 eis qbus obligati sunt satisfaciunt.
 si hoc nō faciāt cū pmo poterint re-
 incidunt in eandē sentētiā. vt in di-
 cto ca. eos q li. vi. Trigesimus primus
 de his qui in cimisterio sepeliunt cor-
 pora tpe iterdicti: vel vsurarios ma-
 nifestos scienter sepelīūt a qua excō
 municatione nō debent absolui: nisi
 prius ad arbitrium dyocesani satis-
 fecerint qbus pmissa fuit iniuria ir-
 rogata. de sepulturis. eos. i. cle. Tri-
 gesimus scōs de religiosis q decimas
 ecclesie debitas sibi appropriant vel
 vsurpant: siue q non pmittunt solui
 ecclesijs decimas qbus tenent iuxta
 tenorem clemētie. de decimis reli-
 giosi. Trigesimus tertius de mona-
 chis siue canonicis regularibus q
 non habēt administratiōes. et conse-
 rūt se ad curias pncipū sine licētia
 pñator: vt damnu aliqñ inserāt pla-
 tis suis aut monasterio. vt de statu

mo. ne in agro. in cle. Trigesimus
 quartus de monachis q intra septa
 monasterij arma tenent et. vt in di-
 cto. c. ne in agro. Trigesimus quintus
 de his q impediunt visitatores mo-
 nialium vel canonicor: nisi moniti
 desisterint. vt de statu monachorū
 accedētes in cle. Trigesimus sextus
 de qbusdam mulieribus q dicunt
 begumne. sifr et religiosi q eas in tali
 statu fouent. de religiosis domibz
 cum de qbusdā. in cle. Trigesimus
 septimus de illis q scienter pñtrahūt
 mñmonū i gradu cōsanguinitatis
 vñ affinitatis phibitis. vñ cū moni-
 libus. vel cōtrahētes q sunt religiosi
 si vel montales. siue etia clerici in sa-
 cris. vt d cōsan. et af. eos. in cle. Tri-
 gesimus octauus de inqñtoribus he-
 reticor: q pñteru inqñtionis officij
 qbusuis modis illicitis pecūiam ex-
 torqñt. vel etia bona eccliarū ob de-
 lictum clericorū applicant fisco. de
 hereticis. volentes. in cle. Trigesimus
 nonus: ptās. capitanei. rectores
 cōsules et iudices: cōsiliarij et alij of-
 ficiales q statuta scribūt. faciūt et di-
 ctant per que qs compelliū soluere
 vsuras vel solutas non repetere et q
 fm ea iudicant. et q habēt super hoc
 potestatem nisi statuta ipsa deleue-
 rint sūt excoicati vt de vsuris ex gra-
 ui in clemē. Quadragesimus de reli-
 giosis mendicantibus q domos ad
 habitandum de nouo recipiunt. vel
 receptas mutant seu alienant. de ex-
 ces. prela. c. vno li. vi. et de penis. ca.
 cupientes in cle. Quadragesimus
 primus. de religiosis qui. i. dicunt
 aliqua vba qbus retrahunt audiē-
 tes a solutiōe decimarum. vt in di-

cto. c. cupſētes. Quadragesimulſe:
cundus q̄ cōſtitutibus ſibi nō faciūt
cōſciam de dēimis ſoluēdis q̄ ſuſpē
ſi ſunt a p̄dicatiōis officio donec ſi
cōmode p̄nt faciant eis p̄ſciam. Et
ſi interim p̄dicent ex cōicati ſunt: vt
habet ibidē. Quadragesimulſerti.
de religioſis q̄buſcūq; q̄ nō ſeruant
interdictum q̄ ſeruat maſ ecclia d̄
ſen. ex. c. j. in cle. Quadragesimulſ:
quartus de fratribus minoribus q̄
t̄p̄e interdicti recipiūt ad officia d̄:
uina fratres vel ſorores de tertio or:
dine q̄ p̄tinentes dicunt de ſen. ex. cū
ex eo. Quadragesimulſquintus op:
ponēs ſeu impugnās l̄ſas pape no
uiter electi etiā ante coronatiōē ſu
am ex cōicatus eſt p̄ extrauagatē. xj.
B̄ndicti: q̄ incipit qz nonnulli. Qua
dragesimulſextus vberans clericū
diabolo inſtigante: puta ex ira aut
aio vindicādi vel vlciscēdi ſe in eo
ipſo facto eſt ex cōicatus. xviij. q. iiii.
ſi q̄s ſuadēte diabolo. et de ſen. ex. cū
illoz. Et notanter d̄: in ſtigante dia
bolo et ex ira ſecus ſi loque aliq̄s cle
ricuz in ludo honeſto offenderet nō
aio iracundo nec ex malo p̄poſito
nō incidit ex cōicationē. d̄ ſen. ex. cū
volūtate. Dicit etiā aio vlciscēdi ſe
ſineo: qz ſecus ſi de mādato ſupioz
q̄s capiat clericū icorrigibilē vt ad
iudiciū eū p̄trahat. talis eſt nullam
ſniam incurrit: vt de ſen. ex. vt fame
Thā tales p̄nt etiā ab ecclia extrahi
etiā violētē. vt dicit glo. ibidem.
Sup̄ hec dicta poſſūt excuſari ma:
giſtri p̄lati cōſanguinei et alij i iure ex
preſſi quibus p̄mittit̄ correctō cler:
icōz q̄ ſi etiā aio iracūdo clericum v
berāt: et de correctiōe actu non cogit

tant excuſant ſm hoſt. Non eſt poſ
ſunt dici ex ira corrigere clericos cū
dolus non aſſit et p̄ cōſeq̄s nec vto
lent ſa ſufficit eſt q̄ correctiōē ha
beant in habitu. Quadragesimulſ:
ſeptimus de iſtis laicis q̄ collectas
tallias et onera imponūt eccleſiaſtis
cis p̄ſonis: ab ipſis ſuoz p̄uentuuz
vel bonoz dimidiā decimam ſeu vt
geſimam extorquētes. de immu. ec.
clerici. li. vj. Quadragesimulſocta
uus de p̄latis et de illis p̄ſonis q̄ hu
ſuſmodi laicis elemoſynas vel col
lectas q̄ſcūq; p̄ſoluunt. vt habet ibi
dem. Hodie vero ſolum locum ha
bet in exigentibus laicis q̄ ſoli inci
dunt in ex cōicationē nō tū habet lo
cum in ſoluentibus vel recipientib⁹
a ſponte ſoluentibus: vt de immu. ec
cle. qm̄. in cle. Quadragesimulſno
nus p̄cutiens aliquē quinouiter eſt
religionem ingreſſus. lz nōdum ſit
p̄feſſus incidit in ex cōicationē de
ſen. ex cō. religioſa. li. vj. Quinq̄geſi
mus de illo q̄ lz nō mandauit p̄cute
re clericum aliq̄s tū noīe ſuo: puta
familiaris eius vel cōſanguineus p̄
cuſſit clericū: et ille ratuz habuit po
ſtea ex cōicationē incurrit ipſo facto
de ſen. ex. cum q̄s li. vj. Alios caſus
q̄re ſupra in. c. de ſacramento peni
tentie. Et qz dictū eſt in. xlvj. caſu q̄
non oīs p̄cutiens clericū incidit in
canonem late ſnie. Ideo videndum
eſt breuiter qz q̄ttuordecim ſunt ca
ſus in q̄bus p̄cutiens clericum non
incidit in ex cōmunicationem. p̄d̄s
mo quando quis ignora bat an cler
icus eſſet puta qz comam nutrit
bat de ſen. ex cō. li. vero. Secundo ſi
non deſert habitū vel tonſuram nec

De sententia

aliqd de clericali ondit si tertio am
monitus nō se corrigat. de sen. ex. c.
cōtingit. 2. c. in audiētia. Tertio in
clerico q̄ cōrepto habitu fert arma.
et tertio monitus nō corrigit: vt in
p̄dicto. c. in audiētia. Et etiā si non
monitus sit et se immisceat tyranni:
di de sen. ex. cum nō ab hoīe. Quar
to in clerico exercēte negocia secula
ria: vt in. ca. sacerdotibus ne clerici
yl monachi. et p̄us requirit monitio
vt in. c. in audiētia de vita et ho. cle.
c. fi. Quinto in clerico coniugato si
non fert habitum clericalem de cle.
ri. cōiuga. lib. vj. Sexto in clericis
buffonibus: macellarijs goliardis:
q̄ si per annum exercuerint artes su
as: vel si minori tpe admoniti non
desisterint. de. vi. et hone. clerici. li.
vj. c. fi. Septimus in illis qui nō ex
tra s̄z locose se pcutiūt vt d̄ sen. ex. c.
.j. debet tñ attēdi q̄litas soci et rō fal
lendi de p̄sump. cap. j. Octauus in
magistro q̄ tñ hoc facit: leuiter cau
sa discipline. de sen. ex. cum volunta
te. c. fi. Nonus est in eo q̄ vim vi ex
incontinenti repellit tempore. de sē.
ex. si hō. Decimus qñ quis cū vxo
re inuenit clericū turpiter agere: vel
cum mīse vel sorore vel filia: vt in dī
cto. ca. si vero 2. c. nec ille. Undeci
mus si fiat de prelato aut mandato
ipsius causa correctiōis. vt in dicto
.c. cum voluntate. 2. c. ex tenore. Et
si non fiat causa correctiōis tam ver
berans q̄ p̄cipēs incurrūt excoīca
tionem de senten. ex. vniuersitatis.
Quod si causa subest pōt clericum
cape et incarcerare etiā p̄ laicum
de sen. ex. si laicus. li. vj. Sed pcutio
non d̄ fieri p̄ laicum alioquin am

bo incurrunt excoīcationem. vt in
dicto ca. vniuersitatis. nisi clericus
esset adeo id est intantum incorrigi
bilis q̄ aliter capi et corrigi non pōt
de sen. ex. cō. vt facit. Duodecimus
in turbate diuina officia quem p̄sby
ter vel alius ad quem spectat potest
ejicere de ecclia de sen. ex. veniens.
Similiter cum q̄s rōne officij qd̄ in
ecclia obtinet pcutit clericus. aut
etiā cum senior causa deuotionis
hoc facit: aut dñs et pater suus p̄p̄n
quus familiariter corrigit. Nec om
nia intellige cum sint in minoribus
ordinibus constituti. vt in dicto. ca.
cum voluntate. Tredecimus si cle
ricus sit depositus siue degradatus
et de iudicijs cum non ab homine
et de penis degradatio inf. li. vj. Et
hoc intellige si talis clericus depōsi
tus est incorrigibilis et noluit viuere
sub regula clericali: vt notatur. in.
ca. cum cōtingit p̄mo de sen. ex. et no
uellator sup̄ regula delictum. li. vj.
et Jo. an. xviij. q. iiii. si quis dinceps
et xxiij. q. v. excoīcatoz. Alias autē
si est corrigibilis non licet eum per
cutere: licet esset excoīmunicatus. vt
in iuribus predictis. Et ratio quia
adhuc licet excommunicatus sit dñs
modo sit corrigibilis et nondum de
gradatus retinet priuilegium cano
nis. si quis suadente quod est cōcel
sum in fauorem ordinis et non per
sonarum. vt in dī. ca. contingit. Ve
runti. Inno. v. credit q̄ verberans
hereticum clericum non incidit ca
nonem. et hoc ipse notauit de sen. ex.
si vero quod tñ intelligendum est de
heretico depositio per sententiam.
Ad etiā sentiūt Boffre. Vincen.

z Berſi. Dicit tñ arch. xviij. q. iij. ſi
q̄s deinceps. q̄ laicus iudex poteſt
expellere p̄cutere capere. z occidere
clericū ſi omnino eſt incorrigibilis:
z aliter corrigi nō pōt: recepta tñ li
cētia ab ecclia. aſs nō licz. xviij. q. j.
ſi q̄s. xliij. q. v. vbi d̄ ligurib⁹. c. cir
cūcellioes. Quartusdecim⁹ qñ cle
ricus trāſfert ſe ad actū priuſus or
dini cōtrariū. vt puta erat in mino
ribus z fact⁹ eſt miles vel bigam⁹.
lxxiiij. di. quiſquis. zc.

De effectu excommunicatiōis

Secundo. ſciz de effe
ctu excommunicatiōis
Sciendū eſt q̄. excoi
catus maiori excoica
tione nō poteſt eligere
neq̄z elegi. neq̄z bñficiū eccliaſticūz
acquirere: nec de bñficijs ſuis ali
qd̄ p̄cipere. vt de appellatiōib⁹. pa
ſtoralis. in ſi. Et hoc qñ eſt in mo
ra petēde abſolutiōis. de p̄ceſſione
p̄bendaz. qz diuerſitatē. Itē nemo
debet ſibi participare loquēdo. orā
do. ſalutādo. bibēdo comedēdo. xj.
q. iij. ſicut apli. Itē nō pōt cōſtitui
p̄curator neq̄z p̄curatorē cōſtitue
re ad agendū: nec ferre aliquā ſentē
tiam. Itē ſi impetrat aliud reſcrip
tum p̄terq̄s ſup articulo excoicati
onis nō valet. de reſcri. ipſo iure. li.
vj. Itē ſi cōfert aliqd̄ ſacrū cum ſo
lenitate: aut ſe ingerat diuinis irre
gularis eſt. vt de cle. ex. mini. c. apo
ſtolice. Nec pōt p̄ eū diſp̄ſare niſi
p̄ papā de ſen. z re. iudi. cū eterni. li.
vj. Itē excoicatus eſt ſuſp̄ſus tam
ex officio q̄s ex bñficio. vt in glo. vl
ti. c. cum bone. de eta. z quali. xj. q.

ij. rursus. vbi dicit Archi. q̄ etiam
ſolus lapſus anni abſq̄ ſentētia ca
nonis a bñficijs ſufficit. Et vltē
rius nō audiatur ſuper bñficijs.
et ita vñ loq̄ iſtud ca. rursus. ſm In
no. q̄ hoc notat in dicto ca. cum bo
ne. Qibus enim bñficijs tam habi
tis ante excoicationē q̄ poſtea acq̄
ſitis debet ſpoliari per ſententiam.
Si p̄ annū in excoicatione vel inter
dicto permāſerit: z poſt talem ſen
tentia latam poſt annū ſup amiſſio
ne bñficioz nō audiatur vltērius
ſup eis. vt dic. c. rursus. Que autēz
dicūt in excoicatione eadē intel
lige in ſuſpenſione. ar. predicti ca.
cum bone. vbi ſic notauit Innocē.
Et etiam intellige de illo qui excoi
catur pro cōtumacia. z qui citatus
ſuper crimine non cōparuit. Talis
enim habetur p̄ conuicto vel p̄ cō
ſeſſo. et priuatur bñficijs poſt an
num. z vt hereticus cōdenatur. vt
de hereticis. Cū contumacia. li. vj.
Item effectus excoicationis eſt q̄
licet ſit iniuſta ex ordine vel cauſa.
tamē ligat. xj. q. iij. c. j. et de officio
legati. cū contingat. de ſen. excō. cū
per tuas. z cap. ſecrete. vbi de hoc.
Sed dicerēs. nōne iudiciū ecclie
debet ſe p̄ſormare iudicio dei. xj. q.
iij. tñc. ſa. ij. q. j. de⁹ omps. de ſen.
excō. a nobis. ſed de⁹ nullū ligat in
iuſte. de pe. diſt. iij. ſi ex bone. ergo
ecclia nullū debz ligare iniuſte. Itē
deficiente cauſa. p̄pter quaz aliqd̄
debet fieri iuſte deficit z effect⁹. lxx.
di. his oibus. de bigamis. debiti.
de appel. cū ceſſante. Sed cauſa ex
coicatiōis dz eſſe pctm mortale. xj.
q. iij. nemo epoz. hoc autē ceſſat in
h ij

De participatione

excommunicatione iniusta: ergo non debet ligare. Dicendum est ad hoc quod licet nullus debet excommunicari iniuste: tamen si excoicetur tenet excommunicationem apud ecclesiam militantem licet non apud deum. Et hoc fit ideo ut ecclesiastica censura eo plus timeatur. Et ut homo crescat per obedientie meritum iniuste sententie parens. Unde dicitur glo. xj. q. iij. nihil quod licet iniuste sententia sit timenda et tenenda quod tamen ad militantis ecclesie iusticiam nec mirum quod apud deum non tenet quod non fallit: sed apud ecclesiam tenet quod fallit et quod fallit de sententia excoic. a nobis. Non est tamen intentio ecclesie aliquem iniuste excoicare imo punit acriter iniuste excoicantes. ut patet. xj. q. iij. illud et de sententia excoic. cum medicinalis li. vj. Quia ergo dicitur quod excoicatio est eterne mortis donatio. intellige si continetur alias non. Et ita solus contemptus inducit donacionem. xxiiij. q. iij. notandum et habetur in glo. nemo episcopus. xj. q. iij.

De participatione cum excommunicatis.

Consequenter dicitur tertio. scilicet de participatione cum excommunicatis est sciendum quod quedam participatio est illicita. scilicet cum quis participat excoicato in crimine propter quod excommunicatus est: scilicet dando ei consilium auxilium vel fauorem et talis incurrit eandem sententiam de sententia excoic. si concubine. et cap. nuper. Secundo quando participat in crimine mortali sed non in illo propter quod excoicatus est: et talis mortaliter peccat: sed non incurrit eandem sententiam excoica-

tionis. Tertio quando participat et in diuinis scilicet recipiendo eum ad diuina officia. vel ad sacramenta vel ad sepultura. Et licet talis non sit irregularis prima vice tamen propinquus est irregularitati. Et si celebrauerit in tali peccato erit irregularis. de sententia excoic. is qui. li. vj. Quarto quando quis participat non in crimine sed in loquendo orando vel bibendo secum. et de tali participante dicitur Thoma. probabiliter posse dici quod non peccat mortaliter nisi ex contemptu vel contra prohibitionem superioris. Unde regulare est quod participans pertinaciter excoicatis peccat mortaliter: et potest excoicari maiori excoicatione. Modus autem est de participante quadam leuitate in verbo vel in cibo aut potu et cum valde graue esset quod quis pro vno leui verbo incidere excoicatio: neque vel mortale peccatum. Per hoc potest solui illud dubium quod contra inter dentes multorum voluit. vtrum scilicet participans excoicato ut iam dictum est peccat mortaliter. Et an iniam incurrit. Modus videtur tenere quod tunc peccat mortaliter quando hoc facit pertinaciter in contemptum et contra prohibitionem superioris specialiter vel generaliter factam. Nam in hoc casu est excoicandus participans alij secundum ipsum ut de clerico excoico. ministrante si celebrat. in fi. et de sententia excoic. statuimus. in fi. et eo. ti. constitutionem. li. vj. Ex quibus inferri hoc salubre documentum et salutare consilium quod ex quo ante ammonitionem factam participans excoicari potest. ut dicitur Archiepiscopus. ubi supra. restat quod venialiter peccat. Et quod autem post ammonitionem factam

et spiritam excommunicari potest. planum est
 quod tunc peccat mortaliter. Nam etiam
 excommunicationis sententia non est ferenda
 nisi per mortali peccatum. Sic ergo secundum Ar-
 chiepiscopum. pertinacia est causa pro qua sola fertur
 hec sententia. sic intelligitur Hostiensis. causa.
 sacris. quod ubi metus ve causa. etc. Et
 ex his patet quod si quis excommunicatus est pro
 contumacia vel alio crimine. vel ut sa-
 tisfaciat: et ex processu non est prohibi-
 tio generalis vel specialis participandi
 tibus facta. participans cum talibus in
 locutione. comestione etc. non peccat
 mortaliter sed venialiter. Item quod non fa-
 cit contra prohibitionem superioris: cum
 adhuc non sit prohibitus. Ideo dicen-
 dum est secundum Archiepiscopum. ubi dicitur quod si quis com-
 municat excommunicato contra prohibitionem
 nem canonum peccat venialiter. nisi
 forte nimis frequenter vel in contemptum
 canonum: quod tunc esset mortale. sic potest
 intelligi. xj. q. iij. excellentissimus. et
 xxv. di. c. alias Sed contra prohibitio
 non hominis mortaliter peccat. Unde consue-
 uit dici quod mitius agit cum lege quam cum
 ministro legis. ff. de arbitrio. l. cellius.
 Ita notauit Hostiensis. in causa. quod in dubiis
 de sententia excommunicationis. et hoc teneas. Nec
 aduertat illi monachum Ray. cum
 lata cappa et stricta conscientia quod in
 summa sua dicit: quod si aliquis commu-
 nicat excommunicato in casu non concessio-
 scienter. si nouit ius. vel si est clericus
 semper peccat mortaliter quem secu-
 tus est Innocentius. quartus ut ipse notauit
 de dolo et contractu. titulus in glo. vi. iux-
 ta fi. et in causa. sacris. quod metus causa.
 applicando textualia. put potuit per
 sua opinione facienda. Contra quos
 est hodie tota scola iuristarum et the-
 ologorum: qui sequentes beatum Thoma.

in. liii. sen. dicunt per conclusionem quod quod
 uis quis scienter excommunicato communicet
 non peccat mortaliter: nisi in tribus ca-
 sibus scilicet quando communicat in crimine:
 vel in contemptum superioris: aut in con-
 temptum clauis. vel si comitatur in di-
 uinis: quod teneas secundum Archiepiscopum. Ubi
 cumque ergo inuenies in iure quod comu-
 nicare excommunicato est peccatum morta-
 le: intellige cum hoc ex studio fit et in
 contemptum: ita intelligitur causa. excellen-
 tissimus. xj. q. iij. ut Hugo ibidem no-
 tauit. Sic in diuinis communicare est
 mortale. ut dicit Hugo. xj. q. iij. ro-
 go. Similiter in crimine est morta-
 le. ut de sententia. exco. nuper. Preterea
 sciedum quod non dico: communi-
 care excommunicato: sed ego et ipse sumus
 in eadem domo. ego per meum nego-
 cium: excommunicatus autem per suos. Sed si
 ego et excommunicatus iremus ad papam
 vel ad alium dominum ut per eodem rogare-
 mus bene incidere excommunicationem etc.
 Item si ego et excommunicatus habemus
 unam cameram communem bene licet mihi
 cum excommunicato esse in eadem camera
 et facere et comedere: sed non in eadem
 mensa vel in eodem lecto. quod hoc non
 potest esse sine voluntaria comestione: secundum
 Archiepiscopum. quod ita notauit. xj. q. iij. apud.
 Sed diceret tamen sanctus Iohannes. euan-
 gelium. exiit balneum propter chersinthum
 excommunicatum. xxiij. q. i. omnis qui
 dicitur quod illud fuit ex superabunda-
 tia iusticie: et cum hoc quia aliud est
 dimittere delicias propter presentiam
 excommunicati: quod est bonum sicut fecit
 beatus Iohannes. aliud suum suum dimitte-
 re: quod non est bonum secundum Innocentium.
 qui ita notauit. de sententia. exco. nup. Pre-
 terea sciendum quod si excommunica-

De sententia

tus intrat ecclesiam oēs exibūt ecclesiā
 fm glo. xi. q. iij. sicut apli. Sacer-
 dos tñ si incepit missam non exibit.
 qz nō relinqt officiu in expletū. vij.
 q. i. nihil Hugo aut notauit in. c. cū
 excōicato. ibidem. xi. q. iij. qz sacer-
 dos remanebit cū duobus. Ido. ve-
 ro in summa. de sen. ex. c. si. dicit qz
 si excōicatus eijct non pōt de eccle-
 sia. 7 p̄byter nōduz incepit canonē
 vestes exuat 7 recedat. Si nō ince-
 pit p̄ficiat missam. 7 ab ip̄o excōica-
 to oculos auerrat. 7 tutius est vt sta-
 tiz sumpta cōtione sacramēti vadat
 ad sacristiā 7 ibi missam cōpleat. de
 cōse. di. ii. relatum. Concordat Ido
 sti. 7 Goffre. Dicit tñ Inno. de sen.
 ex. nup. qz si in ecclesia esset excōica-
 tus nō tñ causa orādi: s; p alio suo
 negocio non videt ipse Inno. qre in
 eadem ecclesia orare nō possem cuz
 nō participo sibi in orōne. ex q̄ non
 orat. licet alij cōtradican. Dicit eti-
 am si excōicatus esset extra ecclesi-
 am e audiat missā 7 statim sacerdos
 dz cessare 7 alij orantes recedere: nī
 si forte incepisset canonē misse: vt di-
 ctum est 7 hoc ne relinqt officiū in ex-
 pletuz. Sciat etiā excōicatus qz nō
 licet sibi ingredi ecclesiam aliq̄ ho-
 ra. Et ad hoc facit. xxv. di. c. j. post
 p̄ncipiū. xxiij. q. iij. clericus. 7. j.
 q. j. non l3. Ibi causa audiēdi vbi
 dei de sen. ex. r̄isio. de cōse. di. j. ep̄s
 xxxv. q. iij. de his fm Ido sti. quī ita
 notauit de clerico excōicato. illud
 Uñ dicit. Egidius cardinalis qz si
 excōmunicatus sicut p̄luata plona
 vult dicere horas canonicas dz hoc
 facere extra ecclesiam 7 nō intra ex
 causa supradicta qz seperatus ē ab

ingressu ecclesie. Sed circa p̄missa est
 sciendum qz qz multi ex leuitate: et
 ex causis vel signis leuibz vitant
 alios tanq̄ excōicatos. id expedit
 scire qñ quis est vitāduz. Pro q̄ sci-
 endū fm Ido sti. de sen. ex. cum non
 ab hoīe a cōtione illius q̄ p sacrile-
 ga manuum iniectioe in clericū in-
 edictum seu canonē excōicatiōis in-
 cidit. l3 denūciatus nō sit debes ab-
 stinere dūmmō in iudicio sit vñ hoc
 sciat. s. qz vidisti qñ clericum p̄cussit
 7 publica sup hoc laborat infamia
 donec se purgauerit. p quo allegat.
 c. cuz desideras. de senten. ex. 7 hoc
 vult etiam glo. j. predicti. c. cum nō
 ab hoīe. q̄ dicit qz q̄cito scio vnū ex
 cōicatum debeo ip̄m statim vitare
 q̄uis nō sit denūciatus. nisi solus
 hoc sciam. Et hoc est cōtra Jōhem
 fauētinum fm Ido sti. 7 glo. supradic-
 ti. c. q̄ dicit qz excōicatus nō est vi-
 tandus quousqz denūciatus sit. qd
 omnino falsum est. Denūciatio aut
 nō sit nisi ppter ignorātes: argu. de
 iudicijs. ita quorūdum. Et eum q̄
 certus est certiorari nō oportet. d re-
 gulis iuris eum q̄. li. vi. deus eum li-
 gat in hac snia 7 nō homo. xi. q. iij.
 nemo. Uñ 7 secum trahit. executio-
 nez. nec amplius ligat p denūciatio-
 nē. de appellationibus. pastoralis.
 Dz ergo vnusqz vitare excōicatu.
 7 si denūciatus nō sit dūmmō sciat
 hoc taliter qz ip̄s conuincere possit
 vel etiam si famosum sit vt dictum
 est. secus vbi occultum est. Et hoc
 est verum de excōicato in specie. i.
 nominatim: nō aut in genere. Et eti-
 am vbi tibi constat tanq̄ homini vñ
 si sit infamatus de hoc publice. Se

eus si tibi constaret tanq̃ deo puta
in cōfessione qz tunc nec in publico
nec in priuato ipsum vitare debes
Item si audis hoc ab alijs non sis
facilis ad credendum: nisi prelatus
hoc tibi nunciet. tūc oīno credendū
est. xj. q. iij. cure. Scire tñ debes q
aliqs pp̃t famā publicaz vitat tāq̃
excoīcat⁹ l3 excoīcat⁹ n̄ sit. fm̄ l3o.
i. c. cū desideras. de se. ex. vt etiā dī
cit glo. Qd si fama est aliq̃ esse ex
coīcatuz vitandus est. Et ita fama
facit p̃bationē. Et ista oīa intellige
quo ad publicaz vitatōnē. nā si q̃s
solus nouit aliq̃ excoīcatū. et hoc
p̃bare nō pōt de facili. ip̃e solus eū
vitabit alioq̃n si nec p̃ aliq̃ p̃bare
poterit. nec ip̃e euz vitabit publice
sed tñ occulte. et vbi poterit facere si
ne scandalo. Un̄ tene p̃ regula fm̄
Ray. qz si manifestū est aliquem es
se excoīcatū alij tenent exire d̃ eccle
sia vel p̃curare qz exeat. Si vō non
est manifestum: tunc illi q̃ sciunt exi
bunt caute et secrete ita tñ qz non se
quāt manifestatio illius. si cōmode
possunt alias si tñ manifestatio
eius nō exhibēt. vj. q. ij. si tñ ep̃s. Oc
culte nāq̃ excoīcat⁹ d̃ occulte mo
neri vt exeat. cōcordat Bos. Hodie
p̃ statutū cōstātē. bñ. p̃sum est qz
nullus aliq̃ vitare d̃z v̄l p̃ excoīca
to h̄re: nisi denūciatus sit et declara
tus. Et hoc intellige q̃tū ad publi
cā vitatōnē. alias si tibi constet ali
q̃ incidiſse canonē late sentētie de
bes eū vitare nō expectādo aliquaz
denūciationem p̃ iura superius dī
cta. eo tamen modo quo dictum est
supra. Idem dicendū est si fama pu
blica est: vel audio a fidedignis alijs

quem excoīcatū fm̄ Ray. teneor eū
vitare. Et vt melius ista recolligas
ponunt q̃nq̃ regule de hoc. Quarū
p̃ma talis est. excoīcato participās
in crimine incurrit eandē sniam ex
coīcationis. vt de senten. ex. c. si con
cubine. et ca. nuper. Quod intellige
sic. si dat consiliū. auxiliū vel fa
uorem. sine quibus ille non fecisset.
Secunda regula. participans exco
municato non in crimine: cōtēptuz
tñ clauis incurrit mortale pecca
tum. Tertia regula. participans ex
communicato in diuinis. scz admit
tendo eū ad diuina. vel ad ecclesias
slica sacramenta vel ad sepulturam
peccat mortalit̃. Et l3 p̃ma vice non
sit irregularis vt d̃ sen. ex. is q. li. vj.
tamen ingressus ecclesie est ei inter
dictus. Un̄ ingerens se sc̃do ad di
uina fit irregularis. de sen. ex. is qui
li. vj. Et si sic decedit nō d̃z in cimi
terio sepeliri: vt d̃ ibidem. immo vt
in vltimo casu sepeliens excoīcat⁹
catum casu nō cōcesso excommuni
catus est. vt de sepulturis. eos qui i
de. Quarta regula. participans ex
communicato in cōtēptū superio
rum peccat mortalit̃. xj. q. iij. nemo.
Quinta regula. participans excom
municato bibendo: comedendo: lo
quendo semel tantum vel ex casu ne
cessario: non tamen in cōtēptuz
peccat venialit̃: sed patet quia ven
iale fit mortale dum placet. et freq̃n
tia delicti facit cōtēptum. vt dicit
Aug. de fide xp̃iana. Luncēn̄ dicit
quis ex cōtēptu facere q̃n volun
tas eius ordinatur ad obuiandum
legi. Scienduz tñ circa p̃missa q̃m
oibus casibus p̃terq̃ in p̃mo talis
h̄ iij

Desententia

participās potest absolui a ppo sacerdotē. sed in pmo casu qñ cōicat in crimine nō potest absolui ab alio nisi ab illo q̄ excōicauit principalē. tñ si ille cōmunicās cōmode nō potest accedere ad excōicatorē pōt absolui a ppo sacerdote. vt dicit in canonibus. de sen. ex. In articulo tñ mortis pōt ab omni excōicatione maiorē p simplicē sacerdote absolui: seruata tñ forma de qua habes supra circa sacramētū penitētiē. Preterea sciendū q̄ quinqz psonē excusantur a pctō participatiōis cū excōicato. Primo si quis causa vtilitatis participat. vt si loquit de his que sunt de salute excōicati: vel ad salutē ppriā si aliū nō habet vt loquat p debitis q̄ tenet sibi excōicatus. Scdo excusat vxor participans viro excōicato: vel ecōuerso. tñ quantū ad redditiōē debiti non excusat: qz nō tenet viro excōicato reddere debitū. ille tñ excōicatus tenetur vxori petēti reddere. xj. q. iij. qñ multos. in glo. sup. h. vxores. finali. Tercio excusantur serui. ancille. filij. rustici fūietes. et omēs famillares qui nō dederūt causam dño. ppter quam excōicatur. Et intellige de suis q̄ ante excōicationē dñi seruire ceperūt: et de filiis nō emācipatis. i. nō diuisis a patre: q̄ sunt adhuc in pñā potestate. Rusticos intellige colonos agroꝝ suorū dñorū: et alios q̄ tñ in his laboribz ad q̄s de iure tenent: pñt participare dño. patres tñ nō excusant participātes cū filiis excōicatis. nec dñi cū suis fm Raymūduz: q̄ tenentur suos corrigere minores. Tñ dicit Hosti. q̄

dñi seruis mercenarijs q̄s suo magno incōmodo vitare nō possunt. possunt cōicare similiter socij habentes aliqd in cōmuni. Quarto excusantur illi q̄ ignorāter cōmunicant excōicatis. Quinto excusant illi q̄ in necessitate eis cōicant. vt si quis cōmunicās tret p terraz excōicatorū et nō haberet alibi emere vītualia: pōt in tali necessitate ab excōmunicatis emere: et cū illis etiaz comedere. Ultimo sciendū q̄ sepe ep̄i vel eorū officiales cōmittūt plebanis absoluerē aliquos excōicatos. ideo de modo et forma absolue di taliū est videndū. Ubi est notandum q̄ in absolutiōe a maiorē excōmunicatiōe q̄tuor sunt fuāda. Primo vt excōicatus prius iuret stare mādatis ecclesie licet hoc nō sit de substantia absolutiōis. Scdo si q̄s p manifesta offēsa excōicatur nō absoluat nisi prius satisfaciāt. Si autē occulta sufficit iuratoria cautio. Tertiū est vt absoluat p eum q̄ tulit sententiaz cū psalmis et ofoniis bus circa hoc psuetis. Primo premitēdo. de⁹ misceatur nr̄i. vsqz ad finē. vel fm aliquos. miserere mei deus. deinde Kyrieleyson. Pat nr̄. Saluū fac suū tuū dñe speratē i te. Mitte ei dñe auxiliū de sc̄to. et de syon tuere euz. Esto ei turris fortitudinis. a facie inimici. Dñe exaudi oronem meā. Qremus. Presta q̄s omps de⁹ huic famulo tuo dignū penitētiē fructū. vt ecclesie tue a cui⁹ veritate deuiauerat peccādo admissoꝝ reddat immoꝝ veniam consequēdo. p xpm dñm nr̄m. Tūc sequi forma absolutiōis. De omnipotentis

dei gra et misericordia confusus auctoritate dñi nři ihu xpi et beatorum apostolorum petri et pauli necnon auctoritate ordinaria mihi in hac parte concessa a sententia excoicationis quā incidisti propter iniectionē manuum in clericū ordinatū: ego te absoluo et restituo te in sinū matris ecclesie et participationē sacramentorum et cōionem si deliū. In noīe pñs et filij et spūs sancti amē. Et idē modus seruandus ē circa mortuū excoicatū absoluēdo nisi addēdo psalmos et psalmos qui sūt circa cōmendationē mortuorum addēdo collectā Inclina dñe aurem tuā. cum illa. Da q̄s dñe aīe famuli tui refrigerij sedē. quietis beatitudinē. veri luminis claritatē. p xps do minū nřm. Quartū est vt precipiat illi sic absoluto. si erat absolutus a sententia canonis: vt nūq̄ cōtra illū canonē excedat. s. vt nō pcutiat clericum aliquem vel consimile.

De suspensionis sententia.

Pro suspensionis sententia est sciendum q̄ suspensio est prohibitio qua q̄s astringit abstinere ab aliquo certo actu legitimo. Et est multiplex. nā tot sunt singulares suspensiones quot sunt actus legitimi. vñ pōt q̄s suspēdi a bñficio et officio et iurisdictione. ab ingressu ecclesie etc. Pro quo sciendum q̄ Jo. an. in cle. cupientes de penis. in glo. magna enumerat. xxv. suspensionis species. Est autē suspensio a cōione fratrum simplex. xvij. di. si q̄s aut. Alia determinata p duos mēses. ea. di. c. fi. Est autē

suspensio a cōione eucharistie donec peniteat. de ele. osius. de his q̄ sūt a maiori pre capituli. c. j. in fi. Itē ad oblationes altaris. xvij. q. iij. mīroz. Itē a pceptis sacrorum. xj. q. iij. sicut apli. et ca. sequenti. de cle. exco. mī. c. fi. Itē a cōsecratione epōrum simpliciter. de trāslatōe. c. ij. et determinate ad annū. de elec. puida. li. vj. Itē a collatōe ordinū omnium et simpliciter de tēporib⁹ ordinationū. vel nō est. et c. dilect⁹. et cū determinatiōe anni. eo ti. eos q. li. vj. et ad triennium de symonia. c. pe. Quāq̄ certorum ordinum tñ. de tē. oz. c. lras. quāq̄ clericalis tōsure tñ. eo. ti. null⁹. li. vj. Itē ab eorum executiōe quāq̄ simpliciter. eo ti. nullus. li. vj. quāq̄ certi ordinis tñ simpliciter. eo ti. lras. vel ad tps. eo ti. vel nō est. de simonia. c. penult. Quāq̄ a pōtificialib⁹ tñ. d. trāsla. c. ij. Quāq̄ ab officio sacerdotali. de offi. delega. sane. ij. et eo ti. c. ij. li. vj. Quāq̄ nō a toto sacerdotali officio s3 solū a celebratiōe missarum. quāq̄ tñ p duos mēses. de clerico pculso pre terea. quāq̄ p annū. lv. di. null⁹. d. cōse. di. ij. relatū. quāq̄ p duos annos. d. clerico pculso. pñtentiū. Itē est suspensio ab ingressu ecclesie. quāq̄ simpliciter. xvj. q. iij. null⁹. et c. si q̄s deiceps. de pe. et re. omīs. de offi. dele. c. ij. li. vj. quāq̄ determinate ad mēses. d. se. ex. sacro. quāq̄ quousq̄ satisfecerit. de sensib⁹. exigit. li. vj. quāq̄ suspēditur q̄s ab ingressu ecclesie et diuinis p mēses. de sen. ex. c. j. li. vj. Et qd im portat suspensio ab ingressu ecclesie habet de sen. ex. Is cui. li. vj. Itē est suspensio ab officio quāq̄ simpliciter. de vsu. qz in oibus. in fi. cle. de reb⁹ ec.

De sententia

non alie. ca. j. qñq; per annū de offi. dele. c. vlti. §. vt autē li. vj. de re. iudi. cū eterni eo. li. qñq; per triennū. de clan. despon. c. fi. 2 de here. c. fi. i cle. ad fi. Item est suspensio a voce capi tult. donec q̄s ordinet ſupra eadem cōſi. de eta. 2 quali. oz. vt hi. q. ij. rñ ſione. Itē a beneficio ſimpliciter de elec. nihil eſt. Et determinate puta ad ſex meſes 2 annū in cle. de vit. 2 hone. cle. ca. ij. ad triennū de rebus ec. nō alie. c. ij. li. vj. de elec. cū in cun ctis eo. ti. c. j. 2 c. cupiētes. §. ceterū li. vj. Ad ip̄s incertū ſc̄z q̄diu tacue rit de elec. generali li. vj. determina te etiā quo ad partes diſtributiōnū vt in predicta decre. vt hi q̄ ſecunda rñſione. Suspendit etiā q̄s a bene ficio obtinēdo per ſex meſes 2 per annū: vt in predicta decre. ij. de vi. 2 ho. cle. qñq; per annū 2 biennū: de ſtatu monachoz ne in agro. §. ſi q̄s Suspendit etiā q̄s a beneficio ob tinēdo per ſeptē meſes: 2 per annū vt in predicta decre. ij. Item eſt ſuſ penſio ab officio 2 beneficio ſimplr de teſtib⁹ tam lris in fi. de ſe. nup. c. j. de priuilegijs tuaz. qñq; determi nate ad temp⁹ ſatiſſactionis: vel re ſtitutionis de elec. qz ſine de ſenſib⁹ extigit lib. vj. Et qñq; hec ſuſpenſio d̄r ab ordine 2 dignitate de ſciſmati cis. c. j. in. fi. Et quādo ſumit alter natiue. vt puta aut ab officio ſuſpen daſ aut a bñficio de vi. 2 hone. cle. a crapula. Itē ſuſpendit q̄s ab admi niſtratiōe ſimpliciter: vt de ſolutiōib⁹. ca. ij. 2 cū determinatione triennij d̄ re. ec. nō alie ca. ij. Interdum ſuſpē ditur ab officio adminiſtrationis: 2 a beneficio vſq; ad ſatiſſactionem:

in cle. de decimis. ca. j. Item ſuſpen ditur quis a priuilegio clericali: qñq; in pñona: qñq; in reb⁹: de vi. 2 ho. cleri. c. vlti. 2 in cle. eo. ti. ca. j. Item ſuſpendit q̄s a collatiōe beneficiōrū ſimpliciter: de prebēdis graue. ne ſede vacāte ca. vno li. vj. Etia; cū deter minatiōe anni vel biennij: in cle. de ſtatu monachoz: ne in agro. §. ſi q̄s Itē ſuſpēdit q̄s a cōfirmatiōe ep̄oz ſimpliciter de tranſlatiōe ca. ij. Qñq; per annū de elec. prouida li. vj. et qñq; a cōfirmatiōe inferiorz de elec. nihil eſt. Itē; ſuſpendit prelatus regu laris a pceptiōe profeſſionis de re gulis iuris: nō ſolui. n. fi. li. vj. Item ſuſpendit officiū legati minoris pre ſente legato maior de latere: de of ficio legati nolētes. Item ſuſpendit ſtatus canonicorū alemante de elec. indēnitatibus. §. penulti. li. vj. 2 in cle. d̄ ſtatu regulariū attendētes. §. illos quoz. Itē; ſuſpendit quis ob officio aduocatiōis 2 notarie de he reticis ſi aduerſus. Item a collatiōe magiſterij in clemē. de magiſtris. cū ſit. Item ab officio predicandi: vt in clemē. cupiētes. de peniſ. Ut autē facilius iſta materia capiat: notan de ſunt regule ſubſcripte. Prima re gula. Suspendit ab officio 2 iuriſdi ctiōes ſiue ab homine ſiue a canōe nec excōicat nec beneficia conferit d̄ conceſ. prebend. quia diuerſitatem. Ex quo eīn talis caret iuriſdictione excōmunicare non poteſt de excels. prela. tanta. Scda regula. Suspendit ab ingreſſu eccleſie tantū talis excōmunicat 2 abſoluit. Ratio q̄a adhuc retinet iuriſdictionem vt in. c. ſacro. de ſen. excō. ſuncto cap. ab ex

cōicatis: et de rescriptis ubi ad tales
suspensum qui incidit suspensionem
ab ingressu ecclesie: quod excoīcat? cō-
tra nullū casum. c. sacro. fieret remis-
sio pro absolutione. Tertia regula
suspensius abeneficio pōt bene elige-
re: ut in ca. cum in cūctis de electioe.
Quarta regula. Suspensius ab offi-
cio si talis est suspensius quo ad se et
quo ad alios: nec eligit nec eligitur
ut in .c. cū dilectus de cōsuetudine et
de elec. cum nūc. Et hoc est verum
quā eligat ratione pziuari officij. Si
autē eligit rōne publici officij potest
eligere dūmodo sit occultus facit dē
re iudicata. approbādum. Quinta
regula. Suspensius quo ad se tantus:
ut ille qui est suspensius propter par-
ticipatiōem excoīcati talis eli-
git sed nō eligit de cle. excoī. minist.
si celebret. Sexta. Suspensius ab in-
gressu ecclie in ea celebrans irregu-
laris est de sen. excoī. is cui li. vj. Se-
ptima. Suspensius ab officio tam a
celebratione misse q̄ a collatione sa-
cramētōrū et a quolq̄ actu sacerdota-
li puta a baptizando solēnter intel-
ligit suspensius et cōtra faciēs sit irre-
gularis. Octava reglā. Sacerdos
suspensius sacerdotalib⁹ officiis mini-
strās in inferiori ordine nō est irregu-
laris. Quādo vero est suspensius a
collatione sacramētōrū cōferēs ali-
quod sacramētum solēnter sit irre-
gularis. Nonā regula. Licet suspen-
sius nō perdit iura spūalia nec posse-
ssionem beneficij: tñ fructus beneficij
sui perdit fm̄ Inno. de appella. pa-
storalis. Et hoc si est suspensius ab
officio et ex graui causa: puta prop-
ter scandalum populi vel infamiam so-

lam fm̄ Host. de quo plene per Jo.
and. cap. cupientes de penis in glo.
magna ad finem. Decima regula.
Suspensius a canone propter parti-
cipationem excoīcati potest eligere
et alia facere que sunt iurisdictionis.
Sed si ab homine vel a iure vel a se
ex alia causa tunc nō potest fm̄ Jo.
and. in glo. magna ubi supra.

De forma ferende excom- municationis.

Estat nunc videre de
quarto scz de forma fe-
rende excoīcationis.
Pro quo sciendū
q̄ ad ferendum senten-
tiam excoīcationis nō debet festina-
re iudex sed mature pcedere: nec p
quolibet delicto dē eā ferre iuxta il-
lud poetici. Si quotiēs peccat ho-
mines sua sulmia mittat Jupit̄ exi-
guo tpe null⁹ erit. de quo in glo. ma-
gna. xxxiiij. di. valētino. Debet igit
pmitti triplex monitio vel vna p tri-
bus. als iusta ē excoīcatio: et iudex
est suspensius p mēiez. q̄ si igerat i offi-
cio suo. s. in diuinis agēs sicut pri⁹
irreglaris: efficit et p solū papā absol-
uēd⁹. Et id ē est de snia suspēsiōis et
interdicti de sen. ex. c. cū medicinali.
li. vj. hec tñ pena nō tāgit epōs cum
de eis nō loquat exp̄sse. Preterea ē
sciendū q̄ snia excoīcatōis ferenda
est ex trib⁹ causis. Priā est ptimas-
cia: qñ q̄s fuerit admonit⁹ vel citat⁹
p iudicē trib⁹ vicib⁹ siue edictis: vñ
vno pro trib⁹ et ipse fuit inobediēs vñ
cōtumar. Secda causa qñ p aliquo
certo dāno vel offensa aliq̄s nō vult
satisfacere, tūc em̄ pōt licite excoīca-

De sententia

ri. Et est rō fm Tho. in. iij. in iarnz di. xviij. quia talis peccat in primū cui facit iniuriā. et iō merito est excōi candus. Tertia causa qñ psona igr nozā sic excōicat in generali vt qñ qñ furtū fecerit restituat. vel qñ scit et nō reuelat. d. sen. ex. a nobis: Nemo autez d3 excōicari p pētō alterius. xxiij. q. iij. si ab his. l3 bñ pōt inter dici. Sunt autē qñq3 casus in qbus snia excōicationis nulla est ipso iure. Primus est si ille qui tulit eam nō habuerit pātem scēdo sniaz. vt qz nō erat eius iudex vel qz erat excōicatus. Scōs qz est lata post appella tionē legitimā in quo casu etiam vt notat Arcō. xi. q. iij. cure. dicendo q l3 sit ordinario credēdū denūciā: ti aliqū excōicatum. tñ si scis p cer to denunciatus an excōicationē ap: pellasse. secure illi potes cōicare. vt de appel. ad nām fm Goffre. q ita notauit in p̄dicto. c. dilectus. Istud vltimum intellige: vt notat de sen. ex. solet. li. vi. f. vlti. Concordat ad hoc glo. antiq. Berni. de appel. pa: storalis. dicēs q si qñ excōicat post appellationem p̄babilē. l3 excōica: tus sit nō tñ est p excōicato habē: dus: quin liceat ei communicare in omnibus sacramētis. Hoc idē sen: tit glo. finalis in. c. dilectus. ibidem dicens. q licet p snia sit p̄sumendū in dubio. magis tñ standum est ap: pellationi q̄ denūciationi excōica: tionis. Tertius casus est qñ snia cō tinet intolerabilem errorem. vñ de sen. ex. p tuas vt si excōicatur qñ ideo: qz non furat vel qz nō ducit epō ali: quam meretricē: et sic de alijs. put exp̄p̄ficat glo. ibi. Quartus casus

qñ aliqñ excōicat maiorē excōicatio: ne illos q excōicato participāt. nō in crimine: sed in locutiōe. Itā talis snia nō tenet: nisi p̄missa trina mo nitione vel vna p tribus. et cuz hoc nisi noiatim expr̄mant participan: tes. de sen. ex. statumus. et c. cōstitu: tionē. et c. statutum. li. vi. Quintus casus: qñ p̄latus interdicat suis sub ditis ne exponant suis supioribus ab inq̄stionibus statutum eccliaruz suaz sub pena excōicationis. nam ta lis excōicatio nulla est. vt de of. or. qz pleriq3. li. vi. Ultimo sciēdum q fm emeritum in summa sua regula liter ep̄s et qlibet inferior parrochia lis p̄sbyter pōt absoluerē a sentētia excōicationis etiam maioris lata a iure: vbi sibi sup̄ior absoluitio nō reſeruat. Nec obstat d̄ctum Jo. an. in glo. i. c. si ep̄s. de po. et re. li. vi. vbi ip̄e dicit q absoluerē excōica: tos maiorē excōicatione nō cōpetit simplici sacerdoti: sed epō. vt de sen. ex. nup. Sed tu dic audacter q vey est q non competit hoc simplici sa: cerdoti simpliciter. Et etiam vbi p hibet specialiter. Secus autem vbi non phibet. Sic etiam dicimus de epō q nō competit sibi absoluerē a snia excommunicationis maioris. vbi. f. papa specialit̄ reſeruauit. in ce teris nō phibetur. Silr d̄r de epō et simplici sacerdote. istud tamen indi geret meliori declaratione p papaz propter simplices. Scias etiam q absens potest absolui ab excommu nicatiōe p procuratorem fm Guill. nazonem. tamē solēns recōciliatio in introductione in ecclesiam non potest fieri eo absente. Et ita in:

intelligitur dictum Anno. q̄ prolixē de
hoc scripsit. de sen. ex. cū desideras.

**De ecclesiastico interdicto
qualiter sit obseruandum.**

Item opusculo impo-
nere cupientes: de ec-
clesiastico interdicto a
liqua subiiciam. Cir-
ca q̄d sciendū q̄ inter-
dictus s̄m Anno. nō est nisi prohibi-
tio hoīm habitantiū in loco a sacra-
mentis ibi accipiendis: et a sepultu-
ra. et ne clerici celebrent diuina vel mi-
nistrent sacramēta. Et est duplex. q̄d
dam generale. quoddam speciale si-
ue particulare. Generaliter interdicitur
regnū siue prouincia siue etia
ciuitas vel castrū. Particulare vero
interdictum est q̄n de multis ecclīis
vna due vel tres interdiciunt. vt ha-
bet de h. sig. cū in partib⁹. sic etiam
speciale d̄r q̄n omēs ecclīe ciuitatis
vel prouincie interdiciunt. vt fit p̄ ex-
ecutores graz. vnde generale d̄r. sō
q̄ntum ad illū locū vbi nullus excipit
tur. Unde s̄m d̄m aluarū. licet per-
sona interdicat. vt. f. q̄diu in tali lo-
co morat. vel ad quēcūq̄ puenit
q̄diu ibi fuerit seruet interdictus in
hoc licet. ppter psonaz speciale cen-
seat interdictū. tñ q̄ ad obseruatōez
generalit̄ intelligit̄ interdictū prola-
tū. vñ oīa q̄ seruant tpe interdicti ge-
neralis tūc etiā obseruabunt. Spe-
ciale aut̄ est in quo aliq̄ ecclīe excipit
unt. et vbi solū terra eoz q̄ interdicti
specificat. Potest tñ poni interdictus
ex rōnabili causa propt̄ culpaz dñi
loci alicui⁹: siue capituli: siue cōmu-
nitatis. nō tñ pōt poni p̄ ordinariuz

vel p̄ delegatū. p̄ pecuniario debito
vel cuiusuis pecunie q̄titate nisi de
auctoritate sedis aplice spāle et ex
pressa. p̄ extrauagantem bonificij
octauū: q̄ incipit. p̄uide attēdē. Et
hoc intellige de interdicto generali:
q̄ speciale bene pōt poni p̄p̄ debi-
tum pecuniarū: vt q̄ pleban⁹ nō sol-
uit aliquam collectā sedī aplice vel
ep̄o pōt interdicti tñ illa ecclīa illius
plebani non aut̄ alia in illa ciuitate.
Ita notauit Joh. and. in nouella. d̄
sen. ex. li. vi. Et differt interdictū ab
excoīcatōe vel suspēsiōe: quia ex-
coīcatur vel suspendit̄ p̄sona: sed in-
terdicti loc⁹ vel regnū vel prouincia:
castrū: ecclīa. villa: ciuitas: cōitas:
clerus: vel p̄p̄s. p̄p̄t etiā hoc interdi-
ctū poni p̄ ep̄m. de casu ep̄i pōt capi-
tulū interdicere. videlicet q̄n p̄cedit
ex mero officio. als aut̄ sine casu ca-
pituli pōt interdicere sup̄ notorijs de-
lictis. hoc idē pōt facere elect⁹ cōfir-
mat⁹. licz nondū p̄secrat⁹. q̄ hoc est
iurisdicciōis et nō ordinis. vacāte ve-
ro sede pōt hoc etiā facere capitulū.
De omib⁹ istis sunt iura q̄ obmittō
causa breuitatis. Forma aut̄ interdi-
cti est hec. Nos p̄p̄ talē causaz scz
occiōis sacerdotis i ciuitate facte
sp̄az ciuitatē supponim⁹ interdicto
ecclesiastico. His p̄missis ponuntur
aliq̄ regle de obseruatōe interdicti. p̄i-
ma regla est. Interdicto clero speciali-
ter nō p̄p̄ hoc p̄p̄s intelligit̄ interdi-
ctus nec ecōuerio. vñ in tali casu lay-
ci p̄nt audire diuina: vt de sen. ex. li.
fina. li. vi. Cū hō alicui⁹ ciuitatis vel
terre p̄p̄s est interdict⁹ singlares p̄-
sone intelligunt̄ esse interdicte. Se-
cūda regula. Licet ḡnale interdictū

De ecclesiastico

clericis tenet observare: tñ eorū p̄sone
nō sunt interdictæ. Et sō alibi existē
tes p̄nt celebrare. Tertia regula. In
terdicta terra. p̄p̄ delictū dñi subdi
ti ipsius alibi possunt audire divina
nisi culpabiles existat: vel nisi ipsi fu
erint interdicti. p̄p̄ dñm in eis p̄nit
ēdū d̄ s̄. ex. si ciuitas li. vj. Quarta
regula. Ciuitate vel castro interdico
vel villa: suburbia illorū & cōtinentia
edificia intelligunt interdicta: vt ī di
cto ca. si ciuitas. Suburbia autē fm̄
Jo. de deo intelligunt loca extra ci
uitatem: vt ipsa edificia q̄ sunt extra
vltimā portā ciuitatis siue sit porta
clausa siue aperta: qđ alio noīe dici
mus ingressus vel introitus ciuitatis
p̄ncipalē vel finalez de q̄bus edifi
cijs vocant om̄s hoīes ad cautōez
ciuitatis & solūt cōes p̄siones cē
sus vel tributa vel quascūq; exactio
nes cū ciuib⁹ ciuitatis. Quia regula
interdicta ecclia nec in ipsa nec in ei⁹
capella pōt celebrari nec in ei⁹ cimi
terio cū tīguo poterit sepeliri: vt d̄z
in dicto. ca. si ciuitas li. vj. Sexta re
gula. Interdicta ciuitate p̄p̄cto cl
uiū q̄q; ciues nō sunt. p̄p̄ijs noīb⁹
expressi: tñ quocūq; vadūt interdicti
sunt: nec debent admitti ad divina:
quia interdictus in vna ecclesia in
terdictus est in alia. iij. q. v. quisq; s̄
si autem propter peccatum p̄nci
pum: tñc p̄p̄us non est interdictus
nisi in eadē ciuitate fm̄ Jo. de deo
Sik̄ etiam in tertia regula superi⁹
dictū est. Septima regula. Tēpore
interdicti generalis: puta cū locus
est interdict⁹: vt ciuitas: castruz: vil
la. singulis diebus in monasterijs &
alijs ecclijs possunt celebrari misse

sub missa voce sanuis clausis. excōi
catis & interdictis exclusis cāpanis
etiā nō pulsatis. Tpe etia; predicto
canonici debent puenire ad eccliaz
alias amittūt distributiones quoti
dianas q̄ interessentibus tñ danē s̄
nō esset interdictū. Possunt etiā tūc
solū in festiuitatib⁹: natalis: resurre
ctionis dñi: p̄thecosies assumptio
nis b̄tē & ḡinis pulsatis cāpanis sa
nuis aptis alia voce diuina cātari.
excōicatis exclusis s̄ interdictis ad
missis. ita tñ q̄ illi. p̄p̄ q̄s latū est in
terdictū altare nō appropinquent.
Quod sic intelligit fm̄ nouellatozē
in ca. alma. de sen. ex. li. vj. q̄ reliqui
nō culpabiles p̄nt orare ad altare &
oblatōez sup̄ altare offerre & similia
facere. Hodie etiā p̄ extrauagantez
Martini pape quinti moderni extē
ditur ista indulgētia ad festa corporis
xpi ita q̄ tpe interdicti generalis s̄
etiā celebrare. etiā alia voce & pulsa
tis cāpanis vsq; ad octauas. nullū
tñ premissoz pōt fieri qñ ecclia spe
cialiter est interdicta. Octaua regu
la. Tēpore generalis interdicti ī so
lennitatib⁹ quattuor: scilicet natalis:
pasche: penthecosies & assumptiois
marie licitū est cātare vespas p̄mas
& sc̄bas: sed nō completoriū. al̄s in
curreret irregularitatē per errorem
opinioni fulcitum eo q̄ doctores in
hoc discordant. Ex quo nō in contē
ptū clauū facit esse dispensabile per
legatū: vt in clein. d̄z de cleri. ex. m̄s
nil. clericis. hec Jo. an. in nouella. i.
cap. alma. de sen. excō. lib. vj. Sab
bato vero magno sc̄z resurrectionis
dñi non possunt in hoc casu vespere
p̄ime cantari. Ratio quia terminā

tur est cōplenda missæ: et ita quodāmodo sunt pars missæ. Sed in festo corporis xpī taz prime q̄ sc̄be vespe cuz oibus horis missis et cōpletorio vsq; ad octauā inclusiue possunt celebrari. pref̄ tñ cōpletorii ip̄o die octauæ q̄b videt̄ ad diem sequentē pertinere: Nullū tamē predictoz potest fieri tpe specialis interdicti. Roma regula. In festiuitatib⁹ q̄ttuoz p̄dictis nō possunt sancti percipere corp⁹ xpī: nec etiam hoīes mortui sepeliri fm̄ Joh. an. in nouella in dicto. ca. alma. Et notant̄ hec de sepulturis. eos qui. in cle. in glo. q̄ hoc dicit. et idem. Host. in. c. et plātare. de priuilegijs sup. h. defunctor̄ q̄uis Joh. cal. tenet cōtrariū cui⁹ dictū nō preualet tanq̄ singulare. Decima regula. Tēpore generalis interdicti possūt ista sacramēta cōferri baptisim⁹ paruuloz et adultoz. penitētia tā sanis q̄ infirmis. vñctiū seu corpus xpī pro infirmis tñ cōfirmatio in fronte et cōsecratio crismatis: serua quita magna p̄ ep̄m vt notat̄ in glo. magna. sup. h. sacramētis in dicto. cap. alma. Undecima regula. Licet qui dam antiq̄ vt p̄ctr⁹ de samprana et alij opinabant̄ tpe generalis interdicti in ecclesijs mō supradicto non posse celebrari diuina: nisi a p̄p̄ijs clericis ecclesiay sc̄z vt nō nisi in ecclesijs parrochialib⁹ plebant̄ cū vicarijs deberēt celebrare diuina submissa voce: sanis clausis: et q̄ clerici extranei nō possunt ibi celebrare nec eis interesset̄ fm̄ Joh. an. in nouella. cap. alma p̄ extranei clericī hec omnia facere q̄ nimis durū est q̄ beneficiat⁹ vni⁹ eccle in alia tūc

celebrare nō possit: et in his fm̄ ip̄m nimis emungit vel elicit sanguinē. i. mō fm̄ Joh. cal. q̄b plus est possunt clerici diuersay ecclesiay fm̄ cōsuetudines quam habēt cōuēntre in festiuitatibus vel dieb⁹ certis anniuerfario tpe interdicti seruata forma sc̄cretalis. alma. s. vt submissa voce celebrant: et sine pulsuz sanis clausis. Hec Johānes cal. in tractatu de interdicto. q. lxxxv. Duodecima regula. qñ ecclesia specialit̄ est interdicta tūc in eadē in his diebus sc̄z q̄ttuoz festiuitatib⁹: et alijs durante interdicto nō poterit celebrari: etia⁹ bassa voce et sanis clausis: sed extra eas i loco alio etiā possz alta voce celebrari sub tētorio: vel in alta ecclesia si ē ibi nō interdicta fm̄ Joh. an. in nouella dicti capli. alma. Tredecima regula. Interdicto populo vñ vnuerfitate et nō loco nec ecclesia poterūt clerici sanis apertis et pulsatis cāpanis singulis diebus alta voce celebrare. Interdictis tamen et excōcatis expulsis cum hoc non sit prohibitū. sed interdicto loco non pōt ibi celebrari: nisi modo supra exp̄ssio ergo illa que ibi dicta sunt intelligenda sunt de locali interdicto qñ loc⁹ est generalit̄ interdict⁹. Quartadecima regula. existēs culpabilis: vt putat̄ cōsiliari⁹ vel pcurator vel capitaneus: cui⁹ cōsilio vel auxilio latū est interdictū. licz ab eo cautio recipiatur de satisfactioe: et ei penitētia iungatur: non tñ ppter hoc relaxabitur interdictū nisi p̄cipalis satisfecerit: quo satisfaciente tollitur interdictum. per glo. dicti. c. alma. sup. per. h. relaxatio. Quintadecima re

De ecclesiastico

gula. et si in piculo mortis aliquis interdictus accipiat penitentiam tpe interdicti: et tunc stare mandatis ecclesie: non tamen admittit ad ecclesiasticas sepulturam. cum hoc sit contrarium iuri. de pe. et remis. q. in te f3 Jo. de deo. Sedecima regula. tpe interdicti non debet audire confessionem illi quorum culpa vel dolo latum est interdictum: vel qui prebuerunt consilium auxilium vel fauorem. nisi prius satisfecerint: vel de satisfactione: vel si hoc non possunt saltem iurabunt quod cum poterint satisfaciant si ad satisfactionem faciendam per illos qui tenent dabunt consilium auxilium vel fauorem. et laborabunt pro posse: non tamen erit relaxatio interdicti. ut in dicto c. alma. Decima septima regula tpe interdicti non debet decedentes tam clerici quam layci extrema unctione inungi. de pe. et remis. q. in te. Decima octava regula. tpe interdicti possunt matrimonia per interdictos contrahi. tamen sine solennitate quod etiam ab excoicatis contracta tenent. ut de eo qui duxit in matrimonium. significasti. Ita notat Jo. an. in dicto. ca. alma. in glo. super sacramenta. Johannes tamen de ligamano dicit quod in festo assumptionis marie potest matrimonium solenniter benedici. Decima nona regula. in fine quamdam tempore interdicti poterit una campana pulsari pro convocandis canonicis ad horas canonicas ut dicit dominus alvarus. melius tamen et securius est si non pulsetur ne populus relaxationem credens interdicti conveniat ad divina. ut dicit. Jo. caldarini Vigesima regula. Tpe interdicti potest campana pulsari pro dicenda oratione

pro pace. scilicet pro aue maria siue domine siue de sero. fm Jo. cal. Vigesima prima regula. Tempore interdicti clerici possunt ad ulteriores ordines promoueri sed non specialiter interdicti. Laici vero interdicti non possunt promoueri. Vigesima secunda regula. Tpe interdicti licet laici sepeliri non possunt in cimiterio. etiam qui non dederunt causam interdicto. possunt tamen clerici sepeliri sed sine pulsu campanarum et sine omni solennitate. de pe. et remis. q. in te. Potest tamen sub missa voce pro clericis decedentibus dici requiem et vigilie et orare ianuis clausis. put notauit Bartholomeus de pis. in summa sua de interdicto. f. iij. Idem dicendum est de laicis qui non dederunt causam interdicto vel si dederunt sufficienter emendauerunt et penituerunt. Itaque per talibus potest orari in secreto et eorum mortuaria sunt recipienda: licet non sepeliatur in cimiterio quia tales sunt in statu saluandorum: f3 dominus Alvarus. Dicit tamen Johannes an. in clementina. j. de sepul. quod hoc intelligendum est de mortuariis qui ipse moriens reliquit loco interdicto: vel etiam de illis qui postea data sunt cum fuerunt sepulti in cimiterio post relaxationem interdicti. De funeralibus vero que dantur cum funere sepulto defuncto tpe interdicti non putat clericos licite recipere posse: quia videntur precipare delicto Idem dicit Stephanus. Et addit Johannes an. in nouella in fine glose magne quod si recipiuntur non tenentur soluere quartam: ut in clementina de sepulchris. ibidem pro quo allegat. Oldradum inducendum legem. ff. pro socio. cum dudum: ubi socius

omniū bonorū nō cogitur pferre ea
q̄ ex causis phibitis acquisiuit. **U**l-
gesima tertia regula. Sepulti extra
cimiteriū in quib⁹ apparuerūt sig-
na cōtritionis tpe interdicti. relaxa-
to interdicto sepeliūtur i cimiterijs
si aut fuerint sepulti in cimiterio nō
sunt relaxato interdicto extumulā-
di. fm dñm Aluarū. **U**lgesima q̄r-
ta regula. Qñ terra aliqua singula-
riter est interdicta in penam. ⁊ si ex
eis multi nō deliquerint vel forsitā
vniuersitas vel magna pars. vñ for-
te deliquit dñs: ⁊ in hoc tūc puniū-
tur parrochiani nō possunt in alie-
na ecclesia etiāz nō interdicta alibi
eligere sepulturā: nisi forte etiāz ex
p̄uilegio. vt de pui. vt p̄uilegia. Si
hō est interdicta ppter delictū cle-
ricorū tm̄: vel ppter hoc qz violata
fuerit: tūc parrochiani possūt i alia
nā interdicta eligere sepulturā: ⁊ au-
dire diuina. **H**ec Inno. **U**lgesima
quinta regula. Si alicui p̄sone con-
cessū est vt tpe interdicti possit cele-
brare aut audire diuina: voce sub-
missa. tūc ei⁹ familiares ad audien-
dū cū illo ⁊ celebrandū sibi admit-
tūtur. in absentia tm̄ dñi tales fami-
liares hoc facere nō possūt fm 30.
an. in nouella. de p̄uilegijs. licet. li.
vj. **N**ō sic aut de familiarib⁹ alicu-
ius collegij: qz nisi p̄uilegiati fuerit
nō admittātur. **A**lii em̄ cōcessione
gaudere nō potest q̄ dedit causā in-
terdicto: vñ cui⁹ cōcilio: culpa frau-
de: dolo latū est interdictū. vt de p̄-
uilegijs. licet. li. vj. **F**amiliares aut
intellige nō solū p̄petuos sed etiam
mercēnarios fm Archi. **I**lli etiā q̄
successerūt alijs qui nō fuerunt tpe

dati p̄uilegij sed ex causa necessaria
sunt assumpti censent familiares fm
Egidij de cremona. sed nō illi qui
volūtate nuda sunt assumpti. **U**lge-
sima sexta regula. **T**pe interdicti
p̄nt epi quocūqz ierint corā se faces-
re celebrare diuina: sed tm̄ submissa
voce ⁊ ostio clauso. vt de p̄uilegijs
li. vj. in vlti. glo. nec p̄nt p̄ alios dio-
cesanos in eorū dic celi. phiberi fm
30. an. in nouella ibide. **U**lgesima
septima regula. **R**eligiosi exēpti in
capellis suis quas hñt in locis nō
exēptis tpe interdicti nō p̄nt facere
nec p̄ se celebrare diuina. vt de p̄u-
legijs. auctoritate. li. vj. **H**odie aut
religiosi violātes interdictū positi
p̄ sedē apostolicā vel ordinariū loci
vel generalē cessionē diuinorū fa-
ctā p̄ prouinciale cōciliū sunt excōi-
cati ipso facto: nō obstantib⁹ p̄uile-
gijs ⁊ exēptionib⁹ quibuscūqz per
clementinā primā de sen. ex. **U**lge-
sima octaua regula. **T**pe interdicti
nō licet secularibus extra ecclesiaz
auscultare seu audire diuina q̄ fiūt
in ecclesia. nec licet fenestras nec for-
ramina facere ad videndū in figu-
ra hmōi diuina ⁊ corp⁹ xp̄i: vt col-
ligitur de pe. ⁊ remis. q̄ in te. de sc.
ex. c. j. in cle. **U**lgesima nona regu-
la. **C**lericus nō solū celebrās s; etiā
agēs aliqd in suo officio publice tē-
pore interdicti violat interdictum.
Uñ nō solum cantās missam vt sa-
cerdos: s; etiā afferēs calicē vt sub-
diacon⁹ violat interdictū. **S**ilr ce-
lebrādo p̄ncipaliter vespas vel ma-
tutinum. xi. q. iij. si quis ep̄s. **I**dem
Guilhelm⁹ in speculo. titulo. ij. **E**-
iuxta propositionis. ⁊. quid si. **S**i

quis tamen interest diuinis etiā cā-
tans cum alijs: nō tamen agens in
suo officio nō credit Hosti. talē irre-
gularitātē incurrere vel suspēsiōnē:
nisi faceret ex contēptu. Cleric⁹ tñ
in minoribus agens in suo officio
irregularis est sñ ip̃s. de p̃uilegijs
tanta. et. c. si. per Inno. Trigesima
regula. Tēpore interdicti p̃or mēsa
benedici similiter aqua cuz sale sub
silentio. nō tamen sacerdos poplū
debet aspergere publice: si tñ asper-
gat non est irregularis. qz aspersio
nō est alicui ordinī annexa. non ob-
stante dicto Innocētij ⁊ Guilhelmi
in speculo: qz loquitur sñ antiqua
tēpora. Hodie aut ex quo permitti-
tur missa sub silentio: quod maius
est: ergo ⁊ benedictio aque qđ min⁹
est. Trigesima prima regula. Tēpo-
re interdicti clerici bini ⁊ bini exp̃s-
sa voce horas dicētes ambulando
vel sedēdo in ecclesia vel iuxta eccle-
siam vel alibi vbi ab assistantibus lai-
cis audiūtur creduntur violare in-
terdictū: sñ Joñem caldarini. Ex
quo sequitur qz tñ clericus volens
dicere horas debz a se remouere fa-
miliā laicalem. potest tamē cū alio
clico dicere horas a secreto vbi a ne-
mine audirētur. Trigesima secūda
regula. Tēpore interdicti p̃nt tam
clerici q̃ laici publice ozare priua-
tas orōnes in ecclesia nisi eis specia-
liter esset phibitus ingressus eccle-
sie sñ monaldū. Melius tamen fa-
ciunt clerici abstinētes ab orōne cō-
muni cum laicis propter suspitio-
nem. Illi tamē qui sunt propter cul-
pam interdicti vel excommunicati
non possunt in ecclesia ozare. imo

nec ecclesiam intrare. sñ archi. xj.
q. iij. si quis. Si tamen excoīcatus
est in ecclesia: sed nō orat non videt
Innocē. quare non possum eo pre-
sente ozare: cū nō cōmunico sibi in
oratione. Ita recitat Arch. xj. q. iij.
sicut. qz ego in eadē domo pro meo
negocio ⁊ ille pro suo nō sibi cōmu-
nico. Sed si in eodez negocio vtpu-
ta ambo inus ad regem ad peten-
dum pro aliquo tunc dicor cōmuni-
care. Dicit insuper ibidem qz possū
cum excoīcato in eadez came-
ra comedere sed nō in eadem mēsa.
similiter dormire sed non in eodem
lecto. Trigesima tertia regula. Li-
cet tēpore interdicti laici pulantes
funeri vel pro alia causa nō fiunt ir-
regulares: nō tamē habeant orōnē
Tamē ex quo violant per hoc inter-
dictū grauiter sunt puniēdi sñ In-
nocen. ⁊ Hosti. Clericus tamē pul-
sans tpe diuinorū irregularis ē. Se-
cus si ibi nō celebrantur de facto di-
uina. Trigesima quarta regula. Tē-
pore interdicti possunt p̃lati excōi-
care ⁊ absoluerē: cuz hoc sit iurisdi-
ctionis. sed nō cuz solēnitate. id est
sine stola psalmis et orōnibus: nec
possunt excoīcātum in ecclesia
introducere: quia hoc est ordinis.
vnde hoc faciēs est irregularis. sñ
Innocen. et Hostien. et Guilhelmū
Nec etiam possunt mulieres post
partum introducere in ecclesiam se-
cundum Bernardum quod intelli-
ge cum psalmis et orōnibus. pos-
sunt tamē introducere tñ premissa
confessione nihil dicendo: nec stola
vtēdo. Trigesima quinta reglā. Tpe
interdicti specialis quādo ecclesia

est specialiter interdicta pōt in ea baptisari & crismari. honestius tñ hoc fieret extra ppter suspitionē crismatis. Trigesima sexta regula. Sacerdos celebrās submissa voce & ianuis clausis tpe interdicti pōt habere secū vnum scholarem ad hoc deputatū ad ministrandū sibi fm gmo. de sen. ex. nuper. de q̄ etiaz p Archi. xj. q. iij. sicut apostoli. Laueat sacerdos tñ ne vocet aliq̄s litteratos laicos de sua parrochia sibi ad ministrandū. hodie istuz cras illū &c. qz hoc esset in fraudem interdicti. vñd solum magistrū schole vel cāpanatorem q̄ sibi cōsuevit ministrare protūc tñ habeat. & hoc siue sit clericus siue minister. & ipso recedente potest alium substituere. duz tñ sit de loco nō interdicto fm Johem cal. Si tñ laycus ministrat sacerdoti q̄ nō fuit añ hoc suus minister: lz nō sit irregularis tñ grauius peccat. pōt tñ sine dispensatiōe pmoueri penitentia p̄ acta. Vbi tñ sunt plures sacerdotes melius fieret si vnus alteri ministraret exclusis clericis vel campanatoribus si cōmode fieri pōt. Ita est intentio Johānis calda. in suo tractatu d̄ interdicto. Trigesima septima regula. Tpe interdicti nō pōt sacerdos officiū p baptismo in sabbato sc̄to facere cuz solennitate. Crisma tñ in die cene pōt cōfici. Nec etiam fiat bñdictio cādelarum in purificatione: aut etiā palmarū in dñica palmarū fm Johem cal. nec cōsecratio ecclesiarū. altariū. & calicū. nec etiā viaticorū. Trigesima octaua regula lz tpe interdicti pōt dari viaticum. Id est corpus christi sanis damnatis

ad mortem. non tñ intransibibus mare vel pugnātibz in bello: aut obsessis in ciuitate: nec etiam pgnantibus mulieribus partu viciniis. cuz fm Johem cal. & Jo. an. nō possunt in hoc casu dici decedentes qbus solum hoc pmittit a iure. Si tñ pgnāti mulieri imminet graue periculum vt qz p̄setum in vtero fatigata laborat gū infirmitate: de q̄ verisimiliter timef pōt pcurare sacro. dū tñ hoc in fraudē nō fiat. Hoc videtur velle Joh. cal. dum dicit nisi piculū imminet. Trigesima nona regula. Tpe interdicti pōt verbum dei oibz in differenter tā interdictis q̄ nō interdictis q̄ etiam excoicatis p̄dicari d̄ sen. ex. respōdeo. Indulgentie autē q̄ dant hoibus audietibus p̄dicatiōnem excoicatis & interdictis p̄p̄ quozum culpam latū est interdictuz non sunt dande: cum earum capaces non sunt donec absoluantur & dominum aluarum: & vt etiam per hoc compungantur. Et pōt etiam dari exhortatio: sed tempore exhortationis debent exire interdicti & excommunicati culpabiles. qui non sunt capaces cōfessionis generalis que ibi fit: & etiam cum exhortatio sit non debemus cum excommunicatis orare. potest etiam pulsari cāpana p hortando seu vocando populo ad sermonem: tutius tamen est dimittere pulsū & dicere populo certam horam puta primam vel tertiam qua conuenient. Quadragesima regula. Tempore interdicti potest corpus christi portari ad infirmum per sacerdotem cum cāpana & lumine precedētibz. potest

etiam dari in presentia astatum vt
dicit Joh. cal. Indulgentie tñ q̄ con
cesse sunt sequentib⁹ z comitantib⁹
corpus xpi nō sunt vande excōicat⁹
z interdictis culpabilibus: sed alijs
omib⁹ qui nō dederūt causam inter
dicto fm̄ Aluaz⁹ z Joh. cal. q. xxvij.
Quadragesima prima regula. Licet
tpe interdicti clerici non sepeliāt ali
quem pprijs manib⁹: tñ si pmittāt
solum intercedere z sepelire in cimi
terio incurrūt penā clemētī. eos qui
de sepul. s. excōicationem ipso facto
Et si sunt exēpti etiam adhuc est su
spensus ab ingressu ecclie. vt de priui
le. epoz. li. vj. Quadragesimalcda
regula. Interdicto loco q̄diu quis
ibi morabit ipso recedēte relaxabit.
et non est necessaria alia relaxatio.
vt d̄ vsuf. c. j. i glo. q̄diu. li. vj. Qua
dragesimatertia regla. iterdicta fra
alici⁹ dñi itelligit d̄ fra q̄e sua quo
ad dñut⁹ iurisdictionis: z quā tenet
in feudū vel emphiteosim. z quā ha
bet noie dotis vxoris sue: z illa quā
habet in vsu fructū. Sed pignozata
nō intelligit: si d̄ iterdicto terrā tuā.
Secus si d̄ terram istam quā tenes
in pignore. vt si habet terras in di
uersis prouincijs p parte: z pro in
diuiso. om̄s ille partes subiacēt in
dicto. s. z si terram istā vendidit vel
perdidit: nō propter hoc tollitur in
terdictum. sed si nouā adquisit illa
nō intelligitur interdicta. Hec Joh.
calda. q. xxvij. Quadragesima q̄r
ta regula. Si clericus tpe interdicti
interest diuinis ex quadam simplici
tate: non est irregularis: sed si facit
contēnendo vel p̄stādo auctorita
tem vel faciendo coram se celebrare

est irregularis fm̄ Joh. cal. q. xxix.
Quadragesima quinta regula. In
terdicto collegio seu vniuersitate:
postea factus aliquis de vniuersita
te interdictus censetur fm̄ Joh. cal.
q. xxix. Quadragesimal sexta regula
Cleric⁹ nō seruās interdictū: vt pu
ta celebrās in loco interdicto scient
vbicunq; irregularis efficitur. z est
suspensus: de cler. excōi. ministran
te. postulante. §. vlti. de sen. excōi.
ls q. li. vj. Et hoc teneas fm̄ Arch.
xj. q. liij. si quis. etiam si nulla sentē
tia sup hoc sit lata vt de cle. excōica.
ministr. aplice. z de postu. prela. cap.
ij. Qui em̄ celebrat i loco interdicto
nō a canone: sed a latore intelligitur
esse suspensus. vnde cum sit irregu
laris nō potest disp̄ari cū eo. vt d̄
cit ibidem Arch. Talis etiā nō pōt
eligere nec eligi. vt de consuetudine
cum dilectus. §. qua nobis. z in d̄
cto. ca. is qui. Nec postulare. de po
stu. c. j. Nec beneficia cōferre. de cō
cel. prebē. quia diuersitatem. z de ex
cel. prela. quia tanta. imo remouen
dus ē a suo beneficio. de cler. excō.
ministr. postulasti. §. vlti. Quadra
gesimal septima regula. Celebrās sciē
ter in aliqua ecclia q̄ nō pprie d̄ in
terdicta s; pot⁹ violata seu polluta
semine aut sanguie. nō incurrit irreg
ularitatē de sen. excō. ls q. li. vj. vñ
talis grauiter peccat vt ibidē d̄. idē
vvilhelm⁹ i speculo. ti. ij. §. iuxta p
positōis v. illd̄ q̄z. z Ber. d̄ p̄ul. tua
ruz. in glo. Idē dicit vvilhelm⁹. Si
eps ppter patronoz discordiā clau
serit ecclesiam celebrans in ea nō sit
irregularis. secus si dicit: interdicto
talem ecclesiam: quia tunc sit irreg

gularis. Quadragesima octava regula. Celebrans in ecclesia non interdictis presentibus personis interdictis vel excoicatis licet grauitet peccet celebrando coram eis non tamen fit irregularis. quia hoc non habet in iure. Sed tamen talis secundum Archidiaconum. xi. q. iij. sicut apostolus censetur deus sicut ille qui communicat excoicato in oratione. qui tamen minor excoicatione est excoicatus. et de isto constat: quia non est irregularis. ut de clerico. ministrante. Si celebret. Illam hec interpretatio siue extensio de irregularitate non est facta usque ad excoicatos siue celebrantes coram excoimunicatis. imo e contra statutum est quod non sunt irregulares. et cum ista irregularitas non sit nisi per constitutiones ecclesie et de celebrantibus coram excoicatis non sit statutum quod sint irregulares: non debet haberi pro irregularibus secundum Innocentium. qui ita notauit. De excessu prelati. ca. si. Si tamen talis ingerat se secundo officio suo. sicut prius erit irregularis. ut dicit glossa. ij. de sen. ex. is qui. li. vj. Quadragesima nona regula. Si publice excoicatus vel interdictus propter culpam intrat ecclesiam omnes debent eum si commode non possunt expelli. xxiij. q. i. omnes qui. r. xi. q. iij. sicut in glossa. si ergo. Sacerdos tamen propterea non dimittat missam inexpectatam si iam incepit canonem debet communionem cum sequentibus orationibus in sacristia sumere. Si autem occultus sit ille qui scit eum solus caute eum deus: ita tamen quod crimen non prodatur. Facit ad hoc. vj. q. ij. si tantum et quod ibi notatur in prima glossa. Quinquagesima regula. Quilibet quicumque exceptus celebrans scienter siue in loco

interdicto siue coram personis interdictis ab ordinariis delegatis vel a iure. similiter recipiens interdictos publice ad diuina officia siue sacra siue sepulturam est interdictus ab ingressu ecclesie ultra alias penas in iure positas. ut de privilegiis. c. episcoporum. li. vj. et si se ingerat officio suo sicut prius fit irregularis. ut de sen. exco. is qui. li. vj. Et non intelligitur quod isti sic delinquentes in omnibus predictis casibus tamen puniantur pena interdicti ab ingressu ecclesie. sed quod ultra penas alias ista eis infligitur. unde de licet celebrans in loco interdicto ut supra dictum est in casu non concessio fit irregularis. de sen. exco. is qui. li. vj. tamen ultra illam penam irregularitatis prohibetur sibi ingressus ecclesie. quod non fit alijs irregularibus. Similiter celebrans coram excoimunicato vel interdicto publice. licet non sit irregularis prima vice: tamen incidit excoicationem minorum ut de clerico. exco. ministrante. Si celebret. Unde non possit penam peracta post hoc ministrare in ecclesia. si non est pena istius capituli qui tamen obstat eis: quia tales non possunt ministrare in ecclesia quicumque peniteant: cum nihilominus est eis ingressus ecclesie interdictus: donec de transgressione hominum ad arbitrium cuius inquam contempserunt satisfacciant competenter. licet autem ista procedant quod ad exceptos: ut dicunt quidam tamen quo ad illam partem scilicet de admissione diuinorum. Iohannes monachi Archidiaconus et Iohannes andree in nouella dicunt non exemptos non ligari ista pena. unde ipsi volunt quod non exemptus admittens interdictum

De Irregularitate

ad diuina officia nō incurrat hanc penaz scz. vt non arceat ab ingressu ecclesie. licet peccet grauiter. vñ dictū est qđ probat Joh. an. in nouella dicti. c. epōz cōcludens post multa qđ ex quo nō potest exemptis suffragari ignoscant sibi sciēter qđ oculus sp̄ forū nequā non erit. cū etiam habent ant maiorā remediā pro minore super absolutiōib⁹ et dispensatiōib⁹ ip̄is ab apostolica sede concessa: et cōpromissioēs qđ facile suis maioribus circa talia fieri solent. Nec ille.

De Irregularitate.

Habendam aliquā noticiā de Irregularitate notāde sunt aliquę regule pri⁹ pmissa breui descriptione Irregularitatis. Sciendū igit est qđ Irregularitas est nota. i. infamia vel impedimentū canonicū ex vicio seu defectu proueniēs qua qđ prohibetur ad ecclesiasticos ordines promoueri et in eisdem ministrare. Ita diffinit vñ belm⁹ durand⁹ in speculo. titu. de dispensatiōib⁹. §. iuxta de propositionis. Dicit aut canonicus impedimentū qđ ortū h⁹ a iure canonico licz inceperit a veteri testamēto quo ad aliquā. qđ dictus est dauid. Non edificabis mihi templū. qđ vñ sanguinis es. j. Paral. xxviii. ca. et i ca. no. xlii. di. Hinc etiam vbi habet qđ in leuitico etiam multi a sacerdotio repellēbant prop̄ defect⁹ naturales sicut ppter scabiē et gibbositatē et c. Et si Irregularitas ab in qđ est sine et regula quasi cōtra regulam ecclesie natus. siue propter factū vel defectū extra ecclesiaz positus. Sumit aut

tripliciter. Primo pro defectibus qui sunt in homine sine p̄cto. puta qđ est bigamus vel maritus vidue. vel illegitimus. et hñōi. vt de renūciatiōe. nisi cum p̄dē. §. p̄sone. Secūdo dicit Irregularitas p̄sone. vbi generaliter prohibet qđ ordinari vel celebrare in ordine iam suscepto sine dispensatiōe dñi pape ne patiatur defectus et c. De qbus infra patebit. Tercio dicunt Irregulares om̄s illi qui nō possunt remanere in susceptis ordinibus nec ad maiores promoueri: etiam post actā p̄niam: sine dispensatiōe dñi pape et alioz prelatorum de quo datur regule. Prima regula. Om̄s furiosus ebriosus illiterat⁹ impudicus percussor litigiosus neophicus et generaliter quibet in membris naturalib⁹ defectuosus Irregularis est ad sacros ordines suscipiēdos. p̄ hoc in decre. late incipiendo a. xxvi. dist. vñq. lxxi. p totū vbi ista sigillatim probant. Secūda regula. Accusans vel deserēs aliquē de crimine corā iudice. p quo pena capitis debet vel trūcatio membri Irregularis est. v. q. vii. delatori. et vi. q. i. in summa. de accusa. accusasti. Tercia regula. Percutiens aliquē siue in p̄pria p̄sone siue per aliū et⁹ mādato si sequat inde homicidium vel mēbz mutilatio. si hoc facit absq̄ inuitabili necessitate Irregularis est. de homi. presbiteri. et c. Petrus. l. di. miroz. Quarta regula. Percutiens absq̄ mortis piculo vel sanguinis effusione vel trūcatione: habens ad hoc p̄ntem nō est Irregularis vt de raptoribus in archiep̄atu. et. xlii. q. viii. sepe. Quinta regula.

Judex actor vel procurator notari⁹ siue dicator vel promulgator si in mebris secuta est mutilatio irregularis est. l. dist. si quis. ne clerici vel monachi sententia. de homi. postulasti. l. dist. cap. j. Et generaliter purgatio nem vulgarem que fit in torneamentis vel alio modo: et quicunque vindicte sanguinis auctoritatem benedictionem seu pacificationem sui exhibentes: irregulares sunt. de excess. prela. ex litteris. Sexta regula. Licet clericus non debeat interesse vindicte sanguinis: si tamen ex sola curiositate vel leuitate interfuerit ubi latro suspenditur vel ubi quis in duello occiditur. licet peccet grauiter. non tamen fit irregularis. si nec auxilium vel consilium vel auctoritatem presterit: secundum vvilhelmum in speculo tit. de dispensatione. §. iuxta propositionis. Septima regula. Judex vel officialis seu aduocatus qui tractauerit causas criminis dantes operam ut sanguis effunderetur. licet nec mors nec sanguis effusio fuerit subsecuta irregulares sunt. potest tamen in talibus per episcopum dispensari secundum vvilhelmum. Si cum filio qui non ex officio suo sed ex odio dedit opera et fecit quod potuit ut occideretur. non tamen occidit vel mutilatur indiget enim talis dispensatione secundum vvilhelmum. Octaua regula. Exercens artem cyrurgie si propter imperitiam et negligentiam eius fit mors subsecuta ab incisione adustione vel potione quam dedit infirmo. irregularis est. ut de homicidio. tua. §. j. Si tamen peritus existens fleubotomat sanguinem vel fecat adhibens omnem diligentiam non est irregularis

etiam si mors fuerit subsecuta quia potius presumitur casu et culpa patientis euenisse. xliij. q. v. de occidendo. Secus et per eius negligentiam: secundum vvilhelmum. Nonna regula. Licet laicus exercens artem cyrurgie non fiat irregularis. si non propter eius incuriam multi obierunt. clerici tamen si sub eius cura aliqui etiam propter eius culpam obierunt irregularis est secundum Innocentium. qui hec notauit in cap. tua. de homici. ne de. vel monachi sententiam. Decima regula. Extrahens sagittam vel telum vel gladium infixum in corpore alicuius si propter hoc vulneratus citius moritur: irregularis est de homici. tua. Undecima regula. Custodiens infirmum et dantes ei bibere imperite. vel aliquid aliud contra consilium medicorum faciens propter quod mors sit subsecuta irregularis fit propter imperitiam et negligentiam dissolutam. si tamen quod facit bona fide circa egrotum non debet esse facilis ad faciendam presciant scrupulosam quibus in aliquo sit erratum: si ibi non sit lata culpa cum negligentia dissoluta que prope dolum est. et huiusmodi scrupulum de facili deponere debet ad consilium sapientis. Si tamen tanta culpa fuerit vel negligentia dissoluta. et certum est quod mors fuit inde subsecuta. irregularitas contrahitur. Si vero non sit certum tunc distinguendum est. aut enim dubitatur probabiliter si iudicium medicorum et tunc abstinendum est ab officio. si autem non dubitatur tunc deposita erronea presciant poterit admistrare et etiam promouere. alio non secundum Ray. l. di. hi qui arborum. et c. sepe. et si quodam solus papa cum talibus dispensat.

De irregularitate

Duodecima regula Cōsulēs aliqd vnde sequit homicidiū irregularis est: vt si iuasit iactuz baliste machi-
ne lapidis: vel q̄ q̄s iret ad capien-
dū castrū q̄d capi nō potest sine ho-
minis morte. vñ si sequitur mors ex
illo cōsilio irregularis est s̄m vvil-
helmū. Idem si facit vel cōsultat fur-
tiue vel p̄ditionaliter capi castruz.
si mors inde sequitur irregularis ē.
q̄a debuit verisimilit̄ p̄sumere hoc
euentre posse. In talib⁹ em̄ punit̄ q̄
remotā causam homicidio dedit si
cut q̄ p̄pinq̄a vt notat̄ de homici-
dio. p̄sbiteris. **Tredesima regula.**
Mandās aliquē verberari. si verbe-
rās occidit verberatū: irregularis
est qui mādauit. nisi expressisset ne
occideret. de homicidio. significat̄
sti hodie. de homicidio. is q̄ māda-
uit. li. vj. in fi. vlt. glo. **Sec⁹** tñ de il-
lo qui cōsultat aliquem capi. vtputa
malefactorē: q̄ tūc nō fit cōsulēs ir-
regularis. etiā si capies occidit illū
q̄ hoc nō cōsultat. ar. de homi. c. fi.
Abst̄ em̄ vt ea que p̄p̄ bonū faci-
mus: si p̄teruolūtātē nostrā quicqd̄
mali acciderit nobis debeat impu-
tari. xxiij. q. v. de occidēdis. semper
tñ fit irregularis dās directē consi-
liū in mortē alteri⁹. vt ne clerici vel
mona. sententiā. Nec interest siue is
cui datū est consiliū statim fecerit
homicidiū vel etiā diu post nisi p̄⁹
consiliū reuocauerit ⁊ contrarium
suaserit. vt de homi. p̄ Petr⁹. imo ni-
si firmiter ⁊ p̄babilit̄ credat q̄ post
reuocationē cōsiliij nō reuocetur is
cui datū est consiliū a p̄posito occi-
dendi: necesse est vt denūciat illi de
cuius morte tractatuz est q̄ caueat

sibi. in eo aut̄ q̄ mādauit per se fie-
ri homicidiū: videt̄ sufficere si cōsū-
lium mādat tñ. de reglis iuris. ois
res. vel si sciēte eo cui mandatū est
iuit eū occidēdo. vt. xxiij. q. j. **Omne**
q̄d. vel parētelam vel amicitia cū
eo cōtrahat: licet ei hoc nō signifi-
cauerit: q̄ qui est certus certiorari
non debet. de elec. inter vniuersas.
Quartadecima regula. Cōsulēs
alicui vt occidat aliquez: si ipse cui
consultū est occidere occidat ab il-
lo occidēdo: s̄m op̄inione mitiores
nō iudicat̄ ille cōsulens irregularis
Ratio q̄ fines cōsiliij excessit ex q̄
egressus est ad occidēdū: nec sibi
bene cauit. nisi excitaret eū ad occi-
dendūz alium: forte in tali loco vbi
periculū esse posset: tūc esset irregu-
laris. etiā si is cui cōsultat occidat
s̄m vvilhelmū vbi supra. s̄m rigore
tñ iuris hodie talis cōsulēs irregu-
laris est per Joh. an. in nouella de
homi. is qui mādauit. li. vj. **Quin-
tadecima regula.** Si quis suadet a
licui q̄ p̄ patria vel p̄ proximo suo
vel p̄ iure suo vel p̄ iure ecclie sue
periculo se exponat: non ob hoc fit
irregularis: etiā si ibi moriatur.
xxij. q. iij. p̄ mēbris. et. c. sequenti.
Si tñ sciret vel crederet euz ibi mo-
riturū: tūc videtur q̄ fiat irregula-
ris: s̄m vvilhelmū. Si autē cōsulat
q̄ indubitata morte se exponat pro
honore xp̄i vel fide vel statu ecclie:
nō est irregularis. etiā si mors inde
sequat̄. xxi. q. j. sunt quidā. xj. q. iij.
nō solum. **Itac** ratioe excusant in q̄
sitores heretice prauitatis. sciētes
q̄ statim postq̄ aliquem pronūcia-
uerint hereticū esse ille morti trade-

tur hoc etiam alis multipliciter p
curando. Ad hoc etiam accedit.
xxij. q. viij. legi. 7. q. v. Si audieris
illu tñ clericu q portauerit ligna cau
sa indulgentiaru ad hereticos cobu
rendos irregulares sunt: nec cu eis
dispensatur nisi p papam. Sedec
ma regula. Dans operam rei licite
vt puta edificando eccliam vel do
mum adhibita omni diligetia qua
potuit habere: si occidat aliquem ca
sualiter nō efficitur irregularis. Si
tñ dat operam rei illicite: nec adhi
buit omne diligentiam quam de
buit sit irregularis. vt de homici. la
toz. 7. c. ex litteris. 7. c. si dignu. 7. ca.
psbyterum 7. c. continebatur. 7. ca.
ad audientiam. Hinc est q medico
operanti fm regulas artis sue non
imputatur ei si qs sub eo moritur.
sed si negligentiam commisit cōsul
tur sibi vt non pmoueat ad ordi
nes. de qñ. or. ad aures. Sed quid
des illo medico q vertit infirmum ad
aliud latus vt citius moriatur. In
deo q irregularis est tam iste qui se
cit q iste qui consuluit: si ex hoc
mors fuit subsecuta: q forte via an
helitus pcluditur: vel apostema rui
pitur ex violentia motus: vel suffo
catur. Si aut non citius moritur ex
hac causa: non fit irregularis: s; pe
nitere debet de facto. Decima septi
ma regula. Non solū est irregularis
qs si ex eius pcussione est mortuus
aliqs: sed etiā si ex hac pcussione in
firmitatē praxit vñ mortuus est: vt
de homi. psbyteru. 7. ca. ad audienti
am. 7. l. di. studeat. Decima octaua
regula. Defendēs se in casu euitabi
li 7 occidēs aliquē irregularis est. l.

di. si qs viduam. 7 talis ad supiora
nō ascendat. 7 in susceptis nō facile
dispensatur. Sed si necessitas fuit
ineuitabilis datur cōsiliu ei vt nō
ministret. l. di. de his clericis. non tñ
ppter hoc deponitur. Immo in suo
ordine administrans toleratur d iu
re coi absq dispensatōe s; Laure.
l. di. qz tua. Sic loqur de homi. c.
si. put psequitur ibi Bo. Et qdam
dicūt epm posse in tali casu dispēsa
re. s; hoc nō possit fm Jo. de deo q
dicat solū papā hoc posse. Hodie d
simpliciter irregularitatem nullam
incurrere ille qui psonam suam de
sendendo in casu ineuitabili occi
dit. de homi. si furiosus. in de. De
cimanona regula. Infans furiosus
cōmittens homicidiū nō est irregu
laris. vt in de. si furiosus. de homi.
Idem est de dormiēte si aliquē occi
dat q tñ nō habuit ppositū occidē
di eum. Vigesima regula. Potēs
hoiem liberare a morte 7 nō faciēs
irregularis est. qz qui potest defen
dere 7 nō defēdit: occidit. de homi.
sicut dignū. qd intellige fm glo. c.
liij. de sen. ex. de illo ad quē ex pote
state: ex officio vel dignitate ptinet
realiter defendere. 7 nō simpliciter
de quocūq. vbi dicit ibidē glo. q si
ego nō habeo aliquā potestatem: vi
deo q aliquis vult verberare cleri
cum sine auxilio meo aut psilio nō
credo q sum excōdicatus si nō ph
beo illum: licet als forte peccem qz
nō defendo cū possem. Vigesima
prima regula. Retrahens a propo
sito liberandi hominem a morte ir
regularis est. quia quodā modo in
directe homicidiū cōmisit. l. distin.

De irregularitate.

si quis viduā. et de pe. di. j. periculose. **U**lgesimasecūda. Percuties aio occidēdi latronē si ex aliquorū vulnerib⁹ latro obiit: irregularis ē. vt colligit de homi. significasti. rñ. j. Idem etiā si nō percussit: sed aliqd operis impēdit in mortē eius: puta qz latronē detinuit: vel cōtra eū clamauit. als aut si clamasset cōtra eū nō in mortē eius sed qz caperet: vel detinuit eū: vel se leuez extēdit: irregularis nō est de morte ei⁹: vel etiā sit in neglectu als si malicia ei⁹ per petret homicidiū. z idē si negligētia ei⁹ cōmittat. l. dist. bi qui. Et iō si clamat cōtra latronē siue eū captat si als quocūqz modo potuit itelligere ex clamore suo vel alio actu homicidiū seq: irregularis est: nisi forte faciat pp̄t periculū corporis sui: vt si videt qz aliqs euz occidere vult. tunc em̄ pōt bñ inuocare z clamare p auxilio qz nō intēdit in aliorū mortē s; in suā liberationē. sec⁹ si hoc faciat pp̄t periculū rez suaz si fuge p̄sidio euadere potest. de ho. suscepimus. **U**lgesimatertia regula. Cleric⁹ ligās cū socio latronē si postea timens ne occidat a latrone ipse poti⁹ occidit eū irregularis est de homi. vbi s. **U**lgesimaq̄rta regula. Si cleric⁹ nō valēs aliter recuperare res suas tenet furē ne euz reb⁹ fugiat donec eū exhibeat iudici vel ei⁹ auxilliū inuocet ad res suas recuperandas: nō est irregularis licet postea fur a iudice puniat. dū intētio ei⁹ nō sit corrupta intendendo ad furis mortē vel mutilationē. zc. Idē dicendū est si cleric⁹ credit vel tradit seculari potestati latronē

petēs qz eū puniat citra sanguinis effusione. vel petēs rem subtractas sibi restitui si potestas in latronem ai aduertat. i. puniat eū morte: non pp̄t hoc cleric⁹ erit irregularis. vt de homi. delatozis. li. vj. nec etiā nocet illi si ad cōuincendū latronē tradidit intersigna. Et idē si simpliciter deponit querelā de iniuriā: tibi⁹ sibi z ecclie sue quib⁹ tales vix absqz sanguinis effusione valeāt combartari. de homi. tua nos. §. vlti. z c. postulasti. xxiij. q. iij. maximianus. et. q. v. c. v. et. c. vnū. z. c. pena. Et hec oia vera sunt qñ nō intēdit ad mortē: nec hoc in aio gerit. s; p testatur publice qz citra sanguinis effusione castiget nō est ergo irregularis curialit agēs ptra furē nō criminalit ad mortē vñ sanguinē. l. i. iudex causa pbabili suspēdet ab officio suo vt de homi. postulasti. Ex quo vltērius pz qz nullus notā irregularitatis incurrit qz p extortores siue exactores alicui⁹ curie curauit aliquē capi pp̄t dīctū tale pp̄t qd nec mori sic mutilari possz. l. i. iudex inueniēs eū alia cōmisisse ppterea suspēdit eū. si tñ nec ille crediderit: nec cogitauit illud cōtingere posse **U**lgesimaq̄nta regla. Si iudex officialis insequit furē fugietēz z q̄rit a mevtrū viderim illū. z ego sciens qz fur ille ad mortē querit istruo eū. si p meā rñsione fur inuēt⁹ est z occisus suz irregularis. Sec⁹ si nec sciui nec suspicauit sum qz ad mortē vñ penā sanguinis querit vñ cōsiliū in casu h⁹ cū aliqs scit aliquē ad mortē fugere nisi p alterā de duab⁹ vijs nō d; dicere p hāc nō fugit quia sic

pderet esse p alteram fugientem sed aut taceat aut qrentē cursaliter eua dat: dicēdo nunqd ego custos illius sum. vñ alio modo. Vigesima sexta regula. Si clericus q̄ egit ad res suas recuperandas ex post facto ratum hz q̄ suspensus latro est z hoc sibi placet. si talis nullū cōsensū habuit in morte illius nec q̄c̄s coopatus ē non est irregularis fm̄ vñhelmuz. z hoc si gaudet q̄ maleficiū est punitū nō aut psona. cū fm̄ ipm̄ irregularitas ex homicidio solo nō cōtra hñ nisi culpa vel volūtas pcedat vñ scandalū sequat. vt notat. l. vi. hñ q̄ z de homi. ex lris. z. c. vexti. Hodie nō iure cautū est q̄ si q̄s absq̄ mandato meo. manus iniecit in clericū meo noie violentas. si hoc ratū habeo ex cōmunicatiōis canonē incurro. z hoc ppter ratū habitōnē q̄ retro trahit z mādato cōparat. Si autem hoc meo noienō esset factū. lz ratum habere peccarē: sed nō incurreres ex cōicationē vt d̄r exp̄sse in. c. cū q̄s. de sen. ex. li. vj. Ut intelligas pono tibi casum. Aliq̄s amicus vel serutor tuus sc̄is aliquē clericū tibi fecisse iniuriā x̄balē vñ realē pculsit: quē tu postea receptādo magis amicū habuisti vñ gauisus es z hoc factū cōmendasti vel laudasti tu es ex cōicatus ppter ratū habitōnē ac si mādasses. Sed vnus extraneus pculsit clericū. z tu audiēs gratū habes z gratularis de hoc. lz nō es ex cōicatus tñ peccas ad minus ventāliter fm̄ Jo. an. in nouella supradicti ca. cum q̄s. li. vj. Vigesima septima regula. Si q̄s mādāt capī vnū clericum de tribus simul incedentib;

bus: z alios duos nō grauari. lz mādatus excedit fines mandati alios duos capiendo ille mādās nō erit ex cōicatus fm̄ Jo. de deo. li. iij. sua rñ q̄stionū. q. xiiij. Et rō ē q̄ captio cōtra volūtatē eius est facta. Petr⁹ tñ d̄ sampzana. alias sanzona putat q̄ de dāno tenet qd̄ illi passi sunt. de iniurijs. ca. si. xxiij. q. viij. ppterea. Ex hoc infer̄ p simile de irregularitate: q̄ irregularitas rōne homicidij nō p̄trahit sola volūtatē: nisi hō actu occidat. de homi. sicut dignū. f. j. vbi de hoc. in glo. ex. corde. xv. q. j. si q̄s nō iratus Sed nec fit q̄s irregularis ppter solū homicidiū: n̄ si culpa vel volūtas pcedat. vñ alias sequitur scādālū. vt notat. l. vi. hñ q̄ p̄oris. de homici. ex litteris. de clerico egroto. tua. Ex hoc dicto soluit q̄s illo q̄ q̄ritur an clericus q̄ volebat interficere hōiem sed non potuit quia inuenit eum iam mortuum. qui volens nihilominus satisfacere ire sue amputauit caput mortui. Dicendū q̄ licet voluntas occidendi fuit tamen non est irregularis fm̄ Archi. xv. q. j. si quis. Ratio quia ad hoc q̄ homicidiū committatur requiritur q̄ homo aiatus occidatur. de homi. sicut dignū. xxiij. q. ij. Moy ses vbi aborsus fetus inanimatū nō imputat ad homicidiū. sicut etis notant Aluarus. Inno. Bernar. de homici. si aliquis. Vigesima octaua regula. Si quis in rixa mortuus est. nescitur tamen quis illum interfecit: licet fm̄ quosdam scz Jōhem omnes irregulares sunt quo ad p̄motionem ad ordines propter incertitudinem. vt. xxiij. q. vlti. cap. si.

De irregularitate.

tamē probabilis est q̄ in tali casu
quilibet sue cōscie est relinq̄nd⁹: fm̄
villhelmū in speculo ⁊ host. in sum
ma. de homic. 4. q̄ pena. Trigesima
nona regula. Si amici mei occidūt
aliquē mihi iniuriatē me inuito ⁊ cō
tra meā phibitionē mihi nō nocet.
vt de homici. Petrus. iij. q. iij. qz
psulatus. Idem est si me ignoratē.
de symonia. nobis. ⁊. c. de regulari
bus. Sed si tributa sit. puta qz non
expsse cōsenti: nec cōtradixi imputa
bit. ar. de symonia. Matheus. im
mo etiā dicit q̄daz qz scies cōtractū
de morte habiti nō reuelauit: nō suz
irregularis: qz homicidū nō cōmissi
facto mandato: cōcilio: vel defensi
one. l. di. si qs viduam ⁊ de homici.
Petrus Alij dicūt cōtra si credidi
qz nō obstante mea phibitione mei
intuitu interficeret: ⁊ hoc est tenēdū
Nam in tali casu tenebar reuelare il
li cōtra quem contractū est. Trigesima
regula. Si aliqs vadit ad inter
ficiendū aliquē: ⁊ tu ei scienē cōsenti
as. nō tū cū incitas ad homicidium
ppetrādū nec cū eo sup hoc aliqua
verba habuisti: vel si habuisti semp
ex aio hoc ei dissuasisti. sed cum nol
let tibi acquiescere timens de ipso euz
associas eo pposito. vel si forte euz
qs inquireret defendas ⁊ tūc homi
cidium ppetrat vere irregularis est
fm̄ host. ad quod facit de homic. si
cut dignū. §. illi. q Trigesima p̄tia
regula. Clericus ministrans arma
pugnantibus si aliqs interficitur ir
regularis est ar. xxiij. q. j. Nisi bella
c. si. noic aut armoz intelligunt su
stes lapides ligna ⁊ c. Trigesima se
cūda regula. Iudex ecclastic⁹ pōt

hortari brachiū seculare p̄tra violā
tes ⁊ hereticos vel paganos: non vt
occidat vel mutilat: s; vt de terris si
deliū expellant. nec etiā est irregularis
si aliq̄ hincinde sunt occisi. xxiij.
q. v. de occidēdis. ⁊. xxiij. q. iij. max
imianus. Immo fm̄ In. de homic. pe
tito l; aliqs in bello iusto aliqs per
cussit: si tū inde nullus est mortu⁹
nō fit ex hoc irregularis. Idem si qs
accedit ad bellū iustuz causa pacifi
cādū vel ex alia iusta causa: l; ex eius
psentia aliq̄ robur accrescit suis.
vel timor incutiat aduersarijs non
est sibi imputandū dum nō dolus ⁊
etiā lata negligētia absit oīno fm̄
villhelmū. Trigesima tertia regula
Clericus q̄ interest iusto vel iniusto
bello in armis vel sine armis si aliq̄
sunt hincinde interfecti irregularis
est: l; ipse nō occidat. l. di. si qs. xxiij.
q. iij. porro. xxiij. q. vi. q̄cunq. l. q. j.
ca. si. Trigesima q̄rta regula. Cleri
cus defendens se vel suos: licet tūc
ex defendētibz aliqs interfectus
est ex aliqua parte non est irregula
ris: vt illi qui non interfecerunt nec
interfectores qui adiuuabant sunt
irregulares licet voluntatem occi
dendi habuissent: qz lex p̄motionis
factum requirit. xv. q. j. si quis non
fratus. Trigesima quinta regula.
Clericus in bello iusto quod nō ad
occidēdum: sed ad defendendū ge
ritur ministrans sagittaz balistario
suo ad sui defensionē. si ille balistari
us aliquē interfecerit. s; ille clericus
nō intendebat qz ipse aliquem inter
ficeret: sed qz illos detinuisset ⁊ sua
defendisset aut recuperasset non est
irregularis fm̄ villhelmum. Idem.

dicat d illo q in bello iusto ppositus
fuit exercitus et sumptus facit et cun-
cta disponit: si forte est contingat lan-
teas vel sagittas emere et ministrare
et ad exercitum vel ad custodiam castris
mittere. vel si hostes ad currendum
post hostes ut eis pda hominum vel
animalium auferat. et tunc forte aliquis in-
terficere: dum solum intendit ad re-
cupationem pde non ad vindictam. talis
enim causa remota non nocet. Trigesima
maiestas regula. Qui misericorditer facit ne-
cessitatem vel generare vel post conceptum
parere potest et qui pregnantem mulierem
percussit. ita quod facit abortiuum si fetus
iam fuit uiuificatus irregularis est
sed si nondum fuit uiuificatus: solus
mortaliter peccat. de homicidio. Si al-
quis. ij. q. v. consuluit vel si probabili du-
bitat vel credit an sit mortuus vel vi-
uus fetus ex illa percussione: vel utrum
conceptus fuit animatus vel non. in tali
dubio dicitur a promissione et a ministerio
abstinere: nec periculo se committere.
Si vero leue vel temerariam hanc opi-
onem deponat eam si potest. et sic pote-
rit promoueri et administrare. alias
non ar. de sen. ex. Inquisitio et de symo-
nia p tuas. ij. Trigesima septima re-
gula. Clericus aliquem occidens p
defensione rerum suarum irregularis est.
de homicidio. suscepimus. ubi dicitur: post
tunicam relinquendum est pallium et
melius est rerum iacturam pati quam
p seruandis vilibus rebus ac transi-
torijs acris in alios exardescere. Cle-
ricus tamen personam propriam defendendo
necessitate inuitabili repellens vim
vel cum moderamine inculpate tutelae
percutiens aliquem si inde mors sequitur
non imputatur ei: ut notat d homici-

significasti. ij. et. liij. c. interfecisti. Unde
dicitur Ar. xliij. q. iij. c. q. clericus etiam
interficere potest ut non interficiatur. ar-
gu. de fur. c. iij. dum tamen hoc faciat p
personam propriam. Hodie expressum in cle. si
furiosus. de homicidio. et dico pso-
nam propriam. nam secus est secundum Jo. an. i.
nouella. sup. cle. si furiosus. de homi-
ci. si non valens euitare mutilationem
hanc mortem posset euitare mutilauit
vel occidit aliquem inuasorem. et ideo
si aliter non valens saluare res suas
eum occiderit quod deportare volebat. se-
cus etiam secundum glo. dicte cle. sup. h. suo
de illo qui occidit illum qui occidere vo-
lebat premissum filium contumacem vel personam
coniunctam quam aliter iuuare non po-
tuit. Quod putat Jo. an. quasi casus ille
non includatur sub necessitate inuita-
bilis. Intelligit autem necessitas inuita-
bilis secundum Jo. an. ibidem sup. h. non
valens ut quod inangulatus erat. vel
sic artatus quod fugere non poterat: nec
clamore iuuari. Intelligit autem cum
moderamine inculpate tutelae si fiat
ex incontinencia non ex intervallo: et cau-
sa defensionis non ultionis: et si equali-
ter se defendat sicut infestat. ut si gla-
dio percussit. et ipse gladio percussit. vel si
ligneo baculo et ipse econuerso bacu-
lo aut ferreo baculo percussit et ipse eco-
uerso ne amplius percussat ad mortem
Si autem percussat paruo ligneo bacu-
lo a quo non timeatur mors vel depilatus
vel p vestem trahatur et ipse repcutiens
ferro occidit suum inuasorem irregu-
laris est quia non est moderamen incul-
pate tutelae. debuit enim se moderate
tenere et non excessiue ultra violentiam
sibi illatam. aut si percussus est semel
et sic dimissus est. nec ulterius se cre-

De irregularitate.

Aut percussit si etiam incontinenti repercutit et occidit irregularis est. Nam non debet occidere inuasorem ex quo ab eo non credebatur se occidit. unde excessit in moderamine quod pro una percussione non letali occidit. Nec omnia colliguntur in glo. significasti. ij. de homici. Trigesima octaua regula. Prelatus spiritualis habens iurisdictionem temporalem in suo dñlo si fur vel latro deprehensus in furto vel maleficio adducit ad presentiam eius et petitur puniri iuxta condignitatem sui excessus. non debet ipse personaliter de hoc cognoscere iudicare aut sententiarere. sed debet hoc committere suo procuratori: dicendo ista verba. Stat iusticia. generaliter non descendendo specialiter qua morte sit moriturus ne clericus vel monachus. cap. vlti. lib. vi. Nec per hoc etiam est irregularis si sequatur sanguinis pena. unde potest fieri specialis commissio super tali casu: sed non expressa pena sicut Boffredum. idem tenet nouellator in dicto ca. vlti. li. vi. Dicit tamen nouellator in nouella ibidem quod si episcopus vel prelatus mandat notario suo ut in tali casu scribat commissionem procuratori episcopi: ut super his faciat iusticias alijs notarius est irregularis: quod probat ex eo quia talis non habet facere quicquid ex officio sue iurisdictionis. quod requirit illa decretalis. sit ergo episcopus cautus ut non iniiciat laqueum clericis. Unde committat istam iurisdictionem laico per seipsum immediate et per alium laicum. non autem per clericum. Et scias quod hoc non solum veritatem habet in prelato habente iurisdictionem temporalem ra-

tione beneficij sed etiam ratione patrimonij sicut nouellator ibidem. et quod plus est: dicit idem quod ex quo clericus tales causas sine metu irregularitatis possunt alijs delegare. satis videtur quod si laicus talem iurisdictionem habens sed probabile. causas sanguinis criminaliter poterit hoc non obstantem ordinari. quia non fit irregularis ea ratione. Caveat ergo prelatus cum interrogatus fuerit a iudice ne respondeat malum est si ille malefactor remanserit impunitus. Nam tunc esset irregularis ut de excessu prelati. ex lris. Trigesima nona regula. Si iudex habens latronem captum querit de aliquo perito quid debeat fieri de tali et ille respondet talem esse morte puniendum vel simile. iudex autem secutus eius consilium latronem puniit ad mortem irregularis est confusio quia fuit in culpa in casu qui de facto non erat respondendus ut de excessu prelati. ex litteris. si tamen non est casus de facto sed iudex querit simpliciter qualiter sint tales puniendi. et clericus respondet quod ad mortem vel ad sanguinem. si respondens respondet sicut veram iuris sententiam ut exptus iuriconsultus non est irregularis. et maxime si extra iudicium ut dicit glo. in dicto. c. ex lris. Si autem errans in iure dixit cum tamen aliter iura disponant. irregularis est. ut colligitur per wilhelmum in speculo. tit. ij. §. iuxta propositionis. Si autem non reputatur iuriconsultus interroganti respondet non ut iuriconsultus: sed simpliciter. dicit. quid de talibus sentiat. nec presumit quod iudex eius sequatur responsionem non est irregularis ex quo non respondet ad

casum qđ sit de facto. Itaz si cōsule-
ret ad casuz de facto irreglaris esset
fm Raymunduz. Quadragesima
regula. Suspendus ab officio cele-
brando fit irregularis. vt. xj. q. iij. si
quis damnat^r. 2. ca. si quis eps. in
consilio. Et licet illi canones loquū-
tur de excomunicato scienter et in cō-
temptū clauū celebrante. hodie ta-
men idem irregularis est in suspen-
sione a diuinis. vt de re iudi. cū eter-
ni. et de sen. excōi. cum medicinalis.
li. vj. et in hoc casu solus papa dispē-
sat vt notauit yvillhelm⁹ in speculo.
ti. ij. §. nūc de epōz. n. est inquam.
Suspendus aut a beneficio tantum
nō fit celebrando irregularis: quia
hoc nullo iure cauetur fm Innocē.
de elec. cū in cunctis. §. clerici. 2. ca.
statum⁹. de conces. prebē. qz dīuer-
sitate. Minorū quoqz excōicatiōe
propter participationem excomuni-
cati in locutione vel similibus liga-
tus. licet celebrādo grauiter peccet:
non tamē efficit irregularis. qz hoc
nullo iure cauē f3 Inno. imo si me-
dio tēpore postqz cōmunicat excōi-
cato celebrauerit bene potest penitē-
tia peracta sine pape dispensatione
celebrare vt de cle. excōi. minis. cap.
fi. xj. q. iij. si quis presbiter. Inno. tñ
et hostiē. dicunt qz tales non propē
suspensionem a iure celebrare prohibē-
bent cū non sint suspensi a iure nec
suspendēdi sed solū propter peccatū
prohibent cum fuerint suspensi quo
ad deum a sacramentis et a promo-
tione. si em a iure suspensi essent cele-
brando fierent irregulares. per. ca.
cum eterni. de re iudi. lib. vj. Et de
sen. excōica. cum medicinalis eodē

li. vj. Ex quibus omibus hoc colla-
gitur fm abbatē in distinctionibus
suis. 2. ca. si celebrat et. de cle. excō.
minis. qz celebrans in mortali pecca-
to non incurrit irregularitatez post
pniam et reconciliationem obiētā
super peccato mortalivel excomuni-
catione minori ex qbus celebrās po-
terit sine aliqua dispensatiōe supio-
ris celebrare nec obstant noua iura
scilicet. cap. cum eterni. de re iudi. 2.
cap. cum medicinalis. de sen. excōi.
li. vj. que loquuntur de illis qui sunt
ingressu ecclesie priuati: et a diuinis
suspensi quod non est in istis. cū isti
nec ingressu ecclie sunt priuati. nec
etiam a collatione sacramentorum
sed soluz a perceptione sunt suspē-
si. Quadragesima prima regula.
Notorius fornicator a iure suspē-
sus celebrans nō fit irregularis fm
yvillhelmum in speculo. ti. ij. §. iux-
ta propositionis nec obstat qz quis-
dam dicunt quodlibet peccatuz no-
torium facit hominem irregularem
vt de tempo. ordi. ca. quesitum. hoc
eniz verum est si ibi non intelligitur
irregularitas talis que requirit pa-
pe dispensationem. Unde dicit ab-
bas ybi supra qz in illa irregularita-
te quaz quis incurrit ex notoria for-
nicatiōe et in tali celebrat potest epis-
copus dispensare post penitentiaz:
per. c. ac si. de litis contes. Et ita ho-
die seruatur. et qus quidaz nimis
rigidi. vt hostiē. et Inno. dicūt con-
trariuz tamē non sunt audiēdi: qz q
nimis emūgit elicit sanguiez illj. di.
deniqz. Nec aduertat rōnē illā qua
dicūt. Omnis suspēsus ab officio p
canonē celebrando fit irregularis: vt

De irregularitate.

Et in. c. cū clerici. de re iudi. r. c. me
dicalis. de sen. ex. li. vj. s. talis est
fornicator notori⁹. vt p. in. c. q̄sitū
de coha. cle. r. mu. r. xxiiij. di. pp̄
hoc ergo efficit irregularis celebrā
do. Ad hoc rīde audacter fm̄ frā
ciscū de fara. in. c. vīa. r. c. quesitū.
de cohabi. cler. q. suspēsus a cano
ne celebrās tūc solū incurrit irregu
laritatē q̄n p modū siue sit a canone
suspēsus. vt in dicto. c. cū eterni. li.
vj. Sic autē nō est in fornicatore no
torio r symoniacō: qz nō p modum
sentētie s. enūciatiue dicuntur a ca
none q. sint suspēsi. vt p. in. c. q̄sitū
de cohabi. cler. ergo celebrādo nō
fiūt irregulares. de sen. ex. li. vj. Te
ne ergo fm̄ franciscū q. si in cano
ne d. penā imponēte q. talis sit sus
pensus ab officio. v. d. suspēdim⁹
talē ab officio si hoc fecerit. tūc tali
ter suspensus celebrās sit irregula
ris. vt in dicto. c. cū eterni. S. si d.
in canone penā approbāte vel enū
ciante seu recitāte aliq̄e esse suspē
sum: sicut d. de fornicatore notorio
in. c. quesitū. vbi tñ recitat notoriū
fornicatore esse suspēsum. talis cele
brādo nō fit irregularis. Pro isto
dicto est famosissimus ille doctor
Guido de bayfio: archidiacon⁹ nū
cupatus. xxij. di. ad hec vero. vbi
ipse notat in fine glo. q̄ incipit istud
intelligit. q. notori⁹ fornicator non
est pncipaliter suspensus a canone:
s. a deo. qd patet ex eo: qz q̄cito pe
nitet licite celebrat. de coha. cle. ca.
vlti. licet in odiū criminis p cano
nes aliqd sit additū quo ad vitatio
nē eoꝝ. vt s. nō audiant ab eis di
uina. vt in. c. vīa. r. i. c. tua de coha.

cleri. xxij. di. nulla. r. c. pter hec. et
hoc fm̄ Inno. Licet autē hosti. no
tauit p̄trariū in speculo. ti. ij. §. iux
ta ppositiōis. et. §. nūc de epoz. r.
vīu. xxvj. r hanc viā tanq̄ mitiore
puto cōplectendā. Quadragesima
secūda regula. Suspēsus a canone
nō ppter crimē: sed ppter aliquem
defectū. vtp̄ta illegitime nati r cor
pore viciati nō incurrunt nouā irre
gularitatē si ante obtentā dispensa
tionē celebrāt fm̄ vvilhelmū in spe
culo. ti. ij. §. iuxta ppositionis. r.
porro. r idē notat p Archi. lvi. dist.
apostolica in principio. r hoc fuit
curia. qz q̄n dispensat cū talib⁹ sim
pliciter dispensat sup defectu nulla
facta mētiōe de irregularitate: qd
nullā incurrūt. lvi. dist. aplica. et. c.
cenomanēsem de filiis p̄biterozū.
venies. Ideo dicit intelligendū esse
speculatorē de illis q. ppter infamiā
suspēsi sunt a canone. sicut sunt illi
quoz crimina sunt notoria: r q. etiā
post peractā penitentiā celebrare p
pter scandalū r infamiā p̄hibetur:
vt in. c. fi. de coha. cler. r mu. et de
homicidio. ex lris. c. fi. r tñ ante di
spensationē celebrādo nouā irregu
laritatē nō incurrunt. qz hoc nō in
uenitur iure cautū. fm̄ vvilhelmū
in speculo vbi supra. r archi. lvi. di.
aplica. r. c. Quadragesima tertia re
gula. Suspēsus a cōfessionib⁹ au
diendis celebrās ante recōciliatio
nē nō efficit irregularis fm̄ vvilhel
mū. qz hoc nō inuenit iure cautū.
xj. q. iij. §. euideret. De hac suspen
sione habet. xxvj. q. j. et. v. q. vj. per
totū. Quadragesima quarta regula.
Recipiens beneficiū in irregularitē

tate: impetrata absolutioe super irregularitate nō indiget alia dispensatione sup bñficio obtēto. fm Raymundū & vvilhelmū in speculo. Laueat tñ quilibet ne in pctō mortali vel suspensione beneficiū recipiat. vñ securi⁹ est vt talis cōfiteat⁹ ante receptionē ne collatio sit viciosa f3 vvilhelmū in. c. si celebret. de cleri. excō. min⁹. Licet hoc sit pduruz est tñ verū ppter rationē ibi positā. qz scilicet eligi nō potest in pctō mortali ad illa a quoz perceptioe a sanctis patrib⁹ est priuatus. Verūta men abbas ibi moderat⁹ hoc dicens qz si cui existenti in occulto collatū sit sed ipse recipit illud. post peractā penitentiā poterit retinere. allegat de tēpo. ordi. quesitū. de sen. excō. c. vltimo. Sed ppter peccatū enor me. vtputa ppter homicidiūz ipso iure pdat beneficiū. vt notat⁹ p Archidi. l. di. studeat q̄ incipit in glo. hic dispensat vbi dicit glosa: q̄a de iure debet eo carere. qd̄ exponit archidiaconus p sententiā nō ipso iure. Nam homicidiū nō inducit ipso iure priuationē beneficij fm Bern. cōpostellanum q̄ ita notauit. de electione qz sicut. in glosa. j. 4. si vero. x. alia aut. Et idem sentit Inno. dicens: qz in homicidis irregularib⁹ cadere pōt ius cuiusqz dignitat⁹: qz etiā iuste habent eā: si cuqz eis fuerit dispensatū. Et etiā sine dispensatione iuste tenēt predicti dignitates suas quousqz renūcient vel deponāt: fm Inno. qui ita notauit de excel. prel. cū in principio. Cōtra tamē istud dictū faciūt multa iura. vt de cleri. pugnan. in duello. c. henric⁹.

in fi. Item. ly. dist. si euangelista. x. in loco cū dispensatio requiratur vt homicida beneficiū recipiat. videt⁹ secus de iure cōmuni. Itē cū homicida ministrare nō potest: etiā post penitentiā sine dispensatione. de tē. ord. quo suspensus est a bñficio qd̄ datur ppter officiū. & sic etiā accedit. lxxxj. dist. eos. et notatur de cōsuetudine. cū dilectus. in glo. suspensus em. Tu dic breuiter qz hic nulla est cōtrarietas. Nam Bernar. et Inno. intelligunt qz homicida iuste tenet & recipit beneficiū quousqz deponitur p sententiā. Iura autem in contrariū inducta dicunt qz debet carere et priuari bñficio de iure: q̄a de iuris rigoze est inhabilis ad illō. Non tñ hoc negat quin hoc fiat p sententiā: & sic idem sentiunt. Quadagesima quinta regula. Presbyter excōicatus vel suspensus simpliciter ab ordinib⁹ suis administras in ordine accollatus efficitur irregularis fm vvilhelmum. Secus si tantū a missaz celebratione fuerit suspensus. Quadagesima sexta regula. Clericus in minoribus cōstitutus excōicatus ministrans sacerdoti ad altare portando aquam: lumen & alia similia nō est irregularis: fm vvilhelmū. Idem putat de presbitero diacono & subdiacono. Ratio: qz ista nulli ordini sunt annexa: cū & p laicos litteratos expediunt. Quadagesima septima regula. Episcopus suspensus a pōtifficalibus celebrando in eis nō fit irregularis: qz pōtifficalia nō sunt de substantia fm vvilhelmū. Quadagesima octaua regula. Suspensus ab ingressu eccle

De irregularitate

si in ea celebrat irregularis ē: et si in tali suspensione decedit nō sepelitur in cimiterio. vt de sentētia excomūni. si cui. li. vi. Notat tñ nouellator in nouella q̄ pōt in ecclia audire diuina sine metu irregularitatis. sed nō sine pctō. licet. Hugo et Raymū: dus aliud notauerūt quorū opinio refutat p̄ modernos. Quadragēsima nona regula. Excoīcatus vel suspensus baptizās solēnter in superpellicio et stola publice irregularis efficit̄ fm̄ vvilhelmū. Secus si alit̄ scz simpliciter baptizat: et maxime in necessitate. Quinquagesima regla. Quicūq; nō potest p̄moueri ad ordines sine dispēlatione nec etia; ad honores. et quicūq; ē illegibilis irregularis est fm̄ vvilhelmū. Idē intellege de omnibus casib; q̄ impediunt p̄mouēdos vel deiciūt itaq; p̄motos: vel qui penā depositionis merentur. Vñ regulare est q̄ quicūq; post p̄actam p̄niam nō habet ordinis executionē irregularis sunt: sicut homicide. l. dist. .f. j. erga. de symonia. tāta. Itē excoīcat̄ interdicit̄ suspensus in contēptū clauis se faciens ordinari. de sen. exco. cū illoz. Item si etiam presumit celebrare. xj. q. iij. si quis. de vi. et ho. de. vt clericoz. .f. si q̄s igit̄. Itē violās interdicitū. de excess. prela. tanta. Itē falsari litterarum pape. de crimine falsi. ad falsarios. .f. j. talis tñ fm̄ Inno. si occultus est post absolutionem et penitentia; pōt ordinari: qz nullo iure cauetur q̄ sit infamis ipso iure. Item hereticus de purgatione. ca. inter solitudines vel exhibētes hereticis sacramenta de hereticis excoīcatis

.f. si vero. Itē sodomita. de excess. prela. clerici. Itē presbiter denudās confessionem. de pe. et remiss. omnes. cap. si. Item incorrigibilis in cōtumacia p̄seuerans. de dolo et p̄tu. veritatis. .f. si. Item notoriū crimē de iure vel facto: de tē. ordi. ca. si. Item vtens officio assassinoz vel defendēs receptans occultans eos. licz mors non sequat̄ inde. de homici. pro husmani. li. vi. Itē apostata. de apostatis. ca. si. Item scismaticus. de scismatiscis. ca. j. Itē intrusus voluntarie per prātem secularem. vii. q. j. factus de elec. quisquis. Itē omne crimen qd̄ ipso facto inducit infamiam cuiuslibet. ij. q. vii. .f. pozo. Item infamia descēdens ex delicto per sententiam declarato: qz pena potest de mī culpa permanēte. ij. q. iij. .f. hic colligitur. Infamis eū est irregularis: siue infamis sit iuris siue facti. vt de accusa. ops. de testibus. testimoniū Quinquagesima prima regula. Excoīcatus maior excoīcatione siue ab homine siue a furel scienter: durante excoīmunicatione celebrās semp̄ sit irregularis. et est deponendus de cle. excoīca. minist. latrones secus si ignoranter. vt co. ti. ca. apostolice. Si aut̄ dubitaret p̄babiliter de sententia excoīmunicationis presertim qñ conscius est de culpa sua propter quā iuste potuit excoīmunicari: nescius tamē exponit se discreti mini et celebrat cū sit excoīmunicat̄ irregularis est et indiget dispensatōe pape fm̄ vvilhelmū. vt in dicto ca. apostolice. Crassa aut̄ ignorātia in talibus iudicat̄. vt si citatus peremptorie nec fuit: nec misit ad terminū

et sic celebrat. licet nihil de excommunicatione sciat. Circa premissa sciendum quod suspensus a iudice siue ad certam diem siue perpetue siue quousque peniteat semper si celebrat est irregularis: quia talis non deberet celebrare nisi per sententiam absoluat sicut sententia suspenditur. In ultimo tamen casu quidam contradicit. ut. ij. q. v. presbiteris. ubi dicitur quod talis ad arbitrium suspendentis facere debet. et si ante absolutionem celebrat irregularis est et idem de re iudica. dilectus. de excess. prela. apostolice. Suspendi vero a deo. ut sunt omnes peccatores celebrantes in peccatis non sunt irregulares licet peccent: nisi celebrarent in criminalibus. ut in homicidio: in symonia: et similibus. et quibus etiam acta penitentia executio interdicitur ut supra dictum est. Suspensi autem ab officio a canone propter crimen si celebrant irregulares sunt. Et hoc intellige si suspenduntur a canone penas imponente: non autem approbante. ut in cap. cum eterni. de re iudica. li. vj. quia etiam in minori excommunicatione existentes suspensi sunt a canone non imponente penam sed approbante. et quanto penitet potest celebrare. de se. exco. nuper. vii. potius dicitur suspensio dei quam canonis secundum Willhelmum. Et nota secundum Johelem an. d. in cle. j. de decimis. in glo. super. x. donec. quod cum aliquis suspenditur donec satisfecerit sufficit iudicis declaratio super satisfactione sine alia absolutione. In excommunicatione vero est necessaria absolutio post satisfactionem Concordat hoc glo. Joh. an. d. in. ca. sepe quia. de elec. lib. vj. super. x. do

nec plene. ubi dicitur quod illi qui occidunt bona ecclesiarum vacantium. et ea distrahunt. tantum sunt a beneficiis et officiis suspensi donec ea plene restituerint. ipsi autem restituentibus ipso iure sine alia sententia restituerunt: ut notavit Joh. an. lxxj. di. si q. Preterea sciendum est quod secundum glo. xxvj. di. deinde. infamia et irregularitas protrahit ante baptismum tollit post baptismum. et hoc si provenit ex proprio delicto. quod bona baptismi sunt sine omni penitentia et satisfactione: ut de se. di. liij. sine. Si enim peccatum non deletur quantum ad infamiam: adhuc post baptismum obesset. quod negat Ambrosius. xxvj. di. vna. unde si aliquis occidit mille homines ante baptismum. omnis infamia et irregularitas tollitur. ut. li. disti. si quis post acceptum. ut patet de paulo qui ante baptismum fuit homicida et tamen postea factus est apostolus. ut. l. di. .f. contra. Huc tamen dicto aduersant doctores. Item archidiaconi in dicto. ca. deinde dicit quod bene infamia ex quo non descendit nisi ex peccato deletur in baptismo sicut et peccatum sed non irregularitas que non fundatur super peccato. Unde ita irregularis est qui occidit cum peccato: sicut qui occidit sine peccato ut iudex ne clericus vel monachus. cap. sententiam et bigami: et corpore viciati. et ita ipse Innocentius notavit de divor. tijs. Gaudemus. Ipse tamen notavit. de homici. presbiterum. quod homicidium ante baptismum siue ex officio: siue ex voluntate fecerit homicidium non est post baptismum irregularis: quia omnis sequela peccati deleta

Cautele seruande

est. Sed Goffredus de conuersione infidelium. c. j. notauit qd pccm et seque la peccati bene delentur i baptismo sed non defectus siue impedimentu prima via comuniter approbatur Speculator tñ in titulo de dispensa tionibus. §. iij. ver. is autez videtur declinare etc.

Cautele circa predicta ob seruande.

Prima cautela e. Eps et qlibet iudex no pot neqz dz excōicare vni uersitatē vel collegiū Et hoc ideo ne inno centes puniant cū nocentibus. vt di citur in. c. romana de sen. excom. li. vj. Interdicti tñ possunt innocentes cum nocentibus. de sponsalibus. non est. Et hoc ideo. quia ibi no est tantum piculuz aie sicut in excōica tione que est eterne mortis damna tio: per quam quis traditur sathas ne. vt supra dicitur. Secunda caute la. Caueat iudex ne ferat sententiaz excommunicatiōis nisi pmissa mo nitione. si tñ hoc fecerit: licet senten tia sit iusta. sed tñ punit latoz pena c. sacro. de sen. ex. f. suspensione ab ingressu ecclie infra menses. Tertio caueat ne ferat suiaz excōicatiōis su spensionis vel interdicti pro futuris delictis. puta si tale quid fecerit. nec pro pñtibus sub ea forma: si de illis infra tale terminū minime satisfice rit. vt in. c. romana de sen. ex. lib. vj. Un fm Joh. an. i nouella sup dicto ca. valde ridiculosum esset si diceret platus. excommunico petruz si furtū fecerit. si adulteriū cōmiserit: cuz tñ

ad talia paratus sum vel suspectus si tñ mora causa vl culpa pcessit. bñ pot excōicari sub illa forma. Exem plū vt qz de mora condēnatus i acti one psonali nō soluit infra quattu or mēses vt debuit. postea iudex dz p̄cipere vt soluat infra certū tps ali as sit excōicatus. hic em mora p̄ces sit. Silt de culpa: vt qz negligentes fuerunt clerici in diuis officiis dicē dis: poterit iudex dicere. Excōmu nico oēs q nō interest canonicis ho ris. hic em culpa pcessit. Silt de of fensa: vt in cōiugato q tenuit concu binā separet ab ea ne excōmunicet si ulterius redeat ad ipam. Alias p ter istos casus iudex nō dz ferre sen tentiā excōmunicatiōis sub certo ter mino etc. unde male faceret si statim post cōdemnationē factaz in psona li iudex p̄ciperet infra certuz tēpus ferendam sentētiā excommunica tiōis. cū tñ nō p̄cessit mora. Et in hoc sepiissime iudices nostri tporis excedūt modū. Ideo hec dixi p ge nerali doctrina. Circa dispensatio nē p̄dictarum censurarum est sciens dum q lz fm quosdā doctores eps scopus non pot dispensare sup ir re gularitate et alijs defectibus nisi vbi exp̄sse sibi a iure p̄mittit fm vvilhel mū nazonem Goffredū Johem de deo et Inno. Alias fm istos eps vi spensans in casib⁹ sibi a canone ex p̄sse non p̄missis. videt impugnare canones vl eos tollere. Tu tñ dicas q vbiqz exp̄sse a canonibus po testas dispēsandī nō phibetur epis. ep̄i possunt dispēfare. Et hoc dictū p doctores cōmunius approbatur Ita dicunt Johes. Laurentius

Hugo. Tan. Berni. vylhelmus in speculo. ti. de dispensationibus. 4. nūc de epoz. et ille famosissimus doctor dñs archidiaconus. l. dist. de pmissis vbi late psequitur istam materiam improbando opinionem contrariam quæ etiam dicit dñm suuz lloz. dixisse quod in his in quibus peccatum mortale est secundum legem diuinam sicut in furto rapina. vt. xliij. q. v. penale. dispensare non potest nec etiam papa vt aliq. dicunt. nisi penitentiam agant et restitutio fiat. de vsu. cum tu. et xliij. q. v. si qd. et c. multi. et ea. q. vi. si res In his vero in quibus peccatum mortale est secundum ius posituum vt vbi est episcopis vel inferioribus pape interdicta dispensatio nullus dispiciat nisi solus papa: vel is cui specialiter commiserit Si vero non est interdicta potestas dispensandi. tunc potest. Hec archidiaconus. Pro ista sententia faciunt multa iura: vt de hereticis. excommunicamus. 4. sane. de sen. ex. nup. et ca. a nobis: et ca. cum illorum. et de sponsalibus cum apud. xvi. q. j. sunt nonnulli. ff. ex quibus causis maiores. l. necnon. 4. j. Item et apostolus dicit. Omnia mihi licent. xj. q. j. aliud. Et ex his patet quod lata sit potestas episcoporum quia omnia possunt: nisi expresse prohibeant. Sunt autem multi casus in iure expressi in quibus eis conceditur auctoritas dispensandi quos licite scripsit vylhelmus in speculo iuris. de quibus hic supersedere censuit scribentis sedulitas: sciens quod episcopi non egent vt quis eos doceat: sed ipsi aliorum sunt doctores. j. q. vi. conuenientibus preferim cum presentis opusculi principalis

intentio fuerit simplicibus simplicia tradere rudimenta non perfectis subtilia: vt cum apostolo lac potum daret non escam paruulis. propter quod etiam stilus eludez non indoctis aut persuasibilibus humane sapientie et his: sed in doctrina spiritus excurret. eo quod iuxta Ipsi. de sum. bono. li. iij. Horet sacra scriptura spumam sapientie ambitum. Ignoscant igitur doctores super stili et materie ruditate. quæ non ipsis simplicibus dirigat. Grati sint simplices quorum profectui presens opusculum destinatur. Sed et ipsi reuerendissimi patres et dñi archiepiscopi. episcopi: ceterique prelati doctores et magistris si quæ bene scripta in presenti tractatu inueniant approbare dignentur gratiose. quæ non dubiosa: vndosa aut proplexa declararet delucideret et iterpretetur In super quæ minus bene posita fuerint corrigant et emendent occupationi potius quam ignorantie ascribentes errorem. Testis enim deus est et angeli eius me grauitibus et arduis non solum diuersis: verum etiam sibi inuicem aduersis pro tunc occupatum fuisse negotiis. et nisi pia duxisset manu sedulitas nisi diuine græe miseratio animi lacessitum confortatque nequiquis naufragosa ibecillitas tibi ba proprijs conatibus sub anhelato peccatore salutarè euecta fuisset ad portum Hæc postremo vt quod ista legentis mei peccatoris recorderis: exortas dñm vt non pro tam industrio labore quam pro meitis deuotione et bone voluntatis affectu quæ cunctis christi fidelibus proficere conabar mercedem perpetuam habere fideliter in via sua laborantibus. promissa largiri dignetur tempore opportuno.

Tabula.

Suscipe completi laudes o chris-
te laboris.

Quas cordis leti vox sedita red-
dit amoris.

Sit merces operis oratio sancta
legentis.

Que lungat superis nos toto ro-
bore mentis.

Tabula huius tractat⁹.

De sacramētis in genere fo. ij.

Quid sit sacramentum ⁊ quot sint
fo. liij.

De sacramēto baptisimi fo. liij.

Baptismus quomodo diffiniatur
fo. liij.

Quod triplex est baptismus fo. v.

De baptisimi accētibus fo. v.

De cautelis circa hoc sacramētum
seruandis fo. vi.

De cathecismo ⁊ exorcismo fo. viij.

De modo baptisandi fo. viij.

De sacramento confirmationis fo.
lio. x.

Que sunt de substantia huius sacra-
menti fo. xi.

De accidentibus circa sacramentū
cōfirmationis fo. xij.

Lautele huius sacri fo. xij.

De sacramēto eucharistie fo. xliij.

De credendis circa hoc sacramen-
tum fo. xv.

De cautelis seruandis circa hoc sa-
cramentum ex parte sumentium fo.
lio. xvj.

De cautelis seruandis ex parte sa-
cerdotis hoc sacramētū conferētis
vel cōficiētis fo. xix.

De sacramento penitentie fo. xx.

De cōtritione q̄ est prima pars pe-
nitentie fo. xxij.

De confessione nūc sequit fo. xxliij.

De modo audiendi confessiones
fo. xxliij.

De casibus ad papam pertinenti-
bus fo. xxv.

Casus episcopales nunc sequuntur
fo. xxvj.

De satisfactiōe que est tertia pars
penitentie fo. xxvj.

De penitentis inlungendis fin ca-
nones fo. xxvj.

De restitutione ablatoz in satisf-
factiōe fo. xxx.

Lautele ex parte confitentis seruā-
de fo. xxxj.

De cautelis seruandis ex parte con-
fessoris fo. xxxij.

De penitentis infirmozum ⁊ decē-
dentium de hac vita fo. xxxliij.

Quomodo sacerdos se habere de-
beat erga infirmos fo. xxxliij.

Regule quibus peccata mortalia
atq; venialia sunt cognoscenda fo.
lio. xxxvj.

De sacramento extreme vnctionis
fo. xxxvj.

De sacramento ordinis fo. xxxix.

De accidentibus huius sacramen-
ti fo. xl.

De cautelis hic obseruandis fo.
lio. xli.

De sacramēto matrimoni fo. xliij.

De sponsalibus fo. xliij.

De diffinitione matrimoni fo. xliij.

De impedimentis matrimoni fo.
lio. xliij.

De cautelis huius sacramenti fo.
lio. xliij.

Tabula.

De expositione missæ. fo. xlvij.
De prima parte missæ. fo. xlix.
De secunda parte missæ. fo. l.
De tertia parte missæ. fo. li.
De quarta parte missæ. fo. liij.
Sequitur secunda pars canonis.
folio. lvi.
De quinta parte principali missæ.
folio. lx.
De sexta parte missæ. fo. lxij.
Cautele seruande in celebratōe mis-
sæ. folio. lxiiij.
De dicendis horis canonicis. fo.
lio. lxiiij.
De modo dicendi horas canoni-
cas. fo. lxvij.
Cautele in dicendis horis canoni-
cis seruande. fo. lxix.
De excommunicatione. fo. lxx.
De effectu excommunicationis. fo. lxxiiij.
De participatione cum excommu-
nicatis. fo. lxxv.
De suspensionis sententia. fo. lxxvij.
De forma ferende excommunica-
tionis. fo. lxxviii.
De ecclesiastico interdicto qualiter
sit obseruandum. fo. lxxix.
De irregularitate. fo. lxxxiiij.
Cautele circa predicta seruande.
folio. xc.

Finitur tractatus perutlis de ad-
ministratōe sacramentorum. de ex-
positione officij missæ. de dicendis
horis canonicis. deq; censuris ec-
clesiasticis canonicè obseruandis.
cum sua Tabula. Impressus in ci-
uitate Lugrusij per magistrum Ar-
naldum guillelmum de Brocario.
Anno dñi Millefimo. CCCC.
tertio. Dit vero. xvij. mensis mar-
tij. Deo gratias.

De cetaxaloubrice

In nomine patris et filii et spiritus sancti. amen. ihu. Iuz appiant
 sup me no centes. ut edant carnes meas. qui tribulant
 me in ira mei. propter iniquitatem meam. cegi de ruit. ibi cecidi
 runt qui operantur iniquitatem. expulsi sunt neque potuerunt
 estare. quo vulnerato in sup. mucrone sine lumen.
 ut nos laudaret crimine. manant unda sanguine. +
 .l. ii. r. y. sator. arc po. tenet. op a rocta b. + + +

Estas anotaciones son de punto y letra de fray Alonso
 de la Vera Cruz. cuyos fueron los libros todos que
 formaron la primera biblioteca de los agustinos de
 la Nueva España.